

T.C.
ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA BİLDİRİM VE DAVA
SÜRELERİ

Dursun AL

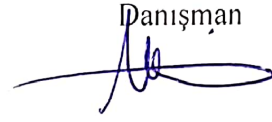
DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi İlyas GÖLCÜKLÜ

İstanbul – 2019

Bu çalışma tarafımızca incelenmiş olup, kapsam ve kalite açısından Yüksek Lisans tezi olmaya yeterli bulunmuştur. 21.05.2019

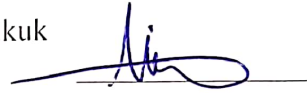
Dr. Öğr. Üyesi İlyas GÖLCÜKLÜ
Danışman

Komite (Jüri) Üyeleri

Dr. Öğr. Üyesi İlyas GÖLCÜKLÜ

Altınbaş Üniversitesi, Hukuk
Fakültesi

Doç. Dr. Umut YENİOCAK

Altınbaş Üniversitesi, Hukuk
Fakültesi

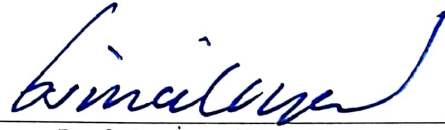

Doç. Dr. Arzu GENÇ ARIDEMİR

İstanbul Üniversitesi, Hukuk
Fakültesi

Bu çalışma bir Yüksek Lisans tezinin tüm gerekli şartlarını taşımaktadır.

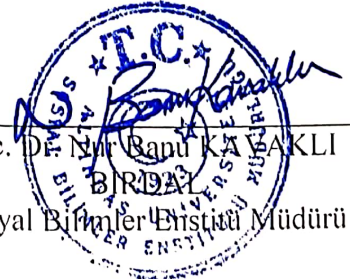

Prof. Dr. İsmail KAYAR
Anabilim Dalı Başkanı

Sosyal Bilimler Enstitüsü onayı: 21/05/2019

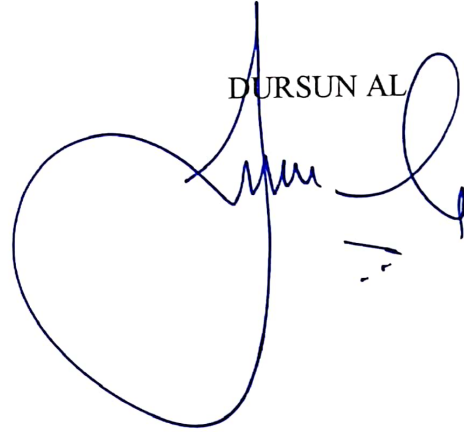
Doç. Dr. Nuri Banu KAYAKLI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu dokümandaki tüm bilgilerin akademik kural ve etiğe bağlı kalınarak yazıldığını ve tez yazım kuralları kapsamında bu çalışmada bulunan ve özgün olmayan bütün bilgi ve materyallerin referanslandırıldığını temin ederim. 21.05.2019

DURSUN AL

A handwritten signature in blue ink, consisting of a large, stylized loop on the left and a series of smaller, connected loops on the right, ending in a small flourish.

ÖZET

EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA BİLDİRİM VE DAVA SÜRELERİ

AL, Dursun

Uluslararası Ticaret Hukuku Yüksek Lisansı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi İlyas GÖLCÜKLÜ

Mayıs 2019, 147 s.

Eşya taşıma hukukunda, talep hakkı sahibinin belirli süreler içerisinde bildirimde bulunması ve yargı yoluna başvurusu gerekmektedir. Bu süreler, zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler veya bildirim süreleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle bildirim süreleri, yargı yoluna başvuru için hak düşürücü süre olarak da düzenlenebilmektedir.

Çalışmamızda, hem ulusal ve hem de uluslararası alanda karayolu, demiryolu, denizyolu ve havayolu eşya taşıma yöntemleri için düzenlenen bildirim ve zamanaşımı süreleri ile hak düşürücü süreler incelenmiştir. Öncelikle zamanaşımı, hak düşürücü süre ve bildirim süresi konuları genel olarak ele alınmış, daha sonra taşıma yöntemine uygulanacak düzenlemeler bölümler halinde incelenmiştir. Süreler ele alınırken, ulusal düzenlemeler, uluslararası sözleşmeler, yabancı mahkeme kararları, Yargıtay ve bölge adliye mahkemeleri kararları ve doktrindeki görüşlerden yararlanılarak sürelerin niteliği, hesaplanması, başlangıcı, durması, kesilmesi, süreleri etkileyen özel düzenlemeler ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Çalışmamızda, ayrı bir çalışma yapılabilecek kadar geniş bir alan oluşturması nedeniyle yolcu, bagaj, taşınma eşyası taşımalarına ilişkin süreler kapsam dışı bırakılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, eşya taşıma hukukunda önemli bir yere sahip olan bildirim, zamanaşımı ve hak düşürücü süreleri bir arada ele alarak, taşıma yöntemlerinin sürelerle ilişkin hükümlerini karşılaştırmalı olarak ve güncel düzenleme ve içtihatlarla birlikte incelemektir.

Anahtar Kelimeler: *Eşya Taşıma Hukuku, Bildirim, Zamanaşımı, Hak Düşürücü Süre.*

ABSTRACT
NOTICE AND DEADLINES IN LAW OF CARRIAGE OF GOODS

AL, Dursun
Master in International Trade Law
Thesis Advisor: Asst. Prof. İlyas GÖLCÜKLÜ
May 2019, 147 p.

In the case of the law of carriage goods, the claimant shall be required to notify within a certain period of time and apply to the judiciary. These periods are prescription, lapse of time and the period of notice. In particular, the period of notice can also be arranged as a period that reduces the right to appeal to the judicial system.

In our study, the period of notice, lapse of time and prescription for road, railway, maritime and airway transportation methods were examined both nationally and internationally. First of all, the issues of prescription, lapse of time and the period of notice were discussed in general and the regulations to be applied to the transport method were examined in sections. In addressing these periods, national regulations, international conventions, foreign court decisions, decisions of the Supreme Court and regional courts and the doctrine were taken into consideration and the attribution, calculation, beginning, stopping, cessation and the special regulations affecting these durations were discussed in detail. In our study, passenger transportation, baggage transportation and transportation of personal items were excluded due to the fact that they create an area large enough to make a separate study.

The purpose of this study is to examine the provisions of the transportation methods with respect to the durations together with the current regulations and case law, by considering the period of notice, prescription and lapse of time periods which have an important place in the law of carriage of goods.

Keywords: *Law of Carriage of Goods, Notice, Prescription, Lapse of Time.*

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK SÜRELER

1. ZAMANAŞIMI SÜRELERİ	4
1.1. Zamanaşımının Tanımı.....	5
1.2. Zamanaşımının Şartları	6
1.2.1. Zamanaşımına Tabi Bir Alacak Olmalı	6
1.2.2. Zamanaşımı Süresinin Dolması	7
1.2.3. Zamanaşımı Süresinin Hesabı.....	8
1.3. Zamanaşımı Süresinin Tatili (Durması)	11
1.4. Zamanaşımının Kesilmesi (Kat'ı)	12
1.4.1. Zamanaşımını Kesen Borçlunun Fiilleri	13
1.4.2. Zamanaşımını Kesen Alacaklının Fiilleri	14
1.4.3. Zamanaşımını Kesen Yargılama Sırasındaki İşlem ve Kararlar	16
1.5. Zamanaşımının Hak Üzerindeki Etkisi	17
1.6. Zamanaşımından Feragat.....	17
2. HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRELER.....	19
2.1. Hak Düşürücü Sürenin Tanımı ve Kapsamı	19
2.2. Hak Düşürücü Sürelere Uygulanacak Hükümler	20
2.3. Zamanaşımı ile Hak Düşürücü Sürelerin Karşılaştırılması.....	21
2.3.1. Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Sürelerin Benzer Yönleri.....	22
2.3.2. Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Sürelerin Farkları.....	22
3. BİLDİRİM SÜRELERİ	23
3.1. Bildirim Süresinin Tanımı	24
3.2. Bildirim Sürelerinin Hukuki Niteliği.....	25
3.3. Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesi	26
3.4. Bildirim Süresinin Hukuki Sonuçları	26

İKİNCİ BÖLÜM
ULUSAL EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER

1. KARAYOLUYLA EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER	28
1.1. Uygulanacak Hukuk	28
1.2. Bildirim Süreleri	28
1.2.1. Açık Zıya ve Hasar Durumunda Bildirim Süresi	29
1.2.2. Zıya ve Hasarın Açık Olmaması Durumunda Bildirim Süresi	30
1.2.3. Gecikme Halinde Bildirim Süresi	31
1.2.4. Bildirim Yapılmamasının Hukuki Sonuçları	32
1.3. Zamanaşımı Süreleri	34
1.3.1. Zamanaşımı Süresinin Başlangıcı	35
1.3.2. Zamanaşımı Süresinin Hesaplanması	36
1.3.3. Zamanaşımı Süresinin Uygulanmayacağı Durumlar	37
2. DEMİRYOLU EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER	39
2.1. Uygulanacak Hukuk	39
2.2. Bildirim Süreleri	41
2.2.1. Açık Zıya ve Hasar Durumunda Bildirim Süreleri	42
2.2.2. Zıya ve Hasarın Açık Olmaması Durumunda Bildirim Süreleri	42
2.2.3. Gecikme Halinde Bildirim Süreleri	42
2.3. Zamanaşımı Süreleri	43
2.4. Zamanaşımı Süresinin Hesabı	44
3. DENİZYOLU EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER	45
3.1. Uygulanacak Hukuk	45
3.2. Bildirim Süreleri	45
3.2.2. Eşyanın Geç Tesliminde Bildirim Süreleri	48
3.2.3. Haksız Fiil Halinde Bildirim Süreleri	48
3.2.4. Kısmen Teslimde Bildirim Süreleri	49
3.2.5. Bildirimin İçeriği	49
3.2.6. Bildirimin Yapılmamasının Sonuçları	50
3.3. Hak Düşürücü Süre	52
3.3.1. Hak Düşürücü Sürenin Başlangıcı	52
3.3.2. Hak Düşürücü Sürenin Değiştirilip Değiştirilemeyeceği	53
3.3.3. Rücu Taleplerinde Hak Düşürücü Süre	54

4. HAVAYOLU EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER	55
4.1. Uygulanacak Hukuk	55
4.2. Bildirim Süreleri	56
4.3. Hak Düşürücü Süre.....	58
5. MULTIMODAL TAŞIMADA SÜRELER	59
5.1. Bildirim Süreleri.....	60
5.2. Zamanaşımı Süreleri.....	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER

1. KARAYOLU TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER.....	62
1.1. Uygulanacak Hukuk	62
1.2. Bildirim Süreleri.....	63
1.2.1. Genel Olarak Bildirim Süreleri	63
1.2.2. Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesinin Sonuçları.....	65
1.3. Zamanaşımı Süreleri.....	67
1.3.1. Genel Olarak Zamanaşımı Süreleri.....	67
1.3.2. Zamanaşımı Süresinin Başlangıcı	70
1.3.3. Rücu Talepleri Açısından Zamanaşımı Süreleri	71
1.3.4. Zamanaşımı Süresinin Değiştirilip Değiştirilemeyeceği	73
1.3.5. Kast veya Kasta Eşdeğer Davranış Halinde Zamanaşımı Süreleri	74
1.3.6. Zamanaşımının Durması veya Kesilmesi.....	75
2. DEMİRYOLU EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER.....	78
2.1. Uygulanacak Hukuk	78
2.2. Bildirim Süreleri.....	79
2.2.1. Teslim Anı ve Teslimden Sonraki Bildirim Süreleri	79
2.2.2. Gecikme Nedeniyle Bildirim Süreleri.....	81
2.2.3. Hasar veya Kısmi Zıyanın Teslimden Önce Tespit Edilmesinde Bildirim Yükümlülüğü.....	82
2.2.4. Taşıyıcının Kastı, Ağır Kusuru veya Hilesinde Bildirim Süreleri	82
2.3. Zamanaşımı Süreleri.....	83
2.3.1. İki Yıllık Zamanaşımı Süresi	83
2.3.2. Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıcı, Durması ve Kesilmesi.....	84

3.	DENİZYOLU EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER.....	86
3.1.	Uygulanacak Hukuk	86
3.2.	Bildirim Süreleri.....	88
3.2.1.	Bildirim Usulü.....	89
3.2.2.	Bildirim Yapılmamasının Sonuçları	90
3.2.3.	Kasıt veya Ağır Kusur Halinde Bildirim Yükümlülüğü	90
3.2.4.	Hamburg Kuralları Açısından Bildirim Süreleri.....	91
3.3.	Hak Düşürücü Süre.....	92
3.3.1.	Rücu Taleplerinde Hak Düşürücü Süre.....	93
3.3.2.	Ağır Kusur, Kasıt ve Başvuruda Hata Hallerinde Hak Düşürücü Süre.....	94
3.3.3.	Hamburg Kuralları'nda Zamanaşımı Süreleri.....	94
3.3.4.	Hak Düşürücü Sürenin Uzatılması, Kesilmesi veya Durması	95
4.	HAVAYOLU EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER	97
4.1.	Uygulanacak Hukuk	97
4.2.	Bildirim Süreleri.....	99
4.2.1.	Bildirimin Şekli.....	100
4.2.2.	Taşıyıcının Hileli Davranışlarının Bildirim Yükümlülüğüne Etkisi	101
4.2.3.	Bildirimin Yapılmamasının Sonuçları	102
4.3.	Hak Düşürücü Süre.....	103
4.3.1.	Hak Düşürücü Sürenin Hesaplanması.....	103
4.3.2.	İki Yıllık Sürenin Hukuki Niteliği	105
5.	MULTIMODAL TAŞIMADA SÜRELER	106
5.1.	Uygulanacak Hukuk	106
5.2.	Bildirim Süreleri.....	107
5.3.	Zamanaşımı Süreleri.....	107

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELERİ ETKİLEYEN KONULAR

1.	ULUSLARARASI EŞYA TAŞIMALARINDA UYGULANACAK HUKUKUN TESPİTİ	109
1.1.	Genel Olarak.....	109

1.2. Eşya Taşımlarında Uygulanacak Hukuk	110
1.3. Milletlerarası Özel Hukukta Zamanaşımı	115
2. ARABULUCULUK SÜRECİNİN SÜRELERE ETKİSİ	116
2.1. Genel Olarak Arabuluculuk Kavramı.....	116
2.2. Arabuluculuğun Temel İlkeleri	119
2.3. Arabuluculukta Dava Şartı	121
2.4. Ticari Davalar	122
2.5. Dava Şartı Arabuluculuğun Sürelere Etkisi	123
2.6. İhtiyati Haciz veya İhtiyati Tedbirde Bulunan Sürelere Etkisi	124
2.7. Diğer Alternatif Çözüm Yollarında Bulunan Sürelere Etkisi.....	124
SONUÇ	126
KAYNAKÇA	129

KISALTMALAR

A.g.e.	: adı geçen eser
BGB	: Alman Medeni Kanunu
Bkz.	: bakınız
CIM	: Demiryoluyla Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesine İlişkin Tektip Kurallar
CMI	: Comité Maritime International
CMR	: Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi. (Convention relative au Contrat de transport international de marchandises par route “Convention on the Contract for the International Carriage of Goods By Road”)
COTIF/CIM	: Uluslararası Demiryolu Taşımalarına İlişkin Sözleşme. Uniform Rules Concerning the Contract of International Carriage of Goods by Rail (CIM - Appendix B to the) Convention Concerning International Carriage by Rail (COTIF of 9.5.1980) as amended by the Vilnius Protocol of 03.06.1999
CISG	: Uluslararası Mal Satışları Hakkında Birleşmiş Milletler Anlaşması. (<i>United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods</i>)
C.	: Cilt
E.	: Esas
ed.	: Editör
f.	: fıkra
HD	: Hukuk Dairesi
HGB	: Handelsgesetzbuch (Alman Ticaret Kanunu)
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HK	: Hamburg Kuralları
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUAK	: 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
İBGK	: İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
İDM	: İlk Derece Mahkemesi
İİK	: 2004 sayılı İcra İflas Kanunu
İÜHFİM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
LK	: Lahey Konvansiyonu
LVK	: Lahey/Visbiy Konvansiyonu
md.	: Madde
MK	: Montreal Konvansiyonu
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
RDN	: Rumeli Demiryollarının Umur-u Nakliyesi Hakkında Nizamname
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfadan sayfaya
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TD	: Ticaret Dairesi
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TSHK	: Türk Sivil Havacılık Kanunu

TTK : 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
UNCITRAL : U.N. Commission on International Trade Law
UNCTAD : United Nations Conference on Trade and Development
vd. : Ve devamı
VK : Varşova Konvansiyonu
Vol. : Volume
vs. : Ve Saire

GİRİŞ

Hem ulusal hem de uluslararası hukukta, belirli sürelerin geçmesinin hakların kaybolmasına veya istenemez hale gelmesine neden olduğu kabul edilmektedir. Ancak hakkın türü, sürelerin uzunluğu, başlangıcı, sürelerin dolmasının etkileri açılarından farklı düzenlemeler getirilmiştir. Hatta farklı hukuk sistemlerinde aynı nitelikteki sürelerin farklı etkiler doğuracağına yönelik düzenlemeler de bulunabilmektedir

Ulusal hukukumuzda sürenin, zamanaşımı, hak düşürücü süre ve bildirim süresi olarak hakların doğmasını, kaybolmasını veya istenemez hale gelmesini düzenlediği görülmektedir. Eşya taşıma hukuku ise kendisine özgü karakteristik özellikleri ile süreler açısından farklı düzenlemeler içermektedir. Zira her taşıma yöntemi için ayrı ulusal veya uluslararası düzenlemelerin bulunması nedeniyle taşıma hukukuna uygulanacak hukukun belirlenmesinde zorluklar yaşanması kaçınılmazdır. Taşıma yönteminin, uyumsuzluğun meydana geldiği yerin, güncel olmayan ve günümüz şartlarına uymayan düzenlemeler dikkate alındığında uygulanacak hukukun, uluslararası sözleşmelerin uygulama sınırlarının belirlenebilmesi yaşanan zorluklardan bazıları olarak sayılabilir.

Eşya taşıma hukukuna ilişkin düzenlemelerin süreler açısından bir arada ele alınması konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca zamanaşımı ve hak düşürücü süreler yanında bildirim sürelerinin de eşya taşıma hukukundan doğan haklar üzerindeki etkisi çok önemlidir. Taşıma yöntemlerinin bir kısmında bildirim süreleri, hak düşürücü süre olarak ele alınmıştır. Bu açıdan eşya taşıma hukukunda sürelerin, ulusal ve uluslararası olarak tek bir çalışmada ele alınması amaçlanmıştır. Yargıtay içtihatları, bölge adliye mahkemesi kararları, yabancı mahkeme kararları, doktrindeki görüşler dikkate alındığında, sürelerin bir arada ele alınmasının önemi nedeniyle tez çalışması için bu konu seçilmiştir. Yapay zekanın hukuk üzerindeki etkisi ve hukukun dijitalleşmesi kavramlarının tartışıldığı günümüzde, taşımanın hep var olacağı ve taşıma hukukunun da uygulaması değişse bile yaşamaya devam edeceği bir gerçektir.

Eşya taşıma hukukunda bulunan bildirim süreleri eşyanın zıyaı, hasarı veya gecikmesi nedeniyle inceleme ve bildirimde bulunma yükümlülüğünü kapsamaktadır. Eşya taşıma hukukuna bildirim yükümlülüğü için uluslararası sözleşmelere

baktığımızda Montreal Konvansiyonu md. 31’de şikayet “*complain*”, CMR md. 30’da çekince “*reservation*”, Lahey/Visby Kuralları 3/p.6 bildirim “*notice*”, COTIF-CIM md. 57’de beyan ileri sürmek “*assert*” ifadeleri kullanılmış ve ulusal düzenlemelere baktığımızda ise TSHK md. 128, TTK md. 1185 ve TTK md. 889’da “bildirim” ifadesi kullanılmıştır. Bu nedenle en azından ulusal düzenlemeler açısından yeknesak kullanılan bir ifade olması nedeniyle başlığımızda ve çalışmamızın içeriğinde “bildirim” ifadesi kullanılmıştır.

Eşya taşıma hukukunda zamanaşımı ve hak düşürücü süreler içerisinde ileri sürülmesi gereken taleplerle ilgili CMR md. 32, Lahey/Visby Kuralları md. 3/p.6, COTIF-CIM md. 58 ve Montreal Konvansiyonu md. 35’te “*action*” yani “dava” ifadesine yer verilmiş ve TSHK md. 130 “tazminat talebi” TTK md. 855 “istem” TTK md. 1188 “yargı yoluna başvuru” ifadeleri kullanılmıştır. Esasında bu ifadelerin tamamı dava, icra takibi, iflas masasına başvuru ve tahkim yoluna başvuru yargı yollarını kapsamaktadır. Bu nedenle ilgili düzenlemelere göre yeknesak ve tüm yargı yollarını kapsayıcı bir terim oluşmadığından başlıkta ve içerikte “dava süresi” ifadesi kullanılmıştır.

Dört bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünde bildirim süreleri, zamanaşımı ve hak düşürücü süre ile ilgili genel çerçeve çizilmiştir. Birinci bölümde bildirim yükümlülüğü ile ilgili bildirim hukuki niteliği, bildirim yapılmamasının sonuçlarının daha iyi anlaşılabilmesi amaçlanmış ve ayrıntısına girilmeden genel olarak açıklamalarda bulunulmuştur. İkinci bölümde ulusal taşıma yöntemlerindeki süreler ve üçüncü bölümde ise uluslararası taşıma yöntemlerine ilişkin süreler ele alınmıştır. Son bölümde ise eşya taşıma hukukunda sürelerin belirlenmesi açısından önemli bir yere sahip olan MÖHUK, sürelere etkisi açısından dava şartı olarak arabuluculuk kapsamında arabuluculuk çözüm yolu incelenmiştir.

Çalışmamız eşya taşıma hukukunda bildirim, hak düşürücü süre ve zamanaşımı süreleri kapsamında genel değerlendirmelerin ve önerilerin bulunduğu sonuç bölümüyle tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK SÜRELER

Zaman kelime anlamı olarak bir olayın veya işin içinde geçtiği belli bir süre parçasını veya belli bir anı ifade eder. Süre ise belirli bir başlangıç ve bitiş noktası bulunan zaman aralığı olarak tanımlanabilir. Haklar ve borçlar bazı hallerde sürelerle tabi olduklarından hukukta zamandan daha çok süreler önem taşımaktadır. Hem ulusal hukukumuzda hem de uluslararası hukukta süreler önemli bir yere sahiptir. Hukuk alanında süreler denildiğinde ilk olarak “zamanaşımı süreleri” ve “hak düşürücü süreler” ayrımı anlaşılır. Zamanaşımı ve hak düşürücü süreler¹, her somut olayın özelliklerine göre bazen hak yaratırken bazen de hakkın kaybolmasına neden olmaktadır.²

Bireysel olarak kişilerin ve toplumların hayatını düzenleyen hukuk düzenlemelerinde ulaşılmak istenen amaca en makul sürede ulaşmak ve hak ve adaleti sağlamak için çeşitli sürelerle yer verilmiştir. Bu kapsamda hakların doğması, kazanılması, yargılama makamlarının görev ve yetkilerinin yerine getirilmesi belirli sürelerle bağlanmıştır. Bu süreler davada taraflara, talep sahiplerine, üçüncü kişilere ve yargılama makamlarına yönelik olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Hukuk alanındaki sürelerle ilişkin düzenlemelerin amaçları arasında, hakların uzun süre askıda kalarak belirsiz durumun oluşmaması, delillerin kaybolmadan hakların aranmasının sağlanması, yargılama süresinin uzamasının önüne geçilmesi, belirli bir sürede ileri sürülmeyen haklardan vazgeçildiği karinesinin oluşması, taraf ve yargılama makamlarının talep ve işleri zamanında yapmasının sağlanması ve toplum huzurunun sağlanması gösterilebilir.³ Hukuk alanında süreler, nitelik hüküm ve sonuçlarına göre

¹ “...Zamanaşımı süreleri, lehine olan tarafça def’i olarak kullanılırken, hak düşürücü süreler, hukuki nitelikleri itibarıyla (def’i değil) itirazdır ve mahkemece kendiliğinden dikkate alınmaz...” Ejder **YILMAZ**, «Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler», *Journal of Yaşar University* Cilt 8, Sayı Özel Sayı, 2013, s. 3168. ; “...Zamanaşımı, bir def’i olup, hakim tarafından re’sen dikkate alınmamaktadır...” Ayça **GÜNTÜLÜ ALKAN**, «Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı.» *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt 11, Sayı 147-148, Aralık 2016, s. 120.

² **GÜNTÜLÜ ALKAN**, s. 120; Ayça **HAVUTÇU**, «Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıcı.» *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı Özel Sayı, 2010, s. 581.

³ Ahmet M. **KILIÇOĞLU**, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 21. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi, Eylül 2017, s. 1083; Necip **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, *Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme*, 6. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014, s. 46; M. Kemal **OĞUZMAN** ve M. Turgut **ÖZ**, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11. Bası, Cilt I, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013, s. 583.

“zamanaşımı süreleri”,⁴ “hak düşürücü süreler”, “düzen süreleri”, “usul hukukuna ilişkin süreler”, “süreye bağlı haklar olarak” ve hukuk alanlarına göre ise “kamu hukuku süreleri” ve “özel hukuk süreleri” olarak çeşitli ayrımlara tabi tutulabilir.⁵

Tezin kapsamı; zamanaşımı süreleri ve hak düşürücü süreler ile bildirim (ihbar) sürelerini içerdiğinden konunun daha iyi anlaşılabilmesi için birinci bölümde bu sürelere ilişkin genel olarak inceleme ve açıklamalara yer verilecektir. Sonraki bölümlerde ise ulusal ve uluslararası eşya taşıma yöntemleri açısından süreler incelenecektir.

1. ZAMANAŞIMI SÜRELERİ

Zamanaşımı süreleri hüküm ve sonuçları ile nitelikleri açısından farklı özellikler gösterdiğinden “kazandırıcı zamanaşımı” ve “kaybettirici (sona erdirici) zamanaşımı” süreleri olarak iki gruba ayrılmaktadır.⁶

Kazandırıcı zamanaşımı süreleri 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun⁷ 712, 713/1-2, 771, 771/1, 780/2, 823/3 maddeleri, 3402 Sayılı Kadastro Kanunu’nun⁸ 13/B-b-c, 14/1, 15/2 ve 17/1 maddeleri ile 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun⁹ 999 ve 1000 maddelerinde düzenlenmiştir. Bu kanunlarda olağan ve olağanüstü olarak iki grupta düzenlenen kazandırıcı zamanaşımı süreleri eşya hukukuna ilişkindir.

⁴ Zamanaşımı sürelerinin kamu düzenine ilişkin olduğuna dair genel kabul olmasına rağmen, zamanaşımının kamu düzeni veya kamu yararına ilişkin süreler olmadığını savunan görüşler de bulunmaktadır. “Zamanaşımı müessesesinin amacı öncelikle borçluyu korumaktır. Gerçekten de zamanaşımı def’inin yargılama sırasında mutlaka ileri sürülmesi gerektiği düşünüldüğünde zamanaşımı müessesesinin kamu düzenini veya kamu yararını korumak maksadıyla tesis edilmediği açıkça anlaşılacaktır.” Ozan TOK, «Zamanaşımı Def’inin İleri Sürülmesinin Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı Çerçevesinde Sınırlandırılması.» *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 21, Sayı 1, 2015, s. 247; “Zamanaşımı kamu düzeni ile ilgili değildir” Mehmet ERDEM, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010, s. 12.

⁵ Eraslan ÖZKAYA, *Özel Hukukumuzda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ekim 2016, s.24-25; “...Bir hakkın, zamanaşımı def’inin kullanılması nedeni ile dava yolu ile takip edilemez hale gelmesi kanun koyucunun hukukun genel ilkelerine aykırı bir tercihidir. Zira pacta sunt servanda hukukun en temel ilkelerinden biridir. ...kanun koyucu zamanaşımı müessesesi(42) ile her alacağın ilelebet dava yolu ile takip edilebilir olmasını engellemiştir. Kanun koyucunun bu tercihinin çeşitli gerekçeleri vardır...Bu gerekçeler borçluyu koruma, kamu menfaati ve alacaklının alacağını takipteki ataletinin etkisidir.. ” Meliha Sermin PAKSOY, *Zamanaşımından Feragat*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Eylül 2012, s. 43.

⁶ Pierre TECHIER, Pascal PICHONNAZ ve H. Murat DEVELİOĞLU, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Mart 2016, s. 482.

⁷ Resmi Gazete, Sayı 24607, Tarih 08.12.2001.

⁸ Resmi Gazete, Sayı 19512, Tarih 09.07.1987.

⁹ Resmi Gazete, Sayı 27846, Tarih 14.02.2011.

Kaybettirici zamanaşımı süreleri ise hakkın düşmesi veya kaybına neden olmayan ancak alınmasını zorlaştıran ve borçlunun def'i hakkı kazanması sonucunu doğuran süreler olup, genel hükümleri 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun¹⁰ 146, 147, 156, 158. maddelerinde düzenlenmiştir. Kazandırıcı zamanaşımı sürelerinin hesaplanması, kesilmesi ve durması hususlarında TMK'nın 714. maddesi gereğince, TBK'nın zamanaşımı hükümleri kıyas yoluyla uygulanır.¹¹

Kazandırıcı zamanaşımı süreleri, eşya hukukuna ilişkin düzenlemeleri içermesi nedeniyle tez konumuz dışında kaldığından ele alınmayacaktır. Bu nedenle kaybettirici zamanaşımı süreleri ayrıntılı şekilde incelenecektir. İnceleyeceğimiz "kaybettirici" zamanaşımı, "düşürücü" olarak da adlandırılmaktadır. Ancak bu ifadeler hakkın düştüğü veya kaybolduğu şeklinde yanlış anlaşılmalara neden olduğu için kaybettirici zamanaşımı ifade edilirken doktrinde sadece zamanaşımı ifadesi kullanılmaktadır.¹²

1.1. Zamanaşımının Tanımı

Zamanaşımının tanımı kanunlarda yapılmamıştır. Bu nedenle doktrinde ve Yargıtay kararlarında zamanaşımı, farklı açılardan ele alınarak tanımlanmıştır.¹³ Bu tanımlamalardan yola çıkarak zamanaşımı şu şekilde tanımlanabilir: Zamanaşımı, bir borcu doğuran, değiştiren ortadan kaldıran bir olgu olmayıp, salt doğmuş ve var olan

¹⁰ Resmi Gazete, Sayı 27836, Tarih 04.02.2011.

¹¹ **PAKSOY**, ss. 27-28.

¹² **HAVUTÇU**, s. 581; **PAKSOY**, s. 34.

¹³ "Zamanaşımı, aynı zamanda, borçluya bir sürenin geçmesine bağlı olarak, alacaklının dava hakkını, def'i karşı hakkını vermek suretiyle felç etme imkanı veren kurum olarak da açıklanır." **TECHIER/ PICHONNAZ/ DEVELİOĞLU**, s. 482; "Zamanaşımı, alacak hakkının belli bir süre kullanılmaması yüzünden dava edilebilme niteliğinden yoksun kalabilmesini ifade eder." Turgut **UYGUR**, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi*, Cilt I, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012, s. 949; **PAKSOY**, s. 34; "Zamanaşımı borcu sona erdiren bir neden olmayıp, sadece alacağın istenmesinde, karşı tarafa bir alacağın geçen zaman bakımından istenemeyeceğini süresinde bildirme hakkı veren bir def'idir." **A.g.e.**, s. 948; ; "Genel olarak özel hukukta zamanaşımı kavramından, bir hakkın kazanılmasında veya kaybedilmesinde yasanın kabul etmiş olduğu sürenin tükenmesi anlaşılmalıdır." **HAVUTÇU**, s. 581; "Düşürücü zamanaşımı belli bir süre içerisinde hakkını talep etmemiş bulunan alacaklının dava yoluyla elde etme olanağını kaybetmesidir." Safa **REİSOĞU**, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 15. Bası, İstanbul: Beta, 2002, s. 347; "Zamanaşımı hakkı ortadan kaldırmaz. Hakkın uzun süre istenmemesi üzerine, borçluya borcunu ödemekten kaçınma yetkisi verir." Orhan **RÜZGAR**, «İş Kazalarında Zamanaşımı.» *Bursa Barosu Dergisi*, Sayı 99, Mart 2017, s. 68; Haluk N. **NOMER**, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı, İstanbul: Beta, Ekim 2015, s. 391; "Zamanaşımı kavramında kısaca belirli bir sürenin geçmesi sonucu zamanaşımının aşındırılmış olması ifade edilmek istenmektedir." **KILIÇOĞLU**, s. 1083; Aynı şekilde, Ali Naim **İNAN** ve Özge **YÜCEL**, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ekim 2014, s. 646.

bir hakkın istenmesini ortadan kaldıran, yargılamayı yapan yargıç tarafından yürüttüğü görevinin bir gereği olarak kendiliğinden göz önünde tutulamayacak, zamanaşımı süresinin göz önünde tutulabilmesi için borçlunun böyle bir olgunun var olduğunu yasada öngörülen süre ve usul içinde ileri sürmesi zorunlu olan bir savunma aracıdır.¹⁴

1.2. Zamanaşımının Şartları

Bir alacak hakkında zamanaşımı hükümlerinin uygulanabilmesi için öncelikle zamanaşımına bağlı bir alacak olması, bu alacağa ilişkin zamanaşımı süresinin geçmiş olması ve kesilme veya durma gibi nedenlerle zamanaşımı süresinin uzamamış olması gerekmektedir.¹⁵ Bu şartları aşağıda kısaca ele almak, konuyu daha iyi anlaşılır kılacaktır.

1.2.1. Zamanaşımına Tabi Bir Alacak Olmalı

TBK'nın 146. maddesi, "*Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir.*" hükmünü içermektedir. Buradan hareketle kişisel hak niteliğindeki alacak hakları zamanaşımına tabidir.¹⁶ Aynı hukuki ilişkiden doğmuş olsa bile her alacak, farklı zamanaşımı sürelerine tabi olabilir.¹⁷

Genel olarak her alacağın zamanaşımına tabi olduğu söylemek mümkün ise de, bazı alacakların zamanaşımına tabi olmadığı (TMK md. 884), zamanaşımının işlemesine engelleyen (İİK Md. 143/f. son) ve hatta zamanaşımını durduran durumlar

¹⁴ "...Zamanaşımı, bir borcu doğuran, değiştiren ortadan kaldıran bir olgu olmayıp, salt doğmuş ve var olan bir hakkın istenmesini ortadan kaldıran bir savunma aracıdır. Bu bakımdan zamanaşımı alacağın varlığını değil, istenebilirliğini ortadan kaldırır. Bunun sonucu olarak da, yargılamayı yapan yargıç tarafından yürüttüğü görevinin bir gereği olarak kendiliğinden göz önünde tutulamaz. Borçlunun böyle bir olgunun var olduğunu, yasada öngörülen süre ve usul içinde ileri sürmesi zorunludur. Demek oluyor ki zamanaşımı, borcun doğumu ile ilgili olmayıp, istenmesini önleyen bir savunma olgusudur. Şu durumda zamanaşımı, savunması ileri sürülmedikçe, istemin konusu olan hakkın var olduğu ve kabulüne karar verilmesinde hukuksal ve yasal bir engel bulunmamaktadır..." Yargıtay 9. HD., 2015/25528 E., 2018/18466 K., 16.10.2018 T.,; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 2015/11102 E., 2017/11164 K., 22.06.2017 T.

¹⁵ TECHIER/ PICHONNAZ/ DEVELİOĞLU, s. 484.

¹⁶ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 584; KILIÇOĞLU, s. 877; ERDEM, s. 16; Arzu GENÇ ARIDEMİR, «İsviçre Federal Mahkemesi'nin Yakınların Manevi Tazminat Taleplerine Uygulanacak Zamanaşımı Süresine İlişkin Bir Kararın İncelenmesi ve Kararda Varılan Sonucun Türk Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi.» İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt LXVI, Sayı 1 (2008), s. 271

¹⁷ İNAN/ YÜCEL, s. 648.

(TBK md. 153) mevcuttur.¹⁸ Zamanaşımının konusu alacak olsa da, kişilik hakları, üyelik hakları, aynı haklar, konusu maddi nitelikte olmayan aynı haklar açısından zamanaşımı söz konusu olmayacaktır. Maddi nitelikte olmayan fikri mülkiyet hakları açısından ise zamanaşımı değil koruma süreleri söz konusudur.¹⁹

Ayrıca zamanaşımına tabi bir alacağın geçerli olarak doğması ve muaccel hale gelmiş olması da zamanaşımı şartlarındandır. TBK md. 149/1-2'ye göre, zamanaşımı süresi alacağın muaccel olmasıyla işlemeye başlayacaktır. Ayrıca, alacağın muaccel olması için bildirim şartı var ise zamanaşımı süresi bu muacceliyet şartı olan bu bildirim yapılabileceği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. buradan hareketle, borç muaccel olmadan talep edilemeyeceğinden, zamanaşımı süresinin başlamasından da söz edilemeyecektir.²⁰

1.2.2. Zamanaşımı Süresinin Dolması

Zamanaşımına tabi olan bir alacak hakkının zamanaşımı süresinin dolup dolmadığının tespiti için; alacak hakkı yönünden uygulanacak zamanaşımı süresini, zamanaşımı süresi başlangıç tarihini ve bu sürenin hesaplanma şeklini, zamanaşımını kesen ve durduran durumların var olup olmadığını göz önünde bulundurmak gerekmektedir.²¹ Bu durumun tespitinin önemi nedeniyle bu şartları ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.²²

¹⁸ OĞUZMAN, s.604; KILIÇOĞLU, s. 1089.

¹⁹ KILIÇOĞLU, s. 1087.

²⁰ UYGUR, s. 951; "...6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 152. maddesi gereğince, **asıl alacak zamanaşımına uğradığında faiz ve diğer ek haklar da zamanaşımına, uğrar.** Diğer bir deyişle faiz alacağı asıl alacağın tabi olduğu zamanaşımına tabi olur..." Yargıtay 22. HD., 2018/11815 E., 2018/21126 K., 08.10.2018 T.; KILIÇOĞLU, s. 1089.

²¹ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 605; KILIÇOĞLU, s. 1091.

²² TBK md. 72, "*Ancak, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır.*" hükmü gereğince, cezayı gerektiren bir fiilden dolayı doğan tazminat istemi, ceza kanunlarında daha uzun bir zamanaşımı öngörmüşse bu uzun zamanaşımı hükümleri uygulanacaktır. Burada uzamış zamanaşımı söz konusudur.; "...**Somut olayda uzamış zamanaşımının uygulanabilmesi için kamu davasının açılmış olması yeterli olmayıp isnat edilen fiilin suç teşkil etmesi gereklidir.** Açılan kamu davasında zamanaşımı nedeniyle düşme kararı verildiğinden davalının acenteliğini yapan şirket yetkilisinin eylemlerinin suç teşkil ettiğinin ceza mahkemesi kararıyla sabit olduğundan söz edilemeyecektir. Bu durumda mahkemece, delillerin takdir edildiği Ağır Ceza Mahkemesinin 15.05.2008 tarih, 2006/162 E.-2008/191 K. sayılı beraat kararının da değerlendirilmesi, davalının acentesi şirket yetkilisinin eylemlerinin suç teşkil edip etmediğinin mahkemece belirlenmesi ve **acentenin eylemlerinin suç teşkil ettiğinin sabit görülmesi halinde uzamış zamanaşımının uygulanması gerekirken** eksik incelemeye dayalı olarak yazılı şekilde zamanaşımı definin reddine karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir..." Yargıtay 11. HD., 2016/1960 E., 2016/2498 K., 07.03.2016 T.; "...davalı şirket yetkilisinin ceza davasındaki beyanları incelendiğinde davalının davacıya taşıma işi için araç sağladığı, aracın mazotunu dahi koyduğu, dosyada mübrez 22.08.2008 tarihli sevk fişinin

TBK md. 146'da, "*Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir.*" hükmü gereğince aksine bir kanun hükmü bulunmadığı sürece her alacak için zamanaşımı süresi 10 yıldır.²³ TBK'nın kanun maddesinde bulunan "*Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça...*" ifadesinde sadece TBK'nın değil tüm kanunları kapsayacak şekilde bir hüküm olduğu kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bu kanunun aksine düzenlemelerle 10 yıldan daha uzun veya daha kısa zamanaşımı süreleri de bulunmaktadır. TBK md. 244/f.3 gereğince taşınmazın ayıplı olması ile ilgili satıcının ağır kusuru varsa mülkiyetin alıcıya geçmesinden itibaren ve TBK md. 478 gereğince yüklenicinin taşınmazın ayıplı inşasında ağır kusuru varsa teslimden itibaren yirmi yıl zamanaşımı süresinin geçerli olduğu örnek olarak verilebilir.²⁴

On yıldan daha kısa zamanaşımı süreleri de çeşitli kanunlarda düzenlenmiştir. Örneğin, kira bedelleri (TBK md. 147/b.1), otel, motel, pansiyon ve tatil köyü gibi yerlerin konaklama ödemeleri ile lokanta ve benzeri yerlerin yeme içme bedelleri (TBK md. 147/b.2), vekalet, komisyon ve acente sözleşmelerin doğan alacaklar (TBK md. 147/b.4) beş yıllık zamanaşımı sürelerine bağlıdır.²⁵

1.2.3. Zamanaşımı Süresinin Hesabı

TBK md. 149/1'de bulunan "*Zamanaşımı, alacağın muaccel olmasıyla işlemeye başlar.*" hükmü gereğince zamanaşımı alacaklının alacağının muaccel hale gelmesi ile başlayacaktır.²⁶ Daha açık bir ifade ile alacaklı alacağını ne zaman talep edebilecekse zamanaşımı süreci o tarihte işlemeye başlayacaktır.²⁷ Bu kapsamda, derhal talep edilebilen alacaklarda zamanaşımı alacağın doğumu ile birlikte işlemeye

de... Gıda adına ... tarafından düzenlendiği, tüm bu hususlar nazara alındığında davalı...taşıma komisyonculuğundan ziyade bizzat taşımayı üstlenen taşıyıcı sıfatına sahip olduğu ve ürünün yerine ulaşmamasından kaynaklanan zarardan TTK 781. maddesi kapsamında sorumlu olduğu, aksi halde dahi taşıma komisyoncusu olarak TTK 765. madde kapsamında sorumlu olacağı, **davalının araç ve sürücüyü ait evrakları almasına rağmen yeterince incelemediğinden ağır kusurlu olduğu TTK 767/5 maddesi gereğince ve ayrıca ceza soruşturması nedeniyle uzamış zamanaşımı süresi söz konusu olduğundan** davalının zamanaşımı itirazının yerinde olmadığı..." Yargıtay 11. HD., 2015/14935 E., 2016/2591 K., 09.03.2016 T.

²³ İNAN/ YÜCEL, s. 649.

²⁴ A.g.e., s. 649.

²⁵ UYGUR, ss. 959-960.

²⁶ "Belirtmek gerekir ki, Federal Mahkeme, sözleşmesel tazminat taleplerinin zamanaşımı süresinin, zarar sonradan ortaya çıkarsa da, sözleşmenin ihlal edildiği andan itibaren işlemeye başlayacağına karar vermiştir." TECHIER/ PICHONNAZ/ DEVELİOĞLU, s. 486; İNAN/ YÜCEL, s. 648.

²⁷ "...Sözleşmeden doğan alacaklarda, **zamanaşımı alacağın muaccel olduğu tarihten başlar.** (TBK m. 149(818.BK.128). Türk Borçlar Kanununun 117 inci maddesi uyarınca, borcun muaccel olması, ifa zamanının gelmiş olmasını ifade eder. Borcun ifası henüz istenemiyorsa muaccel bir borçtan da söz edilemez..." İstanbul BAM 28. HD., 2017/396 E., 2018/326 K., 08.03.2018 T.

başlayacaktır. Bir vadeye veya geciktirici şarta bağlı olan alacaklarda ise zamanaşımı süresi vadenin gelmesi veya şartın yerine gelmesi ile işlemeye başlayacaktır. Aynı borç ilişkisinden birden fazla alacak doğmuş ise her alacak için zamanaşımı süresinin başlangıç tarihinin ayrı hesaplanması gerekmektedir. Rücu söz konusu olan alacaklarda ise rücu alacağının dayandığı esas ilişkiye göre zamanaşımı süresi belirlenecektir. Halefiyete dayalı rücu alacağı durumunda ise önceki alacaklı zamanında işlemeye başlayan zamanaşımı süresi işlemeye devam etmektedir. Ancak haksız fiile dayalı olarak birden fazla kişinin sorumlu olması durumunda, TBK md. 73'e göre "*Rücu istemi, tazminatın tamamının ödendiği ve birlikte sorumlu kişinin öğrenildiği tarihten başlayarak...*" hükmü gereğince zamanaşımı rücu alacaklısının tazminatın ödendiği ve ödeme sorumlusunun öğrenildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır.²⁸

TBK md. 149/2'de "*Alacağın muaccel olmasının bir bildirimle bağlı olduğu hâllerde, zamanaşımı bu bildirim yapılabileceği günden işlemeye başlar.*" hükmü gereğince bir kısım alacakların alacaklı tarafından istenebilir olması bildirim yapılmasına bağlı tutulmuştur. Yine hükümden bazı durumlarda alacaklı tarafından ihbarın yapılabilir hale geldiği tarihte zamanaşımının başladığı kabul edilmektedir. Ödücün geri verilmesi zamanına dair TBK md. 392'de bulunan ihbar örnek verilebilir.²⁹ Ayrıca TTK md. 23/1-c ve TBK md. 223'te alacak hakkının istenebilmesi için ihbar yükümlülüğü ve ihbar şartının yerine getirilmemesi halinde oluşan karine ile ilgili özel hükümler de istisna hükümlere örnek olarak verilebilir.

Zamanaşımı süresinin hesaplanmasında TBK md. 151 hükmü gereğince, zamanaşımının başladığı gün hesaba dahil edilmez ve zamanaşımı süresi ancak sürenin son gününün geçmesi ile birlikte hak kullanılmadan geçtiğinde tamamlanmış olmaktadır.³⁰ Zamanaşımı süresinin hesaplanmasında vade bakımından sürelerin hesaplanmasına ilişkin hükümler içeren TBK md. 92 uygulanacaktır. Örneğin; beş yıllık zamanaşımına bağlı bir alacak için muacceliyet tarihi 10.01.2015 olduğunda, zamanaşımı süresi 10.01.2020'de dolacak ve 11.01.2020 tarihinde talep edilen alacak talebi için borçlu zamanaşımı süresi dolduğu def'ini ileri sürebilecektir.³¹

²⁸ OĞUZMAN/ ÖZ, ss. 607-608.

²⁹ ÖZKAYA, s. 210.

³⁰ TECHIER/ PICHONNAZ/ DEVELİOĞLU, s. 488; KILIÇOĞLU, s. 1097.

³¹ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 609.

Zamanaşımı sürelerinin hesaplanmasında, zamanaşımı sürelerinin başlangıcı, dolması, tatili, kesilmesi ve hesaplanması açısından 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu³² (HMK), Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliği³³, Elektronik Tebligat Yönetmeliği'nin³⁴ ilgili hükümlerine de genel olarak değinmek gerekmektedir. Her ne kadar zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin hesaplanması açısından genel olarak TBK hükümlerine tabi olsa da, HMK'da bulunan süreler ve mahkeme tarafından verilen sürelerin hesaplanması açısından HMK'da bulunan hükümlerine de değinmek gerekmektedir.

HMK md. 92/1'e göre süreler gün olarak belirlendiği durumlarda, sürenin başladığı ilk gün hesaba katılmaz. HMK md. 92/2'ye göre eğer süre, hafta, ay veya yıl olarak belirtilmişse, sürenin bittiği son hafta, ay veya yıl içindeki sürenin başlangıç gününe karşılık gelen günün tatil saatinde biter. Ancak sürenin başlaması ayın veya yılın son gününe rastlaması nedeniyle sürenin bittiği ay veya yılda böyle bir gün yoksa, süre bu ayın veya yılın son günü tatil saatinde sona erer.³⁵ Burada süreler tatil saatinde biteceği belirtilmesine rağmen, gelişen teknoloji ile birlikte yargı sisteminde elektronik işlemler yapılabildiğinden, HMK md. 445/4 ve HMK Yönetmeliği md. 5/9 gereğince elektronik işlemlerde ise süre, saat 00.00'da yani günün sonunda biter. Bu nedenle elektronik ortamda (Uyap ortamında) saat 00.00'a kadar açılabilir. Sürenin başlangıcı açısından elektronik yolla yapılan tebligatlar açısından ayrı bir düzenleme yapılmıştır. Elektronik Tebligat Yönetmeliği md. 9 ile elektronik yolla tebligat gönderilmiş olması halinde, elektronik tebligatın muhatabın adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda yapılmış sayılacağı hükmü getirilmiştir. Sürenin son günü resmi tatil gününe denk gelirse HMK md. 93/1'e göre süre, resmi tatilden sonraki ilk iş günü sonunda biter. Burada şunu da belirtmemiz gerekir ki, sürenin son günü Bakanlar Kurulu kararı nedeniyle devlet memurlarının idarî izinli sayıldığı günlere rastlarsa, bu durum süreyi uzatmayacaktır. Zira bu halde mahkemeler ve resmi daireler çalışmalarına devam etmektedirler.³⁶

Burada belirtmemiz gerekir ki, TBK md. 148 gereğince kanunda belirlenen zamanaşımını kesen ve durduran nedenler dışında süreler taraflarca değiştirilemez. İrade serbestisi kuralı zamanaşımı süreleri açısından sınırlandırılmıştır. Farklı hukuk

³² Resmi Gazete, Sayı 27836, Tarih 04.02.2011.

³³ Resmi Gazete, Sayı 28253, Tarih 03.04.2012.

³⁴ Resmi Gazete, Sayı 30612, Tarih 06.12.2018.

³⁵ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES, *Medeni Usul Hukuku*, 10. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları, 2011, s. 186.

³⁶ YILMAZ, ss. 3183-3184.

sitemlerine baktığımızda bu konuda farklı düzenlemeler yapıldığını görmekteyiz. İstisnaları olmakla birlikte, genel zamanaşımı süreleri açısından Roma hukuku, Prusya Genel Ülke Kanunu, Fransız Medeni Kanunu ve Alman Medeni Kanunu'nda zamanaşımı sürelerinin değiştirilebilmesine olanak tanındığı görülmektedir. Ancak İtalyan Medeni Kanunu, Avusturya Medeni Kanunu ve İsviçre hukukunda zamanaşımı sürelerinin değiştirilmesi mümkün değildir.³⁷

1.3. Zamanaşımı Süresinin Tatili (Durması)

Bazı durumlarda sosyal ilişkiler ve fiili durumlar nedeniyle bir alacağın talep edilmesi çok güç hale gelmiş olabilir. Bu durumların varlığı halinde alacaklıyı korumak için alacaklının borçlu aleyhine yasal yollara başvuramaması temeline dayalı olarak hukuk sisteminde zamanaşımı süresinin durması hükümleri konulmuştur.³⁸ TBK md. 153'te zamanaşımının durmasına neden olan sebepler düzenlenmiştir.³⁹ Kanun maddesine göre sebepler şunlardır;⁴⁰

1. Çocukların anne ve babalarından isteyecekleri alacakları için velayet süresince zamanaşımı süresi durur.
2. Vesayetin devam ettiği süre içerisinde, vesayet altında bulunanların vasiden veya vesayet işlemleri sebebiyle Devlet'ten olan ve TMK md. 468'de düzenlenen alacakları için zamanaşımı süresi durur.
3. Evlilik süresi içerisinde, eşlerin birbirlerinden olan alacakları için zamanaşımı süresi durur. (Örneğin; mal ayrılığı rejiminde katkı payı alacakları, edinilmiş mallara katılma rejiminde değer artış payı ile artık değere katılma alacağı)
4. Hizmet ilişkisi süresince, ev işinde çalışan işçi ve hizmetçi gibi ev hizmetlilerinin onları çalıştıran işverenlerden olan alacakları için zamanaşımı durur.
5. Borçlunun, alacak üzerinde intifa hakkına sahip olduğu süreye bağlı olarak zamanaşımı durur.

³⁷ PAKSOY, ss. 48-52.

³⁸ "...Zamanaşımının durması, bir alacağın istenmesini güçleştiren veya imkansız kılan bazı sebepler nedeni ile zamanaşımının işlememesidir. Ancak söz konusu sebep veya sebepler ortadan kalktıktan sonra kaldığı yerden işlemeye başlayacak veya kaldığı yerden işlemeye devam edecektir..." GÜNTÜLÜ ALKAN, s. 127; REİSOĞLU, s. 432; ERDEM, s. 235; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 589.

³⁹ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 610.

⁴⁰ NOMER, s. 406; KILIÇOĞLU, s. 1098; İNAN/ YÜCEL, s. 650.

6. Alacaklı alacağını, Türk mahkemelerinde ileri sürme imkanına sahip değilse, bu imkansızlığın devam ettiği süre borunca zamanaşımı durur.
7. Alacaklı ve borçlu sıfatının aynı kişide birleşmesi durumu gerçekleşmiş olup, ancak bu birleşmenin ileride geçmişe etkili olarak sonradan ortadan kalkması durumunda, bu durumun ortaya çıkmasına kadar geçecek sürece zamanaşımı durur ve işlemez.⁴¹

TBK md. 153'e göre, zamanaşımını süresini durduran nedenlerin ortaya çıkması halinde, eğer durma nedenleri zamanaşımının işlemeye başladığı sırada bulunuyorsa, zamanaşımı işlemeye başlamaz, zamanaşımı süresi başladıktan sonra ortaya çıkarsa zamanaşımının işlemesi durur.⁴² Diğer bir ifade ile zamanaşımının durması, sürenin işlemeye başlamasını önlemekte veya işlemekte olan süreyi durdurmaktadır. Aşağıda daha ayrıntılı inceleyeceğimiz zamanaşımının kesilmesinde süre borçlu aleyhine kaybolmakta iken, zamanaşımının durmasında kalan zamanaşımı süresi, durma sebebinin ortadan kalktığı günün bitiminden itibaren kaldığı yerden işlemeye devam etmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, zamanaşımı süresinin durması ilgili borçlu için kabul edilecektir. Bu nedenle durma sebebi ile ilgisi bulunmayan müteselsil ve diğer borçlular için zamanaşımı durmayacak, işlemeye devam edecektir.⁴³

1.4. Zamanaşımının Kesilmesi (Kat'ı)

Zamanaşımının kesilmesi; alacaklının, borçlunun veya hakimin belli fiil ve işlemleri ile ve kanunda bulunan nedenlerin gerçekleşmesi sonucunda, zamanaşımı süresinin işleyen kısmının etkisini yitirmesi ve yeni bir zamanaşımı süresinin başlaması olarak tanımlanabilir.⁴⁴ Başka bir ifade ile zamanaşımını kesen nedenin

⁴¹ Zamanaşımının durmasına dair genel nedenlerin dışında, özel yasalarda da durma nedenleri düzenlenmiştir. Örneğin; 5411 sayılı Bankacılık Kanunu md. 138/2'ye göre "Bu Kanununun 107 nci maddesi uyarınca bir bankanın, borçlarının, taahhütlerinin yüklenilmesi veya alacaklarının devralınması halinde, bu borç, taahhüt ve alacaklarla ilgili olarak açılmış veya açılacak dava ve icra takiplerinde kanunlarda yazılı zamanaşımı ve hak düşürücü süreler dahil her türlü süre, alacağın devralındığı veya borcun, taahhüdün yüklenildiği tarihten itibaren Fon bakımından dokuz ay süre ile durur.", 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arbuluculuk Kanunu md. 16/2'ye göre "Arbuluculuk sürecinin başlamasından sona ermesine kadar geçirilen süre, zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin hesaplanmasında dikkate alınmaz." KILIÇOĞLU, s. 1100.

⁴² NOMER, s. 406; KILIÇOĞLU, s. 1083; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 590; ERDEM, s. 235.

⁴³ UYGUR, s. 978.

⁴⁴ KILIÇOĞLU, s. 1101; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 594; ERDEM, s. 272; REİSOĞLU, s. 434.

ortaya çıkmasından itibaren yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlamaktadır(TBK m. 156). Zamanaşımı süresi dolmuşsa veya işlemeye başlamamışsa zamanaşımı kesilmesi söz konusu olmayacaktır.⁴⁵

Zamanaşımını kesen genel nedenlere geçmeden önce ifade etmemiz gerekir ki, TBK md. 146 hükmünde belirtildiği üzere, diğer kanunlarda zamanaşımı ve zamanaşımının kesilmesi ile ilgili çeşitli özel hükümler bulunmaktadır. Örneğin, TTK md. 750’de TBK’den farklı olarak, poliçelerle ilgili olarak zamanaşımı süresinin davanın ihbar edilmesi ile kesileceği nedenine yer verilmiştir.⁴⁶

Zamanaşımını kesen genel nedenler TBK’nın 154. ve 157. maddeleri hükümleri ile düzenlenmiştir. Bu maddelere bakıldığında zamanaşımını kesen nedenler, borçlunun fiilleri, alacaklının fiilleri ve yargılama sırasındaki işlem, emir ve hükümler olmak üzere üç başlık altında toplanabilir.⁴⁷

1.4.1. Zamanaşımını Kesen Borçlunun Fiilleri

TBK md. 154/1 gereğince borçlunun borçlu olduğunu ikrar etmesi yani borcu kabullendiğini gösteren irade açıklamasında bulunması zamanaşımını kesmektedir. Borçlu bu irade açıklamasında bulunurken zamanaşımının kesilip kesilmediğini bilmesinin veya bunu amaçlayıp amaçlamamasının sonuca bir etkisi yoktur. Örneğin borçlunun borca işleyen faizi ödemesi, kısmi ifada bulunması, borcu ödemek için ek süre istemesi, takas beyanında bulunması veya kefil göstermesi borç açısından zamanaşımı kesecektir. Borçlu bu ikrarını sözle, yazı ile veya davranışı ile alacaklıya yöneltebilir. Alacaklı dışında üçüncü bir kişiye yöneltilen ikrar zamanaşımını kesmez. Ancak borçlunun onayı ile üçüncü bir kişi tarafından zamanaşımının kesilmesi nedenlerinin gerçekleştirilmesi ile de zamanaşımı kesilecektir.⁴⁸

⁴⁵ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 614. ; GÜNTÜLÜ ALKAN, s. 128.

⁴⁶ ÖZKAYA, ss. 265-266; “...Türk Borçlar Kanunu’nun 154. Maddesi (818 Sayılı BK 133/2) uyarınca, alacaklının dava açmasıyla zamanaşımı kesilir. Ancak zamanaşımının kesilmesi sadece dava konusu alacak için söz konusudur...” Yargıtay 9. HD., 2015/22810 E., 2018/19458 K., 25.10.2018 T.

⁴⁷ İNAN/ YÜCEL, s. 651; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 594.

⁴⁸ OĞUZMAN/ ÖZ, ss. 614-615; KILIÇOĞLU, s. 1102.

1.4.2. Zamanaşımını Kesen Alacaklının Fiilleri

Zamanaşımını kesen alacaklı fiilleri, alacaklının alacağını talep etmek amacıyla yaptığı adli işlemlerdir. TBK md. 154/1-2'ye göre, alacaklının dava ikamesi veya def'i yoluyla mahkemeye veya hakeme başvurması, icra takibinde bulunması ya da iflas masasına başvurması zamanaşımını kesen fiiller kapsamdadır.⁴⁹ HMK md. 18 hükmü gereğince davanın ikamesi, dava dilekçesinin kaydı ile olur. Zamanaşımı davanın açılması ile kesilir ve ayrıca dava dilekçesinin davalıya tebliği gerekli değildir. İİK Md. 58'e göre icra takibinde, icra memuruna yapılacak takip talebi icra takibi başlar ve zamanaşımı kesilir. İİK md. 218, 236'e göre ise iflas masasına başvuru işleminin zamanaşımını kesmesi, süresi içinde alacağın masaya kaydettirilmesi ile gerçekleşir. Taraflar açısından zamanaşımının kesilmesi için dava, icra takibi ve başvurunun alacaklı veya yetkili temsilcisi tarafından açılmış olması ve bu işlemlerin borçlu veya yetkili temsilcisine karşı yöneltilmiş olması gerekir.⁵⁰

Davalının yanlış gösterilmesi halinde, gerçek borçlu için zamanaşımı kesilmiş olmaz. Buradan hareketle usulüne uygun olarak dava açılması veya def'inin ileri sürülmesi gerekmektedir. Ancak açılan dava veya ileri sürülen def'i mahkemenin yetkili veya görevli olmaması veya düzeltilebilecek bir yanlışlık yapılması yahut vaktinden önce açılmış olması halinde dava ve usul kuralları gereğince reddedilecektir ve zamanaşımı kesilmeyecektir. Bu durumda TBK md. 158'e göre o arada yani dava sırasında zamanaşımı veya hak düşürücü süre dolmuşsa, alacaklıya altmış günlük ek

⁴⁹ "...6098 Sayılı TBK 154. Maddesinde (818 sayılı BK. 133) zamanaşımını kesen nedenler gösterilmiştir. **Bunlardan borçlunun borcunu ikrar etmesi (alacağı tanınması), zamanaşımını kesen nedenlerden biridir.** Borcun tanınması, tek yanlı bir irade bildirimidir; borçlunun, kendi borcunun devam etmekte olduğunu kabul anlamındadır. Borç ikrarının sonuç doğurabilmesi için, eylem yeteneğine ve malları üzerinde tasarruf yetkisine sahip olan borçlunun veya yetkili kıldığı vekilinin, bu iradeyi alacaklıya yöneltilmiş bulunması ve ayrıca zamanaşımı süresinin dolmamış olması gerekir. Gerçekte de borç ikrarı, ancak, işlemekte olan zamanaşımını keser; farklı anlatımla zamanaşımı süresinin tamamlanmasından sonraki borç ikrarının kesme yönünden bir sonuç doğurmayacağından kuşku ve duraksamaya yer olmamalıdır. Aynı maddenin 2.fıkrası uyarınca, **dava açılması veya icra takibi yapılması zamanaşımını kesen nedenlerdendir.** Kanununun 156. maddesi ise, zamanaşımının kesilmesi halinde yeni bir sürenin işlemesi gerektiğini açıkça belirtmiştir..." Yargıtay 9. HD., 2015/28161 E., 2019/113 K., 07.01.2019 T.

⁵⁰ **UYGUR**, ss. 984-985; "HMK. md. 141/2 gereğince zamanaşımı def'inin cevap dilekçesinin ıslahı yoluyla ileri sürülmesi mümkündür. Ancak dava konusunun artırılmasına ilişkin ıslah talebine karşı Yargıtay farklı kararlar vermiştir. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi yeni bir dava olmadığı gerekçesi ile kısmen ıslaha karşı zamanaşımı def'inde bulunulamayacağını kabul ederken, Yargıtay 7. Hukuk Dairesi dava konusunun artırılmasına ilişkin ıslaha karşı zamanaşımı def'inde bulunulabileceğini kabul etmektedir. Bu tartışmalara rağmen davanın tamamen ıslahı halinde, dava ilk dava tarihinde açılmış sayılmakta ve tamamen ıslaha karşı, davanın tamamen ıslah tarihinde açılmış sayıldığı gerekçesine dayalı olarak zamanaşımı def'inde bulunulması mümkün değildir." **NOMER**, s. 394.

süre hakkı tanınmıştır. Dava reddedildikten sonra zamanaşımı süresi dolmuşsa alacaklı TBK Md. 158'de bulunan altmış günlük ek süre hakkından faydalanamayacaktır.⁵¹

Alacaklı, davasını veya takibini alacağının bir kısmı için başlatmış olabilir. Bu durumda, alacağın talep edilen kısmı için zamanaşımı kesilir. Davaya veya takibe konu edilmeyen kısım açısından zamanaşımı süresi devam eder ve kesilmez. Alacaklı dava aşamasında ıslah talebinde bulunarak, ek dava veya icra takibi açarak geriye kalan kısmı istediğinde ıslah dilekçesinin verildiği, ek dava veya takibin başlatıldığı tarihte zamanaşımı kesilecektir ve bu tarihte zamanaşımı süresi dolmuşsa, bu kısım için borçlu zamanaşımı def'inde bulunabilir.⁵²

HMK. md. 107'de düzenlenen belirsiz alacak davasında, dava açıldığı tarihte talep edilen alacak kısmı üzerinden değil, dava sırasında belirlenecek tüm alacak üzerinden zamanaşımı kesilir. Belirsiz alacak davasında zamanaşımı süresi, davanın açılması ile tüm alacak için kesilir.⁵³ İhtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararları, zamanaşımını kesen nedenlerden değildir.⁵⁴

Tespit davalarında, müspet tespit davasının açılması zamanaşımı süresini keserken; menfi tespit davasında davanın açılması zamanaşımı süresini kesmemekte, bu davaya karşı davalının vereceği cevap dilekçesi ile zamanaşımı süresi kesilmektedir. Ancak dava konusu olan bir alacak için delil tespiti yaptırılması, zamanaşımını kesmemektedir. TBK md. 155/1'e göre davanın müteselsil borçlulardan veya bölünemeyen bir borcun borçlularından birine karşı açılması halinde, zamanaşımı süresi diğerlerine karşı da kesilir.⁵⁵ Kefil bulunması durumunda, asıl borçluya karşı kesilen zamanaşımı kefile karşı da kesilirken, kefile karşı kesilen zamanaşımı asıl borçluya karşı kesilmez.⁵⁶

Zamanaşımı süresinin kesilmesi için önemli olan davanın açılması olduğu için davacı görevli veya yetkili olmayan bir mahkemede davayı açması,

⁵¹ ÖZKAYA, s. 272; TECHIER/ PICHONNAZ/ DEVELİOĞLU, s. 488.

⁵² Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES, *Medeni Usul Hukuku*, 10. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları, 2011, s. 404.

⁵³ A.g.e., s. 395.

⁵⁴ UYGUR, s. 984; "...6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 155. maddesi hükmü, "Zamanaşımı müteselsil borçlulardan veya bölünemeyen borcun borçlularından birine karşı kesilince, diğerlerine karşı da kesilmiş olur." kuralını içermektedir. Bu maddeye göre, **müteselsil borçlulardan birine karşı zamanaşımının kesilmesi diğer müteselsil borçlulara karşı da zamanaşımını keser...**" Yargıtay 9. HD., 2015/28161 E., 2019/113 K., 07.01.2019 T.

⁵⁵ Seda ÖZMUMCU, *Davanın Açılmasına Bağlı Hukuki Sonuçların Davanın Açılmamış Sayılması Halinde Değerlendirilmesi*, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 70, Sayı 2, 2012, s. 195.

⁵⁶ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 618.

zamanaşımının kesilmesine engel değildir. Mahkeme tarafından görevsizlik veya yetkisizlik kararı verilmesi durumunda HMK. md. 20'ye göre davacı, görevsizlik veya yetkisizlik kararının kesinleşmesinden itibaren iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurarak dava dosyasının görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmelidir. Davacının bu talebi ile birlikte dava dosyası görevli veya yetkili mahkemeye gönderilecek ve bu dosya, eski davanın devamı niteliğinde olacaktır. Süresinde davacının başvurmaması halinde ise mahkeme tarafından davanın açılmamış sayılmasına karar verilecektir ve sonuçta dava açılması ile kesilen zamanaşımı süresi ortadan kalkacaktır.⁵⁷

Şunu da belirtmemiz gerekir ki mahkemenin görevsizlik veya yetkisizlik kararı vermesi üzerine, davacının HMK. md. 20 hükmünde belirtilen iki haftalık sürede, dava konusu alacağa dair zamanaşımı süresi dolarsa alacaklı TBK md.158 hükmünde düzenlenen 60 günlük ek süreden yararlanma hakkına sahiptir.⁵⁸

1.4.3. Zamanaşımını Kesen Yargılama Sırasındaki İşlem ve Kararlar

TMK'nın 157. maddesinde bir dava veya def'i ile kesilmiş olan zamanaşımı süresi dava sürecindeki, davanın sonuçlandırılmasına ve yargılamayı bulunduğu aşamadan daha ileri bir aşamaya götürmeye yönelik tarafların yargılama ile ilgili her işleminden veya hakimin her kararından sonra yeniden kesilir.⁵⁹

Eğer zamanaşımı icra takibi yapılması ile kesilmişse takibe yönelik ve takibin sonuçlanmasını amaçlayan her işlem ile zamanaşımı yeniden kesilir. İflas masasına başvuru ile zamanaşımı kesilmişse, iflasa ilişkin hükümler çerçevesinde alacağın yeniden istenmesi şartlarının oluşması ile birlikte zamanaşımı tekrar kesilir.⁶⁰ TBK md. 156/2'ye göre mahkeme ilamı ile kesinleşmiş olan borç için zamanaşımı süresi, ilgili borcun daha kısa zamanaşımı süresine tabi olup olmamasına bakılmaksızın, mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren on yıldır.⁶¹

⁵⁷ ÖZMUMCU, s. 194

⁵⁸ PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 332; NOMER, s. 410.

⁵⁹ PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 332; "...Zamanaşımı, dava devam ederken iki tarafın yargılamaya ilişkin her işleminden ve hâkimin her emir ve hükmünden itibaren yeniden işlemeye başlar ve kesilmeden itibaren yeni bir süre işler..." Yargıtay 22. HD., 2017/18720 E., 2018/26031 K., 03.12.2018 T.

⁶⁰ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 616.

⁶¹ KILIÇOĞLU, s. 1113.

1.5. Zamanaşımının Hak Üzerindeki Etkisi

Zamanaşımı alacak hakkını sona erdirmemekte, sadece hakkın talep edilebilirliğini zayıflatarak eksik borç haline dönüştürmektedir.⁶² Zamanaşımına uğramış olsa bile talep ve dava hakkı sona ermediğinden, borçlunun def'i hakkını kullanması ile birlikte bu hak ortadan kalkmaktadır.⁶³ Def'i hakkı kullanılmadığı takdirde zamanaşımına uğramış bile olsa alacak, dava edilebilir olmaya devam etmektedir. HMK. md. 141/2'ye göre, dava aşamasında, borçlunun def'i hakkını süre dolduktan sonra ileri sürmesi halinde hakimin süresinden sonra ileri sürülen bu def'iyi dikkate alabilmesi için alacaklının açıkça muvafakat etmesi gerekecektir.⁶⁴

Zamanaşımı def'i, bir itiraz olmayıp savunma niteliğindedir.⁶⁵ Bu nedenle TBK md. 161'e göre hakim zamanaşımı süresini re'sen göz önüne alamaz⁶⁶ ve hatta bu konuda hatırlatmada dahi bulunamaz.⁶⁷ Borçlu zamanaşımı def'inde bulunsa bile sonradan rızasıyla borcunu ödemek isterse bu geçerli bir ifa olduğundan ve alacak hakkı sona ermediğinden bu ifa bağışlama veya sebepsiz zenginleşme olmayacaktır. Ayrıca TBK md. 139/3'e göre bir alacağın takası talebi, takasın yapılabileceği anda zamanaşımına uğramamış olması koşuluna bağlanmıştır.⁶⁸

1.6. Zamanaşımından Feragat

Zamanaşımı süresi dolduktan sonra borçlu TBK md. 26'da düzenlenen sözleşme özgürlüğü çerçevesinde ve TBK md. 27'de kesin hükümsüzlük oluşmadığı

⁶² Mesut AYGÜN ve Ali ÖNAL. «Yargıtay Kararları Işığında Milletlerarası Özel Hukukta Zamanaşımı.» *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt 14, Sayı 165 (2016), s. 4909. ; “Zamanaşımı def'i bağımsız ve sürekli bir def'idir.” TOK, s. 246; PAKSOY, s. 41.

⁶³ “...Bu itibarla **zamanaşımı savunması ileri sürüldüğünde**, eğer savunma gerçekleşirse hakkın dava edilebilme niteliği ortadan kalkacağından, **artık mahkemenin işin esasına girip onu incelemesi mümkün değildir...**” Yargıtay 9. HD., 2016/28249 E., 2018/8092 K., 09.04.2018 T.

⁶⁴ NOMER, s. 393; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s. 47-48. ERDEM, s. 352.

⁶⁵ “*Alman Medeni Kanununun (BGB) 194'üncü paragrafında zamanaşımının konusu, bir başkasından yapma veya yapmama (kaçınmayı) talep etme hakkı olarak belirtilmiştir.*” HAVUTÇU, s. 600.

⁶⁶ NOMER, s. 393.

⁶⁷ “...Zamanaşımı def'i davanın esası hakkında her türlü muameleye manidir. Bu sorun halledilmeden davanın esası incelenemez. (11.01.1940 tarihli 15/70 sayılı İçt. Bir. Kararı) Borcu ortadan kaldırmamakla birlikte, yerine getirmekten kaçınma yetkisi veren zamanaşımı def'i, ancak, bunu ileri süren taraf yönünden sonuç doğurmakta, bir başka anlatımla, **mahkemece kendiliğinden gözetilemeyen zamanaşımı def'i, yasal süresinde ileri sürüldüğü takdirde değerlendirmeye alınabilmektedir...**” Yargıtay 10. HD., 2017/637 E., 2018/9296 K., 13.11.2018 T.

⁶⁸ UYGUR, s. 1006.

olduğu sürece zamanaşımı hakkını ileri sürmekten feragat edebilir. Tabi ki feragatin geçerli olabilmesi için feragat edenin fiil ve tasarruf ehliyetine sahip olması gerekmektedir. Borçlunun zamanaşımına uğramış bir borcu için rehin ve kefil göstermesi veya faiz ödemesi zamanaşımından feragat anlamına gelir. Zamanaşımına uğramamış olan bir borcun ikrarı, zamanaşımını kesen bir nedendir (TBK m. 154/1-1) ve zamanaşımından feragat anlamına gelmez.⁶⁹

Ancak TBK md. 160/1 hükmü borçlunun, önceden zamanaşımından feragatinin geçersiz olacağını düzenlemiştir. Maddede bulunan “önceden” terimi zamanaşımının işlemeye başlamasından öncesini ifade ettiği gibi borcun talep edilebilir olması ile başlayan süreyi de kapsamaktadır. Bu madde düzenlemesi sadece TBK açısından değil, diğer kanunlardaki tüm zamanaşımı sürelerini de kapsamaktadır.⁷⁰

Zamanaşımından feragatin geçerli olabilmesi için TBK md. 27’de, “*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkansız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür.*” hükmü ile düzenlenen kesin hükümsüzlük sonucunu doğuran sözleşmelerden olmaması gerekmektedir. Zamanaşımından feragat ile birlikte borç yine zamanaşımına uğramakta ancak borçlu def’i hakkını kullanamamaktadır. TBK m. 160/2-3’e göre, eğer müteselsil borçlulardan veya bölünemez bir borcun borçlularından biri zamanaşımı def’inden feragat etmişse, diğer borçlulara karşı bu zamanaşımı def’inden feragat edildiği iddiası ileri sürülemez. Ancak kefil açısından, TBK m. 160/4’e göre, borcun kefil var ise asıl borçlunun zamanaşımından feragat etmesi, kefile karşı ileri sürülemez.⁷¹

⁶⁹ ÖZKAYA, s. 310; “...Türk ve İsviçre borçlar hukuklarında alacaklı ile borçlu arasında bu tür bir sözleşme yapılması imkânı sınırlandırılmış ve zamanaşımından zamanaşımı süresinin dolmasından önce feragat edilmesi yasaklanmıştır...” PAKSOY, s. 2.

⁷⁰ “...Türk Borçlar Kanununun 160. maddesinde (818 Sayılı BK 139), zamanaşımından feragat düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre, **borçlunun zamanaşımı def’ini ileri sürme hakkından önceden feragati geçersizdir.** Önceden feragatten amaç, sözleşme yapılmadan önce veya yapılırken vaki feragattir. Oysa daha sonra vazgeçmenin geçersiz sayılacağına ilişkin yasada herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. O nedenle **borç zamanaşımına uğradıktan sonra borçlu zamanaşımı def’ini ileri sürmekten feragat edebilir.** Zira, burada doğmuş bir def’i hakkından feragat söz konusudur ve hukuken geçerlidir. Bu feragat; borçlunun, ileride dava açılması halinde zamanaşımı def’inde bulunmayacağını karşılıklı olarak yapılan feragat anlaşmasıyla veya tek yanlı iradesini açıkça bildirmesiyle veyahut bu anlama gelecek iradeye delalet edecek bir işlem yapmasıyla mümkün olabileceği gibi, açılmış bir davada zamanaşımı def’inde bulunmamasıyla veya def’i geri almasıyla da mümkündür...” Yargıtay 9. HD. 2015/28161 E., 2019/113 K., 07.01.2019 T.

⁷¹ UYGUR, ss. 1003-1004.

2. HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRELER

Hak düşürücü süre, eski tabiri ile “sükut-u hak” hakkın düşmesi, yitirilmesi anlamına gelmektedir. Zamanaşımı kadar önemli yere sahip olan hak düşürücü süre birçok kanunda hüküm altına alınmıştır.⁷² Hak düşürücü süreler çeşitli kanunlarda düzenlenmesine rağmen, kanunlarımızda tanımı ve nitelikleri hakkında belirgin açıklamalara rastlanmamaktadır. Bu nedenle, mevzuat ve içtihat dikkate alınarak ve karmaşık yapısı da dikkate alınarak, hak düşürücü süre müessesesinin irdelenmesi doğru bir yöntem olacaktır.

2.1. Hak Düşürücü Sürenin Tanımı ve Kapsamı

Hak düşürücü sürelerin özellikleri, şartları ve sonuçları dikkate alındığında şu genel tanım yapılabilir: Hak düşürücü süre; hak sahibinin hakkının korunması⁷³ amacıyla kanunlarla veya sözleşme ile belirli olan süre içinde, usulüne uygun işlem veya eylemde bulunmama sonucu hakkın sona ermesi olarak tanımlanabilir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere hak düşürücü süreler, hakkı sona erdiren ve hakkın yitirilmesine neden olan sürelerdir.⁷⁴ Hak sahibi tarafından kanunlarla veya sözleşme ile belirlenmiş süre içerisinde belirli işlem veya eylemler yapılmadığında hak tamamen yitirilmekte ve kaybolmaktadır. Bu sırada borçlunun herhangi bir eylemde bulunmasına da gerek yoktur. Hak düşürücü süreler itiraz niteliği taşıdığından tarafların iradesine bırakılmamıştır. Bu nedenle davanın her aşamasında hak düşürücü sürenin, kendiliğinden araştırma ve inceleme yapılarak hakim tarafından re’sen dikkate alınması gerekmektedir.⁷⁵ Örneğin, TBK md. 39 gereğince irade fesadına dair hakların ileri sürülmemesi, TMK md. 300’de düzenlenen tanınmanın iptaline dair hak düşürücü sürede davanın açılmaması halinde hak sahibi herhangi bir def’i veya itirazda bulunulmasa dahi hak kendiliğinden son bulmaktadır ve bu husus mahkeme tarafından re’sen dikkate alınmaktadır.⁷⁶

⁷² **NOMER**, s. 391.

⁷³ “Hak düşürücü süreler, zamanaşımından farklı olarak kamu düzeni veya kamu yararını korumak için tesis edilmiştir.” **TOK**, s. 247.

⁷⁴ **KILIÇOĞLU**, s. 1084.

⁷⁵ **RÜZGAR**, s. 68; **TOK**, s. 248; **NOMER**, s. 391.

⁷⁶ **TECHIER/ PICHONNAZ/ DEVELİOĞLU**, s. 483; **NOMER**, s. 392.

Ancak usuli nedenlerle reddedilen dava sırasında hak düşürücü süre dolmuşsa bu durumda TBK md. 158’de düzenlenen altmış günlük ek süre içerisinde hak kullanılabilir. Aynı şekilde HMK md. 20’ye göre görevsizlik ve yetkisizlik kararının kesinleşmesi üzerine iki haftalık süreden de hak sahibi yararlanabilir.⁷⁷

Hak düşürücü sürenin temel olarak kamu düzenine mi yoksa kamu yararına mı dayandığı hususuna bakılacak olursa; hak düşürücü sürelerin bir kısmı TMK md. 289’da düzenlenen soybağının reddi davası açma süresi gibi kamu düzenine dayanırken bir kısmı ise TMK md. 733’te bulunan önalım hakkının kullanılma süresi gibi kamu yararına dayanmaktadır. Bu açıdan her hak düşürücü sürenin ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Hak düşürücü sürenin kabul edilmesindeki amaçları olarak, bir hukuki ilişkinin var olup olmadığı noktasında belirsizlikten kurtulması, belirli bir süre içinde yapılması gereken eylem ve işlemlerin yapılmaması nedeniyle artık hakkın muhafazasının faydasının kalmayacağı, süre geçmesinden sonra hak yok olmadığına karşı taraf üzerinde baskı unsuru yaratacağı ve toplum huzuru ile bağdaşmayacağı dikkate alındığında temelde kamu düzeninin dikkate alındığı görülmektedir.⁷⁸

2.2. Hak Düşürücü Sürelere Uygulanacak Hükümler

Hak düşürücü süreler, alacak hakkından daha çok yenilik doğurucu hakların kullanılmasında gündeme gelmektedir. Bu tür süreler bazen de alacak hakkının kullanılmasında bir ön koşul olarak karşımıza çıkmaktadır. Hak düşürücü süreler, zamanaşımından farklı olarak durmaz ve kesilmez.⁷⁹ Bu nedenle zamanaşımının kesilmesi ve durmasına ilişkin kanun hükümleri, hak düşürücü sürelerle uygulanmayacaktır. Ancak hak düşürücü sürelerin hesaplanması konusunda, zamanaşımı sürelerinin hesaplanması ile ilgili TBK maddeleri uygulanacaktır. Bu açıklamalar ışığında hak düşürücü sürelerin şartlarını şu şekilde sıralayabiliriz:⁸⁰

- a. Hak düşürücü sürelerin, kanun ve sözleşme ile açıkça belirlenmiş olması gerekir.

⁷⁷ ÖZKAYA, s. 906.

⁷⁸ ERDEM, s. 25

⁷⁹ KILIÇOĞLU, s. 874; REİSOĞLU s. 424; OĞUZMAN/ÖZ, s. 581; “...hak düşürücü sürenin, kesilmesi ve durmasının mümkün bulunmadığı hukuksal gerçeği de ortadadır...” Yargıtay 21. HD., 2017/1185 E., 2018/6938 K., 02.10.2018 T.; “...hak düşürücü sürenin, kesilmesi ve durmasının mümkün bulunmadığı hukuksal gerçeği de ortadadır...” Adana BAM 2018/401 E., 2018/345 K., 08.03.2018 T.

⁸⁰ ERDEM, ss. 27-28.

- b. Hak sahibi tarafından yapılması gereken eylem veya işlemin belirli olması gerekir.
- c. Belirlenen işlem veya eylemin belirli süre içerisinde yapılması gerekir.

Burada hak düşürücü süreye benzeyen ve karışıklığa neden olan “süreye bağlı hak” kavramına değinmek gerekmektedir. Hak düşürücü süre, hak sahibinin belirli eylem ve işlemde bulunmaması ile son bulurken; süreye bağlı hak, belirlenen süre içinde varlığını sürdürmekte ve bu belirli sürenin geçmesi sonucunda hak kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Süreye bağlı haklarda, hakkın korunma ve varlık süresi söz konusudur. Bu nedenle süreye bağlı bir hak söz konusu olduğunda, hak sahibinin bu sürede bir eylemde bulunmasına veya işlem yapmasına gerek olmaksızın öngörülen süre içinde hak kendiliğinden korunmaktadır.⁸¹ Örneğin, intifa hakkı için belirlenen süre sonunda hak kendiliğinden son bulmakta, ancak belirlenen süre içerisinde hak korunmaktadır. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu md. 27’ye göre eser sahibinin haklarının koruma süresi, eser sahibi yaşadığı müddetçe ve ölümünden itibaren 70 yıl boyunca devam etmektedir. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu md. 101/1’e göre patent haklarında koruma süresi yirmi yıl ve faydalı modellerde ise koruma süresi on yıl olarak belirlenmiştir.⁸²

Taraflar kanunlarda belirlenmiş hak düşürücü süreler dışında, aralarında imzalayacakları sözleşmeyle hak düşürücü süre kararlaştırabilirler. Sözleşme serbestisi ve TBK md. 128/2 dikkate alındığında tarafların hak düşürücü süre kararlaştırabileceği kabul edilmektedir. Ancak kararlaştırılan sürenin TBK md. 127’de düzenlenen sürelerin kesinliği hükmünün emredici niteliğine ve kamu düzenine aykırı olmaması gerekir. Bu halde belirlenen süre geçersiz olacaktır.⁸³

2.3. Zamanaşımı ile Hak Düşürücü Sürelerin Karşılaştırılması

Buraya kadar yapılan açıklamalar dikkate alındığında, zamanaşımı ve hak düşürücü süre kavramlarının daha iyi anlaşılabilmesi için uygulama alanı, hükümleri ve sonuçları itibarıyla zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin benzer ve farklı yönlerinin bir arada açıklanması uygun olacaktır.⁸⁴

⁸¹ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s. 51-52; KILIÇOĞLU, s. 875-876; ERDEM, s. 32.

⁸² KILIÇOĞLU, s. 1086.

⁸³ ÖZKAYA, s. 913.

⁸⁴ A.g.e., ss. 922-924.

2.3.1. Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Sürelerin Benzer Yönleri

a. Kural olarak zamanaşımı ve hak düşürücü süreler kanunla düzenlenir. Bu nedenle istisnalar dışında değiştirilemez, uzatılıp kısaltılamazlar.⁸⁵ İstisna olarak, kamu düzeni ve kamu yararının söz konusu olmadığı durumlarda taraflar sözleşme ile hak düşürücü süre kararlaştırabilirken, her iki süre açısından emredici nitelik, kamu düzeni ve kamu yararı söz konusu olmadığında taraflar süreleri uzatıp kısaltabilirler.⁸⁶

b. Her iki süre açısından da alacaklının eylem ve işlem yapmaması ile hüküm ve sonuçlar doğmaktadır.⁸⁷

c. Her iki süre de aynı haklara uygulanmaz. Zira kanunlarımızda düşürücü zamanaşımı ve hak düşürücü süreler aynı haklar açısından kabul edilmemiştir. Aynı haklar açısından kazandırıcı zamanaşımı söz konusudur. Aynı haklara ilişkin zamanaşımı sürelerine olağan zamanaşımını düzenleyen TMK md. 712, olağanüstü zamanaşımını düzenleyen TMK md. 713 hükümleri ile gemi mülkiyetinin kazanılmasını düzenleyen olağan TTK md. 999 ve olağanüstü TTK md. 1000 örnek olarak verilebilir.⁸⁸

2.3.2. Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Sürelerin Farkları⁸⁹

a. Zamanaşımı kanunla düzenlenir. Taraflar sözleşme ile zamanaşımı düzenleyemezler. Hak düşürücü süre açısından ise kamu yararı ve kamu düzenini ilgilendirmeyen konularda taraflar hak düşürücü süre belirleyebilirler.

⁸⁵ “..Kanundaki zamanaşımı süreleri, 6098 sayılı TBK 148. maddesi gereğince tarafların iradeleri ile değiştirilemez...” Yargıtay 7. HD., 2014/22071 E., 2015/24112 K., 03.12.2015 T.; “...Kanundaki zamanaşımı süreleri, 6098 Sayılı TBK 148. Maddesi gereğince tarafların iradeleri ile değiştirilemez...” İstanbul BAM 28. HD., 2017/908 E., 2018 686 K., 09.05.2018 T.

⁸⁶ **TECHIER/ PICHONNAZ/ DEVELİOĞLU**, s. 484; “TBK md. 148 hükmünde “bu ayırdaki sürelerle” şeklinde bir sınırlama getirilerek, TBK üçüncü bölümde bulunan ikinci ayırdaki sürelerin değiştirilemeyeceği öngörülmüştür. Buradan yola çıkarak, ikinci ayırdaki süreler dışında kalan zamanaşımı sürelerinin emredici nitelikte olmadığı, bu sürelerin uzatılıp kısaltılabileceği kabul edilmektedir. Ancak TTK md. 6’ya göre, ticari hükümler koyan kanunlardaki zamanaşımı süreleri sözleşme ile değiştirilemeyeceğinden, ancak kanunda buna olanak tanıyan bir düzenleme var ise sözleşme ile değiştirilebilecektir.” **KILIÇOĞLU**, s. 1115.

⁸⁷ “..Zamanaşımı, alacak hakkının belli bir süre kullanılmaması yüzünden dava edilebilme niteliğinden yoksun kalmasını ifade eder...”Yargıtay 9. HD., 2010/13878 E., 2012/22969 K., 14.06.2012 T.

⁸⁸ **ÖZKAYA**, s. 923.

⁸⁹ Zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin farkları için bakınız: **OĞUZMAN/ ÖZ**, s. 581; **EREN**, s. 1308-1309; s. 874; **ÖZKAYA**, s. 923; **KILIÇOĞLU**, s. 1084.

b. Zamanaşımında alacaklının talebine karşı borçlunun def'i hakkını kullanmasıyla borç, "eksik borç" haline dönüşür ve hak sona ermez ancak istenemez hale gelir.⁹⁰ Zamanaşımı süresinin dolmasından sonra borç ödenirse sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanmaz. Ancak hak düşürücü süre sonunda hak sona erer. Bu durumda hak düşürücü sürenin sona ermesine rağmen, bağışlama olmadığı sürece yapılan ödemeler sebepsiz zenginleşmeye göre geri istenebilir.⁹¹

c. Zamanaşımında borçlunun yapabileceği def'i hakkını süresi içerisinde kullanmasıdır. Süresi içerisinde kullanılmayan def'i hakkı daha sonra ileri sürülürse savunmanın genişletilmesi itirazı ile karşılaşılır. Hak düşürücü süre ise itiraz niteliğindedir. Yargılamanın her safhasında ileri sürülebilir ve hakim tarafından da re'sen dikkate alınır.⁹²

d. Zamanaşımı kesilebilir ve durabilirken, hak düşürücü sürede istisnalar dışında kesilme ve durma yoktur.

e. Zamanaşımı alacak hakları ile ilgili olduğu halde, hak düşürücü süre bu alacak haklarının yanında bir hukuki ilişkinin kurulup kurulmadığı veya olup olmadığına bağlıdır.

f. Zamanaşımı genel olarak alacak haklarına ilişkin iken, hak düşürücü süre yenilik doğuran haklara ilişkindir.

g. Zamanaşımı süreleri, hak düşürücü sürelere göre genellikle daha uzundur.

3. BİLDİRİM SÜRELERİ

Taşıma hukukunda, dava hakkının kullanılabilmesi için hem ulusal mevzuatımızda hem de eşya taşıma hukukuna ilişkin uluslararası sözleşmelerde bildirim (ihbar) sürelerine yer verilmiştir. Eşya taşıma hukukunda bulunan bildirim yükümlülükleri eşyanın zıya, hasar ve gecikmesinin taşıyıcıya bildirilmesini ifade etmektedir. Taşıma hukukunda bildirim süresinde yapılmaması, taşıma türüne göre farklı sonuçlar doğurmaktadır. Bazı taşıma türlerinde bildirim süreleri, yükün taşıyıcı

⁹⁰ AYGÜN/ ÖNAL, s. 4909.

⁹¹ "...Hak düşürücü süre, doğrudan doğruya hakim tarafından kendiliğinden göz önünde tutulması gereken, davada "itiraz" olarak başvurulması zorunlu olan ve zamanaşımı gibi "kesme" ve "durma" hükümlerine bağlı olmayan, uyulmama halinde "hakkın" kaybına yol açan yani hakkın özünü ortadan kaldıran süredir..." Yargıtay İBKG, 2003/1 E., 2004/1 K., 02.04.2004 T.

⁹² TECHIER/ PICHONNAZ/ DEVELİOĞLU, s. 483.

tarafından zıyaa ve hasara uğramadan ve süresinde teslim edildiğine karine oluşturarak ispat yükünün taraflar arasında yer değiştirmesine neden olurken, bazı taşıma türlerinde ise hak düşürücü süre olarak kabul edilmiştir.⁹³

Bu nedenle konunun daha iyi anlaşılabilmesi için genel olarak bildirim sürelerinin tanımı, önemi ve hukuki sonuçlarının ayrı bir başlık altında analiz edilmesinde yarar görüyoruz. Ancak bu bölümde her bir somut düzenleme açısından bildirim sürelerine ayrıntılı değinilmeyecek olup, burada bildirimden ne anlaşılması gerektiği sınırlı bir çerçevede ele alınacaktır. Aşağıda bildirim süreleri ile ilgili genel bilgiler verilecek, eşya taşıma hukukuna ilişkin bildirim süreleri kendi başlıkları altında ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

3.1. Bildirim Süresinin Tanımı

Ulusal mevzuatımızda bildirim yükümlülüğü, genel olarak TBK md. 223 ve TTK md. 23'te düzenlenmiştir. Bildirim süreleri ile ilgili kanunlarımızda ayrı bir tanım bulunmamaktadır. Bu nedenle TBK ve TTK maddeleri birlikte değerlendirilerek bildirim süresinin hukuki çerçevesinin çizilmesi gerekmektedir.

Bildirim; bir bilgi açıklaması, hatta varması gereken bir bilgi açıklamasıdır.⁹⁴ Ayıba karşı tekeffül hükümlerine göre yapılmış olan bir diğer tanıma göre bildirim, hukuki bir işlem ve irade açıklaması olmayıp satıcıya yöneltilmesi ve varması gereken bir düşünce açıklamasıdır.⁹⁵ Bildirim, alıcıya kanunlarda tanınan haklardan yararlanabilmesi için varlığını iddia ettiği ayıpları açıklama külfetidir.⁹⁶ Yargıtay kararlarında ise bildirim, hakların kaybedilmemesi için süresinde yapılması gerekli ödev olarak nitelendirilmiştir.⁹⁷

⁹³ Bkz., İkinci Bölüm ve Üçüncü Bölüm.

⁹⁴ Mustafa Alper **GÜMÜŞ**, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 3. Bası, Cilt I, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013, s. 86.

⁹⁵ Fikret **EREN**, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 4. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2017 s. 119.

⁹⁶ Cevdet **YAVUZ**, Faruk **ACAR** ve Burak **ÖZEN**, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 9. Baskı, İstanbul: Beta, Ocak 2014, s. 133.

⁹⁷ “.....ayıbın gizli ya da açık olması halleri için ayrı ihbar süreleri getirilmiş; hatta ayıbın ağır kusur veya hile ile gizlenmesi halinde zamanaşımı süresinden yararlanılamayacağı, açıkça ifade edilmiştir...”.

Maddeye göre, tüketici kendisine sağlanan mal ve hizmetle ilgili ayıplı olup olmama konusunda gerekli muayeneyi (denetimi) yapacak ve bu muayene sonucu, mal yada hizmetle ilgili saptadığı ayıpları, mal veya hizmetin sağlanmasından itibaren ihbar süreleri içinde, kendisine mal yada hizmet sağlayan sözleşmenin tarafına bildirecektir; bu bildirim (ayıp ihbarı) ödevi ihmal edildiğinde, tüketici, ayıba dayalı yasal haklarını kaybedecektir. 6098 Sayılı TBK'nun bu konudaki 223. (818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 198/2'de) maddesinde ifade edildiği gibi, ayıp

3.2. Bildirim Sürelerinin Hukuki Niteliği

Bildirim süreleri taşıma hukuku açısından taşıma türlerine göre farklı hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Bu konuda aşağıda, ikinci ve üçüncü bölümlerde ayrıntılı olarak incelenecektir. Ulusal hukukumuz açısından Yargıtay kararlarında bildirim süreleri hakkında zaman zaman hak düşürücü süre niteliğinde değerlendirme yapıldığı ve taraflarca ileri sürülmesine bile mahkeme tarafından re'sen dikkate alınabileceğine yönelik kararlar verildiği görülmektedir.⁹⁸

Bildirim sürelerinin hukuki tanımı ve niteliği göz önüne alındığında, hak düşürücü süre olarak görülemeyeceği kanaatindeyiz. Çünkü hak düşürücü surede, bir hakkın kullanılması ve davanın açılmasına ilişkin bir yenilik doğuran bir hak söz konusudur. Yani hak düşürücü süre yenilik doğuran bir hakların kullanılmasında söz konusu olmaktadır. Bildirim külfeti ise bir bilgi açıklamasının yapılmasına ilişkindir. Bu nedenle bildirim yapıp yapılmaması durumu mahkeme tarafından re'sen nazara alınmamalıdır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararı ile daha önce düşülen hukuki hatadan dönülmüştür.⁹⁹

ihbarının yapılmaması, tüketicinin ifa konusu mal ya da hizmeti, bulunduğu hal üzere kabul ettiği sonucunu doğuracak ve bu yönde gerçekleşen varsayımın aksi, hiçbir suretle kanıtlanamayacaktır” Yargıtay 13. HD., 2016/7223 E., 2017/8291 K., 28.09.2017 T.

⁹⁸ “...Kaldı ki, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanununun 30. maddesinde, bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümlerin uygulanacağı düzenlenmiş olup, bu durumda BK.nun 198. maddesi gereğince, ayıp sonradan çıkarsa, derhal satıcıya ihbar edilmelidir. Aksi takdirde satılan bu ayıp ile beraber kabul edilmiş sayılır. Anılan yasa maddesindeki bildirme (ihbar) süreleri bir hak düşürücü süre olup, bu nedenle hakim tarafından resen gözönünde tutulur...” Yargıtay 13. HD., 2002/10673 E., 2002/13269 K., 10.12.2002 T.

⁹⁹ “...6100 sayılı HMK'nın 25/1. maddesine göre, “Kanunda öngörülen istisnalar dışında, hakim, iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya vakiaları kendiliğinden dikkate alamaz ve onları hatırlatabilecek davranışlarda dahi bulunamaz.” Ayıp ihbarı niteliği itibariyle satın alınan maldaki ayıbın varlığını satıcıya bildirmeye yönelik bir tasavvur açıklaması olduğundan, bildirim yükümlülüğüne uyulmadığı davalı satıcı ileri sürmelidir. Satıcı tarafından, davacı tüketicinin yasal süresinde ayıp ihbarında bulunulmadığına yönelik bir savunma ileri sürülmedikçe bu husus, mahkemece re'sen dikkate alınıp değerlendirilemez...”

Hukuk Genel Kurulunda yapılan görüşmeler sırasında bir kısım üyeler tarafından, 4077 sayılı TKHK'nun 4/2. maddesinde belirtilen 30 günlük ayıp ihbarında bulunma süresinin hak düşürücü süre olduğu, bu nedenle de süresinde ayıp ihbarında bulunulup bulunulmadığı hususunun mahkemece re'sen dikkate alınması gerektiği, davacı tarafından yasal süresi içinde ayıp ihbarında bulunulmaması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerektiği görüşü dile getirilmiş ise de; bu görüş yukarıda açıklanan nedenlerle Kurul çoğunluğu tarafından benimsenmemiştir...” Yargıtay HGK, 2014/13-1125 E., 2016/587 K., 04.05.2016 T.:

3.3. Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesi

Bildirim yapılması külfetinin yerine getirilmesi açısından gönderme anının mı, varma anının mı esas alınacağı önemlidir. Bir görüşe göre varma anı esastır. Bildirim yapılması gereken taraf, bildirim karşı tarafa süresinde ulaşıp ulaşmamasının sonuçlarına katlanmalıdır. Bir diğer görüşe göre ise ihbarın süresinde yapıp yapılmadığının tespitinde varma anı değil, gönderme anı esas alınmalıdır.¹⁰⁰

Bu kapsamda, Alman Ticaret Kanunu (*Handelsgesetzbuch*) md. 377/4¹⁰¹ ve Uluslararası Mal Satışları Hakkında Birleşmiş Milletler Anlaşması¹⁰² (*United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods* “CISG”) md. 27¹⁰³ hükümlerinde bildirim süresi açısından, bildirim usulüne uygun olarak karşı tarafa gönderilmiş olması sonucunda, varma anında meydana gelen gecikmenin alıcının haklarını kullanmasını engellemeyeceği belirtilmiştir. Bu nedenle, satıcının korunmasına hizmet eden bildirim süreleri açısından, kanunlarla konulmuş şartlara uygun olarak bildirim gönderilmesi yeterlidir ve gecikmeye dair risk alıcıya yüklenemez.¹⁰⁴

3.4. Bildirim Süresinin Hukuki Sonuçları

Yukarıda belirttiğimiz üzere bildirim zorunluluğu, bilgi açıklaması niteliğinde bir külfettir. Bu açıdan bildirim külfetlerin yerine getirilmemesi sonucunda, hak sahibinin tazminat talep etmesi veya karşı tarafı zorlaması kural olarak mümkün değildir. Ancak burada şunu da belirtmemiz gerekir ki, kural olarak bildirim sürelerine ilişkin hükümler emredici nitelikte olmadıklarından, bildirim sürelerinin taraflarca sınırlandırılabilmesi veya ortadan kaldırılabilmesi mümkündür.¹⁰⁵

¹⁰⁰ GÜMÜŞ, s. 86.

¹⁰¹ Handelsgesetzbuch § 377/4 “Zur Erhaltung der Rechte des Käufers genügt die rechtzeitige Absendung der Anzeige.” (https://www.gesetze-im-internet.de/hgb/_377.html).

¹⁰² Resmi Gazete, Sayı 27200, Tarih 14 Nisan 2009.

¹⁰³ Article 27 “Unless otherwise expressly provided in this Part of the Convention, if any notice, request or other communication is given or made by a party in accordance with this Part and by means appropriate in the circumstances, a delay or error in the transmission of the communication or its failure to arrive does not deprive that party of the right to rely on the communication.” (<https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/V1056997-CISG-e-book.pdf>).

¹⁰⁴ Mustafa ÜNLÜTEPE, Taşınır Satış Sözleşmesinde Satıcının....., s. 301.

¹⁰⁵ GÜMÜŞ, s. 88; Ancak taşıma hukukunda, taşıma türlerine göre bildirim sürelerinde, karine oluşması, ispat yükünün yer değiştirmesi ve hak düşürücü süre olarak farklı düzenlemeler bulunmaktadır. Aşağıda, ikinci ve üçüncü bölümde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Bildirim külfetinin yerine getirilmemesinin hukuki sonucu, talep haklarının kaybedilmesi ve eşyanın ayıp ve hasarları ile kabul edildiği karinesidir. Bildirimnin geçerliliğine ilişkin Şekil Şartı ise her somut olayı ilgilendiren mevzuat hükümlerine göre değerlendirilmelidir. Ancak yazılı Şekilde yapılması ispat kolaylığı sağlar. Bildirim yapıldığına ilişkin ispat külfeti, bildirim külfetini yerine getirmekle yükümlü taraftadır.¹⁰⁶

Buraya kadar genel olarak süreler incelenmiştir. AŞağıdaki ikinci ve  c nc  bölümde, tez konumuz çerçevesinde ulusal ve uluslararası karayolu, demiryolu, denizyolu ve havayolu eşya taşıma hukukunda bildirim ve dava süreleri incelenecektir. Bu inceleme yapılırken ulusal mevzuatımız, ilgili uluslararası sözleşmeler, Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemesi kararları ile yabancı mahkeme kararları ele alınacak ve son olarak uygulanacak hukuk açısından MÖHUK ve bu alandaki güncel gelişmeler irdelenecektir.

¹⁰⁶ Mustafa ÜNLÜTEPE, «Taşınır Satış Sözleşmesinde Satıcının Ayıptan Sorumluluğu Bakımından Gözden Geçirme ve Bildirim Külfetinin Yerine Getirilmesinin Tabi Olduğu Süreler.» *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı I, (Haziran 2018): 296-335, s.315.

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSAL EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER

1. KARAYOLUYLA EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER

1.1. Uygulanacak Hukuk

Mevzuatımız açısından ulusal karayolu taşımasında uygulanacak hukuk, temel olarak TTK'nın dördüncü kitabının ikinci kısmında yer alan 850-930 maddeleri arasında düzenlenmiştir. TTK md. 855'e kadar hem eşya hem de yolcu taşımalarını için genel hükümler konulurken, 856-893. maddeler arasında eşya taşıma hükümlerine yer verilmiştir. TTK'nın genel gerekçe ve madde gerekçeleri incelendiğinde, karayolu taşıma hukukuna ilişkin hükümleri Alman Ticaret Kanunu ve CMR hükümleri dikkate alınarak düzenlendiği anlaşılmaktadır.¹⁰⁷ TTK md. 851 hükmü "*Eşya ve yolcu taşımayı arizi olarak üstlenen kişi hakkında da bu Kitap hükümleri, uygun düştikleri ölçüde, uygulanır.*" demekle geçici olarak taşıma işini üstlenen kişiler için de TTK dördüncü kitabı hükümlerinin uygulanacağını kabul etmiştir. TTK md. 852 ise sınırlama koymuş "*Deniz, demir ve hava yoluyla taşıma ile posta idaresine ilişkin özel hükümler saklıdır.*" hükmü ile denizyolu, demiryolu, havayolu ve posta taşımalarında öncelikle özel hükümlerin uygulanacağı, yani doğrudan TTK dördüncü kitabı hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir.

Konumuz açısından, ulusal karayolu taşımalarında uygulanacak bildirim süreleri TTK'nın 889. maddesinde ve zamanaşımı süreleri ise TTK'nın 855. maddesinde düzenlenmiştir.

1.2. Bildirim Süreleri

Karayolu taşımasında, bildirim yapılması ve bildirim sürelerine ilişkin hükümler eşyanın kabulü ile ilgilidir. Taşıma eşyasının kabulü, eşyanın taşıyıcı tarafından gönderilene teslimini ve gönderilenin de hasarsız ve eksiksiz bir şekilde açık veya örtülü bir irade beyanı ile teslim almasını ifade eder. Eşyanın kabulü sadece gönderilen tarafından varma yerinde teslimini değil, TTK md. 868/1'de belirtilen

¹⁰⁷ Burak ADIGÜZEL, *Karayolu ile Yapılan Taşımalarda Taşıyıcının Ziya ve Hasardan Doğan Sorumluluğu*, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012, s. 29.

gönderenin taşımayı durdurma ve eşyanın geri getirilmesi talimatını verdiği durumlarda da taşıyıcıya karşı bildirim halini de kapsar. Yani herhangi bir şekilde gönderilene teslim edilemeyen eşyanın tekrar gönderene tesliminde de bildirim yükümlülüğü ve karinenin oluşmasına dair hükümler uygulanacaktır. Esas itibarıyla bildirimle ilişkin kanun düzenlemesinde amaç, taşıyıcıya karşı açılacak davalarda ispat yollarının kaybedilmesini önlemektir.¹⁰⁸

TTK md. 889’da bildirim süreleri, açık zıya ve hasar durumu, zıya ve hasarın açık olmaması durumu ve gecikme hali olmak üzere üç farklı şekilde düzenlenmiştir. Biz de her bildirim halini ayrı başlıklar altında inceleyeceğiz.

1.2.1. Açık Zıya ve Hasar Durumunda Bildirim Süresi

TTK md. 889/1’e göre, eşyanın zıya veya hasara uğramış olduğu açıkça, en geç teslim anına kadar gönderen veya gönderilen bu zıya veya hasar hakkında bildirimde bulunmazlarsa, bu durum eşyanın taraflar arasındaki sözleşmeye uygun olarak teslim edildiğine karine oluşturur.¹⁰⁹ *Teslim anında yapılması gereken bildirim açısından yazılı olma şartı söz konusu değildir ve şifahi olarak da bildirim ileri sürülebilir.* Ancak şifahi bildirim ispatının neredeyse imkansız olacağı düşünüldüğünde, bildirim yazılı olmasının ispat kolaylığı açısından önemli olduğunu belirtmemiz gerekmektedir. Yapılacak bildirim içeriğinde eşyanın ağırlık, miktar ve kalite özellikleri dikkate alınarak teslim anı ile yükleme anı arasındaki farklılıklar ve hasar veya zıya durumunun açıklanması bulunmalıdır. Teslim sırasında bildirim, sadece taşıyıcının kendisine değil, eşyayı teslim eden alt taşıyıcı, fiili taşıyıcı olan kimselere de yapılması mümkündür. TTK md. 889’da bulunan “varsayılr” ifadesi, bildirim zamanında veya hiç yapılmamış olmasının, eşyanın sözleşmeye uygun teslim edildiği karinesini doğuracağı şeklinde yorumlanabilir. Bildirim hiç veya süresinde yapılmaması sonucunda taşıyıcı lehine tam teslim

¹⁰⁸ A.g.e., ss. 269-270.

¹⁰⁹ Tamer **BOZKURT**, *Deniz Ticareti Hukuku & Kara Taşıma Hukuku*, 6. Baskı, Cilt V., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 230; “...Taşıyıcının bu yükümlülüğüne karşın eşyanın zıya veya hasara uğramış olması halinde gönderen veya gönderilene TTK’nın 889. maddesi gereğince bildirimde bulunma yükümlülüğü yüklenmiştir. Buna göre eşyanın açık zıya veya hasarının en geç teslim sırasında teslim edene bildirilmemesi halinde yani ihtirazi kayıtsız kabul edilmesi durumunda eşyanın sözleşmeye uygun olarak teslim edildiğinin varsayılacağı maddede karine olarak öngörülmüştür. Taşıyıcının sorumluluğu için karinenin aksi, eşyanın taşıyıcıya teslimden sonra gönderilene ulaşmasına kadar geçen süreçte hasara uğradığının ispat edilmesi gerekmektedir...” Gaziantep BAM 11. HD., 2017/166 E., 2017/159 K., 13.03.2017 T.

yapıldığına dair karine oluşturur.¹¹⁰ Ancak talep ve dava hakkının düşmesine neden olmaz.¹¹¹

Kanun maddesi, karineyi sadece taşıma senedinde¹¹² bulunan kayıtlar ile sınırlandırmamakta, sözleşmeye uygun teslim edildiği karinesinin doğduğu hükmünü de getirmektedir. Burada şunu da ifade etmeliyiz ki, teslim anına kadar bildirim yapılması şartı getirildiği için, tam zıya söz konusu olan durumlarda bu hüküm uygulanmayacaktır.¹¹³ Çünkü tam zıya durumunda artık teslim konu eşya söz konusu olmayacak ve teslim gerçekleşmeyecektir.

Bildirim yükümlülüğünün bağlandığı teslim anı, teslimden hemen sonra hızlı bir şekilde ve makul sayılacak süre içerisinde bildirim yapılması olarak anlaşılması gerekir. Zira en erken boşaltma sürecinde, zıya veya hasarın anlaşılabilmesi mümkün olacaktır. Daha açık bir ifade ile en erken boşaltma sürecinin başlaması ile başlayan ve teslimin gerçekleşmesi anı ile devam eden süreçle ifade edilebilecek “teslim anı” teslimden sonraki makul süreyi de kapsayacak şekilde anlaşılması gerekmektedir. Burada dikkate edilmesi gereken husus, “yasal haklarımı saklı tutuyorum” gibi soyut ve genel ifadelerle değil, zıya ve hasara ilişkin bildirim açık ve anlaşılır şekilde yapılması gerekmektedir.¹¹⁴

1.2.2. Zıya ve Hasarın Açık Olmaması Durumunda Bildirim Süresi

TTK md. 889/2’ye göre, gözle görülmeyen ve detaylı inceleme ile anlaşılabilir, zıya ve hasarın açık olmadığı durumda, yedi gün içinde bildirimde bulunulmamasının eşyanın sözleşmeye uygun teslim edildiği karinesini doğrulacağı

¹¹⁰ “...Davalı tarafça dosyaya ibraz edilen ve dava dışı alıcı şirket tarafından davalı tarafa gönderildiği belirtilen eksik teslim ilişkili yazıya davacı tarafça açıkça karşı çıkılmamış ise de, **bu yazı içeriğinin itiraz edilmeksizin kabul edildiği anlamına gelmeyeceğinden**, teslim ilişkili ispat külfeti davalı taşıyıcıdadır...” Yargıtay 11. HD., 2015/11530 E., 2016/8203 K., 18.10.2016 T.

¹¹¹ Turky **ÖZDEMİR**, *Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku (Ziya ve/veya Hasar Sorumluluğu)*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2006, s. 314.

¹¹² “*Türk Ticaret Kanunu’na göre, taşıma senedi taraflardan birinin istemi üzerine, üç özgün nüsha olarak hazırlanır. Bir nüsha gönderene aittir, diğeri eşyaya eşlik eder, üçüncüsü taşıyıcıda kalır (TTK M. 856/1). Ancak taşıma senedi düzenlenmemiş olsa bile, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları kâfidir. Türk Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu’na göre, taşınacak eşya, taşıma faaliyeti ve ücret hakkında iki taraf anlaşınca sözleşme kurulmaktadır.*” Özlem **TÜZÜNER**, «Karayoluyla Eşya Taşıma Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve İş Görme Amacı Güden Sözleşmelerle İlişkisi» Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 101 (2012), s. 177.

¹¹³ **ADIGÜZEL**, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 270.

¹¹⁴ **A.g.e.**, s. 275.

kabul edilmektedir.¹¹⁵ Burada bildirim süresinde yapıldığını ispat zorunluluğu gönderilene aittir. Yedi günlük bildirim süresinin hesaplanması TBK md. 92/b.1'e göre yapılacaktır.¹¹⁶

Açık zıya ve hasar durumunda şifahi olarak dahi bildirimde bulunulabileceği belirtilmesine rağmen, TTK md. 889/4 hükmü gereğince, teslimden sonra yapılan bildirim, yazılı olması gerekmektedir.¹¹⁷ Bildirim; mail, faks gibi telekomünikasyon araçları ile yapılabilir.¹¹⁸ Bu nedenle bildirim noter aracılığı ile yapılması veya ıslak imzalı olması gibi bir zorunluluk söz konusu değildir. Bildirim, bildirim süresi içerisinde gönderilmesi yeterlidir. Bu nedenle bildirim, bildirim süresi içerisinde karşı tarafa ulaşması, bildirim geçerliliği için şart değildir.¹¹⁹

1.2.3. Gecikme Halinde Bildirim Süresi

TTK md. 889/3'e göre, gönderilen, eşyanın teslim edilmesi gereken tarihten itibaren yirmibir gün içinde taşıyıcıya, "teslim süresinin aşıldığı" bildirimini yapması gerekmektedir.¹²⁰ Eşyanın hiç teslim edilmemesi durumunda gecikmeye dair bu hüküm uygulanmayacaktır. Zira bu durumda artık gecikme değil, eşyanın hiç teslim edilmemesi durumu oluşacak ve tam ziya hali oluşacaktır.¹²¹ TTK md 889/2 gereğince bildirim yazılı olması şartı burada da geçerlidir. Bu bildirim yapılmaması, gönderilenin gecikmeden doğan haklarını kaybetmesine neden olur. Bu süre esas itibarıyla taşıyıcıyı koruyan bir düzenleme içerdiğinden, taşıyıcı aleyhine kısaltılamayacaktır. Bu sürenin kısaltılmasına dair sözleşme hükümleri geçersizdir.¹²²

¹¹⁵ BOZKURT, s. 230.

¹¹⁶ ADIGÜZEL, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 271.

¹¹⁷ BOZKURT, s. 231; "...Mahkemece tüm dosya kapsamına göre, kargo teslim formlarına göre alıcısı emrine çekincesiz teslim edilen dava konusu ürünlerin nakliye sırasında tam hasarlı hale getirecek kadar hasar gördüğünü tevsik edebilecek türde herhangi bir bilgi ve belgenin dosyada mevcut olmadığı, bilirkişiler tarafından yapılan incelemede de bu ürünlerin nakliye sürecinde hasar gördüğü denetime elverişli bir şekilde tespit edilemediği, dava dosyasında **6102 sayılı TTK'nin 889. maddesine göre davalılara keşide edilmiş olan herhangi bir yazılı ihbarın bulunmadığı, bu nedenle hasarın taşımada olduğu hususunun ispat edilemediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir...** usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA..." Yargıtay 11. HD. 2016/12280 E., 2018/4284 K., 05.06.2018 T.

¹¹⁸ Sami AKSOY, *Taşıma Hukukunda Fiili Taşıyıcı*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 226.

¹¹⁹ Gönen ERİŞ, *Açıklamalı-Gereğçeli-İçtihatlı Türk Ticaret Kanununa Göre Taşıma Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Temmuz 2015, s. 825.

¹²⁰ BOZKURT, s. 231.

¹²¹ TTK md. 874 "Eşya, taşıma süresini izleyen yirmi gün içinde teslim edilmezse, hak sahibi ona zayi olmuş gözüyle bakabilir. Sınır ötesi taşımalarda bu süre otuz gündür."

¹²² ERİŞ, s. 825.

1.2.4. Bildirim Yapılmamasının Hukuki Sonuçları

TTK md. 889 hükmüne göre, hiç veya süresinde bildirimde bulunmayarak eşyanın teslim alınması ile gönderilenin, zararları ispatlama hakkının zayıflayacağı hatta sözleşmeye uygun şekilde eşyanın teslim alındığı karinesi gereğince ispatlamanın imkânsızlaşacağı söylenebilir. Bildirim sürelerine uyulmaması, taşıyıcı açısından eşyanın tam ve eksiksiz teslim edildiği karinesini doğurduğundan, gönderilenin dava ve talep hakkının düşmesine neden olmamaktadır. Yani buradaki bildirim süreleri, hak düşürücü süre niteliğinde değildir.¹²³

Tam zıya ve hasar ile ilgili taraflarca tespiti durumunda ise artık bildirimde gerek yoktur. Eşyanın kabulünden önce veya kabulden itibaren yedi gün içinde mahkemeye başvuru sonucunda alınan bilirkişi raporu ile zıya ve hasar tespit edilmiş olsa bile bu durumunun taşıyıcıya bildirilmesi gerekmektedir. Bu durumda dahi, kanuna uygun bildirim yapılmamışsa ispat yükünün değişmesinden söz edilemez.¹²⁴

Yapılması gereken bildirim sonradan yapılmış olması, bildirim yazılı yapılmaması, içeriği itibarıyla bildirim somut olmaması ve yetkili tarafa yapılmamış olması durumlarında, hukuki olarak bildirim yapılmamış olması ile aynı sonuçların doğacağı söylenebilir.¹²⁵ Madde düzenlemesinde her ne kadar sözleşmeye göre teslim edildiğinin kabulünden bahsedilmişse de, sözleşme dışı sorumluluk hallerinden haksız fiil sorumluluğunun bulunduğu durumlarda dahi, bildirimle ilişkin karinenin geçerli olacağı ve gönderenin veya gönderilenin taşıma esnasında zararın meydana geldiğini ispat etmesi gerektiği kabul edilmektedir.¹²⁶

¹²³ Ancak Yargıtay tarafından aksi yönde kararlar verildiği görülmektedir. 6762 sayılı TTK 788 maddesi başlığı ve düzenlemesinden kaynaklandığını düşündüğümüz dava hakkının düşmesine dair kararlara, 6102 sayılı TTK md. 889'un yürürlüğe girmesinden sonrasında rastlanılmamıştır. "...TTK 788'inci maddesi uyarınca eşyanın kayıtsız ve şartsız kabulü, taşıyıcı aleyhine açılacak dava hakkını düşürür..." Yargıtay 11. HD. 2011/4017 E., 2011/15569 K., 21.11.2011 T.; "...Dava taşıma sırasında meydana gelen zararın tazmini istemine ilişkindir. Eşyanın kayıtsız, şartsız kabulünün, taşıyıcı aleyhine açılacak dava hakkını düşürmesi TTK'nın 788/1'inci maddesi hükmü gereğidir..." Yargıtay 11. HD. 2011/2903 E., 2011/14536 K., 26.10.2011 T.; "...Dava taşıma esnasında oluşan hasar bedelinin tahsil istemine ilişkin olup, davalı kargo şirketine 21.12.2010 tarihinde teslim edilen mal, davalı tarafından alıcısına 22.12.2010 tarihinde teslim edilmiş olup, teslim esnasında malın hasarlı olduğuna dair herhangi bir tutanak tutulmamıştır. 6762 Sayılı TTK'nın 788'inci maddesi gereğince eşyanın kayıtsız ve şartsız kabulü, taşıyıcı aleyhine açılacak dava hakkını düşürür..." Yargıtay 11. HD. 2014/8059 E., 2014/11055 K., 10.06.2014 T. (ERİŞ, s. 845).

¹²⁴ ÖZDEMİR, s. 294.

¹²⁵ ADIGÜZEL, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 273.

¹²⁶ A.g.e, s. 274.

Bir diğ er husus ise, zıya ve hasarın taşıyıcının pervasızca hareketi veya zararın meydana gelmesi bilinci ile hareket ediyor olması durumudur. Bu halde taşıyıcı sorumluluktan kurtulma sebeplerinden yararlanamayacak olup, bildirim yapılmamış olması, eşyanın sözleşmeye uygun şekilde zıya ve hasara uğ ramadan gönderilene teslim edildiğ i karinesini oluşturmayacaktır.¹²⁷

Burada “pervasızca hareket” kavramının açıklanması gerekmektedir. Karayolu ile Uluslararası Eş ya Taşıma Sözleşmeleri Hakkında Konvansiyon (*Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road “CMR”*) md. 29’ dan alınan “*such default*”¹²⁸ terimi, doktrinde Türkçeye çevrilirken “pervasızca hareket” veya “kasta eş değ er kusur” olarak çevrilmektedir. Ancak uygulamaya baktığımızda bu terim kast olmamakla birlikte kasta yakın bir kusur durumunu ifade etmektedir. Yüklemenin hatalı yapılmasına rağmen müdahalede bulunmama veya taşıma aracının korumasız parka park edilmesi halleri kasta eş değ er davranış lara örnek olarak gösterilebilir. “Zararın meydana gelmesi bilinci” ise İngilizce “*willful misconduct*”¹²⁹ ifadesinden çevrilmiştir. Burada ise istememekle birlikte olası sonucu bilerek hareket etme durumu ifa edilmektedir.¹³⁰

¹²⁷ ADIGÜZEL, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğ u*, s. 279; Kübra YETİŞ ŞAMLI, *Uluslararası Kara, Hava ve Deniz Yoluyla Eş ya Taşımalarında Taşıyıcının/Taşıyanın Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakının Kaybı*, İstanbul, İn İki Levha Yayıncılık, Eylül 2008, s. 22; “...davalının taşınan bir kısım emtianın kaybindan dolayı hiçbir izahat getirememesi karşısında eylemin TTK 855/5 maddesinde ifade edilen pervasızca davranış la ve böyle bir zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle iş lenmiş fiil niteliğ inde bulunması...” Yargıtay 11. HD. 2016/12462 E., 2018/4064 K., 29.05.2018 T.

¹²⁸ AKSOY, *Taşıma Hukuku Mevzuatı*, s. 309; “...Davalı tarafça teslim alındığı sabit bulunan eş yanın davacıya teslim edilmemesinin makul kabul edilmesinde olanak bulunmaması, dolayısıyla TTK’nın 886. maddesi gereğince gönderinin kaybedilmesi suretiyle davacının uğ radığ ı zararın davalının pervasızca davranış ından kaynaklanması nedeniyle (Yargıtay 11. HD, E.2015/2815, K.2015/7806, T.05/06/2015; Yargıtay 11. HD, E.2015/10215, K.2015/13042) davalı şirketin TTK’nın 882. maddesindeki sorumluluk sınırlamasından faydalanamayacağı ve davalının davacının gerçek zararı ile sorumlu bulunması gerektiğ i sonucuna varılmış tır...” İstanbul BAM 14. HD., 2018/926 E., 2019/66 K., 17.01.2019 T.

¹²⁹ AKSOY, *Taşıma Hukuku Mevzuatı*, s. 989; “...davalının Rusya’daki Gümrük iş lemlerinin zorluğ u nedeniyle emtianın fuar alanına tesliminin geciktiğ i belirtildiğ i bu hususla ilgili zamanında gerekli tedbirlerin alınması gerekirken; bu hususla ilgili önceden hiç bir tedbir alınmamakla sonucu önceden öngörülebilir bir akibetin yaşanmasına neden olunduğ u, bu hususun sonucu önceden tahmin edilebilir pervasızca bir hareket olduğ u, davalının normal kusurun ötesinde ağır kusurlu olduğ u oluşan zarardan sorumlu olduğ u...” İstanbul BAM 12. HD., 2017/346 E., 2018/441 K., 19.04.2018 T.

¹³⁰ ÖZDEMİR, ss. 175-176; Muharrem GENÇTÜRK, «Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Taşıyıcının Sınırsız Sorumluluğ unu Gerektiren Ağ ır Kusurları ve Türk Mahkemelerinin CMR’yi Uygulaması Bakımından Muhtemel Etkisi.» Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt XVI, Sayı 4 (2012), ss. 121-123.

1.3. Zamanaşımı Süreleri

TTK md. 855/1'e göre, "Bu kitap hükümlerine tabi taşımalarda, yolcunun bir kaza sonucu ölmesi veya bedensel bütünlüğü zedeleyen bir zarara uğraması halinde istem hakları on yılda; diğer zararlar ise bir yılda zamanaşımına uğrar." Bu hüküm ile yolcunun bedensel bütünlüğüne ilişkin zarara uğraması veya ölmesi durumunda on yıl ve bu hal dışındaki taşımalarda ise taşıma sözleşmesinden¹³¹ doğan talepler bir yıl olarak kısa bir zamanaşımı süresine tabi kılınmıştır.¹³² Madde metninde zamanaşımı süreleri, yolcunun ölümü veya bedensel bütünlüğünü zedeleyen zararlar açısından açıkça ayrı tutulmuştur. Bir yıllık zamanaşımı süresine tabi olan "diğer zararlar", eşyaya (yüke) ilişkin zararlar açısından geçerli olacaktır. Anılan maddenin ikinci fıkrasında taşınan eşyaya uygulanacak bir yıllık zamanaşımı süresinin eşyanın gönderilene teslimi ile başlayacağı hükmü bulunmaktadır.¹³³ Ayrıca belirtmemiz gerekir ki haksız fiil nedeniyle oluşan zararlar açısından kanun bir ayırmda bulunmadığından, TTK md. 885 hükmünde yer alan haksız fiil nedeniyle yapılacak zarar talepleri de¹³⁴ yine aynı bir yıllık zamanaşımı süresine tabidir.¹³⁵

¹³¹ "Kara yoluyla eşya taşıma sözleşmesi, nakil işinin görülmesi karşılığında ücret ödenmesini konu edindiği üzere, eksik iki tarafa borç yükleyen değil, tam iki tarafa borç yükleyen (synallagmatique) bir sözleşmedir." TÜZÜNER, s. 172; "Taşıma sözleşmesindeki taşıma edimi, eser sözleşmesindeki meydana getirme edimine tekabül etmektedir. Her iki sözleşme de, teslimle sonuçlanmaktadır. Eser sözleşmesinde, meydana getirilen eser; taşıma sözleşmesinde taşınan eşya teslim edilir." A.g.e., s. 187.

¹³² ERİŞ, s. 269; "...Mahkemece, iddia, savunma ve tüm dosya kapsamına göre, TTK'nın 855. maddesi uyarınca taşıma sözleşmesinden kaynaklanan davaların 1 yıllık zamanaşımına tabi bulunduğu, somut olayda taşıma sözleşmesinin 15.08.2012 tarihinde yapıldığı, **gönderilenin teslim edilmediğinden bahisle 31.10.2012 tarihinde icra takibi başlatıldığı, yapılan takiple kesilen zamanaşımının, takip dosyasındaki son işlemin yapıldığı 12.12.2012 tarihinde yeniden işlemeye başladığı, bu tarihten dava tarihine kadar 1 yıllık zamanaşımı süresinin geçtiği** gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir...hükmün onanmasına oybirliği ile karar verildi..." Yargıtay 11. HD., 2014/16760 E., 2015/1408 K., 06.02.2015 T.

¹³³ "Dava taşımadan kaynaklanan tazminat istemine ilişkin olup, davalı taraf cevap dilekçesinde 2002 yılında davacıya taşıma hizmeti verdiğini, işbu davanın 2012 yılında açıldığını, 6572 sayılı TTK'nın 767'nci maddesi uyarınca zamanaşımı süresi dolduğunu savunduğu halde, mahkemece davalının zamanaşımı def'i hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi doğru görülmemiş ve kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir." Yargıtay 11. HD., 2014/11050 E., 2014/14674 K., 26.09.2014 T. (ERİŞ, s. 275.)

¹³⁴ "Dava, davalı tarafından haksız alıkonulan konteynırlar nedeniyle uğranılan zararın tazminine ilişkindir. İddianın ileri sürülüş biçimi ve uyuşmazlığın niteliği itibarıyla somut olaya BK'nın 60 (TBK'nın 72)'nci maddesinde belirtilen zamanaşımına ilişkin hükümlerin uygulanması gereklidir..." Yargıtay 11. HD., 2014/12640 E., 2014/19791 K., 15.12.2014 T. (A.g.e., s. 274.)

¹³⁵ "Madde metninde zararlıardan söz edildiği için, tazminat talepleri dışında kalan (taşıyıcının taşıma ücreti alacağı vb.) diğer alacaklar açısından TBK md. 146 gereği 10 yıllık zamanaşımı süresi uygulanacaktır.; ADIGÜZEL, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 280

1.3.1. Zamanaşımı Süresinin Başlangıcı

TTK md. 855/2 gereğince zamanaşımı süresi, eşyanın gönderilene teslimi ile başlayacaktır. Tam zıya halinde ise zamanaşımı süresi, eşyanın gönderilene teslim edilmesi gereken tarihten itibaren başlar.¹³⁶ Zira tam zıya halinde teslimin hiçbir şekilde mümkün olamayacağı düşünüldüğünde, bu istisnai hüküm, çıkabilecek ihtilafları önlemektedir. Burada sadece gönderilene teslim tarihi değil, eşyanın gönderilene teslim edilememesi durumunda zamanaşımının başlangıcı yine gönderilene fiilen teslim edilmesi gereken tarih olacaktır. Parça taşınması, yani taşımaya konu eşya, parçalar halinde taşınacak ise zamanaşımı süresi son parçanın teslimi ile birlikte başlayacaktır. Burada tek bir eşyanın parçalar halinde taşınması söz konusu olup, bu parçaların birleşmesi ile ekonomik bir değere sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin, bir makinenin parçalara ayrılıp taşınması parça taşınması olarak nitelendirilebilir. Buna karşılık parça taşınması değil, birçok eşyanın kısım kısım taşınması söz konusu ise her taşınan kısım için ayrı zamanaşımı süresi başlar. Burada ise birbirinden bağımsız ve ayrı ekonomik değere sahip eşyaların taşınması söz konusudur. Bir kısımda meydana gelecek zıya veya hasar, diğer taşımadaki eşyaların ekonomik değerini etkilememektedir.¹³⁷

TTK md. 869/3'e göre, tasarruf hakkına sahip kişi adına saklanması için taşıyıcı tarafından üçüncü bir kişiye eşyanın tevdi edilmesi durumunda, gönderilenin meydana gelebilecek zararlardan haberdar olduğundan bahsedilemez. Bu durumda, gönderilene eşyanın tevdi edildiği bildirilmiş veya gönderilenin teviden haberi olmuşsa, zamanaşımı süresinin başlangıcı, bu durumun gönderilene bildirilmesi veya eşyanın tevdi edilene teslimi ile başlar. Ancak bu zamanaşımı süresinin başlaması için eşyanın gönderilen tarafından kontrol ve muayenesinin mümkün olması gerekmektedir.¹³⁸

Rücu taleplerine ilişkin zamanaşımı süresi, TTK md. 888 hükmünde ayrıca düzenlenmiştir. Buna göre taşıyıcının birden fazla olması halinde, ilk taşıyıcıya karşı dava açılması ve tazminatı ödemesi ile birlikte, kendisine talepte bulunulan taşıyıcının, aradaki diğer taşıyıcılara rücu talebinde bulunması TTK md. 855/3

¹³⁶ ERİŞ, s. 270.

¹³⁷ ADIGÜZEL, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 281; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 226.

¹³⁸ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 282.

hükmüne tabi olacaktır. Rücu taleplerinde de zamanaşımı süresi bir yıldır. Ancak rücu taleplerinde zamanaşımı süresinin başlangıcı farklılık göstermektedir.¹³⁹

Öncelikle belirtmemiz gerekir ki, rücu davasına ilişkin dava hakkına sahip olabilmek için rücu alacaklısı, oluşan zararı ve zarar borçlusunu öğrendiği tarihten başlayarak üç ay içinde, rücu borçlusuna zarar ile ilgili bildirimde bulunması şarttır. Kanun metninde “şarttır” denildiği için, üç aylık süre içerisinde bildirimde bulunulmaması rücu hakkının kaybolmasına neden olmaktadır. Üç aylık süre içerisinde bildirimde bulunulması halinde, rücu hakkı sahibinin talep zamanaşımı süresi, rücu alacaklısına karşı açılan davanın kararının kesinleştiği, eğer kesinleşmiş bir mahkeme kararı yok ise rücu alacaklısının borcu ödediği tarihten itibaren başlayacaktır.¹⁴⁰ Bölge adliye mahkemesi kararlarında, araç sürücüsünün imzasını taşıyan hasar tutanağının bildirim yerine geçeceğine vurgu yapmıştır.¹⁴¹

1.3.2. Zamanaşımı Süresinin Hesaplanması

Zamanaşımı süresinin hesaplanması açısından TTK md. 855’te ayrı bir düzenleme yapılmamıştır. TTK md. 1 hükmünden hareketle, zamanaşımı süresinin hesaplanması açısından TBK md. 151 uygulanacaktır. Buna göre sürenin başladığı ilk gün zamanaşımı süresinde hesaba katılmayacak, sürenin son günü tatil gününe denk gelir ise tatil gününün bitimini takip eden ilk iş günü sonunda süre dolacaktır.

¹³⁹ **ERİŞ**, s. 270. ; “Ayrıca TTK m.855/3.fıkra özellikle sigortacılar bakımından ve yine iç ilişkide taşıyıcıların rücu açısından zamanaşımı başlangıcı “..3 ay içinde zarar hakkında rücu borçlusuna bildirimde bulunmuş olması şartıyla; rücu alacaklısına karşı mahkeme kararının kesinleştiği günden, kesinleşmiş mahkeme kararı bulunmayan hallerde ise, rücu alacaklısının borcu ifa ettiği tarihten itibaren işlemeye başlar” şeklinde düzenlenmiştir. **Davacı ödemesi 31.12.2013 tarihidir. 29.07.2013 tarihinde noter ihtarı ile davalıya zarardan sorumluluk hususu bildirilmiş; bu bildirim 3 ay süre içinde olduğundan, zamanaşımı süresi 31.12.2013 tarihinden başlar** ve bir (1) yıl veya üç (3) yıl olarak hesaplanmak gerekir.” İstanbul BAM 13. HD., 2017/702 E., 2018/36 K., 17.01.2018 T.; Buna karşın Yargıtay bir kararında sigorta şirketinin rücu talebine halefiyet hükümlerinin uygulanacağına hükmetmiştir. “; “...**6102 sayılı TTK 855/3. maddesi taşıyıcının bir diğer taşıyıcıya rücu etmesi ile ilgili olup sigorta şirketinin açtığı rücu davasına uygulanmaz.** Yani, 6102 sayılı TTK 1472. maddesi gereğince yasal halefiyet hakkına sahip olan davacı, sefeli bulunduğu kişi davayı hangi zamanaşımı süresi içinde açması gerekiyorsa davayı o süre içinde açması gerekir...” Yargıtay 11. HD., 2016/7575 E., 2017/5615 K., 23.10.2017 T. ; “...Ancak **6102 sayılı TTK 855/3. maddesi taşıyıcının bir diğer taşıyıcıya rücu ile ilgili olup sigorta şirketinin açtığı rücu davasına uygulanmaz.** 6102 sayılı TTK 1473. maddesi gereğince yasal halefiyet hakkına sahip olan davacı, sefeli bulunduğu kişi davayı hangi zamanaşımı süresi içinde açması gerekiyorsa davayı o süre içinde açması gerekir...” Yargıtay 11. HD., 2015/10555 E., 2015/13742 K., 21.12.2015 T.

¹⁴⁰ **ADIGÜZEL**, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 282.

¹⁴¹ “...Araç sürücüsünün imzasını taşıyan hasar tutanağı hasar ihbarı niteliğinde olduğundan davalı şirket vekilinin 3 aylık süre içerisinde ihbarda bulunulmadığı yönündeki istinaf sebebi yerinde değildir...” İstanbul BAM 13. HD., 2017/870 E., 2018/169 K., 07.03.2018 T.

Zamanaşımının durması ve kesilmesi sebepleri açısından TBK md. 154 ve 155 hükümleri uygulanacaktır.¹⁴² TTK md. 855'te bulunan süre, hak düşürücü süre olarak nitelendirilemeyeceği için bu sürenin dolup dolmadığı hususunda hakim re'sen bir değerlendirmede bulunamaz. Burada şunu da belirtmemiz gerekir ki, TTK md. 6 hükmü gereğince taraflarca zamanaşımı süresinde artırma ve azaltma açısından bir değişiklik yapılamayacaktır.¹⁴³

Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 11. Hukuk Dairesi 2017 tarihli kararında; TTK'nın 855/1 maddesine göre eşya taşıma işlerinde talep hakkının bir yıllık zamanaşımına tabi olduğu, ancak davalı tarafından cevap dilekçesi ile zamanaşımı def'ini ileri sürmüş olmasına rağmen yerel mahkeme tarafından bu yönde herhangi bir değerlendirme yapılmadığı açıklandıktan sonra, *zamanaşımı def'inin yerel mahkeme tarafından değerlendirilmemesi hususu, davalı tarafından istinaf nedeni olarak ileri sürülmediği gerekçesi ile bu hususun istinaf nedeni olarak re'sen incelenemeyeceğine* değinilmiştir.¹⁴⁴

1.3.3. Zamanaşımı Süresinin Uygulanmayacağı Durumlar

TTK md. 855/4 hükmüne göre zamanaşımı süresinin uygulanmayacağı iki istisnadan bahsedilmiştir. Bu istisnalardan ilki, TTK md. 855/5'te bulunan zıya ve hasarın taşıyıcının kastı veya pervasızca hareketi nedeniyle¹⁴⁵ ve böyle bir zararın

¹⁴² "... Rizikonun gerçekleştiği teslim tarihi 02.09.2006 olup, davacı 15.11.2006 tarihinde sigortalıya ödeme yaptıktan sonra süresi içinde 30.05.2007 tarihinde yetkisiz icra dairesinde takibe geçmiş, davalı borçlunun 22.06.2007 tarihli dilekçesi ile borca ve yetkiye itirazı üzerine 21.02.2008 tarihinde icra dairesine başvurarak yetki itirazını kabul edip, dosyanın Şişli İcra Dairesi'ne gönderilmesini talep etmiştir. **818 sayılı mülga BK'nın 133/2 maddesi uyarınca icra takibi, zamanaşımı süresini kesmiş, ...yetkili icra dairesine gönderilmesini talep ettiği 21.02.2008 tarihinde zamanaşımı süresi yeniden kesilmiştir.** ...dava tarihi olan 28.08.2008 tarihi itibarıyla zamanaşımı süresi dolmamış olduğundan mahkemenin yazılı gerekçe ile zamanaşımı süresinin dolduğundan bahisle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş ... yerel mahkeme kararının davalı yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir." Yargıtay 11. HD., 2012/9215 E., 2012/16250 K., 15.10.2012 T. (ERİŞ, ss. 289-290). ; "...Mahkemece, tüm dosya kapsamına göre; davacı tarafca sigorta sözleşmesine göre sigortalısına yapılan ödeme tarihinin 27.11.2012 olduğu, zamanaşımı süresinin TTK 855/3. maddesine göre 27.11.2013 tarihinde olduğu, **takip yapılması ile takip dosyasında yapılan işlemlerin zamanaşımını kesen sebeplerden olduğu, takip dosyasında yapılan son işlemin 30.05.2013 olduğu, bu sebeple alacağın bu tarihten itibaren 1 yıl sonra 30.05.2014 tarihinde olduğu,** davanın ise bu süre geçtikten sonra açıldığı, bu sebeple davacının taleplerinin zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle davanın zamanaşımı nedeni ile reddine karar verilmiştir. ... hükmün ONANMASINA ... oybirliği ile karar verildi..." Yargıtay 11. HD., 2015/2809 E., 2015/7913 K., 08.06.2015 T.

¹⁴³ ADIGÜZEL, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 282.

¹⁴⁴ Gaziantep BAM 11. HD., 2016/45 E., 2017/32 K., 02.02.2017 T.

¹⁴⁵ ERİŞ, s. 271; "Kast ile kasta eşdeğer kusur arasındaki temel fark, davranışı yapan kişinin iradesinden ileri gelmektedir. Kast kavramında, kişinin iradesi söz konusu sonucun meydana

oluşması ihtimalinin bilinciyle işlediği fiil veya ihmali sonucu eşyanın zıya ve hasara uğradığının anlaşılması, diğeri ise gönderen veya gönderilenin def'i olarak ileri sürmesi halidir.¹⁴⁶

Gönderen veya gönderilen bir yıl içinde ve TTK md. 18/3 hükmüne uygun olarak¹⁴⁷ taşıyıcıya karşı haklarını istemişse, def'i olarak bu haklarını her zaman ileri sürebilecektir.¹⁴⁸ Def'i hakkının kullanılabilmesi için ayrıca gönderen veya gönderilen aleyhine TTK md. 889'da bulunan karinenin de oluşmaması olması şarttır. TTK md. 855/4'e göre gönderilen zıya, hasar ve geç teslim nedeniyle noter, taahhütlü mektup, telgraf veya güvenli elektronik imza kullanarak bir yıl içinde tazminat talebinde bulunmuş ise zamanaşımına karşı her zaman def'i hakkını kullanabilecektir.¹⁴⁹ Bu maddeye göre taşıyıcının talep ettiği ücret alacağına karşı bir yıllık zamanaşımı süresi dolsa bile zıya ve hasar nedeniyle takas beyanı ileri sürülebilir. Bu hüküm taşıyıcının ücret alacağına ilişkin zamanaşımı süresinin bir yıldan daha uzun olduğu durumlarda da uygulanabilecektir. Taşıma ücreti alacağı için bir yıldan daha kısa zamanaşımı süresi söz konusu ise taşıyıcı taleplerine karşı zamanaşımı savunması ileri sürülebilir. Bu kanun maddesinde bahsedilen gönderen veya gönderilenin doğrudan talep hakkı ile ilgili olmayıp sadece def'i olarak ileri sürülmesi hali ile ilgilidir. Gönderen veya gönderilenin doğrudan talep ettiği ve davacı olduğu durumlarda bu hak kullanılamaz.¹⁵⁰

TTK md. 855/5'e göre pervasızca davranış veya kast söz konusu ise eşyanın zıya ve hasarından taşıyıcının sorumluluğu üç yıllık zamanaşımı süresine tabidir.¹⁵¹

gelmesini isteme yönündedir. Kasta eşdeğer kusur kavramının içinde ise, kişinin sonucun meydana gelmesinde niyeti olmamakla birlikte, yaptığı davranışın sonucu meydana getirme ihtimalinin oldukça yüksek olduğunu bilmesi söz konusudur.” ADIGÜZEL, Taşıma Hukuku, s. 234.

¹⁴⁶ ADIGÜZEL, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 287.

¹⁴⁷ TTK md. 18/3 “*Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshetme, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır.*”

¹⁴⁸ ERİŞ, s. 270.

¹⁴⁹ Vural SEVEN, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK m. 856-893) Hükümlerine Göre Taşıma Hukukunda Gönderilen*, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2012, s. 257.

¹⁵⁰ ADIGÜZEL, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, ss. 287-288.

¹⁵¹ “...Ancak, davalının taşınan bir kısım emtianın kaybindan dolayı hiçbir izahat getirememesi karşısında eylemin TTK 855/5 maddesinde ifade edilen pervasızca davranışla ve böyle bir zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlenmiş fiil niteliğinde bulunması nedeniyle somut uyuşmazlıkta uygulanması gereken zamanaşımı süresinin üç yıl olduğu halde, davanın zamanaşımı süresi dolduğu gerekçesiyle reddi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir...” Yargıtay 11. HD., 2016/12462 E., 2018/4064 K., 29.05.2018 T.; “Davalılardan taşıyıcı firmanın zamanaşımı def'ine karşı mahkemece, emtiadaki hasarın taşıyıcının ağır kusuruyla gerçekleştiği kabul edilerek TTK'nın 767/5'nci maddesi uyarınca, taşıyıcının sorumluluğunda bir yıllık zamanaşımı süresinin uygulanmayacağına hükmedilmiştir. Oysa, Dairemizin yerleşik uygulaması uyarınca, ağır kusur kavramı, bir özel hukuk kavramı olup, kasıt olmamakla birlikte, kasta yakın bir kusurun

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. Hukuk Dairesi 2018 tarihli kararında “*Taşıtla taşıma yapan sürücü... yükü bir depo-fabrika veya yere değil, başka bir araca yüklediği gerçeği karşısında, somut olayda güveni kötüye kullanan-zarar meydana gelme bilinci içinde hareket eden bir hareket tarzı açıktır. Bu çerçevede somut olayda uygulanacak zamanaşımı süresi üç (3) yıl olup, davacının icra takibine girişmesi ile zamanaşımı süresi kesilmiştir. Bu açıklamalar ışığında somut olayda 3 yıllık zamanaşımı süresi dolmadığından davalının itirazı yerinde görülmemiştir.*” hükmü ile açıkça güveni kötüye kullanan taşıyıcının bir yıllık genel zamanaşımı sürelerinden yararlanamayacağını vurgulamıştır.¹⁵²

Bu üç yıllık zamanaşımı süresi sadece taşıyıcı için değil taşıma işinin yerine getirilmesinde yararlanan kişiler ve taşıyıcı yardımcıları için de geçerlidir.¹⁵³

Eğer taşıyıcı kendine karşı açılacak davayı önlemek amacıyla bir yıllık zamanaşımı süresini geçirmek için oyalama ve savsaklama yoluna başvuruyorsa ve buna kötüniyetle sebep olmuşsa TMK md. 2 gereğince bu durum hakkın kötüye kullanılması olarak kabul edilir ve taşıyıcı zamanaşımı savunmasında bulunamaz. Ancak bu halde gönderen veya gönderilen oyalama ve savsaklamayı ispat edebilmesi için tüm aşamaları yazılı yapması önemlidir.¹⁵⁴

2. DEMİRYOLU EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER

2.1. Uygulanacak Hukuk

Ulusal taşıma hukukumuz açısından, TTK'nın Dördüncü Kitabı olan “Taşıma İşleri” Kitabında taşıma hukukuna ilişkin zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerle uygulanacak genel hükümler düzenlenmiştir. TTK md. 852 sınırlama getirerek deniz, demir ve havayoluyla taşıma ile posta idaresine ilişkin özel hükümlerin saklı tutulduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla demiryolu taşımasında öncelikle özel

varlığını ifade eder. Somut olayda da bu tanımın kapsamında kalan ve ağır kusur olarak kabulü gereken olgu ispat edilmediğinden, davaya konu alacağın davalılardan taşıyıcı şirket hakkında zamanaşımına uğradığının belirlenmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi yerinde görülmediğinden, kararın bu nedenle davalılardan taşıyıcı şirket yararına bozulması gerekmiştir.”, Yargıtay 11. HD., 2011/3662 E., 2011/14672 K., 19.12.2011 T. (ERİŞ, s. 294).

¹⁵² İstanbul BAM 13. HD, 2017/702 E., 2018/36 K., 17.01.2018 T.

¹⁵³ ADIGÜZEL, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 288.

¹⁵⁴ Vural SEVEN, *Taşıyanın Yüke Özen Borcunun İhlalinden (Yük Ziya ve Hasarından) Doğan Sorumluluğu*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2003, s. 205.

düzenlemeler uygulanacak, özel düzenleme bulunmayan alanlarda ise TTK'nın taşımaya ilişkin genel nitelikli hükümleri uygulanacaktır.

Ulusal demiryolu taşımada özel düzenleme, Osmanlı Devleti döneminde kamu ve özel hukuk düzenlemelerini birlikte içerecek şekilde ihdas edilen, günümüze kadar yürürlükte olan¹⁵⁵ 18.05.1872 tarihli “*Rumeli Demiryollarının Umur-u Nakliyesi Hakkında Nizamname*”¹⁵⁶ (Rumeli Demiryolları İşletme Nizamnamesi, ”RDN”) bulunmaktadır. RDN, Padişah Fermanı ile yürürlüğe girmiş, Türkiye Cumhuriyeti döneminde kanun hükmünde sayılarak yürürlükte kalmayı sürdürmüştür. 3259 nolu kanunla “Rumeli Demiryolları İşletme Nizamnamesinin Zıya ve Hasar Tazminatına Müteallik Birinci Bab 29, 37, 42 ve İkinci Bab 20 nci Maddelerindeki Hadlerin Tadiline Dair Kanun (Osmanlı)”¹⁵⁷ değişikliği günümüze dek nizamnamede yapılan tek değişikliktir.

Ulusal demiryolu eşya taşımalarında ilk olarak RDN hükümleri uygulanacaktır. Burada boşluk bulunması halinde TTK md. 856-893 hükümleri uygulanır. RDN'nin İkinci Bab md. 17-22 maddeleri demiryolu taşıyıcısının zıya veya hasar ile gecikme nedeniyle doğan sorumluluğunu, taşıyıcının sorumluluktan kurtulma nedenlerini ve ödenecek tazminatın hesaplanmasına ilişkin düzenlemeler içermektedir. RDN, içeriği itibariyle ihdas edildiği zamanın demiryolu eşya taşımalarını temel olarak bir düzenleme getirdiği için yeterli olmamasının yanında bir sistematığe de sahip değildir.¹⁵⁸ Ancak yürürlüğü devam eden RDN'nin yeterli veya güncel olmadığından bahisle, yorumlarda bulunarak uygulanmaması yönünde irade ortaya koymak mümkün değildir. Zira RDN kanun hükmündedir ve hala yürürlüktedir.¹⁵⁹

Bunun yanında, TTK md. 852'nin gerekçesinde “*Madde 6762 sayılı Kanununun 764 üncü maddesinden alınmıştır. Bu maddenin uygulamasında, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerin, şartları oluşmuşsa, öncelikle uygulanacağı sabittir. Dolayısıyla, demiryolu taşımalarında da COTIF/CIM-CIV'ın uygulama alanı bulunduğu hallerde doğrudan o milletlerarası sözleşmeler, aksi halde Tasarının*

¹⁵⁵ 98 sayılı ve 31.05.1927 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 1042 sayılı Kanun'un 4. maddesi gereğince RDN'nin yürürlükte olduğu açık olarak anlaşılmaktadır. ADIGÜZEL, s. 11.

¹⁵⁶ Kabul Tarihi 6 Mayıs 1288; 18 Mayıs 1872, Yayınlandığı Düstur: Tertip 1 Cilt:4, Sayfa 483.

¹⁵⁷ Resmi Gazete, Sayı 3639, Tarih 24.06.1937.

¹⁵⁸ Burak ADIGÜZEL, Multimodal Taşımalarda Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu, Ankara: Adalet Yayınevi, 2015, s. 145.

¹⁵⁹ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 11.

Dördüncü Kitabı hükümleri uygulanacaktır.¹⁶⁰ Kanun maddesinde, demiryolu taşımasının yanında, deniz, hava ve posta idaresi hükümleri de sayılmasına rağmen, madde gerekçesinde demiryoluna ilişkin özel bir gerekçe ortaya konulmuştur. Burada demiryolu taşımasında, uygulama alanı bulduğu takdirde öncelikle uluslararası sözleşmelerin, aksi halde dördüncü kitap hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Yani özel düzenleme olan RDN hükümlerinden hiç bahsedilmemiş ve doğrudan TTK dördüncü kitaba atıf yapılmıştır. RDN özel hükümlerinin uygulanması gerekirken bu gerekçeye paralel olarak verilmiş Yargıtay kararlarına da rastlanmaktadır.¹⁶¹ Bu nedenle ulusal demiryolu taşıması ile ilgili bildirim ve talep sürelerini hem RDN hem de TTK hükümleri açısından açıklayacağız. Demiryolu taşımasına ilişkin uluslararası sözleşmelere ile üçüncü bölümde ayrıntılı olarak ele alacağız.

2.2. Bildirim Süreleri

RDN md. 15-16 hükümlerinde demiryolu taşıyıcısı tarafından gönderilene teslim edildikten sonra, en kısa sürede inceleme yapıp bildirimde bulunulması düzenlenmiştir. Ancak incelemeye ve bildirimde bulunmaya ilişkin herhangi bir süre belirtilmemiştir. Burada bir boşluk bulunduğundan, bildirim konusunda TTK md. 889 hükmünün uygulanması gerekmektedir.¹⁶² Ulusal karayolu taşımasında bildirim süreleri kısmında TTK md. 889'a göre bildirim sürelerini ayrıntısı ile açıklamıştık. Burada da demiryolu taşıması açısından kısaca değineceğiz.

¹⁶⁰ “Rumeli Demiryolları İşletme Nizamnamesi hükümlerinin uygulanması artık söz konusu olmayacaktır. Gerekçede bu husus, “*demiryolu taşımalarında COTİF/CIM-CIV’in uygulama alanı bulunduğu hallerde söz konusu uluslararası sözleşme hükümleri uygulanması gerektiği*” biçiminde açıklamıştır.” **ERİŞ**, s. 169.

¹⁶¹ Yargıtay ulusal demiryolu taşıma sözleşmeleri açısından TTK hükümlerinin uygulanacağına yönelik kararlar verdiği görülmektedir. “...Davacı vekili, müvekkili tarafından I. Tic. A.Ş.ne teslim edilmek üzere gönderilen vagonunun davalı tarafından alıcısına teslim edilmediğini, yasal hiçbir işlem yapılmadan emtiayı başkalarına dağıtan davalıların kusurlu olduğunu ileri sürerek, (2.989.600.000) TL.nin faiziyle birlikte davalılardan tahsilini talep ve dava etmiştir.... Bu durumda, **davanın bir taşıma sözleşmesinden kaynaklandığı ve uyuşmazlığın çözümüne TTK’nun taşımaya ilişkin hükümlerinin uygulanacağı**, iddia ve savunmanın bu çerçevede değerlendirilip, zamanaşımı def’inin bu hükümlere göre çözümlenip karara bağlanması gerekirken, bu davada uygulanma alan ve olanağı bulunmayan BK’nun 60 ncı maddesi hükmünün uygulanmasının doğru olmadığı gerekçesiyle bozulması gerekirken,yazılı gerekçe ile bozulması doğru görülmediğinden,davalı T.C. D.D.Gen:Müd. vekilinin karar düzeltme itirazlarının kabulü gerekmiştir....” Yargıtay 11. HD., 2003/9341 E., 2003/9417 K, 16.10.2003T.

¹⁶² **ADIGÜZEL**, *Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*, s.309.

2.2.1. Açık Zıya ve Hasar Durumunda Bildirim Süreleri

TTK md. 889/1'e göre, eşyanın zıya veya hasara uğradığı açıkça belli ise teslim anına kadar, gönderen veya gönderilen bu zıya veya hasarı bildirmezlerse, eşyanın taraflar arasındaki sözleşmeye uygun olarak teslim edildiğine karine oluşturur. Ancak bildirim süresinde veya usulüne uygun yapılmamış olması, talep ve dava hakkının düşmesine neden olmaz.¹⁶³ Burada şunu da ifade etmeliyiz ki, teslim anına kadar bildirim yapılması şartı getirildiği için, tam zıya söz konusu olan durumlarda bu hüküm uygulanmayacaktır. Zira tam zıya durumunda teslim gerçekleşmeyecek ve bildirim yükümlülüğünden söz edilemeyecektir.¹⁶⁴

2.2.2. Zıya ve Hasarın Açık Olmaması Durumunda Bildirim Süreleri

TTK md. 889/2'ye göre zıya ve hasar açık değilse, yedi gün içinde bildirimde bulunulmaması, eşyanın sözleşmeye uygun teslim edildiği karinesini doğurur.¹⁶⁵ TTK md. 889/4'e göre teslimden sonra yapılan bildirim, yazılı olması gerekmektedir.¹⁶⁶ Yazılı bildirim, mail, faks gibi telekomünikasyon araçları ile yapılabilir.¹⁶⁷ Bu nedenle noter marifetiyle veya ıslak imzalı olması gibi bir zorunluluk yoktur. Bildirimin, gönderme anı olarak bildirim süresi içerisinde yapılması yeterlidir ve bu süre içerisinde karşı tarafa ulaşması gerekmez.¹⁶⁸

2.2.3. Gecikme Halinde Bildirim Süreleri

TTK md. 889/3 hükmüne göre, gecikme halinde eşyanın teslim edilmesi gereken tarihten itibaren yirmi bir gün içinde gönderilen, taşıyıcıya teslim süresinin aşıldığı bildirimini yapması gerekmektedir.¹⁶⁹ TTK md. 889/2 gereğince bildirim yazılı olması şartı burada da geçerlidir. Bu bildirim usulüne uygun veya hiç

¹⁶³ **BOZKURT**, s.230.

¹⁶⁴ **ADIGÜZEL**, *Zıya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 270.

¹⁶⁵ **BOZKURT**, s. 230.

¹⁶⁶ **A.g.e.**, s. 231.

¹⁶⁷ **AKSOY**, *Fiili Taşıyıcı*, s. 226.

¹⁶⁸ **ERİŞ**, s. 825.

¹⁶⁹ **BOZKURT**, s. 231.

yapılmaması, gönderilenin gecikmeden doğan haklarını kaybetmesine neden olur. Bu süre esas itibarıyla taşıyıcıyı koruyan bir düzenleme içerdiğinden, taşıyıcı aleyhine kısaltılamayacaktır. Bu sürenin kısaltan sözleşme hükümleri geçersizdir.¹⁷⁰

2.3. Zamanaşımı Süreleri

Demiryolu eşya taşımalarında ulusal hukukumuz açısından uygulanacak iki düzenlemenin RDN ve TTK hükümleri olduğunu belirtmiştik. RDN md. 17/3 hükmünde "*Kumpanyaya tevdi olunan emtia ve eşya savbı maksuda vasıl olduktan sonra mürselünileyhe ita ve teslimi için muayyen olan müddetin inkizası tarihinden itibaren dört hafta geçmedikçe o misillu eşyaya zayi nazarile bakılamaz...*"denilmekle; taraflarca teslim için bir süre belirlenmişse bu sürenin, bir süre belirlenmemişse teslim için makul olan sürenin geçmesinden sonra işleyecek dört hafta içinde eşya gönderilene teslim edilmemişse zayi karinesinin oluştuğu kabul edilmektedir. Bu tarihten itibaren zıya nedeniyle talep hakkı doğmakta ve zamanaşımı süresi işlemeye başlamaktadır.¹⁷¹

RDN md. 17'de zıya ve hasar açısından inceleme yapılıp yapılmamasına göre iki ayrı zamanaşımı süresi düzenlenmiştir.¹⁷² Buna göre eğer eşya teslimden sonra incelenmiş ve zıya ile hasar tespit edilmişse teslim tarihinden itibaren dört hafta içerisinde talep hakkı sahibinin dava açması gerekmektedir.¹⁷³ Eğer ekonomik olarak bütünlük oluşturan bir eşya, parça parça teslim ediliyorsa son teslim tarihi ile birlikte zamanaşımı süresi başlayacaktır.¹⁷⁴

Eğer teslimden sonra inceleme yapılmamış ise eşyanın tesliminden itibaren altı ay içinde davanın açılması gerektiği düzenlenmiştir. Ayrıca bu hükümde davacının,

¹⁷⁰ ERİŞ, s. 825.

¹⁷¹ ADIGÜZEL, *Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*, s. 150.

¹⁷² Rumeli Demiryolları İşletme Nizamnamesi, İkinci Bap Md. 17/4 "*Emtia ve eşyaca vukubulacak sakatat için tazminat eşyanın teslimi tarihinden itibaren dört haftaya kadar dava edilmek lazım gelir işbu zayıat ve sakatat malin teslimini müteakiben tahkik olunmadıkca ve müddei dahi hasaratın eşya kumpanya nezdinde bulunduğu vakit vaki olduğunu isbat etmedikçe olbabda olan dava mesmu olamaz emtia ve eşya zayıatı davası emtianın teslim olunması lazım gelen tarihten altı maha kadar ikame edilmek lazım gelir.*" AKSOY, *Taşıma Hukuku Mevzuatı*, s. 989; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 230.

¹⁷³ "*Yargıtay bu dört haftalık sürenin taşıyıcı lehine olduğu düşüncesi ile dört haftalık süre yerine TTK'da bulunan bir yıllık süreyi dava açma süresi olarak kabul etmiştir. Bize göre özel hüküm niteliğinde olan Nizamname düzenlemesinin kabul edilmesi gerekmektedir.*" ZEYNELOĞLU, Ahmet, *Taşıma Hukuku*, 2. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları, 1993, s. 169.

¹⁷⁴ Doğan Can AYDIN, «Eşya Taşıma Hukukunda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler.» *Yüksek Lisans Tezi*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2017, s. 94.

zıya ve hasarın demiryolu taşınması sürecinde meydana geldiğini ispat yükümlülüğü vardır. RDN’de, diğer taşıma mevzuatında rastlamadığımız, farklı ve günümüz şartlarında uygulanması çok zor olan bir düzenleme bulunmaktadır. Şöyle ki RDN md. 17/5 uyarınca davanın açıldığı tarihten itibaren bir yıl içerisinde bitmesi gerekmektedir.¹⁷⁵ Bu süre içerisinde bitmeyen davalar yok hükmündedir. Bir başka deyişle davacı davasını hiç açmamış sayılır. TTK ve RDN taşıma işlerine ait süreler genel olarak zamanaşımı süresi olduğu için, RDN md. 17’de bulunan sürelerin de zamanaşımı süreleri olduğu söylenebilir.¹⁷⁶

Nizamnamede, taşıyıcının kast veya kasta eşdeğer davranışı nedeniyle doğan zıya ve hasar ile gecikme nedeniyle tazminat talebinde uygulanacak zamanaşımı süresinin nasıl uygulanacağı konusunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Burada boşluk söz konusu olduğundan kast ve kasta eşdeğer davranışı nedeniyle oluşan zarar talepleri açısından TTK md. 886 hükmü uygulanacak ve taşıyıcı sorumluluk sınırlamalarından yararlanamayacaktır. Yine gecikmeye ilişkin zarar talepleri açısından ulusal karayolu taşınmasında gecikmeye dair zamanaşımı sürelerini düzenleyen TTK hükümleri uygulanacaktır.¹⁷⁷

2.4. Zamanaşımı Süresinin Hesabı

Nizamname’de zamanaşımı sürelerinin hesaplanması ile ilgili düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle mevzuatımızda bulunan zamanaşımına ilişkin genel nitelikli düzenlemelerin uygulanması gerekecektir. Burada TBK’nın zamanaşımına ilişkin 151. maddesi ve onun yollamasıyla sürelerin hesabına ilişkin 92. ve 93. maddeler uygulanacaktır.¹⁷⁸

Buna göre zamanaşımının başladığı gün hesaba katılmaz ve sürenin son günü de talepte bulunulmaz ise söz konusu süre zamanaşımı süresi olduğu için hak

¹⁷⁵ Rumeli Demiryolları İşletme Nizamnamesi, İkinci Bap Md. 17/5, “*Dermeyan olunduğu tarihten itibaren bir seneye kadar bir guna netice verilmeyen zarar ve ziyan davaları keenlemeyekün hükmünde addolunub hiç bir hüküm ve tesiri olamayacaktır emtia ve eşyaca bir guna zayıat ve sakatat zuhur etdikce kumpanya olbabda ariz ve amik icrayi tahkikat edib neticei tedkikat müddeiye beyan ve iş'ar olunacaktır.*” AKSOY, *Taşıma Hukuku Mevzuatı*, s. 990.

¹⁷⁶ ADIGÜZEL, *Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*, ss. 161, 311. ; RDN’de bulunan sürenin hak düşürücü olduğuna dair karşıt görüşler de mevcuttur. Örneğin, “*Bu çerçevede RDN’deki sürenin hak düşürücü süre olduğu...*” ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 230.

¹⁷⁷ ADIGÜZEL, *Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*, s.163; Ayrıca bkz., yukarıda ulusal karayolu taşınması.

¹⁷⁸ AYDIN, s. 97.

kaybolmayacak ancak borç eksik borç haline gelecektir. Sürenin son günü resmi tatil gününe rastlarsa, sürenin son günü ilk iş günü olacaktır. Zamanaşımının durması veya kesilmesi ile ilgili TBK hükümleri uygulanacak olup, bu konuya çalışmamızın başında ayrıntılı olarak değinildiği için burada tekrar yapmaktan kaçınılmıştır.¹⁷⁹

3. DENİZYOLU EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER

3.1. Uygulanacak Hukuk

Türk hukukunda ulusal denizyolu eşya taşımalarında uygulanacak kurallar, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Beşinci Kitabı olan "Deniz Ticareti" Kitabının md. 931-1400 arasında düzenlenmiştir. 6102 sayılı TTK ve 6103 sayılı Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun, 14.2.2011 tarihinde yayınlanmış ve 1.7.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹⁸⁰ Bu kanunlar yürürlüğe girmeden önce 6335 sayılı Kanun¹⁸¹ ile değişikliğe uğramıştır.

Türk Ticaret Kanunu'nda denizyoluyla eşya taşıma sözleşmelerine ilişkin kısa süreler düzenlenmiştir. Süreler konusunda taşıyanın eşyanın zıya veya hasarı ile geç tesliminden doğan durumlar için ayrı, denizde taşıma sözleşmelerinden doğan diğer alacaklar açısından ayrı süreler belirlenmiştir.¹⁸²

3.2. Bildirim Süreleri

TTK'da denizyolu ile eşya taşınması kapsamında, taşınan eşyanın zıya ve hasara uğrayıp uğramadığı hususunda inceleme yapılması ve bildirimde bulunulmasına dair hükümler düzenlenmiştir. Bunun amacı ilgili tarafların lehlerine olan olguları zamanında tespit ederek karşı tarafa bildirmeleri ve böylece ispat vasıtalarını kaybetmelerinin önüne geçmektir. Ayrıca taşıyıcının, eşyanın zarara uğradığını ve kendisinden talepte bulunulabileceğini bilmesi amaçlanmıştır.¹⁸³

¹⁷⁹ Bkz., Yukarıda, Ulusal Karayolu Eşya Taşıma Hukukunda Süreler.

¹⁸⁰ Resmi Gazete, Sayı 27846, Tarih 14.02.2011.

¹⁸¹ Resmi Gazete, Sayı 28339, Tarih 30.06.2012

¹⁸² AYDIN, s. 114

¹⁸³ Kübra YETİŞ ŞAMLI, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Taşıyanın Zıya, Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Mayıs 2013, s. 182; "...TTK 1185/2 gereğince **eksikliğin resmi memur tarafından belirlendiğinin tespiti karşısında** maldaki eksiklik

3.2.1. Zıya ve Hasar Durumunda Bildirim Süreleri

Gönderilen, kısmi zıya ve hasar halinde inceleme yaptırmak ve bildirimde bulunmakla yükümlüdür.¹⁸⁴ TTK md. 1184 hükmüne göre gönderilen, taşıyan¹⁸⁵ veya kaptan eşyanın tesliminden önce eşyanın durumunu, ölçüsünü, sayısını veya ağırlığını tespit amacıyla yetkili uzmanlara veya mahkemeye ya da diğer yetkili makamlara incelettirebilecektir. İnceleme yapılırken, incelemenin yapılacağı yer ve zaman bildirilmek suretiyle diğer taraflar da mümkün olduğunca hazır bulundurulur. Yapılacak inceleme bir hak olup, zorunluluk değildir. Buradaki inceleme, delillerin ve mevcut durumun, zamanında tespiti ile hakların ispat açısından güvence altına alınması amacıyla yapılmaktadır. Madde metninde yer alan yetkili uzmanlar ibaresi, gelişen taşıma müessesesi dikkate alınarak ve uygulamada çıkabilecek ihtilafları giderme amacıyla genel bir ibare ile sınırlama yapılmadan konulmuştur.¹⁸⁶

TTK md. 1185'e göre zıya ve hasar açık ise en geç gönderilene teslimi sırasında yazılı olarak bildirim yapılması gerekmektedir.¹⁸⁷ Bu halde bildirim taşıyana veya taşıyanın temsilcisine yazılı olarak yapılabilir. Zıya veya hasar açıkça belli değil ise teslim anından¹⁸⁸ itibaren bildirim aralıksız olarak ve tatil günleri de sayılarak hesaplanacak üç gün içinde karşı tarafa bildirim yapılması gerekir.¹⁸⁹ Tarafların

sebebiyle taşıyana **ihbar yapılmasına gerek olmadığı...** İstanbul BAM 13. HD., 2017/1056 E., 2018/368 K., 25.04.2018 T.

¹⁸⁴ Sami **OKAY**, *Deniz Ticareti Hukuku Navlun Muameleleri, Denizde Yolcu Taşıma ve Deniz Ödüllü Muameleleri*, Cilt II, İstanbul, 1971, s. 195.

¹⁸⁵ “*Taşıyan kavramı, ulusal hukukta deniz ticaret hukuku açısından yerleşmiş bir kavramdır. Taşıyıcı kavramı ise, denizyolu dışındaki taşımalarda kullanılan bir kavran olarak karşımıza çıkmaktadır. Alman hukukunda yer alan (Frachtführer-Verfrachter) ve oradan 1956 tarihli eski TTK'da geçen bu ayırım, aynı şekilde 6102 sayılı TTK'da da yer almaktadır.*” **ADIGÜZEL**, Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu, s. 8.

¹⁸⁶ **YETİŞ ŞAMLI**, *Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu*, s. 183; “...Eşya taşıyana konteyner içinde veya ambalajlı olarak teslim edilmiş ise, konişmentonun ispat işlevi açısından, konşimento eşyanın değil yalnızca konteynerin veya ambalajın haricen iyi durumda olduğunu belgeler. Bu nedenle konişmentonun ambalajlı ya da konteyner içindeki eşyanın dış görünüşü bakımından ispat işlevi bulunmamaktadır. Bu durumda eşyanın taşıyana hasarsız halde teslim edildiğinin başka delillerle ispatı gerekir...” İstanbul BAM 14. HD., 2017/164 E., 2017/194 K., 20.04.2017 T.; “...Taşıyıcının adamı sayılan fiili taşımayı yapan **gemi yetkililerince hasar tespit tutanağı imzalandığından hasar bildirimünün süresinde yapılmadığına** ilişkin itiraz yerinde değildir...” İstanbul BAM 13. HD., 2018/124 E., 2018/987 K., 17.10.2018 T.

¹⁸⁷ Şafak **TÜRKEN**, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Deniz Taşımacılığında Taşıyanın Eşyanın Zıyai, Hasarı yada Geç Tesliminden Doğan Sorumluluğu*, İstanbul: Bilge Yayınevi, Mart 2019, s. 198.

¹⁸⁸ Ezgi **HEPGÜLERLER**, *Denizyolu İle Gerçekleştirilen Koteyner Taşımacılığının Yükleme, İstif, Boşaltma ve Teslim Aşamalarında Görev Alanların Hukuki Sorumlulukları*, Ankara: Seçkin, 2011, s. 100.

¹⁸⁹ “...TTK'nun 1066/1 nci maddesi gereğince gemiden tahliye edilen malların hasarına ilişkin ihbarın üç gün içinde taşıyana yapılmadığı gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiştir. Kararı,

katılımı ile TTK md. 1184'te bahsedilen inceleme yapılmışsa bildirim gerek yoktur.¹⁹⁰ İnceleme yer ve saati bildirilmesine rağmen incelemeye katılmayan taraf, daha sonra kendisine süresinde bildirim yapılmadığı savunmasını ileri süremez. Ancak sadece incelemeyi haber verme, bildirim yükümlülüğünün yerine getirildiği sonucunu da doğurmaz. İncelemenin bildirim yükümlülüğünün yerini tutabilmesi için incelemeye iki tarafın da katılması gerekmektedir. İnceleme hususu haber verilmiş ise haber verilen taraf, bu incelemeye katılmayacağını veya bu hakkından feragat ettiğini bildirmişse veya mahkeme tarafından yapılan incelemeye davete rağmen katılmamışsa yapılan inceleme bildirim yerine geçer.¹⁹¹ Ayrıca teslim tutanağına ziya ve hasar durumu yazılarak yasal hakların saklı tutulması ile bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmiş olduğu kabul edilmektedir.¹⁹²

davacı vekili temyiz etmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir..." Yargıtay 11. HD. 2004/633 E., 2004/9859 K., 14.10.2004 T.

¹⁹⁰ "...TTK 1185/1 maddesi: ziya veya hasarın en geç eşyanın gönderilene teslimi sırasında taşıyana yazılı olarak bildirilmesi gerektiğini, ziya veya hasar haricen belli değilse, bildirim eşyanın gönderilene teslimi tarihinden itibaren üç gün içinde gönderilmesi gerektiği hükmünü düzenlemekte olup, **alıcı firma tarafından yapılan ekspertiz işlemi sırasında, armatör, gemi acentesi gümrük memuru huzurunda müşterek tespit yapılarak tutanağa bağlandığından süresinde usulünce yapılmış bir hasar tespit ve ihbarının bulunduğu kabulü gerekir...**" İstanbul BAM 14. HD. 2018/309 E., 2018/713 K., 05.07.2018 T.; "...TTKnun 1065. maddesinde belirtilen biçimde ve tarafların iştirakiyle bir tespit yapılmışsa, bu ihbara gerek yoktur. (TTK 1066/2). Eğer malların ziya ve hasarı tesbit ettirilmemiş ve ihbar da edilmemiş ise, taşıyıcının sorumlu olamayacağı bir nedenden dolayı malların ziya ve hasara uğradığı karine olarak kabul edilmek gerekir (TTKnun 1066/3). Ancak, bu karinenin aksini ispat da her zaman olanaklıdır. ... Aynı tarihli ve taşıyan acentesinin iştirakiyle tutulan tutanakta mallardaki noksanlık belirlenmiş olup, aynı zamanda çetele defteri ve tartım fişleriyle de doğrulanmıştır. Böyle bir durumda **noksanlığın taşıyanın acentesinin de iştirakiyle tutulan tutanakla saptanmış bulunmasına nazaran, artık TTKnun 1066/2. maddesi uyarınca ihbara da gerek yoktur** ve yükün eksik olan bölümünden taşıyıcının sorumlu bulunması gerekir..." Yargıtay 11. HD. 2000/4316 E., 2000/5395 K., 12.06.2000 T.

¹⁹¹ **YETİŞ ŞAMLI, Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu**, s. 193; "...Eksper tarafından hazırlanan rapor davalının katılımı olmadığından hazırlandığından davalı yönünden bağlayıcı bulunmamaktadır. Dolayısıyla usulüne uygun hasar tespitini ihbar edilmediğinden taşıyıcı lehine oluşan karinenin aksi kanıtlanamamıştır..." İstanbul BAM 1. HD., 2017/903 E., 2018/421 K., 19.04.2018 T.

¹⁹² "...20.02.2014 tarihli Tarafından tanzim edilen teslim kuponuna göre ;(teslim kuponunda yüke ait tüm özellikler yazılıdır.)" alıcı acentesi ...,tarafından teslim alındığı ve teslim tutanağına "boşaltma anında kabuksuz antep fıstığı içeren 80 adet çuvalda belirgin küf izleri ve çuvalların ıslak olduğu tesbit edilmiştir.Malların maruz kaldığı tüm hasarları değerlendirmek hakkını saklı tutarız"denilmiştir.Buna göre **alıcı tarafından mallar TTK nun 1185 maddesine uygun şekilde hasar ihbarı yapılmış olup; sorumluluğa ilişkin karinelerin buna göre değerlendirilmesi gerekmektedir...**" İstanbul BAM 12. HD., 2017/663 E., 2018/908 K., 10.07.2018 T.

3.2.2. Eşyanın Geç Tesliminde Bildirim Süreleri

TTK md. 1185 hükmüne göre eşyanın geç teslimi halinde gönderilen teslimden itibaren *tatil günleri de dâhil olacak şekilde aralıksız hesaplanacak* altmış gün içinde yazılı olarak taşıyana bildirmesi şarttır. Kanun maddesinde bildirim şart olduğu ifade edildiğine göre geç teslim durumuna ilişkin altmış günlük bu bildirim süresi hak düşürücü süredir.¹⁹³ Bir başka ifade ile gecikme zararları için bildirim zamanında yapılmaması tazminat talep hakkını ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle hakim geç teslim halinde, bildirim sürelerine uyulup uyulmaması hususunu re'sen dikkate alacak ve bildirim süresinde yapılmamış ise dava şartı noksanlığı nedeniyle davanın reddine karar verecektir.¹⁹⁴

Geç teslim dair bu hükmün gerekçesinde, “6762 sayılı Kanun’da düzenlenmemiş olan, taşıyanın eşyanın geç tesliminden sorumluluğu hakkında, 1978 tarihli Hamburg Kuralları’nın 19’uncu maddesinin beşinci fıkrası uyarınca altmış günlük bir ihbar süresi tanınmıştır. Ziya veya hasardan farklı olarak zamanında ihbar edilmeyen gecikmeden doğan zararlardan taşıyanın sorumlu olmayacağı tasrih edilmiştir” ifadesine yer verilmiştir.¹⁹⁵

3.2.3. Haksız Fiil Halinde Bildirim Süreleri

TTK md. 1190 hükmünde sorumluluk sınırlarına ve sorumluluktan kurtulma nedenlerine gönderme yapılması nedeniyle haksız fiile dayanan taleplerle ilgili bildirim yükümlülüğünden bahsedilemez. Haksız fiil halinde bildirim yapılmaması taşıyanın sorumluluktan kurtulması sonucunu doğurmamaktadır. Zira ziya ve hasar durumunda, bildirim yapılmaması taşıyan lehine karine oluşturarak, ispat yükünün yer değiştirmesine neden olmaktadır. Haksız fiil halinde ise zaten haksız fiil iddiasını ileri süren taraf iddiasını ispatla yükümlü olacağından, burada karine oluşması veya ispat yükünün taşıyan lehine yer değiştirmesi söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle

¹⁹³ “...Taşıyıcının soğutucudaki arızayı bilmesi hasarın oluştuğu anlamına gelmez. Hasarın usulüne uygun tespit ve taşıyıcıya ihbarı da gerekir. Bu hususlar ve davalının yukarıdaki savunmaları üzerinde durularak, öncelikle dava şartı oluşup oluşmadığı saptandıktan sonra işin esasına girilerek hasil olacak sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken noksan incelemeye dayalı şekilde hüküm kurulması doğru değildir...” Yargıtay 11. HD. 2000/10295 E., 2001/1498 K., 22.02.2001 T.

¹⁹⁴ YETİŞ ŞAMLI, *Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu*, s. 185.

¹⁹⁵ TÜRKEN, s. 198.

haksız fiile dayanan tazminat taleplerinde bildirim yükümlülüğünden bahsedilemeyecektir.¹⁹⁶

3.2.4. Kısmen Teslimde Bildirim Süreleri

TTK md. 1185 hükmü, tam zıya halinde uygulanmaz. Bu hükmün uygulanabilmesi için en azından eşyanın bir kısmının teslim edilmiş olması gerekir. Kısmi zıya, kısmi hasar ve geç teslim durumlarında inceleme veya bildirim hükümlülüğü vardır.¹⁹⁷ Parçalar halinde taşınan bir yük söz konusu ise bir parçanın zarar görmesinin eşyanın tümünün ekonomik değerini yitirmesi sonucunu doğurup doğurmadığı hususu, tam veya kısmi zıya ve hasar açısından önemlidir. Aynı şekilde bir parçanın zayi olması ve hasar görmesi, eşyanın bütününe ekonomik değerini etkilemese bile, parçaların tamamı için bir konişmento veya her parça için ayrı konişmento düzenlenip düzenlenmediğine göre tam veya kısmi zıya ve hasar durumu tespit edilmelidir.¹⁹⁸

3.2.5. Bildirimin İçeriği

Bildirimin içeriğinde, zıya ve hasar durumunun ayrıntılı tanımlanması gerekmez de zıya ve hasarın niteliği, eksik teslimde miktarın ne olduğu veya eksikliğin neler olduğu bildirimin içeriğinden anlaşılmalıdır. Açıkça belli olmayan

¹⁹⁶ “Esasen haksız fiile dayanan taleplerde yükü ilgili her hâlde zararın taşıyanın sorumlu olduğu bir sebepten ileri geldiğini kanıtlamak durumunda olduğundan, bildirim külfetine ilişkin düzenlemenin haksız fiile dayanan taleplerde uygulanması, zıya ve hasar hâlleri bakımından bir anlam taşımamaktadır.” **YETİŞ ŞAMLI**, *Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu*, ss. 185-186;

¹⁹⁷ “...O halde, mahkemece yapılacak iş; yukarıda açıklandığı gibi yükün gönderilene teslim tarihinin veya yükün teslim edilmesi gereken tarihin araştırılması, bulunacak tarih itibarıyla tesbit ve ihbarların TTK'nun 1065. ve 1066. maddelerdeki usule uygun yapıp yapılmadığının tayini ve hasil olacak sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamıştır...” Yargıtay 11. HD. 2000/2831 E., 2000/3875 K, 08.05.2000 T.

¹⁹⁸ **YETİŞ ŞAMLI**, *Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu*, ss. 186-187; “Zıya, taşıyıcının kendisine verilen eşyayı hak sahibine teslim etmek iktidarından yoksun bulunmasını ifade etmektedir. Eşyanın haczedilmesi, kırılması, yanması, denize düşüp batması teslimde imkansızlık nedeniyle zayi değildir. Zıya bazen kısmi zıya tarzında ortaya çıkabilir. Ancak eşyanın kısmen zıya, geride kalan sağlam kısmının da tek başına değer taşımaması sonucunu doğurmuşsa artık burada tam ziyadan bahsetmek gerekmektedir. ...Hasar, eşyada meydana gelen ve eşyanın değerinin azalmasına sebebiyet veren her türlü maddi kötüleşmeyi ifade eder. Eşyanın ıslanması, ezilmesi örnek olarak gösterilebilir. Hasar tam veya kısmi nitelikte olabilir. Hasarın sürekli ve kalıcı maddi değişimlerin, geçici değil, sürekli olması gerekmektedir.” Melda **TAŞKIN**, *Deniz Yolu İle Yolcu Taşıma Sözleşmesinde Taşıyanın Gemi Kazasından Sorumluluğu*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Kasım 2016, ss. 108-111.

zıya ve hasar hallerinde bildirim üç gün içinde gönderilmesi yeterli olup bildirim süresi içerisinde karşı tarafa ulaşması gerekmez. Ancak açık zıya ve hasar durumunda bildirim karşı tarafa ulaşması aranmaktadır. Zira bu durumda teslim anında bildirim yapılması gerekmektedir.¹⁹⁹

Bildirim süresi, esas itibarıyla teslimden itibaren başlar. Gönderilen tarafından teslimden kaçınılması veya gönderilenin gerekli işlemleri yerine getirmemesi gibi kendi kusurundan kaynaklanan nedenlerle teslim alınamaması hallerinde eşyanın zamanında teslim edilmediği sonucu çıkarılamaz. Buna göre bildirim zamanının ertelenmesine yönelik gönderilenin haksız eylemlerine izin verilmemelidir.²⁰⁰ Taşıyanın eşyayı teslim etmeye hazır olmasına rağmen, gönderilen teslim almaktan kaçınıyorsa, bu durumda, taşıyan TTK md. 1174 yollamasıyla TBK 106 ile 107 maddelerinde düzenlenen alacaklının temerrüdüne dair hükümlere göre hareket edecek ve bir ardiyeye bırakabilecektir. TTK md. 1178/3-b hükmüne göre taşıyan, sözleşmeye, kanun hükümlerine veya ticari teamüle uygun olarak eşyayı gönderilenin emrine hazır tuttuğu anda taşıyanın sorumluluğu sona erecektir. Ayrıca TTK md. 869'a göre boşaltma ile taşıyanın sorumluluğunun sona ereceği düzenlenmektedir. Ancak maddeye göre taşıyan, eşyayı üçüncü bir kişiye tevdi etmişse, üçüncü kişiyi seçerken özen göstermemesi nedeniyle uğranılan zararlardan da sorumlu olacaktır. Sonuçta gönderilenin teslimden kaçınması halinde geç teslimden bahsedilemeyecektir.²⁰¹ Taşıyanın eşyanın teslimine hazır olduğu, ardiyeye konulması ve üçüncü kişiye tevdiinden haberdar olması ile bildirim süresinin başlayacağı söylenebilir.

3.2.6. Bildirimin Yapılmamasının Sonuçları

TTK md. 1185/4 hükmünde düzenlendiği üzere, zıya ve hasar söz konusu ise bildirim yapılmaması tazminat hakkının kaybolmasına neden olmaz. Burada artık eşyanın taşıma senedinde yazılış şekli ile tam ve hasarsız olarak teslim edildiği, hasar veya eksiklik var ise bundan taşıyanın sorumlu olmadığı karinesi oluşur.²⁰² Bu

¹⁹⁹ YETİŞ ŞAMLI, *Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu*, ss. 187-191

²⁰⁰ TÜRKEN, s. 199.

²⁰¹ AKSOY, *Fiili Taşıyıcı*, s. 156.

²⁰²taşıma sırasında kullanılan konteynırların **hasarlı olup olmadığına ilişkin bir tespit bulunmadığı gibi, söz konusu konteynırlar üzerinde de bir inceleme yapılamamıştır.** Bununla beraber, dava konusu yükün dava dışı sigortalıya limanda teslim tarihi 10/08/2010 tarihi olup,

durumda bir hak düşürücü süre söz konusu olmadığı için talep sahibinin bu karinenin aksini ispat etmesi gerekecektir.²⁰³ Ancak gecikme zararları açısından TTK md.1185/5'e göre bildirim şart olduğundan bildirim yükümlülüğüne uyulmaması tazminat talep hakkını ortadan kaldırmaktadır. Burada hak düşürücü süre söz konusu olduğu için hâkim bunu re'sen dikkate alacaktır.²⁰⁴

Bildirim yükümlülüğünün yerine getirildiğinin kabulünde incelemenin ve bildirim usulüne uygun yapıp yapılmadığı önemlidir. Bir başka ifade ile incelemeye tarafların daveti, bildirim yazılı olması, bildirim yetkili kişiye yapılması ve bildirim sürelerine uyulması bildirim geçerliliğinde dikkate alınacak kıstaslardandır. Taşıyan tarafından, zararın kabul edildiği,²⁰⁵ zararın ödeneceği,

hasara ilişkin tutulan 31/08/2010 tarihli tutanak ise sigortalı alıcının deposunda tutulmuştur. Bu tutanakta davalı veya temsilcisinin imzası olmadığı gibi, yükün limandan dava dışı sigortalının deposuna kadar olan kara taşımasının da anılan davalı tarafından yapılmadığı da sabittir. Yine, **davalıya yapılan hasar ihbarı da 08/10/2010 tarihli olup, süresinde yapılmadığı aşıkardır.** Hal böyle olunca TTK'nın 1066/3 maddesi uyarınca zararın taşıyanın mesul olmayacağı bir sebepten ileri geldiği sonucu doğmaktadır. **Bu durumda davalı A. Taşıma Hizmetleri A.Ş. lehine oluşan karinenin** aksinin ispatı noktasında ortaya çıkan durum dosya kapsamı itibariyle değerlendirildiğinde, yükte meydana gelen ıslanmanın deniz suyu ile olmadığı tartışmasız olmakla beraber, hasarın taşımanın hangi aşamasında olduğu davacı tarafından açıkça ortaya konabilmiş değildir. TTK'nın 1066/son maddesi anlamında taşıyanın da hazır bulunduğu bir hasar tespiti olmadığı hususu sabit olduğuna göre, mahkemece, taşımanın kara ayağı esnasında meteoroloji raporlarına göre yağmur olmadığının tespitinin anılan karinenin aksini ispat hususunda yeterli olmayacağı nazara alınmadan yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir....." Yargıtay 11. HD. 2015/1650 E., 2015/8644 K, 23.06.2015 T.

²⁰³ "...Hasarlı olduğu iddia edilen ve beş kaptan oluşan emtia, dava dışı sigortalının temin ettiği araç ile sigortalının adresine taşınmıştır. Hasar bu tarih itibariyle tespit edildiğine göre hasarın bu anda davalıya yazılı olarak bildirilmesi şarttır. Hasar bildirimini 5 gün sonra yapılmıştır. **Bu durumda TTK'nın 1185/4. maddesi gereğince emtiadaki zararın taşıyanın sorumlu olmadığı bir sebepten ileri geldiğinin kabulü gerekir.** Yani davalı lehine, emtiayı sağlam ve tam olarak teslim ettiği konusunda karine oluşmuştur. Emtia davalı tarafından limanda itirazi kayıt ileri sürülmeden teslim alınmıştır. 15/04/2015 tarihli **tutanak altında araç söförlünün beyanı bulunsa da bu kişi davalı çalışan olmadığından karinenin aksini ispata yarayan bir beyan ve belge olarak kabul edilemez.** Bu şekilde hasarın deniz taşıması esnasında meydana geldiği ispat edilemediğinden, ilk derece mahkemesince verilen red kararı isabetlidir." İstanbul BAM 14. HD., 2017/1032 E., 2018/193 K., 02.03.2018 T.; "... Bu durumda tüm dosya kapsamına ve yapılan teknik tespitlere göre konteynerin deniz taşıması sırasında veya taşımanın devamı olan boşaltma sırasında gerçekleştiğinin ve deniz taşıyıcısının sorumluluğunda olduğunun kabulü gerekir. Böylece dosya kapsamıyla, **deniz taşıyıcısı lehine TTK'nın 1185/4.maddesi uyarınca oluşan karinenin aksi kanıtlanmış durumdadır.** İlk derece mahkemesinin bu konudaki tespitleri Dairemizce hatalı bulunmuştur. Bu nedenle istinaf başvuru gerekçelerinin haklı olduğu kanaatine varılmıştır..." İstanbul BAM 14. HD., 2017/766 E., 2018/163 K., 22.02.2018 T.

²⁰⁴ **YETİŞ ŞAMLI, Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu, s. 195.**

²⁰⁵ "...Mahkemece, iddia, savunma, uyulan bozma ilamı ve tüm dosya kapsamına göre, hak düşürücü süre içinde icra takibine girildiğini, bu yöndeki savunmanın yerinde olmadığı, sigorta teminatının abonman sözleşmesi ile sağlandığı, münferit poliçenin düzenlenmesinin zorunlu olmadığı, **gemi kaptanının hasarın varlığına itiraz etmekle birlikte hasardan boşaltma sırasında haberdar olduğu, davalı donatanın konşimentodaki kayıt uyarınca malları sağlam aldığı ve taşıma sırasında hasarın meydana geldiğinin kabulünün gerektiği, karinenin aksinin davalı tarafça ispat edilemediği, TTK'nun 1301. maddesindeki şartların davacı yararına olduğu gerekçesiyle davanın kabulüne...usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA...**" Yargıtay 11. HD. 2009/13570 E., 2011/6899 K, 07.06.2011 T.

bildirim yapılmadığı yönündeki savunmalardan feragat ettiği tutum ve davranışlarda bulunması ancak buna rağmen bildirim yükümlülüğüne uyulmadığı savunmasının ileri sürülmesi hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmelidir.²⁰⁶

3.3. Hak Düşürücü Süre

TTK md. 1188 hükmünde eşyanın zıya veya hasarı ya da geç teslimi nedeniyle taşıyan karşı yöneltilecek tüm tazminat taleplerinin bir yıllık süreye tabi olduğu, bu süre içerisinde yargı yoluna başvurulmadığı takdirde talep hakkının düşeceği düzenlenmiştir.²⁰⁷ Bu hükümde bir yıllık sürenin başlangıcı taşıyan tarafından eşyanın kısmen veya tamamen teslim edildiği, eğer taşınan eşya hiç teslim edilmemişse teslimin yapılması gereken tarihten itibaren olacağı yazılıdır. Kanun hükmüne paralel olarak, Yargıtay kararlarında da açıkça belirtildiği üzere, buradaki bir yıllık süre hak düşürücü süredir.²⁰⁸ Bir yıllık sürenin uygulama alanı olarak navlun sözleşmesi, konişmento veya başka bir taşıma senedi ile ilgili taleplerin tamamında geçerlidir. TTK md. 1190/1 uyarınca haksız fiile dayanan talepler açısından da bir yıllık hak düşürücü süre uygulanır. Ayrıca TTK md. 1190/2'ye göre taşıyanın adamlarına karşı başvurulacak talepler açısından da aynı bir yıllık süre söz konusudur.²⁰⁹

3.3.1. Hak Düşürücü Sürenin Başlangıcı

TTK md. 1188 hükmüne göre bir yıllık sürenin başlangıcında eşyanın tam veya kısmi olarak teslim edildiği, eşya teslim edilmemişse teslim edilmesi gereken tarihi esas almak gerekmektedir. Tam zıya halinde teslim edilmesi gereken tarih taşıma sözleşmesi gereği gibi yerine getirilmiş olsaydı teslimin gerçekleşeceği tarihi ifade eder. Eğer eşya, tam zıya ile birlikte gemi boşaltma limanına gelmişse boşaltma

²⁰⁶ **YETİŞ ŞAMLI**, *Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu*, s. 197.

²⁰⁷ "...Kaynak hükmün bu anlamını, Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatları doğrultusunda vurgulamak üzere TTK [2011] m. 1188'de "yargı yoluna başvuru" terimi kullanılmıştır..." Kerim **ATAMER**, *Deniz Ticareti Hukuku I*, 1. Baskı, Cilt I, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Temmuz 2017, s. 488.

²⁰⁸ "...ayrıca takibin 21/03/2013, ilk tutanağın 13/02/2012, diğer tutanağın 25/02/2012 tarihli olduğu, ibranamenin de 20/06/2012 tarihli olduğu ve ibranamede hasar tarihinin 05/02/2012 tarihi olarak belirtildiği, bu nedenlerle davanın hak düşürücü süre içinde açılmadığı, gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir... olaya uygulanacak 6762 sayılı TTK 1067. (YTTK 1188) maddesinde düzenlenen **1 yıllık hak düşürücü sürenin dolmuş bulunmasına göre**, davacı vekilinin tüm temyiz itirazlarının reddi gerekmiştir..." Yargıtay 11. HD., 2016/5531 E., 2017/7576 K., 25.12.2017 T.

²⁰⁹ **YETİŞ ŞAMLI**, *Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu*, ss. 232-235.

işleminin bittiği tarih, talep süresinin başlangıç tarihi olacaktır. Talep süresinin başlangıcı için teslimin yapılması gerekliliği ifade edildiğine göre, yükün bağımsız bir parçadan ibaret olması gerekir. Yükün bağımsız bir parça olarak belirlenip belirlenmediği yani taşıma işinin fiili olarak bir bütün oluşturup oluşturmadığı navlun sözleşmesinin içeriğinden anlaşılır. Bir başka deyişle her parça için ayrı navlun sözleşmesi yapılmışsa veya ayrı taşıma senedi düzenlenmişse burada her parça ayrı ve bağımsız bir taşımayı ifade edecektir.²¹⁰ Teslimin gerçekleşmesi için bir başka şart ise eşyanın yetkili kişiye, sözleşmede kararlaştırılan limanda veya gönderenin talimatıyla gönderene tesliminin yapılmasıdır.²¹¹

3.3.2. Hak Düşürücü Sürenin Değiştirilip Değiştirilemeyeceği

TTK md. 1188/4 hükmüne göre dava sebebinin ortaya çıkmasından sonra ve tarafların anlaşmasıyla bir yıllık hak düşürücü süre uzatılabilir.²¹² Hak düşürücü sürenin uzatılması, sadece davanın sebebinin doğmasından sonra mümkün olduğu kanunda belirtilmiştir.²¹³ Hükümde açıkça düzenlenmese de tarafların görüşmeleri devam ettiği sürece hak düşürücü sürenin birkaç kez daha uzatılması mümkündür.²¹⁴ Kanun maddesinde sadece sürenin uzatılmasından bahsedildiği için sürenin kısaltılmasına izin verilmemiştir.²¹⁵

TTK md. 1188’de “yargı yoluna başvuru” ifadesi ile icra takibi,²¹⁶ iflas masasına başvuru, hakeme başvuru ve dava açılması yargı yollarını kapsayacak

²¹⁰ **A.g.e.**, ss. 235-237.

²¹¹ **TÜRKEN**, s. 221.

²¹² “...Yarg. 11. HD, “Alca” gemisine ilişkin uyuşmazlıkta ve diğer bazı kararlarında, sürenin uzatılmasına ilişkin taraf anlaşmalarını geçersiz saymakla birlikte, “süreyi uzattığını” açıklayan taşıyanın, daha sonra bu anlaşmanın geçersiz olduğunu ileri sürmesini dürüstlük kuralına aykırılık olarak değerlendirmiştir. Bu önemli içtihat, TTK [2011] m. 1189’a aktarılarak, açık bir yasal kurala dönüştürülmüştür...” **ATAMER**, *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 488; “Öte yandan, TBK md. 21/2’de yer verilen “Sözleşmenin niteliğine ve işin özelliğine yabancı olan genel işlem koşulları da yazılmamış sayılır.” hükmü de, özellikle belirli süreli sözleşmelerde sürenin sona ermesinden önce, bir tarafa istediği zaman sözleşmeyi tek taraflı beyanla sona erdirmeye yetkisi veren sözleşme hükümleri bakımından bir denetim aracı olarak devreye girebilecektir.” Umut **YENİOCAK**, *Franchise Sözleşmesi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Nisan 2016, s. 113.

²¹³ “...Hak düşürücü sürenin taraflarca, tazminat istemi doğduktan sonra uzatılabileceği de bu kez açıkça bildirilmiş (TTK [2011] m. 1188 f. 4), dolayısıyla TTK [1956] m. 6 = TTK [2011] m. 6 f. 1 hükmü çerçevesinde gündeme gelen tartışmalar ortadan kaldırılmıştır...” **A.g.e.**, s. 488.

²¹⁴ **YETİŞ ŞAMLI**, *Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu*, s. 238.

²¹⁵ Kerim **ATAMER**, «Taşıyanın, Yükün Zararından Doğan Sorumluluğunda Hak Düşürücü Süre (TTK m. 1067).» *XIII. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu (5-6/4/1996)*, Ankara, 1996, ss. 117-153, s. 137.

²¹⁶ “...dava konusu edilen alacak nedeniyle davacı tarafından 25.03.2012 tarihinde İstanbul 29. İcra Müdürlüğü’nün 2012/3948 Esas sayılı takip dosyasında icra takibine başlanıldığı anlaşılmaktadır.

şekilde genel bir ifade ortaya konulmuştur. Buradaki amaç yargı yollarına başvuruda hak düşürücü sürenin geçip geçmediği hususundaki belirsizlikler nedeniyle oluşan tartışmalara son vermektir. Süresinde dava açılmasına rağmen mahkemenin yetkili veya görevli olmaması, maddi hata gibi düzeltilmesi mümkün olan bir hata nedeniyle davanın usulden reddedilmesi durumunda hak düşürücü süre dolmuşsa TBK md. 158'e göre davacı ek altmış günlük süre içinde haklarını kullanabilecektir. Bu durumda hata nedeniyle talep sahibi haklarını kaybetmemektedir.²¹⁷

TTK md. 1189'da belirtildiği üzere tazminat talebi yöneltilecek kişi talep sahibinin talepte bulunma süresini kaçırmaması amacıyla oyalama fiillerinde bulunursa sonradan hak düşürücü sürenin dolduğu itirazında bulunamaz. Bu durumda talep süresi, zarar gören talep sahibinin oyalama fiillerini öğrendiği tarihten itibaren başlayacaktır.²¹⁸

3.3.3. Rücu Taleplerinde Hak Düşürücü Süre

TTK md. 1188/3 gereğince tek taşıma kapsamında birden fazla taşıma sözleşmesi yani alt taşıma sözleşmeleri varsa rücu taleplerinin, rücu alacaklısının kendisinden talep edilen tazminatı ödediği veya kendisine karşı açılan dava dilekçesini aldığı (tebellüğ ettiği) tarihten itibaren doksan gün içinde ileri sürülmesi gerekir. Bu sürede kullanılmayan rücu hakkı sona erer.²¹⁹

Madde metninden anlaşıldığı üzere rücu davası, 1188/1'de düzenlenen bir yıllık hak düşürücü süre sona erdikten sonra da açılabilir. Daha açık bir ifade ile

Mahkemece bahsi geçen icra dosyası da değerlendirilerek davanın hak düşürücü sürede açılıp açılmadığının tespiti ile sonucu uyarınca bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir..." Yargıtay 11. HD., 2014/9094 E., 2014/15985 K., 20.10.2014 T.

²¹⁷ YETİŞ ŞAMLI, *Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu*, ss. 240-241.

²¹⁸ A.g.e., s. 242; "...Ayrıca, sorumlu tutulan kişinin açacağı rücu davası için doksan günlük bir ek süre tanınmış (TTK [2011] m. 1188 f. 3), böylece uygulamada esaslı sorunlara yol açan önceki düzenlemeden kaynaklanan sakıncalar giderilmiştir..." ATAMER, *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 488.

²¹⁹ "...Bu tespitler ışığında; **yükün alıcıya teslim tarihinden bir yıl geçtikten sonra davacının icra takibi yapmış olduğu, yine davacının dava dışı sigortalıya ödeme yapmış olduğu tarihten çok sonra icra takibi başlattığı** ve eldeki itirazın iptali davası açılmış olduğu anlaşılmalı; her ne kadar davacı istinaf dilekçesine karşı cevap dilekçesinde davalı tarafça 16/11/2015 tarihli e posta ile müvekkiline bir aylık ek süre verildiğine ilişkin beyanda bulunmuş olsa da söz konusu e posta incelendiğinde, e postanın 16/10/2015 tarihinde gönderildiği, **bu tarihte zaten hak düşürücü sürenin dolmuş olduğu**, bu sebeple mailin davacıyı oyalama amaçlı olarak gönderildiğinin kabulü mümkün olmamakla, ilk derece mahkemesince, davanın hak düşürücü süre yönünden reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması hukuka aykırı bulunmuş, bu nedenle, davalı vekilinin istinaf başvurusu kabul edilmiştir..." İstanbul BAM 14. HD. 2018/297 E., 2018/1164 K., 25.10.2018 T.

burada, bir yıllık hak düşürücü sürenin geçmiş olması, rücu alacaklısının hak kaybına neden olmamaktadır. Ancak rücu alacaklısı tarafından, TTK md. 1188/3'te belirtilen şartlar dâhilinde ve 90 gün içinde rücu hakkının kullanılması gerekmektedir.²²⁰ Hak düşürücü sürenin uzatılmasına karar verilmişse rücu davası için uygulanacak süre de uzatılmış olacaktır.²²¹

4. HAVAYOLU EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER

4.1. Uygulanacak Hukuk

Hukukumuzda, havayolu taşımalarında uygulanacak temel düzenleme 14.10.1983 tarih ve 2920 Sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu (TSHK)'dur.²²² TSHK'da havayolu taşımaları kamu hukuku ve özel hukuk açılarından birlikte düzenlenmiştir. TSHK'nın Üçüncü Kısmı'nda "*Havayolu ile Taşımalar*" (m. 106-119), Dördüncü Kısmı'nda "*Taşıma Sözleşmesinden Doğan Sorumluluk*" (m. 120-132) olmak üzere, yolcu ve yük konuları birlikte ele alınarak ulusal havayolu taşımalarına ilişkin kurallar düzenlenmiştir.²²³

TSHK'nın 106. hükmüne göre, havayolu taşımalarına öncelikle TSHK hükümleri uygulanacak,²²⁴ TSHK'da hüküm bulunmayan durumlarda Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşme hükümleri uygulanacaktır. Bu uluslararası

²²⁰ "...Dairemizin kökleşen uygulaması uyarınca, TTKnun 1067. maddesinde öngörülen bir yıllık dava açma süresi, hak düşürücü süre mahiyetindedir. Anılan yasa maddesinde, malların tesliminden veya teslim edilmiş olmaları icap eden tarihten itibaren bir yıl içinde mahkemeye müracaat edilmediği takdirde, taşıyan aleyhine malların ziya ve hasarından dolayı her türlü sorumluluk davası açma hakkının düşeceği öngörülmüş olup, niteliği gereği, hak düşürücü sürenin rücu davalarında da gözetilmesi gerekir. Bu durumda mahkemece, açıklanan hususlar gözetilerek, davaya konu emtianın teslim tarihinin belirlenip sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken eksik incelemeyle yazılı şekilde hüküm tesisi yerinde görülmediğinden kararın bu nedenle davacı yararına bozulması gerekmiştir..." Yargıtay 11. HD. 2010/1780 E., 2011/10436 K., 19.09.2011 T.

²²¹ **YETİŞ ŞAMLI**, *Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu*, s. 242.

²²² Resmi Gazete, Sayı 18196, Tarih 19.10.1983.

²²³ **AYDIN**, s. 148.

²²⁴ "...dava konusu taşımada Montreal Konvansiyonu hükümlerinin uygulanma imkanı yok ise de, taşımaya tarafların sözleşme ile kararlaştırdıkları hukuk ve bağlama kuralları uyarınca belirlenen **Türk Sivil Havacılık Kanunu 128.maddesi düzenlemesi karşısında Montreal Sözleşmesinin uygulanmasının sonuca etkili bulunmamasına göre**, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir..." Yargıtay 11. HD. 2016/2590 E., 2017/5048 K., 04.10.2017 T.

sözleşmelerde de hüküm bulunmaması halinde TTK hükümleri uygulanacaktır.²²⁵ Bu hükümde bahsedilen uluslararası sözleşmeler, Varşova ve Montreal Sözleşmeleridir.

Ancak, TSHK md. 106'da emredici kurallar, taraflar arasında yapılmış taşıma sözleşmelerinden bahsedilmemiş olması uygulamada karışıklığa yol açacak niteliktedir. Bir başka ihtilaf ise TTK hükümlerinden hangilerinin uygulanacağıdır. Buradan hareketle havayolu taşımasında uygulanacak hukuk sırasıyla; öncelikle emredici hukuk kuralları, emredici hukuk kurallarında bir düzenleme bulunmaması halinde taraflar arasında yapılmış ve emredici kurallara aykırı olamayan sözleşme hükümleri, burada da hüküm yok ise TSHK düzenlemeleri uygulanacaktır. TSHK'da uygulanacak hüküm bulunmaması halinde sırasıyla uluslararası sözleşmeler uygulanacak ve TSHK'da uygulanacak hüküm yoksa TTK'nın (işin niteliğine daha uygun düştüğü için) denizyolu taşımasına dair hükümleri uygulanacaktır. En son burada da uygulanacak bir hüküm bulunmaması durumunda, taşıma sözleşmeleri istisna akdi niteliğinde olduğu kabul edildiğinden TBK'nın istisna akdine ilişkin hükümleri uygulanacaktır.²²⁶

4.2. Bildirim Süreleri

TSHK'da düzenlenen bildirim yükümlülüğü, Montreal Sözleşmesinde bulunan düzenleme ile paralellik göstermektedir. TSHK'da düzenlenen bildirim süresinin hak

²²⁵ "...Bu hususta özel Kanun olan 2920 sayılı Sivil Havacılık Kanunu'nun 2. ve 106. maddelerine göre **hava yolu ile yurt içinde ve yurt dışında yapılacak taşımalarda bu Kanun'da hüküm bulunmadıkça Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşma hükümleri ve bu anlaşmalarda da hüküm bulunmadığı hallerde ise Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin uygulanması** gerektiği düzenlenmiştir. 14/04/2009 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan ve 5866 sayılı Kanun ile onaylanan 1999 tarihli Montreal Konvansiyonu'na Türkiye, 26/03/2011 tarihinde taraf olmuştur. Yani somut uyuşmazlık bakımından öncelikle 2920 sayılı Sivil Havacılık Kanunu ve 1999 tarihli Montreal Konvansiyonu'na göre bir değerlendirme yapılması gerekirken eksik incelemeye dayalı yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmeyip kararın davalı taraf yararına bozulması gerekmiştir..." Yargıtay 11. HD., 2016/930 E., 2017/1456 K., 13.03.2017 T.; "...Dava, hava taşıması esnasında kaybedilen ve geç teslim edilen emtia nedeniyle meydana gelen zararların tahsili istemine ilişkindir. 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanununun 106'ncı maddesinde, havayolu ile ... içinde yapılacak taşımalarda; bu Kanunda hüküm bulunmadıkça, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların hükümleri ve bu anlaşmalarda da hüküm bulunmadığı hallerde, Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanacağı belirtilmiştir..." Yargıtay 11. HD., 2016/12412 E., 2018/4152 K., 30.05.2018 T.

²²⁶ Banu **BOZKURT BOZABALI**, *Havayoluyla Yolcu Taşıma Sözleşmelerinde Taşıyanın Ölüm ve Cismani Zarardan Doğan Hukuki Sorumluluğu*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ocak 2013, s. 99; Bülent **SÖZER**, *Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Havayolu İle Yük Taşıma Sözleşmesi*, 2. Bası. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009, ss. 107-119.

düşürücü süre niteliğinde olmadığını savunan görüşler de literatürde bulunmaktadır. Bu görüşe göre md. 128/1 hükmü süresinde bildirim yapılmamasının sonucunun davanın açılmayacağı olarak algılanmamasını, zira hükümde teslim alan kişinin itirazda bulunmaması ile eşyanın hasarsız ve taşıma senedine uygun olarak teslim alındığına karine oluşturduğunun belirtildiği, bu karinenin aksi ispat edilebildiğine göre bildirim süresine uyulmaması dava hakkını düşürmeyecektir.²²⁷ Ancak bize göre, TSHK'da bulunan bildirim süreleri hak düşürücü süre niteliğindedir. Zira TSHK md. 128/4, "*İkinci fıkrada belirtilen sürelere uyulmaması halinde, hileli davranması hali hariç, taşıyıcı aleyhine dava açılmaz.*" diyerek bildirim süresinde veya hiç yapılmamasının dava açmaya engel olduğunu, dolayısıyla dava şartı olduğunu belirtmektedir.

TSHK md. 128'e göre eşyanın yetkili kişi tarafından itiraz edilmeden kabulü ile birlikte taşıma belgesine uygun ve iyi durumda teslim edildiği karinesi oluşur. Hasar halinde öğrenme ile birlikte derhal, yolcu bagajı için en geç yedi gün içinde²²⁸ ve yük için ise on dört gün içinde taşıyıcıya bildirimde bulunulmalıdır. Teslimde gecikme söz konusu ise eşyanın tesliminden itibaren en geç yirmi bir gün içinde bildirim yapılmalıdır.²²⁹ Bildirimin yazılı olarak yapılması geçerlilik şartıdır. Bunun yanında taşıma belgesinin üstüne kayıt düşülmesi ile birlikte bildirim şartının yerine getirildiği kabul edilmektedir.²³⁰ Bildirimin taşıyıcı veya yetkili temsilcisine imza karşılığı yapılması veya TTK 18/3'e göre noter marifetiyle, taahhütlü mektupla,

²²⁷ SÖZER, s. 252.

²²⁸ "...Davalı vekili, davacının 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun 128.maddesince öngörülen 7 gün içinde müvekkiline yazılı ihbarda bulunmadığını, aksi kabul edilse bile müvekkilinin sorumluluğunun kğ başına (250) FF ile sınırlı olduğunu savunmuştur. Mahkemece, toplanan kanıtlara ve bilirkişi raporuna dayanılarak, **hasarın aynı gün davalı şirketçe öğrenilerek hasar dosyası düzenlendiği**, gerçekleşen zarar tutarı (815.000.000.000) TL'den davalının sorumlu olduğu gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir.... usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA..." Yargıtay 11. HD. 2004/4935 E., 2005/3077 K., 31.03.2005 T.

²²⁹ "...Hasarın İhbarı" başlıklı **128. maddesinin 2. fıkrası gecikmeden doğan zararla ilgili olmayıp, yolcunun hasardan doğan bir zarar olması halinde taşıyana ihbarda bulunması gereken sürelerle ilgilidir.** Somut olayda; davacı, bagajının geç teslimi nedeniyle zarar iddiasında bulunmuş olup, bu nedenle hasarla ilgili 128. maddenin olaya tatbiki mümkün olmadığından, ... bu nedenle davacı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile, hükmün bozulması gerekmektedir..." Yargıtay 11. HD. 2014/15668 E., 2015/3648 K., 16.03.2015 T.

²³⁰ "...taşıma süreci sonunda taşıyıcının, yer hizmetleri görevlilerinin, taşıyıcının acentesinin veya sair kamu otoritelerin katılımı ile tutulmuş bir tutanak veya hasar tespitinin bulunmadığı, taşıma sürecinde hasarın gerçekleştiğinin davacı tarafından ispat edilemediği, **Montreal Konvansiyonun 26'ncı maddesine göre eşyanın teslim almaya yetkili kişi tarafından ihtirazi kayıtsız kabulünün tesliminin taşıma belgelerine uygun ve iyi yapıldığına karine teşkil ettiği, davacı tarafından bunun aksinin ispat edilemediği**, havayolu ile kargo taşınması sürecinde hasarın meydana geldiğinin sabit olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.... usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA..." Yargıtay 11. HD. 2016/2590 E., 2017/5048 K., 04.10.2017 T.

telgrafla ya da güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi yapılması da mümkündür.²³¹

Yukarıda belirttiğimiz üzere, bildirim süreleri hak düşürücü süre niteliğinde olduğundan bildirim usulüne uygun veya hiç yapılmaması dava hakkını düşürür ve davanın açılmaması sonucu doğurur. Bunun istisnası taşıyıcının, bildirim sürelerinin geçmesini sağlamak için hileli davranışlarda bulunmasıdır. Zira hileli davranış söz konusu ise bildirim süresinin geçtiği savunması ileri sürülemez. Hatta kasıt ve ağır kusur hali, bildirim yükümlülüğünün ortadan kalkması için yeterli gerekçe olarak kabul edilmemekte, bildirim yükümlüsünün süresinde bildirim yapmasının hileyle engellenmiş olması koşulu aranmaktadır.²³²

Henüz ihbar süreleri başlamadan ve taşıma devam ederken bildirim yapılmış ise yeni bir bildirim yapılması yükümlülüğünden söz edilemez. Kısmi zıya var ise ve tek taşıma senedinin düzenlendiği durumlarda kısımlar halinde taşıma söz konusu ise bu durumda dahi bildirim yükümlülüğünün varlığı kabul edilmektedir. Ancak tek senede bağlanmış olsa bile eşya partilerinden birinin tamamen zayi olması veya farklı senetlerle taşınan eşyanın tamamen zıya halinde kısmi zıya olmayacağından bildirim yükümlülüğü de aranmayacaktır. Artık burada tam zıya söz konusudur. Yargıtay kısmi zıya durumunu, eksik teslim olarak ele almış ve ihbar yükümlülüğünün bulunmadığı yönünde kararlar vermiştir.²³³

4.3. Hak Düşürücü Süre

TSHK md. 131 hükmüne göre, hava aracının varma yerine geldiği, gelmesi gerektiği veya taşımanın durduğu tarihten başlamak üzere iki yıl içinde dava açılmazsa talep (yargı yoluna başvuru) hakkı düşmektedir.²³⁴ TSHK md. 131’de bulunan iki yıllık hak düşürücü süre, Montreal Sözleşmesinde düzenlenen hak düşürücü süre ile

²³¹ SÖZER, s. 253.

²³² İlyas GÖLCÜKLÜ, *Hava Hukuku*, 1. Baskı. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, Ağustos 2018, s. 303; “Bildirim sürelerine hilenin bu etkisi, hava taşıması için kabul edilen kusursuz sorumluluk sistemi gereğince kasıt ve kötü niyetten daha sınırlı bir düzenleme içermektedir. Hilenin varlığı ve ne şekilde gerçekleştiği davaya bakan mahkemenin hukukuna göre değerlendirilecektir.” ÖZDEMİR, s. 304, 299.

²³³ ÖZDEMİR, s. 298.

²³⁴ TSHK’nın md. 120, 121 ve 122 ile 127 hükümlerinde de iki yıllık hak düşürücü süre uygulanır. Bu maddelerden doğmayan veya taşıyıcı olarak kabul edilmeyen kişilere karşı açılacak davalar açısından bu hüküm uygulanmayacaktır. Örnek olarak, navlun talebi, varma yerinde yükün teslimi veya yükün uçağa yüklenmesi talepleri ile ilgili açılacak davalar bu hak düşürücü süreye tabi değildir, SÖZER, s. 262; BOZKURT BOZABALI, s. 228.

uyumluluk göstermektedir. Bu nedenle hem ulusal hem de uluslararası havayolu eşya taşımasında talep sürelerini hak düşürücü süre olarak anlamak gerekmektedir. TSHK md. 14 hükmünde yer alan kaza raporlarının hazırlanmasının uzun süreceği gibi durumlar dikkate alınarak, bu durumlarda iki yıllık hak düşürücü sürenin Resmi Gazetede yapılacak duyuru ile başlayacağı vurgulanmıştır.²³⁵

Hak düşürücü sürenin belirlenmesinde kıstas, teslim değildir. Sürenin başlangıcı olarak hava aracının varma yerine ulaşması kıstas olarak konulmuştur. Eğer hava aracı varma yerine ulaşmamışsa sözleşme ile kararlaştırılan süre, taraflarca bir süre kararlaştırılmamışsa eşyanın ulaşacağı makul süre teslim tarihi olarak esas alınır. Taşıma, artık yapılamaz hale gelmiş veya herhangi bir nedenle durmuş ise durma tarihi hak düşürücü sürenin başlangıç tarihi olacaktır.²³⁶

5. MULTIMODAL TAŞIMADA SÜRELER

Multimodal taşıma, eşyaların bir yerden başka bir yere taşınmasının tek bir taşıma sözleşmesi ile ve en az iki farklı taşıma yöntemi ile yapılması olarak tanımlanabilir.²³⁷

Multimodal taşımalar TTK'nın dördüncü kitabının dördüncü kısmında "Değişik Tür Araçlarla Taşıma" başlığı altında dört maddede düzenlenmiştir. TTK md. 902'de, TTK md. 850-893 düzenlemelerinin multimodal taşıma sözleşmesine uygulanma koşullarını düzenlemiştir. TTK 903'te bilinen ve bilinmeyen zarar yeri durumlarında taşıyıcının sorumluluğuna uygulanacak hükümler bulunmaktadır.²³⁸

²³⁵ GÖLCÜKLÜ, *Hava Hukuku*, s. 303.

²³⁶ ADIGÜZEL, *Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*, s. 178.

²³⁷ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 13; "Karma (çok modlu, çok amaçlı ya da multimodal) taşıma, taşıma ediminin birden fazla yöntemle gerçekleştirilmesinin söz konusu olduğu taşımalar"dır." ÖZDEMİR, s. 81; "Multimodal taşıma sözleşmesi; taşıyıcının eşyayı teslim aldığı yerden gönderilene teslim edileceği yere en az iki farklı ortamdan taşımayı üstlendiği sözleşmedir." Muharrem GENÇTÜRK, *Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku (Gecikmeden Doğan Sorumluluk)*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2006, s. 41; "Multimodal taşımaya yönelik tanımın, tek bir taşıma sözleşmesi ile eşyaları bir yerden farklı bir yere götürmek üzere taşımayı üstlenen taşıyıcının, en az iki farklı taşıma yöntemiyle bu sözleşmeyi ifa etmesi olduğunu söyleyebiliriz." ADIGÜZEL, *Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*, s. 24; "Multimodal taşımalar açısından, birden fazla taşıma moduyla birlikte, bu taşıma modlarına uygun birden fazla taşıt kullanılmalıdır. Kombine taşımalarda ise; eşyanın tek bir taşıt ile bir yerden başka bir yere taşınması söz konusudur." Süleyman KIRAN, «Karayoluyla Gerçekleştirilen Taşımalarda TTK'nın Taşıma İşleri Kitabı'nda İhdas Edilen Hükümlerin Uygulanması Açısından Taşıt Kavramının Etkisi.» *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, Sayı 1 (2016), s. 303.

²³⁸ "...dava konusu edilen söz konusu taşımanın Derince' den Poti / Gürcistan arasında gemi ile, Poti – Taşkent arasında demiryolu ile yapıldığı, taşıma sonunda emtianın hasara uğradığının tespit edildiği, bunun üzerine ekspertiz raporu düzenlendiği ve bunun sonucunda da hasarın demiryolu taşımacılığı

TTK md. 904 bildirim ve zamanaşımı ile ilgili ve TTK md. 905 ise taşınma eşyası taşınması ile ilgili düzenleme içermektedir. TTK md. 902'ye göre; eşyanın taşınmasına dair taşıma sözleşmesinin bütünlük göstermesi, taşımanın değişik tür araçlarla yapılması, taşıma sözleşmesi tarafları taşıma yöntemlerinde bulunan her bir türdeki araç için ayrı sözleşme yapmış olsalardı söz konusu sözleşmelerin en az ikisi farklı hükümlere tabi olması ve uygulanması gereken uluslararası sözleşmelerde aksine bir düzenleme bulunmaması şartlarının tamamının bulunması halinde TTK'nın dördüncü kitabının birinci ve ikinci hükümleri multimodal sözleşmelere uygulanacaktır.²³⁹

5.1. Bildirim Süreleri

TTK md. 904/1'e göre multimodal taşımalarda zararın meydana geldiği yerin bilinip bilinmemesi veya zararın sonradan belli olup olmadığına bakılmaksızın "Bildirim" başlıklı TTK md. 889 hükmünün uygulanacağı düzenlenmiştir. Burada hangi taşıma yönteminde zararın meydana geldiğinin, uygulanacak hüküm açısından bir farkının olmadığı belirtilmiştir. Buna göre bildirim zıyaı veya hasar açıkça görülüyorsa en geç teslim anına kadar, ancak zıyaı veya hasar açıkça belli değilse teslimden itibaren yedi gün içerisinde yapılmalıdır. Bu durumda bildirim yapılmaması hakkı sona erdirmez, taşıyıcı lehine eşyanın iyi halde teslim edildiği karanesi oluşur. Gecikme halinde bildirim süresi teslimden itibaren yirmi bir gün olarak düzenlenmiştir. Gecikme halinde bildirim süresinde yapılmaması gecikmeden doğan talep haklarının kaybolmasına neden olur. Teslimden sonra yapılan bildirim yazılı olması şart ise de ıslak imzalı olması zorunlu olmayıp, elektronik posta, faks gibi iletişim araçları ile yapılabileceği kabul edilmektedir.²⁴⁰

TTK md. 904/1 c.2 hükmüne göre taşıma yönteminin son kısmında hangi taşıma türü var ise bu taşıma türü için uygulanacak düzenlemelere göre öngörülmüş bildirim süresi ve şekline riayet ederek bildirimde bulunulmuş ise bildirim süresinde

neticesinde tespit edilmesi karşısında TTK'nın 903.Maddesine göre hasarın meydana geldiği taşıma türündeki kuralların olaya uygulanması gerektiği buna göre demiryolu taşımacılığına ilişkin CIM Konvansiyonunun olaya uygulanması gerektiği..." İstanbul Anadolu 9. Asliye Ticaret Mahkemesi, 2015/153 E., 2017/139 K., 21.02.2017 T., (Bu karara karşı istinaf başvurusu üzerine, İstanbul BAM., 13. HD., 2018/38 E., 2018/617 K., 27.06.2018 T. Kararı ile istinaf başvurusunun esastan reddine dair karar verilmiştir).

²³⁹ "Multimodal taşımalar yolcu taşımaları için söz konusu değildir. Zaten yolcu taşımasının eşya taşımadan farklı olan özellikleri bunu mümkün kılmaz." ADIGÜZEL, *Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*, ss. 59-60; KIRAN, 303.

²⁴⁰ ADIGÜZEL, *Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*, s. 306.

ve usulüne uygun olduğu kabul edilir.²⁴¹ Bu anlamda son taşıma; demiryolu taşıması ise, RDN hükümleri uygulanacak ancak bildirim şekli hakkında bir düzenleme içermediğinden bu açıdan TTK md. 889 hükmü, son taşıma havayolu taşıması ise TSHK md. 128 düzenlemesi, denizyolu taşıması ise TTK md. 1185 hükmü ve karayolu taşımasında ise TTK md.889 hükmü uygulanır.²⁴²

5.2. Zamanaşımı Süreleri

Multimodal taşımalara ilişkin zamanaşımı düzenlemesi TTK md. 904/2'de bulunmaktadır. Burada zararın meydana geldiği yerin bilinip bilinmemesine göre iki farklı düzenlemeye yer verilmiştir. Zararın meydana geldiği taşıma yöntemi biliniyorsa, zamanaşımı açısından bu taşımaya ait düzenlemeler uygulanacaktır. Yani kara taşımasında zarar meydana gelmişse, karayolu taşımasına ilişkin düzenlemeler uygulanacaktır. Ancak zamanaşımı sürecinin başlangıcı, zararın meydana geldiği taşıma safhasının bittiği tarih değil, en son gönderilene eşyanın teslim edildiği tarih olacaktır. Önemle belirtmemiz gerekir ki, TTK md. 902 hükmüne göre, ilgili taşımanın özelliğine göre uygulanması gereken uluslararası sözleşme varsa, öncelikle bu uluslararası sözleşme hükümleri uygulanacaktır. Zararın meydana geldiği taşıma yöntemi bilinmiyorsa, TTK md. 904/2 c.2 zararın meydana geldiği yerin belli olması halinde de en erken en erken TTK md. 855 maddesine göre bir yıllık zamanaşımı süresi uygulanacaktır.²⁴³ Ulusal ve uluslararası taşıma hukukuna ilişkin süreler, ilgili bölümlerde ayrıntılı olarak açıklandığından, tekrar yapılmaması amacıyla burada ayrıntılı olarak yer verilmemiştir.²⁴⁴

²⁴¹ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 13.

²⁴² Bkz., Birinci Bölüm, Ulusal Eşya Taşıma Hukukunda Süreler.

²⁴³ “TTK md. 855’te öngörülmiş zamanaşımı süresi multimodal taşımada kabul edilen en az zamanaşımı süresidir. Taraflarca multimodal taşıma sözleşmesinde daha kısa bir zamanaşımı süresi öngörülüş olsa bile TTK md. 855 hükmü uygulanır.” ADIGÜZEL, *Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*, ss. 310-311.

²⁴⁴ Bkz., İkinci Bölüm ve Üçüncü Bölüm.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER

1. KARAYOLU TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER

1.1. Uygulanacak Hukuk

Uluslararası karayoluyla eşya taşımalarını içeren sözleşmelerde ortaya çıkan sorunların önüne geçmek ve bu sözleşmelerin aynı ve birleşik kurallara tabi olmasını sağlamak amacıyla 19.05.1956 yılında Türkçe resmi tercümesindeki adıyla “*Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmeleri Hakkında Konvansiyon*” (CMR)²⁴⁵ taraf devletler arasında imzalanmıştır. Karayoluyla yapılan uluslararası eşya taşımalarına uygulanacak kuralların temeli CMR Konvansiyonu’dur. Türkiye, 07.12.1993 tarih ve 3939 Sayılı Kanun ile CMR Konvansiyonuna taraf olmayı uygun bulmuştur.²⁴⁶ Konvansiyona 55 taraf devlet bulunmaktadır.²⁴⁷

CMR md. 1’e göre konvansiyonun uygulanabilmesi için şartlar şunlardır:²⁴⁸

a) Taşımanın karayoluyla yapılması,

²⁴⁵ Resmi Gazete, Sayı 21788, Tarih 14 Aralık 1993; *Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road*, CMR olarak kısaltılmaktadır. Kısaltma, Konvansiyonun Fransızca hali olan *Convention Relative au Contrat de Transport International de Marchandises Par Route* başlığındaki eşya, karayolu ve konvansiyon kelimelerinin baş harflerinden oluşmaktadır. Bu kısaltma uluslararası alanda kullanılmaktadır. Arslan **KAYA**, «Kara Yolu İle Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin (CMR) Uygulanma Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları (I)» *Prof. Dr. Oğuz İMREGÜN’e Armağan* içinde, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1998, s. 311.

²⁴⁶ Demet **YÜRÜK YENİOCAK**, *CMR Hükümleri Uyarınca Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Nisan 2019, s. 17; “...Dava konusu taşıma tarafların ve mahkemenin kabulünde olduğu üzere CMR Konvansiyonu hükümlerine tabidir. Ülkemiz 30.10.1995 tarihinde CMR Konvansiyonu’nu kabul etmiş ve anılan Konvansiyon hükümleri bu tarihte yürürlüğe girmiştir. T.C. Anayasası’nın 90. maddesinin son fıkrası hükmünde “Usulüne uygun yürürlüğe konulmuş Milletlerarası Antlaşmalar kanun hükmündedir.” düzenlemesi mevcuttur...” Yargıtay 11. HD. 2016/11664 E., 2018/4591 K., 20.06.2018 T.; “...Karayolu ile yapılan taşımalarda Milletlerarası Mal Nakliyatı Mukavelesi ile İlgili Anlaşma yani CMR Konvansiyonu hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Ülkemiz 30.10.1995 tarihinde CMR Konvansiyonu’nu kabul etmiş ve anılan Konvansiyon hükümleri bu tarihte yürürlüğe girmiştir. T.C. Anayasası’nın 90. maddesinin son fıkrası hükmünde “Usulüne uygun yürürlüğe konulmuş Milletlerarası Antlaşmalar kanun hükmündedir.” düzenlemesi mevcuttur.” Yargıtay 11. HD., 2013/10928 E., 2014/13877 K., 16.09.2014 T.

²⁴⁷ https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XI-B-11&chapter=11&clang=en (Erişim Tarihi, 10.01.2019).

²⁴⁸ **ÖZDEMİR**, ss. 15-32; **YÜRÜK YENİOCAK**, s. 20

- b) Yükleme yeri ve teslim için belirlenen yerin en az biri konvansiyona taraf ülke olan iki ayrı ülkede olması,
- c) Eşyanın taşıma aracının içinde, üstünde veya açık araçla taşınması,
- d) Bagaj, cenaze, ev eşyası ve uluslararası posta anlaşmaları gereğince yapılan taşıma dışında bir eşyanın söz konusu olması,
- e) Bir bedel karşılığında taşımanın yapılması.

Uluslararası karayoluyla taşımada öncelikle CMR hükümleri uygulanacaktır. CMR’de düzenlenmemiş ve atıf yapılmamış konularda uluslararası taşıma olduğundan dolayı MÖHUK’a göre uygulanacak hukuk tespit edilecektir.²⁴⁹

1.2. Bildirim Süreleri

1.2.1. Genel Olarak Bildirim Süreleri

Uluslararası karayolu taşımasında bildirim süreleri, CMR md. 30’da düzenlenmiştir.²⁵⁰ CMR md. 30/1 ve 2’ye göre gönderilen, eşyanın durumunu taşıyıcı ile birlikte kontrol ederek zarar açıkça belli ise teslim anında²⁵¹, eğer zarar açıkça belli değil ise teslimden itibaren yedi gün içinde taşıyıcıya bildirimde bulunmalıdır. CMR

²⁴⁹ Bkz., aşağıda dördüncü bölüm; “...Davaya konu taşıma, yapıldığı güzergaha göre CMR Konvansiyonu, yani “Eşyaların Karayolunda Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi” hükümlerine tabi bulunmaktadır. CMR Konvansiyonu Türkiye tarafından 30.10.1995 tarihinde kabul edilerek, bu tarihte yürürlüğe girmiştir. T.C. Anayasası’nın 90. maddesinin son fıkrasında usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş **Milletlerarası Antlaşmaların kanun hükmünde bulunduğu belirtilmiş olmasına göre uluslararası taşımalarda ülkemiz tarafından onaylanmak suretiyle bir iç hukuk kuralı haline gelen CMR Konvansiyonu hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.** Bu itibarla, davaya konu taşımanın niteliğine göre zamanaşımı def’inin ve uyuşmazlığın CMR Konvansiyonu hükümleri uyarınca değerlendirilmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken mahkemece yazılı şekilde iç taşımaya ilişkin hükümler içeren 6102 sayılı TTK’nın 855. maddesi uyarınca yapılan değerlendirme sonucuna göre hüküm kurulması doğru görülmemiş, kararın bozulmasını gerektirmiştir...” Yargıtay 11. HD., 2016/5856 E., 2017/5143 K., 09.10.2017 T.,

²⁵⁰ “CMR 30. maddesinde yer alan ihbar mükellefiyeti dava hakkını düşürmeyip, hasarın taşıma sırasında meydana gelip gelmediğine ilişkin bir karineye işaret etmektedir... Bu karinenin aksinin ispatı mümkündür...” Yargıtay 11. HD., 2013/10483 E., 2014/23 K., 06.01.2014 T. (Engin **ERDİL**, *Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku*, 2. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s.507); CMR md. 20/1’de eşyanın belli sürelerde teslim edilmemiş olmasına ziya karinesinin oluşması sonucu bağlanmıştır. “*Kararlaştırılan zaman limitinin sonra ermesini izleyen 30 gün içinde veya kararlaştırılan zaman limiti yoksa, taşımacının yükü almasından sonra 60 gün içinde yükün teslim edilmemiş olması, bunların kaybolduğuna kesin kanıt oluşturup ve bunun üzerine hak sahibi yükü kaybolmuş varsayacaktır.*” Tam ziya halinde bildirimle ilişkin CMR md. 30 hükmü uygulanmayacaktır.

²⁵¹ **YÜRÜK YENİOCAK**, s. 168.

md. 1'e göre yükleme ve teslim yerlerinden en az birinin akit devletlerden olması konvansiyonun uygulanması için yeterli olduğundan, yükleme yeri devleti konvansiyona taraf ise gönderilenin konvansiyona taraf olması zorunluluk değildir.²⁵²

Bu yedi günlük sürenin hesabında Pazar günü ve resmi tatiller dikkate alınmaz. Gönderen ve gönderilenin, taşıyıcıdan gecikme nedeniyle talepte bulunabilmesi için CMR md. 30/3 gereğince, gönderilene veya gönderene teslimi gereken tarihten itibaren yirmibir gün içinde yazılı bildirimde bulunması gerekmektedir.²⁵³ CMR md. 30/1-2 aksine, herhangi istisnai bir hüküm bulunmadığından, Pazar ve resmi tatiller bu 21 günlük süreye dahildir.²⁵⁴ Burada bildirim karşı tarafa ulaşması değil, süresinde bildirim gönderilmesi önemli ve yeterlidir.²⁵⁵ CMR md. 41 gereğince bildirim sürelerinin taraflarca kısaltılıp, artırılması mümkün değildir. Bu nedenle bildirim sürelerinin kısaltılıp, uzatılmasına ilişkin yapılan sözleşmeler geçersiz olacaktır.²⁵⁶

Ancak belirtmemiz gerekir ki, CMR md. 29'da bulunan taşıyıcının kendi kötü hareketi veya davaya bakan mahkemenin kararı ile kasta eşdeğer kusur zararın oluşmasına sebebiyet veriyse, bildirimde bulunulmaması halinde ispat yükü taşıyan lehine değişmeyecektir. Ancak zararın kasten veya pervasızca hareket sonucu ile oluşması iddiası var ise bunu talep hakkı sahibinin ispat etmesi gerekecektir.²⁵⁷

²⁵² "...Ancak davalı...A.Ş. vekili savunma dilekçesinde ve bilirkişi raporuna itiraz dilekçelerinde, CMR'nin 30'uncu maddesine uygun olarak süresinde ve geçerli bir hasar ihbarı yapılmadığını ve CMR belgesinde imzasının bulunmadığını bildirmiş olup, gerek bilirkişi raporunda gerekse mahkeme kararının gerekçesinde davalının bu savunması üzerinde durulmamış, karar yerinde tartışılmamış ve bu hususta ek rapor dahi alınmamıştır...", Yargıtay 11. HD., 2014/12850 E., 2014/19447 K., 10.12.2014 T., (ERİŞ, s. 826).

²⁵³ "...gecikme durumunda CMR 30/3 ve 4. maddesinde gönderilenin malın teslim tarihinden itibaren 21 gün içerisinde taşıyıcıya yazılı ihbarda bulunulması gerektiği düzenlenmiş olup somut olayda gönderilenin 21 günlük süre içerisinde bir ihbarda bulunduğu belirlenmediği, davacı taraf somut olayda uygulanacak olan zamanaşımı süresinin CMR 32/1. fıkrasına göre "kasıt veya kasta eşit bir kusur" olması nedeniyle bir yıl değil üç yıl olduğunu iddia etmiş ise de buna ilişkin herhangi bir delil de ibraz edilmediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir..." Yargıtay kararında avukatlık ücretine yönelik temyiz itirazları dışındaki tüm temyiz itirazlarının reddi ile düzeltilerek onama kararı verilmiştir. Yargıtay 11. HD., 2015/1744 E., 2016/317 K., 14.01.2016 T., (Yargıtay Web Sitesi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>).

²⁵⁴ YÜRÜK YENİOCAK, s. 174.

²⁵⁵ Murat USLU, *CMR Hükümleri Çerçevesinde Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2010, s. 131.

²⁵⁶ A.g.e., s. 134.

²⁵⁷ YÜRÜK YENİOCAK, s. 178.

1.2.2. Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesinin Sonuçları

Gönderilen bu yükümlülüğü yerine getirmeden taşınan eşyayı teslim alırsa taşıma senedinde belirtilen şekilde eşyanın teslim alındığı karinesi oluşur. Burada TTK md. 889/1 hükmünden farklı olarak “sözleşmeye uygun teslim” değil, “taşıma senedinde belirtilen şekilde teslim” alındığı karinesi geçerlidir. Ayrıca TTK’den farklı olarak CMR’de eşyaların, taşıyıcı tarafından gönderilen ile birlikte kontrol edilmesi düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile tarafların birlikte kontrol yükümlülüğünü yerine getirerek, çıkabilecek ihtilafları önüne geçilmesinin amaçlandığı söylenebilir. Tarafların birlikte kontrolünde, o anda oluşan zıya ve hasar yanında sonradan oluşabilecek zıya ve hasar durumu olup olmadığı hususu da incelenir. Yapılacak kontrol, belli bir şekle tabi değildir. Burada temel olan husus, kontrol sonucu konulabilecek ihtirazi kaydın yazılı olmasıdır.²⁵⁸

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi bir kararında; *“...Taraflar arasında taşıma ilişkisinde uygulanacak hüküm CMR 30/3 maddesi olup, bu maddeye göre yük alıcının kullanımına verildiği tarihten sonraki 21 gün içinde durumun yazılı olarak taşıyıcıya bildirilmemiş ise; teslimdeki gecikmelerden dolayı tazminat ödenemeyeceği düzenlenmiştir. Bu maddeye göre eşyanın teslimindeki gecikmenin yazılı olarak ihbarı şarttır. Ancak taşımacı gecikmeyi bir tutanak ile teyit etmiş veya ihbar süresinde dava açılmış veya teslimdeki gecikmenin taşımacı tarafından ikrar edildiğinde ihbara gerek yoktur. Davaya konu olayda taraflar arasında yapılan 13.4.2011 tarihli taşıma sözleşmesi ile Moskova'da 17-20 Mayıs 2011 tarihleri arasında yapılacak olan Euro Expofirnuture Fuarına davacının fuarda sergilenmesini istediği ürünlerin 15.05.2011 tarihine kadar fuar alanına taşınmasının davalı taşıyıcı tarafından üstlenildiği ancak fuarda sergilenecek ürünlerin gecikmeli olarak 20.5.2011 tarihinde davacıya teslim edildiği, teslim sırasında davacının zararlarına ilişkin dava haklarını saklı tuttuğuna dair itirazi kayıt koyduğu dosyada bulunan belgeler ve teslim tutanağı ile sabittir. Dosyada bulunan taraflar arasındaki*

²⁵⁸ ADIGÜZEL, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, ss. 272-273; “...Dava konusu emtianın kısmen hasarlandığı iddia edilerek alıcı ve sigorta ettiren tarafından tek taraflı olarak hasar tespit belirlenmesi yapılmış ise de, taşıma süreci sonunda usulüne uygun hasar tespiti veya ihbarının bulunmadığı, davalının sürücüsünün katılımı ile tutulan veya bağımsız denetçi üçüncü kişi katılımıyla düzenlenmiş herhangi bir tutanak yada belgeye dosya kapsamında rastlanılmadığı gibi davacı tarafca dosyaya sunulan ekspertiz raporunun olaydan epey sonra evrak üzerinden düzenlenmiş olduğundan ve somut delillere dayanmadığından bu delile itibar edilemeyeceği gözetildiğinde ilk derece mahkemesince yazılı şekilde davanın reddinde isabetsizlik görülmüştür...” İstanbul BAM 14. HD., 2018/40 E., 2018/230 K., 08.03.2018 T.

18.05.2011 tarihine kadar devam eden e-mail yazışmalarına göre davalının fuar ürünlerinin tesliminin geciktiğini kabul ettiği gecikmenin gümrükten kaynaklandığını belirttiği anlaşılmaktadır. **Davalı taşıyıcı gecikmenin kendisinden kaynaklandığını ikrar ettiğine göre ihbara gerek yoktur. İlk derece mahkemesinin süresinde ihbar yapılmadığı gerekçesi ile davanın hak düşürücü süre nedeniyle reddine karar vermesi isabetli değildir...** şeklinde karar vermiştir. Bu kararda, gecikmeden dolayı bildirim dava şartı olduğu vurgulandıktan sonra, taşıyıcının gecikmenin kendisinden kaynaklandığına yönelik kabulü ile bildirim şartının aranmayacağı vurgulanmıştır. Bu kararda vurgulanan bir diğer önemli nokta ise, "ihbar süresinde dava açılması" halinde artık bildirim yükümlülüğünün olmayacağıdır. Yani CMR md. 30'da bulunan yedi ve yirmi bir günlük ihbar süreleri içinde davanın açılmış olması halinde bildirim yükümlülüğünün de yerine getirildiği kabul edilmektedir. Bu husus diğer taşıma türlerinde bulunan bildirim süreleri açısından da geçerli olduğu söylenebilir.²⁵⁹

CMR md. 30/1 hükmüne göre bildirim süresinde yapılması durumunda ispat yükü, taşıyıcı üzerinde kalmaya devam edecektir.²⁶⁰ Teslim anında yapılacak olan bildirim açısından bir şekil şartı bulunmamaktadır.²⁶¹ Ancak teslim anında

²⁵⁹ İstanbul BAM 12. HD. 2917/346 E., 2018/441 K., 19.04.2018 T.; Yargıtay 2018 tarihli benzer bir karar vermiştir. "...Her ne kadar, taşıma sözleşmelerine istinaden yapılan taşımalar sonucu mallardaki ziya ve hasarın süresi içerisinde taşımacıya ihbar edilmesi gerekiyor ise de, **şayet söz konusu ziya ve hasarların taşımacının bilgisi dahilinde olduğu ispat edilebiliyor ise bu takdirde ayrıca ihbarda bulunulması gerekmez...**" Yargıtay 11. HD. 2017/606 E., 2018/7527 K., 03.12.2018 T.; "...dava konusu olayda alıcı konumunda olan **İtalyan şirketinin 21 günlük sürede zararını taşıyıcıya ihbar edip daha sonra davacıdan talep etmek yerine direkt olarak taşıtan davalıya 3.550,00 Euro fatura ettiği** ve davalı taşıtan tarafından da ilgili bedelin alıcı şirkete ödendiği, dolayısı ile **davalı şirketin taşıyana 21 günlük sürede ihbar yükümlülüğü bulunmadığı, aralarındaki yazışmalardan da davacının tüm süreçten haberdar olduğu, 05/10/2015 tarihli celse de davacı vekilinin beyanından yazışmaların kabul edildiğinin bildirildiği,** davacı taşıyanın kendi kusurundan kaynaklanan gecikme nedeni ile navlun ücreti oranında sorumlu olduğu ve bu bedeli davalı taşıtandan talep edemeyeceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.... usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA..." Yargıtay 11. HD. 2016/5881 E., 2017/6690 K., 29.11.2017 T.

²⁶⁰ "...hasar ihbarının araç şoförüne yapıldığı ve CMR belgesine kayıt düşüldüğü, taşıyıcı yetkilisi tarafından mail bildirim ile hasarın gerekli kişilere bildirildiği, oluşan zararın sorumluluk sınırının altında kaldığı gerekçesiyle davanın kabulü ile davalıların icra dosyasına vaki itirazlarının iptaline karar verilmiştir.... usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA..." Yargıtay 11. HD. 2016/12026 E., 2018/3969 K., 28.05.2018 T.

²⁶¹ Teslim anında şoförün imzaladığı hasar tespitine dair tutanak ile bildirim yükümlülüğünün yerine getirildiği kabul edilmektedir. "...**davalı taşıyıcının şoförünün de imzaladığı bir tutanakla hasar tespiti yapılarak yük teslim alınmakla ihbar yükümlülüğünün yerine getirildiği anlaşılmaktadır...**" İstanbul BAM 12. HD., 2017/154 E., 2017/151 K., 20.04.2017 T.; "...Eldeki davada **bildirim taşıyıcının şoförüne yapıldığı** dosyaya sunulan 26/05/2015 tarihli hasar tutanağından anlaşıldığından **ziya ve hasarın ayrıca bildirimine gerek yoktur...**" İstanbul BAM 12. HD., 2018/124 E., 2018/138 K., 22.02.2018 T.; "...Bu teknik tespitlere göre, somut olayda, emtianın antrepoya vardığı sırada CMR belgesine, " 1 kap ürün şeridi kopmuş ve ambalajı hasarlı şekilde teslim alınmıştır" kaydının düşüldüğü, **bu hasar kaydının sadece ambalaj hasarına ilişkin bir kayıt olarak kabul edilemeyeceği, usulüne uygun bir hasar ihbarı niteliği taşıdığı sonucuna**

anlaşılmayan, yani sonradan anlaşılan zıya veya hasar durumunda, bildirimde zararın ne olduğu açık şekilde ortaya konulmalı ve yazılı şekilde yapılmalıdır. Bildirim, süresinde ve usulüne uygun yapılmazsa, eşyanın zıya ve hasarının taşıma süresi içerisinde gerçekleştiğini ispat yükü, gönderen veya gönderilen üzerinde kalacaktır. Buradan çıkarılacak sonuç, bildirim süresinde yapılıp yapılmamasının ispat açısından önemli olduğudur.²⁶² Zira esas bildirim süresinden sonra yapılacak herhangi bir geç bildirim, eşyanın zıya ve hasarının taşıma süresi içerisinde gerçekleştiğinin ispatını nerede ise imkansız kılacaktır. Burada şunu da söylememiz gerekir ki, teslimin gece, gündüz veya tatil günlerinde yapılmış olması bildirim süresinin başlamasını etki etmeyecektir.²⁶³ CMR md. 30/1'den farklı olarak, CMR md. 30/3 maddesinde, süresinde ihbarda bulunulması halinde talebin ileri sürülebileceği belirtildiğinden, gecikme halinde bildirim süresi içerisinde yapılması dava şartıdır ve buradaki süre hak düşürücü süredir.²⁶⁴

1.3. Zamanaşımı Süreleri

1.3.1. Genel Olarak Zamanaşımı Süreleri

CMR md. 32 hükmüne göre, CMR'ye göre yapılacak "taşımalar nedeniyle" doğan taleplerde başlangıç günü sayılmaksızın zamanaşımı süresi bir yıldır.²⁶⁵ CMR madde metninden anlaşıldığı üzere, talebin hukuki sebebinin sebepsiz zenginleşme

varılmıştır. Davacının sigortalısına teslim sırasında da hasar tespitinin yapıldığı anlaşılmaktadır..." İstanbul BAM 14. HD., 2017/950 E., 2018/1163 K., 24.10.2018 T.

²⁶² "...Somut uyuşmazlıkta, taşıyıcı ile alıcı arasında malın taşınma esnasında hasarlandığına dair bir tutanak tutulmadığı ve alıcının yedi gün içinde malın hasarlı olduğuna dair ihbarda da bulunmadığı hususu uyuşmazlık dışıdır....Bu durumda mahkemece **CMR 30'uncu madde hükmü gereğince taşıyıcı lehine oluşan karinenin aksinin ispatlanıp ispatlanmadığı yönünde bir inceleme ve değerlendirme yapılmaksızın**, varsayıma dayalı bilirkişi raporuna dayanılarak karar tesisi doğru görülmemiş ve kararın davalı yararına bozulmasına... karar verilmiştir." Yargıtay 11. HD., 2014/6842 E., 2014/15378 K., 13.10.2014 T., (ERİŞ, s. 829).

²⁶³ **ADIGÜZEL**, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, ss. 277-278.

²⁶⁴ **USLU**, s. 132.

²⁶⁵ Tüm taşıma modlarında, hak kayıplarına neden olmaması için taleplerin belli bir süre içerisinde ileri sürülmesi çok önemlidir. Öncelikle talep sürelerinin belirlenebilmesi için taşıma işinin hangi düzenlemelere veya uluslararası sözleşmelere tabi olacağının tespit edilmesi gerekmektedir. Örneğin, taşıma işinin CMR sözleşmesine tabi olması durumunda, talep zamanaşımı 1 yıldır. Ancak 1 yıllık sürenin başlangıcı ve bu sürenin devamına dair hesaplamaların farklı yolları vardır. Bu örnekten yola çıkarak, 3 Ekim'deki bir teslimatta 1 yıllık talep zamanaşımı, bir sonraki yılın 2 Ekim günü gece yarısında sona ereceği anlamına gelir. (Linley **TAYLOR**, *Article: Cargo Recoveries – 6 Essential Issues*. 27 09 2009. <https://www.thomasmarinelaw.com/articles/cargo-recoveries-6-essential-issues.html> (Erişim Tarihi: 30 Ağustos 2018))

veya haksız fiil olmasında dahi bir yıllık zamanaşımı süresi uygulanacaktır. Kast veya davaya bakan mahkeme tarafından kast olarak kabul edilen durumlarda ise zamanaşımı süresi üç yıldır.²⁶⁶

Hollanda mahkemeleri, CMR Sözleşmesi uyarınca talep süre sınırlaması konusunda ilginç kararlar vermişlerdir. Sözleşmenin 32. maddesinde, talep süresi sözleşmeye göre “taşıma nedeniyle” doğan talepler için bir yıldır. Ancak bazı durumlarda mahkemeler, CMR taşınmasından doğan bir eylemin sınırlarını belirlemek zorunda kalmıştır. CMR sözleşmesinde bahsedilmese de bir yıllık talep süresi aynı zamanda taşıyıcının, haksız fiile dayalı bir tazminat talebi ile karşı karşıya kalması halinde de uygulanacaktır. Birçok Hollanda mahkemesi; CMR 32. maddesinin, CMR taşınması ile ilgili iddiaları kapsayan taşımaya ilişkin tüm taleplere uygulanacağını belirten kararlar vermiştir. *AXA v De Poorter* davasında, Hollanda Temyiz Mahkemesi, CMR 32. maddesini geniş yorumlamıştır. Taşınan eşyanın toplam ağırlığına dayanamayıp çöken platform nedeniyle, kamyonun zarar görmesi üzerine taşıyıcının tazminat talebi ile ilgili olarak temyiz mahkemesi, kamyonun yüklenmesinin taşınma işinin esaslarından olduğunu kabul ederek iddianın bir yıllık süre içinde ileri sürülmediği gerekçesi ile dinlenemez olduğuna karar vermiştir. Bu karardan yola çıkılırsa bir yıllık süre, taşıma işinde üçüncü tarafların da taşıyıcıya karşı işlediği haksız fiillere dayanan iddialarına uygulanacağı sonucu çıkarılabilmektedir.²⁶⁷

CMR md. 32’de bulunan bir yıllık zamanaşımı süresine ilişkin hüküm, taşıyıcının, tasarruf hakkı sahibinin talimatına uymaması, eşya bedelinin tahsil edilmemesi ve sözleşmeye aykırı olan tüm davranışlar nedeniyle ileri sürülecek taleplerde de uygulanır. Bir başka ifade ile bu hükmün uygulama alanı; sadece zıya, hasar ve gecikme talepleri ile sınırlı değildir.²⁶⁸ Hatta bu bir yıllık zamanaşımı süresi,

²⁶⁶ Oğuz YILMAZ, *CMR Hükümlerine Göre Müteakip Taşıma CMR. 34-40*, İzmir, Güncel Yayınevi, 2008, s. 86; YÜRÜK YENİOCAK, s. 179.

²⁶⁷ “*AXA v De Poorter, Dutch Supreme Court, February 11 2000*”, MECHÉ, Jos van der. *AKD N.V.* https://www.akd.nl/Downloads/PublicatiesPDFEN/239916_what_is_the_scope_of_article_cmr_convention.pdf. (Erişim Tarihi: 31 Ağustos 2018); “...Davaya konu taşıma işlemi, yurt dışı kara taşımacılığına ilişkin olup, olayda CMR Konvansiyonu hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Dava zamanaşımı süresi içinde açılmıştır. CMR 32. maddeye göre,” 1- İşbu anlaşma gereğince yapılan taşımalarından mütevellit davaların bir yıl içinde açılması gerekir. Ancak, kasti fena hareket veya mahkeme tarafından kasti fena hareket addedilen kusurlarda bu süre üç yıldır” denilmektedir. **Buna göre davanın zamanaşımı süresi içinde açıldığı belirlendiğinden, ilk derece mahkemesince 13/05/2014 tarihli ara kararıyla zamanaşımı definin reddi isabetlidir...** İstanbul BAM 14. HD., 2017/136 E., 2017/187 K., 20.04.2017 T.

²⁶⁸ “...Taraflar arasındaki hukuki ilişki sadece taşıma değilse, birçok alacağın her kaleminin hukuki dayanağı ayrı ayrı değerlendirilerek zamanaşımının tayin edilmesi gerekmektedir...” Yargıtay 11. HD. 1988/5714 E., 1988/636 K., 09.02.1988 T. (YILMAZ, s. 86); “...İDM gerekçesinde de işaret

hem taşıyıcıya karşı ileri sürülen hem de taşıyıcının ileri sürebileceği talepler yönünden geçerlidir. Buna karşın taşıma sözleşmesindeki yükümlülükler hiçbir şekilde yerine getirilmemiş ise CMR md. 32 uygulanmayacak, somut olayın özelliklerine göre yetkili olan hukuk kurallarına göre zamanaşımı süresi belirlenecektir. Örneğin hiç yerine getirilmemiş bir taşıma sözleşmesi Türkiye’de dava konusu yapılmış ve MÖHUK’a göre uygulanacak hukuk Türk hukuku ise, TBK md.112 vd. hükümleri uygulanacaktır.²⁶⁹

Almanya mahkemelerinde, bu konuda değişik kararlar verilmiştir. CMR'nin kısa zamanaşımı süresinin, dava sebebi ne olursa olsun CMR kapsamındaki taşıma ile ilgili tüm iddialara uygulanacağı genel kuralı, Düsseldorf Temyiz Mahkemesi tarafından bir davada kabul edilmiştir. Mahkeme, CMR 32. maddede yer alan dava açma süre sınırlamasının, dava sebebinin CMR’ye veya ulusal hukuk kapsamına girip girmediğine bakılmaksızın, uluslararası eşya taşımasıyla büyük ölçüde bağlantılı (esaslı bağlantı) olan tüm iddialara uygulandığını belirtmiştir.²⁷⁰ Saarbrücken Temyiz Mahkemesi ise bir davada, üzerinden bir yıldan fazla bir süre geçmiş olması nedeniyle CMR 32. maddesinde bulunan süre sınırlandırma hükmünün, taşıma sözleşmesiyle ilgili olan tüm iddialar için geçerli olduğuna hükmederek davayı reddetmiştir.²⁷¹ Buna rağmen Almanya Federal Temyiz Mahkemesi CMR 32’de düzenlenen bir yıllık talep süresinin, sadece gümrük formalitelerinin tamamlanması ve Alman ithalat vergisinin ödenmesi olan iddialara uygulanıp uygulanamayacağı konusunda, dar yorum benimseyerek 1 yıllık süre sınırlamasının uygulanamayacağına karar vermiştir.²⁷² Alman mahkemesi kararlarında “*limitation*” kelimesi kullanıldığı için bir yıllık sürenin zamanaşımı olarak kabul edildiğini söyleyebiliriz. Zira İngilizcede hak düşürücü süre için “*lapse of time*” kelimesi kullanılmaktadır.

Bu genel zamanaşımı süresi Alman hukukunda tartışılmıştır. Alman hukukuna göre; CMR Madde 32, talepler için bir yıl olarak çok kısa bir sınırlama süresi tanımlar. Bu hükmün amacı, ilgili taraflar için kesinlik sağlamak ve taşıyıcıyı korumaktır. Ticari

edildiği üzere, CMR 32. maddesi uyarınca davalı tarafından **emtianın dava dışı sigortalı adresine teslim tarihinden itibaren 1 yıllık süre içerisinde 27.04.2016 tarihinde açıldığı anlaşılan davada zamanaşımı süresinin dolmadığı anlaşılmalıdır**; davalı vekilinin bu yöndeki istinaf nedeni de yerinde değildir...” İstanbul BAM 14. HD., 2018/160 E., 2018/948 K., 27.09.2018 T.

²⁶⁹ ADIGÜZEL, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 283.

²⁷⁰ “*Oberlandesgericht Düsseldorf, 26.1.1995 – (18 U 77/94), TranspR 1995, 288.*” Christian JUNG, «The Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road (CMR): Survey, Analysis and Trends of Recent German Case Law.» *Uniform Law Review* (Oxford Academic) 1, Volume. 2 (January 1997): s. 165.

²⁷¹ “*Oberlandesgericht Saarbrücken, 24.2.1995 – (4 U 277/94-44), RIW 1996, 605.*” (A.g.e. s. 165.)

²⁷² “*Bundesgerichtshof, 23.3.1995 – (III ZR 177/93), VersR 1995, 940.*” (A.g.e. s. 166.)

ilişkilerde güvenlik nedenlerinden dolayı CMR’de, işlerinin büyük miktarlarda malların her gün taşınması olan bir taşıyıcının, işlemin tamamlanmasından sonra sürekli baskı altında olmaması gerektiği düşüncesi ile dava ve talep sürelerine dair hükümler düzenlenmiştir. Madde 32/1’de bulunan bir yıllık süre, Alman Medeni Hukuku’nda öngörülen süre sınırlamalarından çok daha kısadır ve tüm tarafların bir taşıma sözleşmesine ilişkin tüm iddiaları kapsayacak şekilde tasarlandığından taşıyıcı lehine hükümler içerdiği söylenebilir. Her halükarda dava süreleri açısından CMR tarafından belirlenen süre Alman hukukuna göre daha kısa olduğu için, hangi hukukun ve düzenlemenin uygulanacağını tespiti yargılamada birincil konudur.²⁷³

Zamanaşımı süresinin hakim tarafından re’sen değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusunda, ülkelerin ulusal hukuk kurallarına göre farklılıklar bulunmaktadır. Türk hukukunda zamanaşımı savunması def’i niteliğinde olduğundan, taraflarca ileri sürülmeden hakim tarafından re’sen değerlendirmede bulunulamaz.²⁷⁴ Ancak Anglo-Sakson hukuk sisteminin hakim olduğu ülkelerde örneğin İngiltere’de; zamanaşımı süresi, hak düşürücü süre gibi hakim tarafından re’sen dikkate alınmaktadır. Sonuçta ülkemizin dahil olduğu Kara Avrupası Hukuku ile Anglo-Sakson hukuku arasındaki bu farklılık CMR zamanaşımı süreleri açısından farklı uygulamaların doğmasına neden olmaktadır.²⁷⁵

1.3.2. Zamanaşımı Süresinin Başlangıcı

CMR md. 32/1 hükmünde, zamanaşımı süresinin başlangıcı üç bent halinde sayılmıştır. Bunlardan ilki, kısmi ziya, hasar ve gecikme halinde zamanaşımının eşyanın teslimi tarihinde başlayacağı hükmüdür. Burada eşyanın tesliminden fiili ve gerçek bir teslimin varlığı aranmaktadır. Bu nedenle teslim engelleri ve gönderilen tarafından teslim almaktan kaçınılması zamanaşımı süresini başlamasına engeldir. İkincisi tam ziya halidir ve teslim için tarafların kararlaştırdığı sürenin dolmasından

²⁷³ A.g.e., ss. 164-165.

²⁷⁴ “...CMR 31 gereği zamanaşımı süresi 1 yıl ise de , taşıyıcının bilerek kötü hareketi ve kasti davranması halinde zamanaşımının 3 yıl olduğu 32.maddesinde düzenlenmiştir. Kötü hareketin veya kastın olup olmadığını her somut olaya göre hakimin belirleyeceği açıktır. Somut olayda zamanaşımı süresinin 1 yıl olarak uygulanacaktır. **Zamanaşımı savunması bir itiraz değildir, def’i niteliğinde olduğundan kural olarak cevap dilekçesi ile ileri sürülebilir. Bu süre geçtikten sonra zamanaşımı def’i mahkemece re’sen göz önüne alınmaz...**” İstanbul BAM 12. HD., 2017/131 E., 2017/163 K., 20.04.2017 T.

²⁷⁵ USLU, s. 136.

itibaren otuz gün sonra zamanaşımı süresi başlar. Ancak tam ziya halinde taraflar teslim için bir süre belirlememişler ise eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınmasından itibaren altmış gün sonra zamanaşımı süresi başlayacaktır. Üçüncüsü ise ilk iki durumun dışında, tam veya kısmi ziya hali tespit edilemiyorsa, taşıma sözleşmesinin yapılmasından itibaren üç ay sonra zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır.²⁷⁶ Burada şu hususa değinmek gerekir ki bütünlük oluşturan tek bir eşyanın parça parça taşınması söz konusu ise son parçanın teslimi ile birlikte zamanaşımı süresi başlayacaktır.²⁷⁷

Taşıma süreci devam ederken, eşya kısmi veya tam ziya hali oluşur ve bu durumdan talep hakkı sahibinin haberi olursa zamanaşımı süresi başlamaz. Ancak talep hakkı sahibi dava açabilir. TBK'nın 149/1 maddesine göre zamanaşımı muacceliyet ile yani talep edilebilirlik halinin oluşması ile başlayacağı kabul edilmektedir. Bu halde her ne kadar CMR ve TBK hükümlerinin çeliştiğinden bahsedilse bile, talep hakkı sahibinin hakkını elde edebilmek için zamanaşımı süresinin başlamasını beklemesi savunulamayacaktır. Ayrıca, taşıyıcı tarafından zararın ödeneceğine dair yazılı beyanlarda bulunmasına rağmen sonradan zamanaşımı def'inde bulunması, hak sahibinin oyalanarak zamanaşımı süresinin geçirilmesi olarak kabul edilerek, TMK md. 2'ye göre hakkın kötüye kullanılması sayılacak ve zamanaşımı def'i dikkate alınmayacaktır.²⁷⁸

1.3.3. Rücu Talepleri Açısından Zamanaşımı Süreleri

Rücu talepleri açısından CMR md. 39/4 hükmüne göre ödenecek olan tazminatın miktarını belirleyen mahkeme karar tarihinden; herhangi bir mahkeme kararı yoksa fiili ödemenin yapıldığı tarihten itibaren zamanaşımı süresi başlar.²⁷⁹

²⁷⁶ **YETİŞ ŞAMLI**, *Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakkının Kaybı*, s. 22; "...Mahkemece, alacağın CMR Konvansiyonu kapsamında yapılan taşıma sözleşmesinden kaynaklandığı, CMR taşımasından doğan navlun alacağı için zamanaşımı süresinin bir yıl olup bu sürenin CMR 32/1-c bendine göre mukavelenin akdedildiği tarihten sonraki üç aylık dönemin sonunda başlayacağı, somut olayda taraflar arasında taşıma sözleşmesinin 02.11.2010 tarihinde yapıldığı, **navlun alacağı yönünden zamanaşımı süresinin üç aylık sürenin sonu olan 02.02.2011 tarihinde başlayacağı, buna göre bir yıllık zamanaşımı süresinin 02.02.2012 tarihinde dolduğu, davanın zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiştir...** usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA..." Yargıtay 11. HD. 2015/14965 E., 2016/7010 K., 01.07.2016 T.

²⁷⁷ **ADIGÜZEL**, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, ss. 283-284; **YÜRÜK YENİOCAK**, ss. 181-182.

²⁷⁸ **ÖZDEMİR**, S. 312.

²⁷⁹ "...Uyuşmazlık, ...nce -1 derecede taşınması gereken emtianın -4 derecede taşınması nedeniyle hasarlanmasından kaynaklanan zararın rücu tazmini istemine ilişkindir....CMR 32. maddesine göre, bu anlaşma gereğince doğacak uyuşmazlıklarda davanın teslimden itibaren 1 yıl içinde

Müteakip taşıma söz konusu ise, müteakip taşıyıcılar arasındaki taşıma ücreti alacağı için bu hüküm uygulanmayacaktır. Zira CMR md. 39/4 hükmü, zıya, hasar ve gecikme nedeniyle ödenen tazminatların rücu talepleri ile ilgilidir.²⁸⁰

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi 2018 tarihli bir kararında, *“...Dava açılmadan veya ödeme yapmadan davacının dava açma hakkı olmayacağından, eldeki davada ödenen bedelin rücusu istenildiğinden ödeme tarihinden itibaren zamanaşımının işlemeye başladığı kabul edilmesi gerekmekte olup ;dava tarihi itibariyle 1 yıllık zamanaşımı süresi dolmamış olup, İlk Derece Mahkemesinin zamanaşımı başlangıcını malın teslim tarihinden itibaren başladığının kabulü yerinde görülmemiş olup, davacı vekilininltd.şti bakımından hükme yönelik istinaf sebepleri yerinde bulunmaktadır.*

...Öte yandan bu hususta CMR 39.4. Maddesinde de açık hüküm mevcut olup ; taşımacılar arasındaki davalarda madde 32 hükümleri uygulanır. Bununla beraber ,zamanaşımı ya bu anlaşma gereğince ödenmesi gereken tazminatın miktarını tayin eden son mahkeme kararı tarihinden yahut da böyle bir karar yoksa ödeme tarihinden itibaren başlayacağı düzenlenmiştir. Somut olayda ödeme tarihinden itibaren 1 yıllık zamanaşımı süresi gerçekleşmediğinden davalının zamanaşımı definin reddi ile davanın esasına girilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması kanuna ve dosya içeriğine uygun değildir...” demektedir. Burada rücu alacaklısı açısından zamanaşımı başlangıç süresinin eşyanın teslim anı değil, tazminat miktarını belirleyen mahkeme kararı ve mahkeme kararı yoksa ödeme tarihinden itibaren başlayacağı

açılacağı düzenlenmiştir. Somut olayda malın alıcısına 15.09.2010 tarihinde teslim edildiği, sigorta şirketinin alıcıya 31.05.2011 tarihinde ödeme yaptığı ve icra takibinin 05.09.2011 tarihinde başladığı zamanaşımının en son bu tarihte kesildiği bu tarihten sonra zamanaşımını kesen başkaca bir işlem bulunmadığı **davanın açıldığı 01.04.2013 tarihi ile en son zamanaşımının kesildiği tarih arasında 1 yıldan fazla bir sürenin geçtiği** taşınan yükün gereken sıcaklıktan daha düşük sıcaklıkta taşınması, taşıyıcı yönünden kasta ve kasta eş değer kusur oluşturmayacağından olayda 3 yıllık zamanaşımı süreside uygulanmayacağı göz önüne alındığında davanın zamanaşımı nedeniyle reddine karar vermesinde bir isabetsizlik bulunmadığından yerinde görülmeyen istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir...” İstanbul BAM 12. HD., 2017/865 E., 2018/298 K., 22.03.2018 T.

²⁸⁰ Ecehan **YEŞİLOVA**, *Taşıyıcının CMR Hükümlerine Göre Yardımcı Şahıslarının ve Müteakip Taşıyıcıların Eylemlerinden Doğan Sorumluluğu (CMR madde 3, 34 vd.)*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2004, s. 174. ; “...Davacı tarafından açılan dava ;davacı sigorta şirketine Nakliyat Emtea Sigortası Abonman Sözleşmesi ili sigortalı olan emtianın davalı tarafından karayolu ile Masnieres-Fransa'dan İzmir'e taşınması sırasında hasar görmesi sonucu sigortalısının hasarın ödeyen davacı sigorta şirketinin hasar bedelinin **rücu tahsil istemine ilişkindir....** Davalı taraf zamanaşımı itirazında bulunmuş isede; **hasarın 05/05/2015 tarihinde meydana geldiği ve davanında 10/02/2016 tarihinde açıldığı dikkate alındığında CMR Konvansiyonunun 32/1 maddesinde öngörülen 1 yıllık zamanaşımı süre dolmamıştır...**” İstanbul BAM 13. HD., 2017/103 E., 2017/103 K., 15.03.2017 T.

açıkça vurgulanmıştır. Zira kararda, rücu alacaklısının mahkeme kararı veya ödeme olmadan dava açma hakkının olmayacağı özellikle vurgulanmıştır.²⁸¹

Ayrıca belirtmemiz gerekir ki, sigorta şirketlerinin rücu hakları CMR’de düzenlenen rücu düzenlemesi kapsamına girmemektedir. Sigorta şirketlerinin rücu talepleri halefiyet kapsamındadır. Bu nedenle sigorta şirketinin rücu talep hakkı, asıl alacaklı (sigortalının) talep zamanaşımı süresine tabidir. Ayrıca rücu talepleri açısından, rücu borçlusuna karşı ziya, hasar ve gecikmeye ilişkin bildirimde bulunulması yükümlülüğü aranmaktadır.²⁸²

1.3.4. Zamanaşımı Süresinin Değiştirilip Değiştirilemeyeceği

CMR md. 32/3 hükmü zamanaşımı süresinin artırılabilmesini davaya bakan mahkemenin kararına bırakmıştır.²⁸³ Burada mahkeme *lex fori* kuralı doğrultusunda kendi hukuk kurallarını uygulayacaktır. Türk mahkemelerinin baktığı davada, TTK md.6 gereğince CMR kapsamında olan taşımalar açısından zamanaşımı süresinin uzatılması mümkün değildir.²⁸⁴ Yine Türk hukuku açısından, CMR’de tarafların zamanaşımı süresinden önceden feragatine ilişkin bir hüküm bulunmadığı için TBK md.160 gereğince önceden zamanaşımından feragat yapılamaz.²⁸⁵

²⁸¹ İstanbul BAM 12. HD., 2017/545 E., 2018/110 K., 15.02.2018 T.

²⁸² “...Türk Ticaret Kanununun 1472. maddesi uyarınca davacının selefi sigortalının davalıya geçerli bir şekilde hasar ihbarı yaptığının iddia ve ispat edilmediği, **hasar ihbarının sadece sigortacıya yapıldığı, sigortacıya yapılan bu ihbarın taşıyana yapılan ihbar yerine geçemeyeceği**, bu haliyle CMR'nin 30. maddesinde yer alan "yükün hasarsız olarak teslim edildiğine" dair karinenin oluşmuş olduğu, davacının selefi sigortalının davalıya karşı doğmuş ve ispatlanmış bir dava hakkının bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir... usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA...” Yargıtay 11. HD., 2016/14164 E., 2017/6602 K., 27.11.2017 T.

²⁸³ Taraflar uygulanacak uluslararası sözleşmeler ve düzenlemeler izin verdiği ölçüde bu talep sürelerini uzatma kararı alabilirler. Bu durumda süre uzatma kararlarının hangi taraf lehine verildiği açıkça belirtilmeli ve ispat kolaylığı açısından yazılı sözleşme ile yapılmalıdır. Talep sürelerine ilişkin taraflar arasında yapılacak sözleşmeye yazılacak terimler de doğru seçilmelidir. Süre uzatma sözleşmesinde “Up to” veya “to” (3 Ekim) yerine “up to and include” (3 Ekim) kullanılması ile include (dahil) kelimesi, talep için son günün Ekim ayının 2'sinin değil 3. günü olduğunu gösterecektir. (Linley TAYLOR, *Article: Cargo Recoveries – 6 Essential Issues*. 27 09 2009. <https://www.thomasmarinelaw.com/articles/cargo-recoveries-6-essential-issues.html> (Erişim Tarihi: 30 Ağustos 2018).

²⁸⁴ CMR 32. maddede bulunan talep sürelerinin taraflarca uzatılıp uzatılamayacağına dair (Lahey-Visby Kuralları'ndan farklı olarak) CMR Konvansiyonu hiçbir hüküm içermemektedir. İtalyan hukukuna göre (madde 2936 c.c.) süre kısıtlamaları oluşturan yasaların hükümleri taraflarca değiştirilemez veya genişletilemez. Bu nedenle CMR'nin 32. maddesindeki talep süresinin uzatılması, İtalyan mahkemeleri tarafından geçersiz sayılır. (Claudio PERELLA, *Forwarderlaw*. 27 June 2014. <http://forwarderlaw.com/2014/06/27/cmr-recent-jurisdictional-developments-in-italy/> (Erişim Tarihi: 30 Ağustos 2018).

²⁸⁵ ADIGÜZEL, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 284.

1.3.5. Kast veya Kasta Eşdeğer Davranış Halinde Zamanaşımı Süreleri

CMR md. 32/1'e göre, kast ve kasta eş değer²⁸⁶ bir durum söz konusu ise taşıyıcıya yöneltilecek davalar üç yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Bu hükümlerle CMR bir yıllık süre dışında, üç yıllık zamanaşımı süresini de düzenlemiştir.²⁸⁷ Bu hükmün uygulanması, farklı yorumlar nedeniyle değişmektedir. Örneğin üç yıllık zamanaşımı süresi uygulaması için Fransız mahkemelerinde kastın varlığı aranmasına rağmen; Belçika mahkemelerinde ihmal derecelerine göre değerlendirme yapılması gerektiğine yönelik kararlara rastlanmaktadır.²⁸⁸

Bu konuya ilişkin Hollanda Temyiz Mahkemesi, *Fortis Corporate Insurance v. Uni-Data Logistics et alia* davasında vermiş olduğu 18 Aralık 2009 tarihli kararında; *Fortis* şirketinin taşıyıcıya karşı açmış olduğu davada, CMR md. 32 gereğince “bilerek kötü hareket veya mahkeme tarafından bilerek kötü hareket olarak kabul edilen kusur” gerekçesine dayalı olarak ilk derece mahkemesinin talebin zamanaşımına tabi olmadığı ve davanın kabul edilmesi gerektiğine dair kararlarını bozmuştur. Hollanda Temyiz Mahkemesi, *Fortis* şirketinin, CMR md. 32’de bulunan, bilerek kötü hareket veya mahkeme tarafından bilerek kötü hareket olarak kabul edilen kusura dayanmaması karşısında zamanaşımı süresinin CMR md. 32 gereğince bir yıl olduğunu belirterek ve davanın kabul edilemezliğine karar vermiştir.²⁸⁹

İngiliz Moto Vespa S.A. v. MAT Ltd, davası²⁹⁰ bu anlamda çok önemli bir yere sahiptir. Davaya konu uyuşmazlıkta, İngiltere'nin Birmingham kentinden Madrid'e taşınacak olan mallar bir kaza nedeniyle hasar görmüştür. Kazadan sonra mallar başka bir kamyona yüklenmiş ancak Madrid'e varışta alıcı, malların teslimini reddetmiştir ve bunun üzerine mallar Birmingham'a geri gönderilmiştir. Mocatta J., CMR md. 32 (a)

²⁸⁶ CMR md.29'dan alınan “*such default*” terimi, doktrinde Türkçeye çevrilirken “pervasızca hareket” veya “kasta eşdeğer kusur” olarak çevrilmektedir. Ancak uygulamaya baktığımızda bu terim kast olmamakla birlikte kasta yakın bir kusur durumunu ifade etmektedir. Yüklemenin hatalı yapılmasına rağmen müdahalede bulunmama veya taşıma aracının korumasız parka park edilmesi halleri kasta eşdeğer davranışlara örnek olarak gösterilebilir. **ÖZDEMİR**, s. 175.

²⁸⁷ **YILMAZ**, s. 86 ; “...Kaldı ki mahkemece bilirkişi raporundaki tespitlere dayanarak, **hırsızlık sonucu teslim edilemeyen mallar yönünden taşıyıcının ağır kusurlu kabulü nedeniyle CMR 32. maddesi kapsamında takas mahsup talebinin üç yıllık zamanaşımı süresi içinde yapıldığı anlaşıldığından** davacı vekilinin bu yöndeki istinaf nedeni de yerinde değildir...” İstanbul BAM 14. HD., 2018/676 E., 2019/187 K., 07.02.2019 T.

²⁸⁸ **ADIGÜZEL**, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 285.

²⁸⁹ Hein **KERNKAMP**, *Netherlands Supreme Court, Fortis Corporate Insurance v. Uni-Data Logistics et alia, Theft of computers during CMR road carriage*. 18 Aralık 2009. <http://www.kernkamp.nl/case-law/> (Erişim Tarihi: 31 Ağustos 2018).

²⁹⁰ *MotoVespa S.A. v. MAT (Britannia Express) Ltd. [1979] 1 Lloyd's Rep. 175 Q.B.*

ve (b) bentlerindeki hükümlerin hiçbirinin burada geçerli olmadığı görüşündedir. Buna gerekçe olarak malların hiçbir zaman alıcıya teslim edilmediğine, bunun tam bir zarar olmadığına ve zararın bir örneği olmadığına dayanılmıştır. Ancak CMR Madde 32 (c) bendi, tam ve kısmi zıya dışındaki diğer halleri de kapsayacak şekilde yorumlanması gerektiğinden, uyuşmazlığa uygulanamayacaktır. Bunun sonucu olarak, Mahkeme tarafından genel İngiliz yasasını uygulanmış, 1 yıllık dava süresi yerine İngiliz yasalarına göre 3 yıllık dava süresinin geçerli olacağına karar verilmiştir. Dava, İngiliz doktrininde eleştirilmiştir. Çünkü İngiliz yasalarını uygulamak yerine, malların en geç Birmingham'a döndüğü anda teslim edildiğini söylemek daha uygun bir çözüm olacaktır. Bu durumda, CMR 32. maddede yer alan bir yıllık süreye uyulmuş olacak ve uluslararası konvansiyonun amaçladığı ilke yerine getirilecektir.²⁹¹

1.3.6. Zamanaşımının Durması veya Kesilmesi

CMR md. 32/2 hükmü zamanaşımının kesilmesi ve durması açısından özel kurallar getirmiştir. Buna göre tasarruf hakkı sahibinin yazılı olarak talepte bulunması, taşıyıcının bu talebi yazılı olarak reddederek talep ile ilgili belgeleri iade edinceye kadar zamanaşımı süresi durur.²⁹² Eğer tasarruf sahibinin talebi, kısmi olarak kabul edilirse reddedilen kısım için zamanaşımı süresi tekrar işlemeye devam eder.²⁹³ Bu hükümde bahsedilen talebin ulaştığı, talebe cevap verildiği ve ilişkili belgelerin iade edildiğinin ispat yükü bunu ileri süren tarafa aittir.²⁹⁴ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi ve Yargıtay'ın bazı kararlarında zamanaşımının durması ve kesilmesi ile ilgili olarak TBK hükümlerini yani iç hukuk kurallarını uyguladığı görülmektedir.²⁹⁵

²⁹¹ Johan SCHELIN, «CMR Liability in a Law & Economics Perspective.» *CMR Convention arranged at the Manor of Krusenbergs outside Uppsala*. Transportrecht, 2002.

²⁹² Marlow HOUSE ve Lloyds AVENUE, *Handbook on Conventions for The International Carriage of Goods & Transport Conditions*. Through Transport Mutual Services (UK) Ltd. London. s.18.

²⁹³ YETİŞ ŞAMLI, *Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakkının Kaybı*, s. 23.

²⁹⁴ ÖZDEMİR, s. 314; YÜRÜK YENİOCAK, s. 184.

²⁹⁵ "...Güzergah itibarıyla uygulanması gereken CMR 32 /1-c maddesine göre, **taşıma sözleşmesinden kaynaklanan davalarda zamanaşımı süresi 1 yıl olduğu ve bu sürenin taşıma sözleşmesinin akdedildiği tarihten üç ay sonra başlayacağı belirtilmektedir.** Her ne kadar davacı vekili davalının Beyoğlu ... Noterliğinin 09.02.2012 tarihli noter ihtarı ile müvekkilinin 8.470-TL lik navlun alacağını ihtarname ile talep ettiğini davalının borcunu ikrar ettiğini zamanaşımının kesildiğini iddia etmiş ise de ihtarname incelendiğinde 03.02.2012 tarihinde davacının navlun alacağını bir yazı ile talep ettiğinin anlaşıldığı, **ancak TBK 154. maddesine göre zamanaşımının kesilmesi için dava veya def'i yolu ile mahkemede ileri sürülmesi yada hakeme başvurulması veya icra takibinde bulunulması gerektiği davacının yazılı talebinin zamanaşımını kesmediği**, alıcı konumunda bulunan davalının kötünietinden yada kötüniet kabul edilecek bir hareketinden bahsedilemeyeceğinden 3 yıllık zamanaşımı süresinin somut olayda uygulama yeri olmadığı..."

İtalyan mahkemelerinin bu konuda çelişkili kararlar verdiği görülmüştür. CMR 32/2 maddesi ile ilgili olarak İtalyan Temyiz Mahkemesi (*Cassazione*) *Ernest Hatl Internationale Transporte c. Spediz.* davasında,²⁹⁶ yazılı talep sonucunda taşımacının talebi reddederek ona ilişkin belgeleri iade etmesi halinde davacının, işlemeye başlayan bir yıllık zamanaşımı süresi içerisinde davasını açması gerektiğine karar vermiştir.²⁹⁷ Ancak İtalyan Temyiz Mahkemesi *Cigala Internazionale S.r.l. c. ACE Insurance SA.* davasında²⁹⁸ ise taşımacının talebi reddetmesinden ve ona ilişkin belgeleri iade etmesinden sonra tekrar yeni bir talep süresinin başlayacağına karar vermiştir.²⁹⁹

Bu talep ile birlikte CMR kapsamına girmeyen başkaca taleplerde bulunmuş ise bunlar için zamanaşımı durmaz. Bu maddede düzenlenen durma nedenleri sadece taşıyıcıya karşı ileri sürülen taleplerle ilgilidir. Talebin açık, anlaşılır ve yazılı olması gerekmektedir. Yazılı talep telgraf, teleks ve faks ile de olabilir. Hatta talebin taşıma senedinde ismi bulunan gönderilen tarafından yapılması da geçerlilik şartı değildir. Taşıyıcı cevap yazısında iddiaların reddi yönünde bir beyanda bulunmamışsa, ilgili belgeleri cevap dilekçesine eklememişse duran zamanaşımı süresi tekrar işlemeye başlamaz. Aynı nedene dayalı birden çok talep söz konusu ise tekrar işlemeye başlayan süre açısından sonraki talepler zamanaşımı süresini tekrar durdurmaz.³⁰⁰

İstanbul BAM 1. HD., 2017/888 E., 2018/273 K., 22.03.2018 T.; "...CMR'nin 32/1. maddesinin (a) ve (b) bentlerinde zamanaşımı süresinin emtiadaki hasarın niteliğine göre ve en erken teslim tarihinden olmak üzere belirleneceği ifade edilmektedir. Öte yandan, CMR'nin 32/3. maddesi gereğince, **zamanaşımının kesilmesi ve durması hususları ile ilgili olarak davanın açıldığı mahkemenin hukuku uygulanacak olup, bu durumda 818 sayılı BK'nun 132, 133 ve 136. maddeleri hükümlerinin de bu çerçevede gözetilmesi gerekecektir.** Dosya kapsamı uyarınca emtianın hasarlı dahi olsa 06.12.2010 tarihinde alıcısına teslim edildiği ve hasara ilişkin tutanak düzenlendiği uyuşmazlık dışıdır. Bu durumda, davacı tarafından 20.07.2011 tarihinde girişilen icra takibinin en erken teslim tarihinden başlatılması gereken 1 yıllık zamanaşımı süresi içerisinde ikame edildiği ve zamanaşımının bu tarihte kesildiği anlaşılmaktadır..." Yargıtay 11. HD., 2016/798 E., 2016/6249 K., 06.06.2016 T.

²⁹⁶ *Italian Supreme Court (Cassazione) Cassazione n. 1272/2003, Ernest Hatl Internationale Transporte c. Spediz. internaz. terrestri aerei marittimi.*

²⁹⁷ Claudio PERELLA, *Forwarderlaw*. 27 June 2014. <http://forwarderlaw.com/2014/06/27/cmr-recent-jurisdictional-developments-in-italy/> (Erişim Tarihi: 30 Ağustos 2018).

²⁹⁸ *Cassazione n. 7258/2005, Cigala Internazionale S.r.l. c. ACE Insurance SA.*

²⁹⁹ Claudio PERELLA, *Forwarderlaw*. 27 June 2014. <http://forwarderlaw.com/2014/06/27/cmr-recent-jurisdictional-developments-in-italy/> (Erişim Tarihi: 30 Ağustos 2018).

³⁰⁰ ÖZDEMİR, s. 314.

Talep sahibinin dava olarak hak iddiasında bulunması, zamanaşımını kesecektir.³⁰¹ Ancak yetkisiz mahkemede dava açılması zamanaşımı süresini kesmeyecektir.³⁰²

Zamanaşımının kesilmesi ile ilgili Hollanda Temyiz Mahkemesi, CMR Sözleşmesi uyarınca dava süresinin askıya alınması ve uzatılmasına ilişkin hükümler yerine ulusal yasaların uygulanması talebini reddetmiştir. Hollanda Temyiz Mahkemesi, *Hazeleger Transporten B.V. (Hazeleger) v. Brinky Bouw en Ontwikkeling B.V. davasında*,³⁰³ 2005 yılında Hazeleger Transporten B.V. (Hazeleger) şirketi Brinky Bouw en Ontwikkeling B.V. (Brinky) şirketinden, Danimarka'dan St. Petersburg'a (Rusya) 140.000 tavuğun taşınması konusunda anlaşmışlardır. Soğuk hava şartlarından dolayı kamyonun yakıtı katılaşmaya başlamış ve ısıtma sistemi bozulduğundan varış tarihi olan 29 Aralık 2005 110.000 tavuğun öldüğü tespit edilmiştir. Bunun üzerine Brinky, oluşan zarar için Hazeleger'den 5 Aralık 2007'de yani iki yıl sonra tazminat talepli dava açmıştır. Dava açmadan önce Brinky, Hazeleger'e birden fazla tazminat talebinde bulunmuştur. Hazeleger'in CMR gereğince bir yıllık dava süresinin dolduğu iddiasına karşılık, Brinky, Hollanda ulusal yasalarının birden çok talep ile sürenin birden çok defa kesilebileceğini ve Hollanda ulusal yasalarının uygulanacağını iddia etmiştir. Ancak Hollanda Temyiz Mahkemesi, CMR 32/3 maddesinin sadece ulusal hukukta bulunan askıya alma ve uzatma düzenlemelerinin üstünde olduğunu, ulusal hukuk düzenlemelerinin uluslararası sözleşme olan CMR hükümlerini etkilemeyeceği gerekçesi ile dava açma süresinin dolduğuna karar vererek davanın reddine karar vermiştir.³⁰⁴

CMR kapsamında zamanaşımı süresi def'i olarak ileri sürülebilirken zamanaşımına uğramış bir talebin takas savunması ile veya karşı dava ile ileri sürülmesi mümkün değildir. CMR md.32/3 gereğince davanın görüldüğü mahkemenin hukukunun izin verdiği ölçüde ve mümkünse taraflarca daha uzun bir

³⁰¹ "...Sultanbeyli Asliye Hukuk Mahkemesinde ilk açılan dava red ile sonuçlanmamıştır. Bu sebeple davacı TBK 158 de verilen 60 günlük ek süre içinde dava açma hakkından yararlanamaz. Davanın açılmamış sayılmasına şeklinde sonuçlandığından davanın açılması ile meydana gelen tüm sonuçlar (zamanaşımının kesilmesi dahil) ortadan kalkmıştır. Bu arada zamanaşımını kesen başka bir hukuki olay vuku bulmadığından, mahkemenin davanın zamanaşımına uğramadığı yönündeki ara kararı ve bu doğrultuda davanın esasına girilerek karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırıdır. Elde ki dava açıldığı tarih itibarıyla zamanaşımına uğramıştır. Bu nedenle davanın kısmen kabulüne ait kararın kaldırılarak davanın zamanaşımından reddi doğrultusunda aşağıdaki hüküm kurulmuştur..." İstanbul BAM 12. HD. 2017/706 E., 2018/544 K., 10.05.2018 T.

³⁰² ADIGÜZEL, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 286.

³⁰³ *Dutch Supreme Court, Hoge Raad, 20 December 2013, ECLI:NL:HR:2013:2043.*

³⁰⁴ Arnold van, **STEENDEREN**, *Van Steenderen MainportLawyers*. 05 February 2014. <https://mainportlawyers.nl/content/dutch-supreme-court-hands-down-judgment-suspension-and-extension-prescription-under-cmr>. (Erişim Tarihi: 31 Ağustos 2018).

zamanaşımı süresi belirlenebilir. Bu durumda tarafların belirlediği uzatılmış zamanaşımı süreleri somut olaya uygulanır.³⁰⁵

2. DEMİRYOLU EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER

2.1. Uygulanacak Hukuk

Uluslararası alanda yaşanan ticari gelişmeler sonucunda, ticari taşımalarda demiryolu taşımaya daha çok yaygınlaşmaya başlamıştır. Yaygınlaşan demiryolu taşımada, başlangıçta yeknesak kuralların bulunmaması nedeniyle her ülke için ayrı taşıma sözleşmesi yapılmaktaydı. Bunun sonucu olarak demiryolu taşımada tarafları, bilmedikleri hukuk sistemleri çerçevesinde sözleşme imzalamak zorunda kalmışlardır. Bu nedenle demiryolu taşımalarda uluslararası alanda geçerli kuralların ihdas edilmesi için girişimlerde bulunulması ihtiyacı doğmuştur.³⁰⁶

Bu bağlamda uluslararası demiryoluyla yapılan eşya taşımalarda uygulanacak kurallar, Türkçe çevirideki adıyla “*Uluslararası Demiryolu Taşımalarına İlişkin Konvansiyon*” (*The Convention concerning International Carriage by Rail “COTIF”*)’in genel düzenlemelerine ek düzenlemeler olarak anılan B Eki’ni oluşturan “*Uluslararası Demiryolu Eşya Taşıma Sözleşmesine İlişkin Tehtip Kurallar*” (*Uniform Rules concerning the Contract of International Carriage of Goods by Rail*, kısaca “*CIM*” - *Appendix B to COTIF*) içerisinde düzenlenmiştir.³⁰⁷ Konvansiyona günümüz itibariyle 51 ülke taraftır.³⁰⁸

CIM’in uygulama alanı, Sözleşme’nin 1. maddesinde belirlenmiştir. CIM Konvansiyonu’nun konusu taşıma sözleşmesi ve bu sözleşmede bulunan kurallara ilişkindir. COTIF-CIM’in uygulanabilmesi için:³⁰⁹

- Canlı hayvan ve cenaze taşımaları da dâhil taşınanın eşya olması,

³⁰⁵ ADIGÜZEL, *Ziya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 289.

³⁰⁶ ÖZDEMİR, s. 50.

³⁰⁷ COTIF-CIM olmadan önce, CIM olarak adlandırılan ve sadece uluslararası eşya taşımalarını düzenleyen Bern Konvansiyonu bulunmaktaydı. 30.04.1980-09.05.1980 tarihleri arasında yapılan konferans ile esaslı değişikliğe gidilerek, COTIF adlı konvansiyon ile yolcu ve bagaj taşımacılığına ilişkin Ek A-CIV ve eşya taşımacılığına ilişkin Ek-B CIM 01.05.1985 tarihinde yürürlüğe sokulmuştur. 1985 tarihli COTIF konvansiyonu ile Bern merkezli, OTIF (*Organisation Intergouvernementale pour les transport internationaux ferroviaries*) Uluslararası Demiryolu Taşımaları Devletlerarası Örgütü öngörülmüştür. **A.g.e.** s. 51

³⁰⁸ https://otif.org/en/?page_id=51#1485866436116-a3ceb604-b71c (Erişim Tarihi: 04 Kasım 2018)

³⁰⁹ **A.g.e.**, ss. 52-60.

- Taşımanın yapıldığı demiryollarının bulunduğu devlet açısından demiryolu ile taşınması yasaklanmamış (sağlık, kamu düzeni gerekçeleri ile yasaklanan veya tehlikeli eşya kapsamındaki eşyalar vb.) eşyalardan olması,
- Belirli taşıma şartlarına bağlı ise taşımanın bu şartlara uygun yapılması,
- Tüm taşımanın tek bir yük senedinde düzenlenmesi,
- Taşınacak eşyanın yük senedi ile birlikte demiryollarına teslimi ve bu yükün taşıma için kabul edilmesi,
- Taşıma için belirlenen demiryolu hattının geçtiği devletlerin konvansiyona taraf olması,
- Yapılacak taşımanın demiryolu hatlarının COTIF md. 9/2'ye göre listeye kayıt edilmesi ve taşımanın bir bedel karşılığında yapılması gerekmektedir.

COTIF-CIM'de bulunmayan hükümlerle ilgili olarak md. 2, 9 ve 10'un hükümlerinde düzenlemeler bulunmaktadır. Buna göre devletlerin merkez ofise³¹⁰ bildirmeleri koşuluyla, tamamlayıcı düzenlemeler yapmalarına izin verilmiştir. Tamamlayıcı düzenlemeler ve uluslararası tarifeler bulunmadığında kanunlar ihtilafı kuralları ve talep hakkı sahibinin başvurduğu mahkeme hukuku *lex fori* uygulanacaktır.

2.2. Bildirim Süreleri

2.2.1. Teslim Anı ve Teslimden Sonraki Bildirim Süreleri

COTIF-CIM md. 57/1 hükmüne³¹¹ göre bildirim yapılmadan gönderilen veya hak sahibi diğer yetkililer tarafından eşyanın teslim alınması ile kısmi zıya, hasar ve gecikmeden doğan, taşıyıcıya karşı ileri sürülebilecek tüm talep hakları düşmektedir. COTIF-CIM md. 57/2 hükmü³¹² gereğince açıkça anlaşılamayan zıya veya hasar

³¹⁰ COTIF md. 9 “Demiryolları ile Uluslararası Taşımalar Merkez Ofisi, Örgütün Sekreteryaya görevini yüklenir.”

³¹¹ CIM Article 57 “§ 1 Acceptance of the goods by the person entitled **shall extinguish all rights of action** against the railway arising from the contract of carriage in case of partial loss, damage or exceeding of the transit period.” <https://otif.org> (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2019)

³¹² CIM md. 57 başlığında “Extinction of right of action against the railway” ifadesi kullanılmıştır. Bu başlıktan bildirim sürelerinin hak düşürücü süreler olduğu anlaşılmaktadır. “CIM Article 57 § 2 “b) in the case of loss or damage which is not apparent and is not ascertained until after acceptance of the goods by the person entitled, provided that he:

hallerinde teslim anından itibaren yedi gün içinde taşıyıcıya karşı bildirim yapılması şarttır.³¹³ Bu süre teslim gününü takip eden günde başlayacaktır ve süre hesabında tatil günleri de dikkate alınır. Sürenin son günü tatil gününe rastlarsa sonraki ilk iş günü süre dolmuş sayılır.³¹⁴ Bildirimin içeriği konusunda konvansiyon ve eklerinde açık hüküm bulunmama ile birlikte taşıyıcı açısından açılacak davalar için hazırlanma fırsatı verme amacı ile bildirimde ortaya çıkan zararlar, genel olarak zarar tutarı ve teslim tarihi gibi somut bilgilerin yazılması gerekmektedir.³¹⁵

COTIF-CIM md. 52'ye göre, kayıtsız ve şartsız bir teslim söz konusuysa, zıya veya hasar demiryolu tarafından tespit edilmişse veya zıya veya hasar şüphesi varsa veya hak sahibi zıya veya hasarın olduğunu ileri sürmüşse, demiryolu mümkünse hak sahibinin huzurunda, eşyanın mevcut durumunu, miktarını, zararın önemini, sebebini ve meydana geldiği yeri tespit eden tutanağı hemen düzenler. Eğer talep hakkı sahibi, tutulan tutanağın içeriğini kabul etmezse eşyanın durumu, miktarı, zararın sebebi ve tutarının tespiti için taşımanın taraflarınca tespitine veya mahkemeye başvurarak mahkemenin atadığı uzman bilirkişi atanmasını talep edebilir. Mahkemeye başvuru halinde, usul açısından davaya bakan mahkemenin hukuku uygulanacaktır.³¹⁶ Her halükarda bu başvurunun teslimden başlayarak en geç yedi gün içerisinde yapılması gerekmektedir. Tespit tutanağı düzenlese dahi, eşyanın taşıma sırasında zıya veya hasara uğradığını ispat yükümlülüğü gönderilene aittir. Eşya hiç teslim edilmeden ve taşıyıcının hâkimiyet alanından çıkmadan başka bir yere aynı taşıyıcı vasıtasıyla taşınması söz konusu ise COTIF-CIM md. 38/1'e göre tespit edilecek kısmi zıya ve hasarın ikinci sözleşme sürecinde meydana geldiğine ilişkin karine olduğu kabul

i) asks for ascertainment in accordance with Article 52 immediately after discovery of the loss or damage and not later than seven days after the acceptance of the goods;" <https://otif.org> (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2019)

³¹³ Yargıtay kararlarında, bildirim süresinde yapılmamasının hak düşümüne neden olmadığı, bildirim yapılmamasını sonucu oluşan karinenin aksinin mümkün olduğuna ilişkin kararlara rastlanmaktadır. "...Mahkemece,... emtianın **tesliminden itibaren yasal 7 günlük süre geçtikten sonra akdi taşıyıcıya başvurulduğu, dava dışı Yatırım İnş. Tur ve Tic. A.Ş.'nin talep hakkının bu nedenle düştüğü**, halefiyet yoluyla açılmış davada da davacının akdi taşıyıcıdan bir talepte bulunamayacağı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. ...**Her ne kadar davacının veya onun sigortalısının, davalı taşıyana zıya veya hasarı süresinde ihbar etmediğine ilişkin mahkeme kabulü doğru ise de, bu durumda sadece zıya veya hasarın taşıyanın sorumlu olmadığı bir sebepten ileri geldiği kabul olunur, ancak bu karinenin aksini ispat etmek hakkı mevcuttur.** Diğer bir deyişle zıya veya hasarın anılan şekilde ihbar veya tespit edilmemiş olması sadece taşıyan lehine bir karine oluşturur ise de bu karinenin aksi ispat edilebilir." Yargıtay 11. HD., 2014/9856 E., 2014/17276 K., 10.11.2014 T.

³¹⁴ **ÖZDEMİR**, s. 295.

³¹⁵ **GENÇTÜRK**, s. 255.

³¹⁶ **AKSOY**, *Taşıma Hukuku Mevzuatı*, s. 922.

edilmektedir. Bu halde bildirim yükümlülüğü ve talep hakkının düşmesi hususu sonraki taşımanın teslim anı ile değerlendirilecektir. COTIF-CIM, bildirim usulüne göre veya hiç yapılmaması durumunda, sadece sözleşmeye dayalı olanlar değil haksız fiil de dâhil tüm talep haklarının düşeceğini düzenlemektedir.³¹⁷

2.2.2. Gecikme Nedeniyle Bildirim Süreleri

COTIF-CIM md. 57/2'ye göre eşyanın teslim tarihine göre geç teslim edilmesi durumunda talep hakkı sahibi; alıcı demiryolu, gönderici demiryolu veya gecikmeye sebep olan demiryolundan herhangi birisine veya hepsine karşı, teslimden itibaren altmış gün içerisinde bildirim yapılması şarttır. Bu süre içerisinde bildirim yapılmadığı takdirde tazminat talep hakkı düşecektir.³¹⁸ Alıcı demiryolu açısından eşyanın veya taşıma belgesinin alınmamış olması kendisine talepte bulunulamayacağı anlamına gelmeyecektir. Bildirimin alıcı demiryolu, gönderici demiryolu veya gecikmeye sebep olan demiryolundan birine karşı yazılı olarak yapılması yeterlidir ve hepsine ayrı ayrı bildirimde bulunması gerekmez. Bildirim süresinin hesabında eşyanın teslim alındığı gün hesaba katılmaz ve bu sürenin son günü tatil gününe rastlarsa tatilden sonraki ilk iş günü bildirim süresinin son günü olarak kabul edilir.³¹⁹ Bunun yanında gecikme hükümlerinin uygulanabilmesi için teslimin geç de olsa yapılmış olması gerekir. Eşyanın hükmen zıya uğradığı tarihe kadar bekledikten sonra artık gecikme değil eşyanın zıya hükümleri uygulanacaktır. Hükmen zıya karinesinin kabul edilmesi için CIM md. 39/1'e göre teslim edilmesi gereken tarihten itibaren otuz gün içinde teslimin yapılmamış olması gerekir.³²⁰

³¹⁷ ÖZDEMİR, s. 296.

³¹⁸ İngilizce metnine göre; sadece dava hakkı değil, ziya, hasar ve gecikmeden kaynaklanan tüm talep haklarının düşeceği anlaşılmaktadır. Appendix B-CIM Article 57 “Acceptance of the goods by the person entitled shall **extinguish all rights of action** against the carrier arising from the contract of carriage in case of partial loss, damage or exceeding of the transit period.” <https://otif.org> (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2019)

³¹⁹ GENÇTÜRK, s. 252.

³²⁰ AKSOY, *Fiili Taşıyıcı*, ss. 166-169; CIM md. 39/1 “*Hak sahibi başka delillerin ibrazına gerek kalmaksızın, teslim süresinin bitimini takip eden otuz gün içinde eşya alıcıya teslim edilmediği veya alıcının emrine verilmediği zaman eşyayı kaybolmuş gibi telakki edebilir.*” Tam zıya halinde CIM md. 57 hükümleri uygulanmaz.

2.2.3. Hasar veya Kısmi Zıyanın Teslimden Önce Tespit Edilmesinde Bildirim Yükümlülüğü

COTIF-CIM md. 57/2'ye göre talep hakkı sahibinin katılımı ile demiryolunun tespit ettiği kısmi zıya veya hasarın bulunması, bu tespit yapılmamasının veya unutulmasının taşıyıcının kusuru ile olması veya talep hakkı sahibi ile taşıyıcı tarafından zıya veya hasar durumunun önceden bilindiği hallerde tazminat talep hakkı düşmeyecektir. Taşınan eşyanın zıya veya hasara uğradığı şüphesi bulunmasında dahi taşıyıcının bir tutanakla tespiti yapması ve bu tutanağın bir suretini talep hakkı sahibine vermesi gerekecektir.³²¹

Teslimden önce talep hakkı sahibi zıya ve hasar iddiasını ileri sürmüş ise tutanak olmasa da teslimden sonra tazminat talep haklarını kullanabilir. Teslimden önce bir tutanak düzenlenmiş ise bu tutanaktan talep hakkı sahibi haberdar edilmemişse burada taşıyıcının kastının varlığından söz edilir ve bu durum talep hakkı sahibinin haklarının düşmesine neden olmaz. Tutanak düzenlenmesine ilişkin hak sahibinin talebine rağmen taşıyıcı tarafından tutanağın düzenlenmemesi, hak sahibine eşyanın tesliminden kaçınma hakkını doğurur. Hak sahibi teslimden kaçınma hakkını kullanmadan eşyayı teslim alsa bile talep hakları düşmeyecektir. Teslimden önce yapılan tespit ve tutanaklara, talep hakkı sahibi katılmamışsa taraflarca ortak seçilen bilirkişilere tespit yaptırılabilir veya mahkeme tarafından atanan bilirkişiler ile tespit yapılması da mümkündür. Bu halde zıya veya hasar hali söz konusu ise talep hakları düşmeyecektir.³²²

2.2.4. Taşıyıcının Kastı, Ağır Kusuru veya Hilesinde Bildirim Süreleri

COTIF-CIM md. 57/2 hükmü³²³ gereğince taşıyıcının kastı, ağır kusuru veya hilesi nedeniyle zıya ve hasar meydana gelmişse kayıtsız ve şartsız teslim olsa bile tazminat talep hakları düşmeyecek ve taşıyıcı lehine bir karine oluşmayacaktır.³²⁴

³²¹ ÖZDEMİR, s. 296; AKSOY, *Taşıma Hukuku Mevzuatı*, s. 924-925.

³²² ÖZDEMİR, s. 302.

³²³ Appendix B-CIM Article 57 “if the person entitled proves that the loss or damage results from **an act or omission, done with intent to cause such loss or damage, or recklessly and with knowledge that such loss or damage would probably result.**” <https://otif.org> (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2019)

³²⁴ ÖZDEMİR, s. 304. ; Yargıtay bir kararında taşıyıcının kusurlu olması nedeniyle bildirim süresine uyulmadığı iddiasını dikkate almamıştır. “...Davalı ... A.Ş. vekili, dava konusu edilen taşımada taşıma işleri komisyoncusu olduklarını, sorumlu olduğu anlamına gelmemek üzere hasar ile ilgili

Buradaki hile, teslim almaya yetkili kişinin bildirim yükümlülüğünü engellemek amacıyla taşıyıcının sorumlu olduğu sebepleri gizlemesi veya davranışlarda bulunması olarak açıklanabilir.³²⁵

2.3. Zamanaşımı Süreleri

COTIF-CIM md. 58/1 düzenlemesine göre genel zamanaşımı süresi bir yıl³²⁶ olarak düzenlenmiştir. Bu sürenin yanında bazı istisnai durumlarda uygulanacak iki yıllık zamanaşımı süresine konvansiyonda yer verilmiştir. Taşıma sözleşmesinden doğan taleplerin tamamı hususunda bu zamanaşımı süreleri geçerlidir. Bu süre sadece taşıyana karşı yöneltilecek talepler açısından değil, gönderen ve gönderilene karşı başvurulacak talepler açısından da uygulanacaktır. Konvansiyona göre buradaki talep süresi hak düşürücü süre değildir. Taşıma sözleşmesi dışında sayılan taleplerde ve haksız fiil durumunda zamanaşımı süresi davaya bakan mahkemenin hukukuna göre belirlenecektir.³²⁷

2.3.1. İki Yıllık Zamanaşımı Süresi

İki yıllık zamanaşımı süresinin uygulanacağı durumlar COTIF-CIM md. 58/1'de aşağıdaki gibi sayılmıştır:³²⁸

- i. *Rambursmanın*³²⁹ *gönderilenden tahsil edilmesi nedeniyle ileri sürülen talepler,*

olarak CIM kurallarına göre 7 günlük süre içinde hasar ihbarında bulunmadığını savunarak davanın reddine karar verilmesini istemiştir. Davalı ... Genel Müdürlüğü vekili,... davanın zamanaşımına uğradığını, ...savunarak davanın reddini istemiştir....Bu itibarla, davalıların **yükleme ve istife nezaret etme görevleri bulunduğu kabulü gerektiği bunun davalılar için bir kusur teşkil edeceği** ve oranının belirlenmesinin gerektiği hususları gözetilmeden, karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir...” Yargıtay 11. HD. 2014/5885 E., 2014/12180 E., 26.06.2014 T.; “...anılan sözleşmenin 47/2-d bendinde ve 48/1-c bendinde düzenlenen “Hak sahibi, zararın gerek böyle bir zararı teşvik etmek niyetiyle, gerekse sonucunu düşünmeden ve bu tür bir zararın muhtemelen doğabileceği bilinci ile yapılan bir eylem veya ihmalden doğduğunu ispatlarsa” **davanın düşmeyeceğine...**” Yargıtay 11. HD. 2016/2175 E., 2017/4051 K., 03.07.2017 T.

³²⁵ GENÇTÜRK, s. 256.

³²⁶ Maddenin İngilizce metninde “period of limitation” denilmiş ve Türkçe çevirisinde de bu sürenin “zamanaşımı” olduğu açıkça yazılmıştır. Appendix B-CIM Article 58 “*The period of limitation for an action arising from the contract of carriage shall be one year.*” <https://otif.org> (Erişim Tarihi:15 Ocak 2019).

³²⁷ ÖZDEMİR, ss. 309-310.

³²⁸ GENÇTÜRK, s. 270.

³²⁹ Fransızca “*remboursement*” sözcüğünden gelmektedir. TDK’ya göre “geri ödeme”, “alınan bir borcun ödenmesi” anlamına gelmektedir. <http://www.tdk.gov.tr> (Erişim Tarihi:15 Şubat 2019).

- ii. *COTIF-CIM md. 33/6 veya md. 34/6 gereğince demiryolu tarafından yapılan satış nedeniyle elde edilen tutarın iadesi talepleri,*
- iii. *Kast ya da kasta eşdeğer ağır kusur nedeniyle (zararın meydana gelebileceği bilinci, pervasızca davranış³³⁰) meydana gelen zararın tazmini talepleri,³³¹*
- iv. *Tekrar taşımanın mevcut olduğu halde tekrar taşımadan önceki zamanda meydana gelen zararların tazmini talepleri iki yıllık zamanaşımı süresine tabidir.*

COTIF-CIM md. 60/1’de rücu talebine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre rücu davası açılabilmesi için talep hakkı sahibinin tazminatı önceden ödemiş olması dava şartı niteliğindedir. Rücu talebi taşıma sürecinde birden çok taşıyıcı bulunması halinde bu taşıyıcıların tamamına yöneltilebilir. Bu durumda talep hakkı sahibi, rücu alacağı için bir davada taşıyıcıların tamamını hasım olarak gösterebilir. Davada hasım göstermediği taraf açısından rücu hakkı kaybedilir. Konvansiyonda rücu davasının zamanaşımıyla ilgili herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak buradaki zamanaşımı için md. 58’de bulunan davalara ilişkin zamanaşımı sürelerinin geçerli olduğu söylenebilir. Eğer ödenen tazminat, konvansiyon kapsamında değil ise, konvansiyonun rücu hükümleri uygulanmaz.³³²

2.3.2. Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıcı, Durması ve Kesilmesi

Zamanaşımının başlangıcı COTIF-CIM md. 58/2 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre:³³³

- i. *Tam ziya söz konusu ise teslimden itibaren otuz gün geçmesiyle,*
- ii. *Gecikme, hasar veya kısmi ziya durumunda teslim tarihinden itibaren, taşıma tarifelerinin yanlış uygulanması ve taşıma bedelindeki hata nedeniyle ödeme yapılması halinde ödeme tarihinden itibaren, yol bedeli gönderene ait ise ve*

³³⁰ AKSOY, *Fiili Taşıyıcı*, s. 231.

³³¹ “... somut uyumsuzluğa mahkemenin de kabulünde olduğu üzere COTIF-CIM hükümlerinin uygulanacağı tabiidir. ...anılan sözleşmenin 47/2-d bendinde ve 48/1-c bendinde düzenlenen “**Hak sahibi, zararın gerek böyle bir zararı teşvik etmek niyetiyle, gerekse sonucunu düşünmeden ve bu tür bir zararın muhtemelen doğabileceği bilinci ile yapılan bir eylem veya ihmalden doğduğunu ispatlarsa**” davanın düşmeyeceğine ve zamanaşımının 2 yıl olacağına ilişkin hükümler de nazara alınarak, anılan taşıma sırasında hırsızlık iddiası karşısında dosya kapsamı ve deliller itibarıyla davacının dava hakkının sona erip ermeyeceği hususunda değerlendirme yapıp, sonucuna göre bir karar vermek gerekirken, eksik inceleme ve değerlendirmeye dayalı yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir...” Yargıtay 11. HD., 2016/2175 E., 2017/4051 K., 03.07.2017 T.

³³² GENÇTÜRK, ss. 280-287.

³³³ ÖZDEMİR, s. 313.

bu bedel ödenmemişse eşyanın teslim tarihinden itibaren veya bu bedel gönderilen taraftan ödenmesi gerekiyorsa yük senedinin çekildiği tarihten itibaren muafiyet varsa masraf dökümünün gönderilene teslim tarihinden itibaren, taşıyıcının alacakları yönünden teslim süresinin bitmesi ile otuz gün geçmesiyle,

- iii. Taşıyıcı taraftan haksız bir ödeme alınmışsa bu haksız ödemenin talep edildiği tarihten itibaren otuz gün geçmesiyle,*
- iv. Satıştan kaynaklanan bir talep var ise satış günü, resmi bir makamın talebi söz konusuysa bu talep tarihinden itibaren diğer talepler açısından ise talep edilebilecek tarih zamanaşımının başlangıç tarihi olarak kabul edilir. Zamanaşımı süresinin hesabında sürenin işlemeye başladığı gün dikkate alınmaz.*

COTIF-CIM md. 58/3 hükmüne göre zararın varlığını ispatlayan belgelerle birlikte taşıyıcıya karşı yazılı talepte bulunulması durumunda bu talebin reddedildiği cevabı ve belgelerin iadesine kadar zamanaşımı süresi durur. Taşıyıcı taraftan talebin bir kısmının kabul edilmesi halinde reddedilen kısım için zamanaşımı süresi işlemeye devam eder. Aynı konuda yapılan birden çok talep zamanaşımının durmasına neden olmaz. Talepte bulunulacak taşıyıcının birden çok olması halinde taşıyıcılardan birine başvuruda bulunulması diğer taşıyıcılar açısından zamanaşımı süresini durdurmaz. Zira COTIF-CIM md. 55/4'te belirtildiğine göre sadece bir taşıyıcıya dava açılması, diğer taşıyıcılara dava açma hakkını ortadan kaldırmaktadır. Talepler açısından da aynı sonuca ulaşmak yerinde olacaktır. Konvansiyonda belirtilen nedenler dışındaki hususlarda ve zamanaşımı süresinin dolmasının sonuçları hakkında davaya bakan mahkemenin ulusal hukukuna göre bir değerlendirme yapılacaktır. Zamanaşımı süresinin son günü tatil gününe rastlarsa sonraki ilk iş günü son gün olarak kabul edilir. Zamanaşımına uğramış talepler açısından karşı dava açılması, takas def'inde bulunulması halinde de zamanaşımı savunması ileri sürülebilir.³³⁴

³³⁴ ÖZDEMİR, ss. 311-317.

3. DENİZYOLU EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER

3.1. Uygulanacak Hukuk

Uygulanacak uluslararası sözleşmeler arasında ilk olarak, teknoloji ve sanayide yaşanan gelişmeler, taşıma sözleşmelerinin daha yaygın hale gelmesi, güçlü deniz taşıma şirketlerinin ortaya çıkması ve sonuçta taşıtanların korumadan yoksun kalmamaları amacıyla ihdas edilen,³³⁵ 25.08.1924 tarihli “Konişmentoya Mütteallik Bazı Kaidelerin Tevhidi Hakkındaki Milletlerarası Sözleşme” (*International Convention for the Unification of Certain Rules of Law relating to Bills of Lading "Hague Rules"*) kısaca, Lahey Kuralları³³⁶ söylenebilir. Bu sözleşme Türkiye'nin denizyolu eşya taşıması hususunda taraf olduğu tek sözleşmedir. Lahey Kuralları, Türkiye tarafından 14.02.1955 tarih ve 6469 Sayılı Kanun ile onaylanmış³³⁷ ve ülkemiz açısından 04.01.1956 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Lahey Kuralları'nın 10. maddesine göre, sözleşmeye taraf devletlerin sınırları içinde yapılan her konişmentolu taşımaya Lahey Kuralları uygulanacaktır.

Lahey Kuralları'nın zaman içerisinde gelişen teknik ve ticari ihtiyaçları karşılayamaması nedeniyle, değişen ihtiyaçlara göre yeniden düzenlemesi amacıyla 19.02.1968 ile 23.02.1968 tarihleri arasında Brüksel'de konferans yapılmıştır. Bu konferansta, (*Protocol to Amend the International Convention for the Unification of Certain Rules of Law Relating to Bills of Lading "Visby Rules"*) kısaca, Visby Kuralları³³⁸ olarak anılan protokolle Lahey Kuralları'nda değişiklikler yapılmıştır. Yapılan bu değişiklikler sonucunda Lahey Kuralları, kısaca Lahey/Visby Kuralları olarak ifade edilmeye başlanmıştır. Lahey Kuralları'na taraf olan devletlerin bir kısmı Visby Kuralları'na da taraf olurken, Türkiye Visby Kuralları'na³³⁹ taraf olmamıştır.

Lahey/Visby Kuralları'ndan sonra, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Komisyonu, (*U.N. Commission on International Trade Law "UNCITRAL"*) bu

³³⁵ A.g.e., s. 64.

³³⁶ “Türkiye ayrıca konvansiyonun temel prensiplerini, 1937 tarihli Kanun ile değişik 1897 tarihli Alman Ticaret Kanunu'ndan (*Handelsgesetzbuch - HGB*) iktibas yoluyla 29.6.1956 tarih ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na almıştır.”, YETİŞ ŞAMLI, «Lahey-Lahey/Visby, Hamburg ve Rotterdam Kuralları'nda Sefere Elverişlilik.» *İÜHFİM LXXI*, Sayı. 2 (2013): 479-496, s. 479.

³³⁷ Resmi Gazete, Sayı 8937, Tarih 22.02.1955.

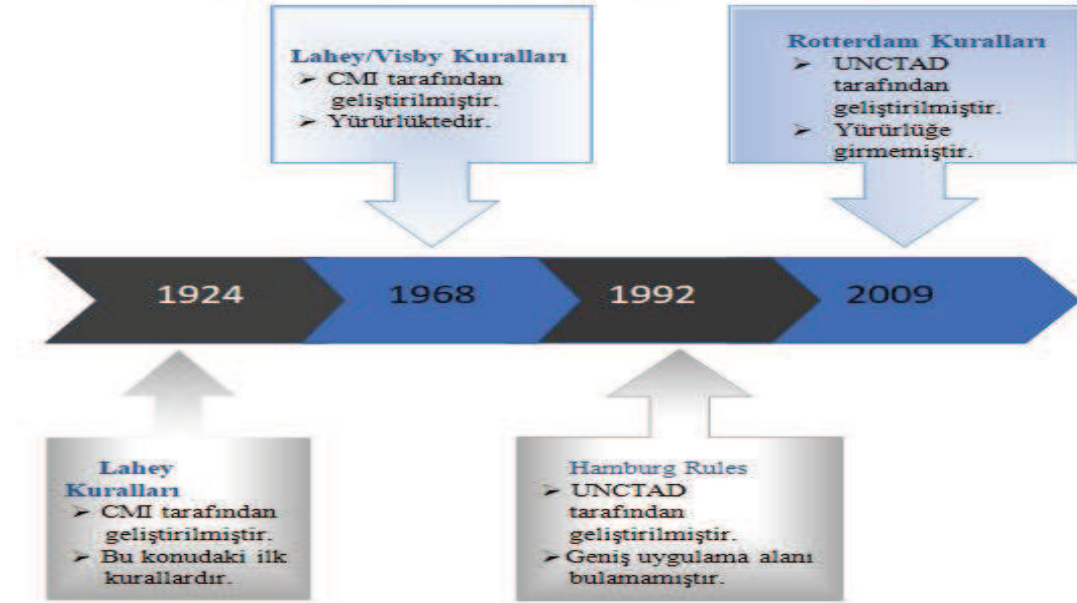
³³⁸ AKSOY, *Taşıma Hukuku Mevzuatı*, ss. 502-507.

³³⁹ “Lahey/Visby Kuralları, 23.6.1977'de yürürlüğe girmiş; Türkiye tarafından onaylanmadığı gibi, 6102 sayılı TTK'nın kabulünden önce hükümlerinin iç hukuka alınması yoluna da gidilmemiştir.”, YETİŞ ŞAMLI, Rotterdam Kuralları'nda Sefere Elverişlilik, s. 479.

kuralların güncel gereksinimlere uygun biçime getirilmesi amacıyla 1978 yılının Mart ayında Hamburg'ta yapılan uluslararası konferansta 31 Mart 1978 tarihli (*United Nations Convention on the Carriage of Goods by Sea "Hamburg Rules"*) kısaca, Hamburg Kuralları³⁴⁰ olarak bilinen yeni kurallar kabul edilmiştir. Hamburg Kuralları,³⁴¹ taraf devletler arasında 01.11.1992 tarihinde yürürlüğe girmekle birlikte, Türkiye ve diğer birçok devlet Hamburg Kuralları'na taraf olmamıştır.

Ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda ve 11.12.2008 tarihinde, uluslararası deniz yoluyla eşya taşımalarında henüz oluşturulamamış olan yeknesaklığı sağlamak, hukuk güvenliği oluşturmak ve uluslararası deniz ticaretinde meydana gelen gelişmelere bağlı olarak ihtiyaçlara cevap veren kapsamlı bir düzenleme oluşturmak amacıyla (*United Nations Convention on Contracts for the International Carriage of Goods Wholly or Partly by Sea (New York, 2008) "Rotterdam Rules"*) kısaca Rotterdam Kuralları³⁴² kabul edilmiştir. Türkiye, Rotterdam Kuralları'na da taraf olmamıştır.

ŞEKİL 1: Taşıma Sözleşmeleri ile İlgili Kuralların Gelişimi

Kaynak: JASSAL, Capt Rajeev, *A basic and simplified guide of Hague Visby rules for seafarers*. 12 July 2016, <https://www.myseatime.com/blog/detail/a-basic-and-simplified-guide-of-hague-visby-rules-for-seafarers> (Erişim tarihi, 16 Mart 2019).

³⁴⁰ AKSOY, *Taşıma Hukuku Mevzuatı*, ss. 579-596.

³⁴¹ "The United Nations Convention on the Carriage of Goods by Sea". *Konvansiyon 1.11.1992'de yürürlüğe girmiş; Türkiye tarafından onaylanmamış ve 6102 sayılı TTK'dan önce hükümleri iç hukuka alınmamıştır.*, YETİŞ ŞAMLI, Rotterdam Kuralları'nda Sefere Elverişlilik, s. 479.

³⁴² AKSOY, *Taşıma Hukuku Mevzuatı*, ss. 624-661; "United Nations Convention On Contracts for the International Carriage of Goods Wholly or Partly by Sea". *Konvansiyon henüz yürürlüğe girmemiştir.*, YETİŞ ŞAMLI, Rotterdam Kuralları'nda Sefere Elverişlilik, s. 480.

Lahey Kuralları md. 10'a göre konvansiyona taraf olan devlet ülkesinde konişmentonun düzenlenmiş olması, konvansiyonun uygulanması için yeterli görülmüştür. Lahey/Visby Kuralları ile değiştirilen md 10'da ise konvansiyonun uygulanabilmesi için, ya konişmento bir taraf devlet ülkesinde hazırlanmış olmalı ya da bir taraf ülkesindeki limandan taşımanın yapılması veya konişmentoda konvansiyon hükümlerine ya da konvansiyon kurallarını iç hukuku olarak düzenlemiş ülkenin hukukuna atıf yapılması gerekmektedir. Bu üç şartın varlığı halinde, taşıma konişmentolu ise Lahey/Visby Kuralları uygulanacaktır. Lahey/Visby Kurallarında taraf olan devlete ait boşaltma limanına doğru olan taşımaları değil, taraf olan yükleme limanına doğru olan taşımalar açısından uygulama alanı belirlemiştir. Lahey Kuralları açısından ise konişmento, Lahey Kurallarına taraf olan devletlerce hazırlanmışsa bu kuralların uygulanacağından bahsetmiştir. Yani Lahey Kuralları uygulaması açısından konişmento düzenleme yeri önemlidir.³⁴³

Hamburg Kuralları md. 2'ye göre, konvansiyonun uygulanabilmesi için aşağıdaki şartların varlığı aranmaktadır:³⁴⁴

- i. *Deniz taşıma sözleşmesinde belirlenen, yükleme limanının veya yükleme limanlarından herhangi birinin konvansiyona taraf olan ülkelerden birinde bulunması ya da boşaltma limanının ve gerçek boşaltmanın bu boşaltma limanında gerçekleşmesi,*
- ii. *Deniz taşıma sözleşmesinin ve bu sözleşmeye delil oluşturan diğer belgelerin veya konişmentonun konvansiyona taraf olan devlet ülkesinde düzenlenmiş olması,*
- iii. *Hamburg Kuralları iç hukuku haline getirmiş hukuka veya HK kurallarına atıf yapılmış olması gerekmektedir.*

3.2. Bildirim Süreleri

Lahey Kuralları ve Lahey/Visby Kuralları md. 3-6 hükümlerinde açık hasar veya zıya halinde, boşaltma limanında gönderilen, eşyayı teslim almaya yetkili

³⁴³ ÖZDEMİR, ss. 69-75.

³⁴⁴ Bir devletin hukukuna atıf yapılsa bile, HK kuralları değil atıf yapılan devletin hukuku uygulanacaktır. Bu istisna hükümlerle, tarafların sözleşme ile atıf yaptıkları hukukun üstün olduğu, atıf yapılan hukukun HK kurallarını iç hukuk getirmesinin öncelikli olarak HK kurallarının uygulanmasını gerektirmediği düzenlemesi getirilmiştir. A.g.e., s. 68; YETİŞ ŞAMLI, *Uluslararası Kara, Hava ve Deniz Yoluyla Eşya Taşımalarında Taşıyıcının/Taşıyanın Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakkının Kaybı*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Eylül 2008, ss. 109-110.

gönderilenin yardımcıları ve adamları tarafından eşyanın teslim alınmasından önce veya teslim anında, taşıyana, taşıyanın yardımcı ve adamlarına zıya ve hasarı yazılı olarak bildirilmesinin şart olduğu düzenlenmiştir. Yine bu hükümlerde hemen anlaşılmayan ve gizli nitelikteki zıya ve hasar durumunda teslimden itibaren üç gün içinde yazılı bildirimde bulunulması şart koşulmuştur. Bu bildirim şartları zıya ve hasarın açık veya hemen anlaşılamayan halleri ile ilgilidir. Zira tarafların birlikte katılımı ile boşaltma limanında uzman incelemesi yapılmışsa bildirim yapılması şart değildir. Bildirim veya tespitin süresinde veya hiç yapılmamış olması hakkın düşmesine neden olmaz ve taşıyan lehine ispat yükünün değişmesini sağlar.³⁴⁵

Zıya ve hasar nedeniyle taşıyıcıya karşı bildirimde bulunma yükümlülüğü ve bu yükümlülüğün belirli sürelerle sınırlandırılması taşıyan açısından oluşacak belirsizliğin önüne geçilmesi ve hukuk güvenliğinin sağlanması amacıyla taşımaktadır. Taşıma konvansiyonları açısından sınırlı ve kısa süre belirlenerek zarar ve zıyanın nedenleri ve tespitin güvenilirliğinin sağlanması önemlidir.

3.2.1. Bildirim Usulü

Lahey/Visby kurallarına göre, açık hasar durumunda, boşaltmada taraflarca ortak bir inceleme yapılmadığı takdirde, alıcı tarafından malların teslim alınmasından önce veya teslim zamanında, yazılı olarak bildirim yapılmalıdır. Açıkça anlaşılamayan yani gizli hasar durumunda ise ortak bir inceleme yapılmadığı takdirde, alıcı malları teslim aldıktan sonra üç gün içinde yazılı olarak bildirim yapılmalıdır. Bu süre içinde bir ihbarda bulunulmaması, taşınan eşyanın taşıma süresi içerisinde hasara uğramamış olduğuna dair taşıyan lehine karine teşkil eder ki, ancak iddia sahibinin bu karineyi çürütebilmesi oldukça güçtür. Zira talep hakkı sahibi taşıma sürecine ilişkin kendisinde olmayan belge ve bilgiye ulaşması neredeyse mümkün değildir. Bu karine ancak, taşıyanın ikrarı, taşıyan tarafından tutulan tutanak gibi durumlarda ancak çürütülebilecektir.³⁴⁶

Ayrıca belirtmemiz gerekir ki, deniz taşımalarında eşyanın gemiden boşaltılması sırasında zabıt adı verilen bir tutanak düzenlenmekte ve bu tutanakta

³⁴⁵ ÖZDEMİR, ss. 299-300; YETİŞ ŞAMLI, *Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakkının Kaybı*, s. 122; Ebru ATEŞ, 1924 Brüksel (La Haye) Sözleşmesinin Türk Hukukuna Etkisi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2006, s. 117.

³⁴⁶ HOUSE / AVENUE, s. 10.

eşyada bulunan zıya ve hasar durumu kaydedilmektedir. Bu tutanakta taşıyan veya yardımcı ve adamlarının imzası bulunduğundan, bu belge nedeniyle inceleme ve ihbar yükümlülüğünün ortadan kalktığı söylenebilir. Çünkü inceleme ve ihbar yükümlülüğü ispat kolaylığı sağlamayı amaçlamaktadır.³⁴⁷

3.2.2. Bildirim Yapılmamasının Sonuçları

Bildirim usulüne uygun ve süresinde yapılmamışsa, ayrıca bir ekspertiz incelemesi yoksa eşyanın konişmentoda belirtilen şartlarda boşaltma limanında teslim edildiği karinesi oluşacaktır. Oluşan bu karinenin gönderilen tarafından aksi ispatlanması gerekecek ve nerede ise imkansız olan bu ispat yükü sonucunda taşıyan sorumluluktan kurtulabilecektir.³⁴⁸ Lahey Kuralları ve Lahey/Visby Kurallarında bulunan yazılı ihbara ilişkin süreleri kısaltan ve bildirim yükümlülüğünü dava şartı haline getiren sözleşme hükümleri geçersizdir.³⁴⁹

Hamburg Kuralları md. 19 hükmü teslimin yapıldığı günü takip eden ilk iş gününde zıya veya hasar durumunun yazılı bildirimini, yükümlülüğün yerine getirilmesi açısından yeterli görmektedir. Hemen anlaşılamayan ve gizli zıya veya hasar durumlarında eşyanın gönderilene teslimi takip eden günden başlayarak onbeş gün içinde yazılı bildirimde bulunulması gerekir. Bildirimin süresinde yapılmaması sonucunda taşınan eşyanın, taşıyan tarafından sözleşmeye ve taşıma belgelerine uygun olarak teslim edildiği karinesi oluşur. Lahey Kuralları ve Lahey/Visby Kurallarında olduğu gibi eşyanın teslimi anında uzman raporu düzenlenmişse ve bu raporda zıya ve hasar durumuna ilişkin bir kayıt var ise yazılı bildirim şartı aranmaz. Taşıma sürecinde akdi ve fiili taşıyanların bulunması halinde Hamburg Kuralları md. 19/6 hükmüne göre fiili taşıyana yapılan bildirim akdi taşıyana veya akdi taşıyana yapılan bir bildirim ise fiili taşıyana yapılmış sayılır.³⁵⁰

3.2.3. Kasıt veya Ağır Kusur Halinde Bildirim Yükümlülüğü

Kasıt ve ağır kusur nedeniyle zıya ve hasar oluşması halinde sorumluluk sınırlamasını kaldıran Hamburg Kuralları md. 8, Lahey/Visby Kuralları md. 4/5

³⁴⁷ HEPGÜLERLER, s. 101.

³⁴⁸ YETİŞ ŞAMLI, *Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakkının Kaybı*, s. 122.

³⁴⁹ A.g.e., s. 121.

³⁵⁰ ÖZDEMİR, s. 300.

hükümlerinde ihbar zorunluluğunu kaldıran bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konvansiyonlarda ihbar süreleri ile kasıt ve ağır kusur halleri aynı kısımda düzenlenmediğinden, kasıt ve ağır kusur nedeniyle ihbar süresinin uzatılması veya ortadan kaldırılması açısından bir hüküm içermemektedir. Ağır kusur ve kasıt hallerinin ortadan kalkmasını takip eden sürede bildirim yapılması gerekir.³⁵¹

3.2.4. Hamburg Kuralları Açısından Bildirim Süreleri

Hamburg Kuralları md. 19/5 hükmüne göre gecikme halinde gönderilene eşyanın teslim tarihinden itibaren aralıksız (Pazar ve tatil günleri dahil) olarak hesaplanacak altmış gün içinde yazılı olarak taşıyana bildirimde bulunulması gerekir.³⁵²

Lahey Kuralları ve Lahey/Visby Kurallarının aksine,³⁵³ Hamburg Kurallarında, zıya ve hasar durumu ile gecikme halindeki bildirim yükümlülüklerinin yerine getirilmemesi farklı sonuçlar doğurmaktadır. Zıya ve hasar halinde bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi tazminat talep hakkını ortadan kaldırmamakta, karinenin aksinin ispatı yükümlülüğünü taşıyan lehine yer değiştirmesine neden olmaktadır. Ancak gecikme halinde bildirim süresinde veya hiç yapılmaması, tazminat hakkı sahibinin talep hakkını ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla gecikme halinde bildirim süresi hak düşürücü süredir.³⁵⁴

Hamburg Kurallarında bildirim süresinin son günü teslim yapıldığı yerin tatil gününe rastlarsa nasıl bir yol izleneceği konusunda bir açıklama bulunmamaktadır. Bu halde sürenin son gününün bir sonraki iş gününe uzayıp uzamayacağı değerlendirmesi HK yanında uygulanacak, lex fori yani hakim hukukuna göre yapılacaktır.³⁵⁵

Hamburg Kuralları md. 19/7 hükmünde taşıyana da bildirim görevi yüklenmiştir. Buna göre, zıya ve hasar meydana geldiği tarihten itibaren zıya ve hasarın niteliği konusunda doksan gün içinde veya gönderilene eşyanın tesliminden sonra taşıyana, gönderene veya ilgili diğer kişilere bildirimde bulunmak zorundadır.

³⁵¹ A.g.e., s. 304.

³⁵² YETİŞ ŞAMLI, *Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakkının Kaybı*, s. 133; Hamburg Kuralları md. 5/2'ye göre teslim süresinin dolmasından itibaren aralıksız 60 gün içerisinde teslim olunmayan eşya zayi olmuş gözüyle bakılır.

³⁵³ A.g.e., s. 125.

³⁵⁴ GENÇTÜRK, s. 254.

³⁵⁵ A.g.e., s. 254.

Taşıyanın bildirim yükümlülüğüne uymaması oluşan zıya ve hasarın ilgisinden kaynaklandığı hakkının kaybolmasına neden olur.

3.3. Hak Düşürücü Süre

Lahey Kuralları ve Lahey/Visby Kuralları md.3/6 hükmünde talep (yargı yoluna başvuru) süresi olarak bir yıllık süre düzenlemesi yapılmıştır. Bu sürenin başlangıcı taşınan eşyanın teslimi veya teslimi gereken tarihten itibaren olacaktır.³⁵⁶ Lahey/Visby Kuralları 3/6'da "tahliye" yerine "teslimat" terimi seçilmiştir. Bu nedenle talep süresinin başlaması için tahliye yeterli olmayacak, gönderilene veya gönderilenin yetkili temsilcisine teslimat yapılması gerekecektir.³⁵⁷

Lahey/Visby Kuralları 3/6 maddesinde teslim tarihinden itibaren ya da teslim edilmeleri gereken tarihten itibaren talep süresinin başlayacağını ifade etmektedir. Yani süre teslimat tarihinden itibaren başlar. Eşyanın hiç teslim edilmemesi durumunda teslimatın zamanına dair ayrı bir sözleşme olarak yapılmasına rağmen kararlaştırılan tarihte teslimatın yapılmamasını ve teslim zamanı kararlaştırılmamış ise eşyanın teslim edilmesi gereken tarihi süre başlangıcı olarak almak uygun olacaktır.³⁵⁸

Teslimat zamanına dair, *Sonia* davasında; bir jet petrol yükü, Lahey/Visby Kuralları'nın hükümlerine göre bir seferlik charterparty altında bir Suudi Arabistan limanından, Lagos'ta teslim edilmek üzere gönderilmiştir. Geminin Lagos'a varışında alıcılar tarafından kontaminasyon teslim alınmamıştır. Taşıyan ve gönderici arasında uzun süren görüşmelerden sonra, gemi, yükün teslim edilmesinden sekiz hafta sonra gönderici tarafından gösterilen bir alıcıya teslim edilmek üzere Yunanistan limanına yönlendirilmiştir. Taşıyana karşı, taşıma işinin tam olarak yapılmaması nedeniyle Lagos'ta alıcılar tarafından reddedilmesiyle sonuçlanması sonucunda dava açılması ile ilgili olarak Temyiz Mahkemesi, süre başlangıcını yükün Lagos'ta teslim edilmesi gereken tarihten ziyade Yunanistan'daki teslim tarihinden itibaren başlayacağına hükmetmiştir. Mahkemenin görüşüne göre, yük aynı gemi üzerinde kalmış, aynı taşıyan tarafından ve aynı gönderici arasında yapılan ana taşıma sözleşmesi

³⁵⁶ "Bu süre mahkemece re'sen dikkate alınmalıdır ve zamanaşımının kesilmesine ait hükümlere tabi değildir. Bir yıllık süre geçtikten sonra sürenin uzatılması mümkün değildir, zira sürenin dolmasıyla düşmüş olan hak, süre uzatımı anlaşmasıyla geri kazanılamaz." ATEŞ, s. 118.

³⁵⁷ John F. WILSON, *Carriage of Goods by Sea*, Seventh Edition, England: Pearson, 2010, pp. 204-205.

³⁵⁸ A.g.e. s. 205.

kapsamında teslimat yapılmış ve teslimat zamanı için ayrıca bir sözleşme yapılmamıştır.³⁵⁹

Madde metninde bu bir yıllık süre içerisinde talebin yargısal yola başvuru ile yapılması şartı aranmaktadır. Bununla aslında sadece dava değil tahkim, icra takibi gibi diğer yargı yollarını da kapsayacak bir terim konulmuş ve karışıklığın önüne geçilmiştir. Lahey/Visby Kurallarında ilgili taraflarca zararın meydana gelmesine neden olan olaydan sonra talep süresinin uzatılabileceğine yönelik ek düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre zararın meydana gelmesinden sonra uzatmaya yönelik bir düzenleme yapıldığından, zarar meydana gelmeden önce yapılan uzatmaya ilişkin anlaşmalar geçersizdir.³⁶⁰ Buradaki bir yıllık süre hak düşürücü süre olduğu için uzatılmış sürenin de hak düşürücü süre olarak kabul edilmesi gerekir. Çünkü hak düşürücü süre geçmeden süre uzatılmış olup, uzatılan süre hak düşürücü süredir ve madde metninde sürenin başka bir süre olacağı yönünde bir bilgi bulunmamaktadır.³⁶¹

3.3.1. Rücu Taleplerinde Hak Düşürücü Süre

Taraflar arasındaki rücu taleplerinde de Lahey Kurallarına göre bir yıllık hak düşürücü süre geçerli olacaktır. Buna karşın Lahey/Visby Kuralları md. 3/6'ya göre taşıma sözleşmesi dışındaki üçüncü kişilerden tazminat talebi ile talepte bulunulması bir yıllık süre dolduktan sonra dahi mümkündür. Lahey/Visby Kurallarında üçüncü kişilere karşı dava açılması durumu özel olarak düzenlenmiştir. Bu durumda bir yıllık hak düşürücü süre dolmuş ise dava süresini mahkemenin hukuku tayin edecektir. Ancak üçüncü kişiye karşı tazminat talebinin istenebildiği andan itibaren mahkemenin hukuku üç aydan daha az bir süre öngörüyorsa bu kısa süre uygulanmayacaktır. Bir başka deyişle üçüncü kişiye karşı talep süresi, üç aydan kısa olamaz. Alt taşıyan, yardımcı ve adamları ile halefiyete ilişkin taleplerde bunlar üçüncü kişi sayılmayacak ve bunlar açısından bir yıllık hak düşümü süresi geçerli olacaktır.³⁶²

³⁵⁹ “[2003] 2 Lloyd’s Rep 201” (WILSON, s. 205).

³⁶⁰ “Lahey/Visby Madde 3/6, 12 aylık sürenin uzatılması için taraflar, dava sebebinin ortaya çıkmasından önce veya sonra anlaşabilirler. Ancak 12 aylık süreyi azaltma girişimi, madde 3/8’e göre geçersiz olacaktır.” (A.g.e., s. 207.).

³⁶¹ ÖZDEMİR, s. 306

³⁶² YETİŞ ŞAMLI, *Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakkının Kaybı*, s. 123.

3.3.2. Ağır Kusur, Kasıt ve Başvuruda Hata Hallerinde Hak Düşürücü Süre

Lahey/Visby Kuralları'na göre ağır kusur; başlangıçtaki geminin elverişsizliği ve kast halinde bile talebin hak düşürücü süre içerisinde ileri sürülmesi şarttır. Sorumluluğun sınırsız hale gelmesine neden olan durumlar bulunsa bile yargısal başvurunun hak düşürücü süre içerisinde yapılması gerekir. Bu konvansiyonda hak düşürücü süreden bahsedildiği için sürenin geçip geçmediği konusu mahkemeler tarafından re'sen dikkate alınacaktır. Ancak yetki, görev veya düzeltilebilecek bir hata nedeniyle usule aykırı bir başvuruda bulunulmuş ise usul kuralları içerisinde gerekli başvurular yapılarak (görevli ve yetkili mahkemeye süresinde gönderme talebi vb.) hak düşürücü sürenin dolması engellenebilir.³⁶³

3.3.3. Hamburg Kuralları'nda Zamanaşımı Süreleri

Lahey Kuralları ve Lahey/Visby Kuralları'nda hak düşürücü süre düzenlemesine rağmen, Hamburg Kurallarında zamanaşımı süreleri öngörülmüştür. Hamburg Kuralları md. 20/1 hükmüne göre kısmen bile olsa eşyanın teslim edildiği gün veya teslim edilmesi gereken son günü takip eden günden başlayarak iki yıllık zamanaşımı süresi düzenlenmiştir. Burada düzenlenen zamanaşımı süresi taşıma sözleşmesinin ihlaline ilişkin başvurular yanında zıya, hasar veya gecikme nedeniyle yapılacak talepler hakkında da uygulanır. Eğer haksız fiil zıya, hasar veya gecikme ile sözleşme ihlaline dayanıyorsa burada da iki yıllık zamanaşımı süresi söz konusudur. Bu nedenlere dayanmayan tazminat davaları için zamanaşımı süresi yetkili ulusal hukuk kurallarına göre belirlenecektir. Dava ve taleplerin halefiyete dayanması halinde yine aynı zamanaşımı süresi geçerli olacaktır. Halefiyetin temlike veya sigortaya dayanıp dayanmaması arasında sürenin uygulanması açısından bir fark olmayacak ve zamanaşımının durması, kesilmesi halleri işlemiş olduğu hali ile geçecektir.³⁶⁴

Rücu talepleri açısından rücu alacaklısı davasını, davanın açıldığı ülkenin hukukunun tanıdığı süreye uygun olarak iki yıllık zamanaşımı süresinin sonunda dahi açabilir. Ancak HK md. 20/5 hükmüne göre bu süre rücu alacaklısının ödemeyi yaptığı

³⁶³ ÖZDEMİR, s. 308.

³⁶⁴ GENÇTÜRK, s. 271.

veya davadan tebligat ile haberdar olduğu tarihten itibaren doksan günden az olamaz. Bir başka deyişle yetkili ülke hukukuna göre rücu davası için doksan günden az bir süre öngörülmüş ise, rücu davası için geçerli olan süre doksan gün olacaktır.³⁶⁵

Hamburg Kuralları md. 20/4'te borçlunun yazılı bildirimleri ile zamanaşımı süresinin uzatılabileceği ve birden çok bildirim halinde yine birden çok süre uzatımının mümkün olabileceği düzenlenmiştir.

Hem ulusal hem de uluslararası eşya taşıma hukukunda zıya veya hasar durumunda ileri sürülen tazminat talepleri için genel bir zaman sınırı öngörülmektedir. İngiltere'de, *Limitation Act* (Süre Sınırlama Yasası) (1980)'da malların teslim edildiği veya teslim edilmeleri gereken tarihten itibaren altı yıllık sürenin sona ermesinden sonra talepte bulunulamayacağı düzenlenmiştir. Bunun yanında tazminat taleplerinin hızlandırılması amacıyla Lahey/Visby Kuralları bir yıllık bir süre sınırlaması getirmiş olup, ancak bu bir yıllık süre, dava sebebinin ortaya çıkmasından sonra tarafların mutabakatıyla uzatılabilir.³⁶⁶

İngiltere'de, birçok armatör ve kargo derneklerinin taraf olduğu 1950 yılında yürürlüğe giren Altın Madde Anlaşması'nın (*Gold Clause Agreement*) 4. maddesi ile dava açma süresinin en fazla iki yıla kadar uzatma hükmü getirilmiştir. Bu hüküm, taşıma taraflarının herhangi birinin talebi üzerine, bir yıllık süreyi 12 ay daha uzatma hakkı tanımaktaydı. Ancak gerekli bilgilerin elde edilmesi, talebin net olarak ortaya konulması gibi konularda gereksiz süre uzamalarına neden olduğu gerekçesi ile 31 Mayıs 1988'de Altın Madde Anlaşması yürürlükten kaldırılmıştır.³⁶⁷

3.3.4. Hak Düşürücü Sürenin Uzatılması, Kesilmesi veya Durması

Sürenin son gününün tatil veya Pazar gününe denk gelmesi halinde sürenin bir sonraki iş gününe uzayıp uzamayacağına dair, davaya bakan mahkeme kendi iç hukuk kurallarına göre bir değerlendirme yaptığına dair kararlara rastlanmaktadır.³⁶⁸ Her ne kadar Lahey Kuralları, Lahey/Visby Kuralları ve Hamburg Kurallarında, zamanaşımının kesilmesine ilişkin bir hüküm olmasa da, burada mahkemenin hukuku esas alınarak her usuli işlemde zamanaşımının kesileceği, her sorumlu açısından

³⁶⁵ A.g.e. s. 271.

³⁶⁶ WILSON, s.204.

³⁶⁷ A.g.e., s. 207

³⁶⁸ "Clifford Maersk davasında, sürenin son gününün Pazar günü veya Mahkeme'nin kapalı olduğu güne denk gelmesi durumunda, talebin ertesi güne uzayacağına karar vermiştir." (WILSON, s. 206)

zamanaşımının ayrı hesaplanması gerektiği ve müteselsil borçluluk halinde ise bir borçlu için kesilen zamanaşımının diğer borçlular içinde kesilmiş olacağı söylenebilir.³⁶⁹

Tablo 1. Denizyolu ile Eşya Taşımada Dava Süreleri

LAHEY-VISBY KURALLARI	HAMBURG KURALLARI	ROTTERDAM KURALLARI
<p><i>Madde 3.</i></p> <p>6. paragrafına göre, taşıyan ve gemi, herhangi bir durumda, eşyanın teslim tarihinden veya teslim edilmesi gereken tarihten itibaren bir yıl içinde bir dava açılmadığı sürece, eşya ilgili taşıyana karşı tüm talep hakları düşer. Bununla birlikte, taraflar zarar sebebi ortaya çıktıktan sonra bu sürenin uzatılması konusunda uzlaşırlarsa, bir yıllık bu süre uzayabilir.</p> <p>6. Taşıma sözleşmesinin tarafı olmayan üçüncü bir kişi aleyhine tazminat talebi, davaya bakan mahkeme hukukunun izin verdiği süre içinde ileri sürülürse, önceki paragrafta öngörülen bir yılın sona ermesinden sonra bile talepte bulunulabilecektir. Bununla üçüncü kişiye karşı başvuru yapılabilecek tarihten başlayarak bu süre üç aydan daha az olamaz.</p>	<p><i>Madde 20. Zamanaşımı</i></p> <p>1. Bu Sözleşme uyarınca eşyanın taşınması ile ilgili adli veya tahkim yargılama işlemlerinin taşıyana karşı iki yıl içinde başlatılmadığı takdirde talep hakkı zamanaşımına uğrar.</p> <p>2. Zamanaşımı süresi, taşıyanın malların tamamının veya bir bölümünün teslim edildiği gün veya herhangi bir teslim olmadığı durumlarda, eşyanın teslim edilmesi gereken son gün başlar.</p> <p>3. Zamanaşımı süresinin başladığı gün süreye dahil değildir.</p> <p>4. Zamanaşımı süresi içerisinde herhangi bir zamanda bu süre, yazılı olarak yapılan bir taleple uzatılabilir. Bu süre, başka bir talep veya taleplerle birden fazla defa uzatılabilir.</p> <p>5. Rücu hakkı sahibi, tazminat talebini, davaya bakan Devlet hukukunun izin verilen süre içinde yapması halinde, önceki paragraflarda belirtilen zamanaşımı süresinin bitiminden sonra bile yapılan talepler zamanaşımına uğramaz. Bununla birlikte yetkili devlet hukukuna göre bu süre, tazminat talebinde bulunan kişinin ödemeyi yaptığı veya davada tebligat ile haberdar olduğu tarihten başlayarak 90 günden daha az olamaz.</p>	<p><i>Madde 62. Dava Açma Süresi</i></p> <p>1. Bu Sözleşme kapsamında bir yükümlülüğün ihlalden kaynaklanan iddialar veya anlaşmazlıklar konusunda, iki yıllık sürenin sona ermesi ile hiçbir adli veya tahkim yargılamasına başvurulamaz.</p> <p>2. Bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen süre, taşıyanın eşyayı teslim ettiği gün, eşyanın teslim edilmediği veya eşyanın yalnızca bir kısmının teslim edildiği durumda ise, eşyanın teslim edilmesi gereken son gün başlar. Sürenin başladığı gün, süreye hesabında dikkate alınmaz.</p> <p>3. Bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen süre sona erse de, taraflardan biri def'i veya diğer tarafın taleplerine karşı takas ve mahsup savunmalarını öne sürebilir.</p> <p><i>Madde 63. Dava Süresinin Uzatılması</i></p> <p>62. maddede belirtilen süre için zamanaşımının durması veya kesilmesi söz konusu değildir. Ancak aleyhine bir talepte bulunulan kişi, zamanaşımı süresi içerisinde sırasında talepte bulunana verdiği bir yazılı taleple bu süreyi uzatabilir. Bu süre, başka bir talep veya taleplerle birden çok defa uzatılabilir.</p> <p><i>Madde 64. Tazminat Eylemi</i></p> <p>1. 62. maddede belirtilen zamanaşımı süresinden sonra ermesinden sonra yapılan tazminat talepleri şu koşullarda kabul edilir:</p> <p>(a) Davaların açıldığı mahkeme yasaların izin verdiği süre içinde talepte bulunulması; veya,</p> <p>(b) Rücu talebi durumunda; Tazminat talebinde bulunan kişinin ödemeyi yaptığı veya davada aleyhine hüküm verildiği tarihten itibaren 90 gün içinde, (hangisi önce gelirse).</p> <p><i>Madde 65. Taşıyan Olarak Tanımlanan Kişiyeye Karşı Eylemler</i></p> <p>1. Gemi kiralama sözleşmesi yapan kişiye ve 37. maddenin 2. fıkrası uyarınca taşıyan olarak tanımlanan kişiye karşı herhangi bir talep, aşağıdaki koşulların bulunması halinde 62. maddede belirtilen sürenin bitiminden sonra dahi başlatılabilir:</p> <p>(a) Davanın açıldığı yer ülke hukuku yasalarının izin verdiği süre içinde talepte bulunulması; veya,</p> <p>(b) Taşıyanın belirlendiği ya da sicile kayıtlı malik veya çıplak gemi kiracısının kendisinin taşıyan olduğu karinesini çürüttüğü tarihten başlamak üzere, doksan gün içinde.</p>

Kaynak: BERLINGIERI, Francesco, *A Comparative Analysis of the Hague-Visby Rules, the Hamburg Rules and the Rotterdam Rules*, 5-6 Kasım 2009, https://www.uncitral.org/pdf/english/workinggroups/wg_3/Berlingieri_paper_comparing_RR_Hamb_HVR.pdf, s. 36-37 (Erişim Tarihi: Ağustos 30, 2018).

³⁶⁹ ÖZDEMİR, s. 316.

4. HAVAYOLU EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELER

4.1. Uygulanacak Hukuk

Havayolu taşımaları, gelişen teknoloji ve küreselleşen uluslararası ticaret nedeniyle gelişmiştir. Bunun sonucu olarak uluslararası havayolu taşımalarında yeknesaklığı sağlamak ve kurallar koymak için çalışmalar yapılmıştır. 04.10.1929 tarihinde Varşova’da yapılan II. Uluslararası Hava Özel Hukuku Konferansı’nda kabul edilen “Uluslararası Hava Taşımalarına İlişkin Bazı Kuralların Birleştirilmesi Hakkında Sözleşme” (*Convention for the Unification of Certain Rules Relating to International Carriage by Air*, kısaca Varşova Sözleşmesi), uluslararası havayolu taşımaları alanında yapılan ilk düzenlemedir. Varşova Sözleşmesi, sözleşmede imzası bulunan devletler açısından 13.02.1933 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Varşova Sözleşmesi’ne 29.08.1977 tarihli ve 7/13874 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile taraf olmayı kabul etmiştir³⁷⁰ ve 23.06.1978 tarihinde Varşova Sözleşmesi, Türkiye açısından yürürlüğe girmiştir. Ancak Varşova Sözleşmesi’nde birçok değişiklik yapıldığı için Türkiye açısından Varşova Sözleşmesi denilince, taraf olunan Lahey Protokolü ve 1-4 Sayılı Montreal Protokolü (*Additional Protocols No. 1-4*) ile tadil edilen son metin anlaşılmalıdır.³⁷¹

Varşova Sözleşmesi’nin hava taşımasında ihtiyaçları karşılayamaması nedeniyle tüm kuralların yeknesak halde bulunduğu tek bir uluslararası sözleşme yapılması gerekmiştir. Bu amaçla Montreal’de Uluslararası Hava Hukuku Konferansı düzenlenmiş ve 28 Mayıs 1999 tarihinde, 57 maddeden oluşan “Havayoluyla Uluslararası Taşımacılığa İlişkin Belirli Kuralların Birleştirilmesine Dair Sözleşme” (*Convention for the Unification of Certain Rules Relating to International Carriage by Air* kısaca Montreal Sözleşmesi)³⁷² imzalanmıştır. Bu sözleşme 04.11.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ancak Türkiye Montreal Sözleşmesi’nin 02.04.2009 tarihli ve 5866 Sayılı Kanun ile onaylanmasını uygun bulmuş olup, bu sözleşme

³⁷⁰ Resmi Gazete, Sayı 16128, Tarih 03.12.1977.

³⁷¹ AYDIN, s. 114; GÖLCÜKLÜ, *Hava Hukuku*, s. 6.

³⁷² Onaylanma tarihi: Resmi Gazete, Sayı 27200, Tarih 14.04.2009; Türkçe resmi çeviri: Resmi Gazete, Sayı 27716, Tarih, 01.10.2010.

Türkiye açısından 26.03.2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir.³⁷³ Montreal Sözleşmesine günümüz itibarıyla 136 ülke taraftır.³⁷⁴

Montreal Sözleşmesi md. 55'e göre Montreal Sözleşmesi hükümleri, Varşova Sözleşmesi ve havayoluyla uluslararası taşımacılığa uygulanan diğer kurallara göre üstün sayılacak ve düzenlenen kuralları açısından öncelikli olarak Montreal Sözleşmesi hükümleri uygulanacaktır.³⁷⁵

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 2018 tarihli kararında Montreal Konvansiyonu'nun uygulama alanına dair ayrıntılı bir karar vermiştir. Yargıtay 11. HD., 2016/13934 E., 2018/1451 K., 27.02.2018 T., kararı şu şekildedir; “...*Dava, hava taşıma sözleşmesinden kaynaklanan zararın asıl ve fiili taşıyandan tazmini istemine ilişkindir. Taşıma 19.12.2013 tarihinde yapılmıştır. Mahkemece 1999 tarihli Montreal Konvansiyonu hükümlerine istinaden yazılı şekilde karar verilmiştir. Ancak, Konvansiyonu 1. maddesinin 2. fıkrası “Bu Sözleşmenin amacına uygun olarak, uluslararası taşımacılık ifadesi, taraflar arasındaki anlaşmaya bağlı olarak, kalkış ve varış yerlerinin, nakliye ya da aktarmada duraklama olsun ya da olmasın, iki Taraf Devletin sınırları dahilinde ya da, Taraf Devlet olmasa dahi, şayet başka bir devletin sınırları dahilinde durulacak anlaşmalı bir yer varsa anılan yerlerin tek bir Taraf Devletin sınırları dahilinde bulunduğu herhangi taşımacılık faaliyeti anlamına gelmektedir. Başka bir devlette durulacak anlaşmalı bir yerin olmadığı tek bir Taraf Devletin sınırları dahilindeki iki nokta arasında yapılan taşıma bu Sözleşmenin amacına yönelik olarak uluslararası taşımacılık değildir.” hükmü ile Konvansiyonun uygulanabilme koşullarını belirlemiştir. Bu madde uyarınca Konvansiyonun uygulanabilmesi için hareket yeri ile varma yerinin konvansiyona taraf olması gerekmektedir. Somut uyuşmazlıkta hava taşımasının yapıldığı Devleti*

³⁷³ GÖLCÜKLÜ, *Hava Hukuku*, s. 2.

³⁷⁴ <https://www.icao.int> (Erişim Tarihi, 28.04.2019)

³⁷⁵ “...Türkiye, Montreal Sözleşmesi'ne ve 4 numaralı Montreal Protokolü'ne taraf olduğu için Türkiye ile Montreal Sözleşmesi'ne ve 4 numaralı Montreal Protokolü'ne taraf olan ülkeler arasında gerçekleşecek hava taşımalarında taşıyıcının sorumluluğu Montreal Sözleşmesi ve 4 numaralı Montreal Protokol hükümlerine göre belirlenmesi gerekir. Öte yandan Türkiye ile Varşova Sözleşmesi'nin veya Varşova/Lahey Sözleşmesi'nin tarafı olan ülkeler arasında gerçekleşecek hava taşımalarında taşıyıcının sorumluluğu Varşova/Lahey Sözleşme hükümlerine göre belirlenmesi esastır. Bu durumda İstanbul/Türkiye'den Tripoli/ Libya'ya gerçekleşen hava yolu yük taşınmasında Libya Montreal sözleşmesine tarafı olmadığından somut olayda Varşova Konvansiyonu hükümlerinin uygulanması gerekir...” İstanbul BAM 14. HD. 2017/121 E., 2017/137 K., 29.03.2017 T.

..... *Konvansiyonu'na taraf olmadığından işbu davada Konvansiyonu hükümlerinin uygulanması suretiyle karar verilmesi doğru görülmemiş bu nedenle hükmün bozulmasına karar verilmiştir... ”.*

4.2. Bildirim Süreleri

Montreal Sözleşmesinin md. 31/1-4'e göre bildirim yükümlülüğü iki farklı açıdan ele alınarak düzenlenmiştir.³⁷⁶ Eşyanın zıyaı (*loss*), tahribi (*destruction*)³⁷⁷ veya hasarı (*damage*) durumunun fark edilmesinden itibaren derhal, ancak teslimden itibaren en geç on dört gün içinde bildirim yapılması gerekir.³⁷⁸ Geç teslim halinde (*delay*) ise teslimden itibaren yirmi bir gün içinde taşıyıcıya bildirimde bulunulmalıdır. Gecikme haliyle ilgili Montreal Sözleşmesinin Türkçe resmi tercümesinde bildirim süresinin başlangıcı eşyanın teslim edilmesi gereken tarih olduğu belirtilmektedir. Ancak sözleşme metninin orijinal halinde “*date on which the baggage or cargo have been placed at his or her disposal*” cümlesinde bildirim süresi başlangıcının teslim edilmesi gereken tarih değil eşyanın fiilen gönderilene teslim edildiği tarih olduğu görülmektedir. Buna göre Türkçeye çeviride hata yapıldığından, sözleşmenin orijinal hali dikkate alınarak değerlendirme yapılması gerekmektedir. Akdi taşıyıcı ile fiili taşıyıcı ayrı ise Montreal Sözleşmesi md. 42'ye göre akdi taşıyıcıya yapılan bildirim,

³⁷⁶ Maddede zıya, hasar ve gecikme halleri düzenlendiği için eşyanın hiç teslim edilmemesi veya yok olması durumunda bu hüküm uygulanmayacaktır, Ayşe Gül **CANBOLAT**, *Hava Taşıma Sözleşmesinde Taşıyıcının Sorumluluğu*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 2009, s. 110.

³⁷⁷ “*Havayolu taşımacılığına ilişkin mevzuatta, zıya yanında “eşyanın tahribi” (destruction) kavramına yer verilmiştir. Eşyanın tahribinde kastedilen, fiziken ortada teslimi mümkün eşya veya eşyadan arda kalan parçalar olmasına rağmen, eşyanın ekonomik değerinin tamamen (telef olması) yok olmasıdır.*” **AKSOY**, *Fiili Taşıyıcı*, s. 158.

³⁷⁸ “...Hava taşıması süreci sonunda İstanbul Atatürk Havalimanı **kargo görevlisi tarafından tanzim olunan 25.12.2015 tarihli "kargo hasar raporu" ile taşımaya konu emtiadan 322 kg brüt ağırlıkta olduğu sigortalı firmanın tazminat talep formunda yazılı emtianın "hatalı boşaltma" nedeniyle hasarlandığına ilişkin tutanak yazıldığı**, Montreal Konvansiyonun da hava yolu taşımalarında yükleme ve boşaltmanın hava taşıyıcısının sorumluluk alanında bulunduğu ,hasarın gümrükleme işlemleri devam ederken gerçekleştiği anlaşılınca davalı taşıyıcının 14 günlük süre içerisinde ihbarda bulunulmadığı ,tazminat talep hakkının düştüğü yönünde ki savunmaları ve istinaf sebepleri yerinde değildir...” İstanbul BAM 12. HD., 2017/735 E., 2018/76 K., 31.01.2018 T.; Aynı şekilde, “Dava konusu olayda ise hasar kargonun teslim alındığı esnada tutulan tutanakla belirlenmiş olup, hasarsız bir şekilde **taşıyıcıya teslim edilen ürünün kısmi hasarlı bir şekilde teslim edildiği sabit olduğuna göre hasar ihbarının süresinde yapılmadığı yönündeki davalı itiraz ve istinaf sebepleri yerinde değildir...**” İstanbul BAM 12. HD 2017/494 E., 2918/33 K., 18.01.2018 T.

fiili taşıyıcıya da yapılmış sayılır.³⁷⁹ Yükün kaybolması halinde bildirim yükümlülüğü aranmayacaktır.³⁸⁰

4.2.1. Bildirimin Şekli

Montreal Sözleşmesi md. 31 hükmünde, bu maddede bulunan her türlü bildirim yazılı şekle tabi olduğu belirtilmektedir. Bu maddede bildirim yazılı şekilde yapılmamasının yaptırımı hakkında bir açıklama bulunmamaktadır. Madde 31’de bulunan “*must be made in writing*” ifadesi dikkate alındığında bildirim yazılı olmasının geçerlilik şartı olduğu sonucuna ulaşılabılır. Taşımaya ilişkin diğer uluslararası sözleşmelerde bulunan bildirim yapılış şekilleri dikkate alındığında bildirim faks, elektronik posta vs.³⁸¹ yollarıyla yapılabilmesi mümkündür. Ancak sözlü yapılan bildirim geçerli kabul edilemez.³⁸² Bildirimin süresi içerisinde gönderilmesi yeterli olup, bu süre içerisinde taşıyıcıya varması zorunluluğu yoktur. Bildirim postada kaybolması veya ulaşılamaması riskine taşıyıcının katlanacağı kabul edilmektedir.³⁸³

Ayrıca teslim sırasında taşıyıcı veya taşıyıcı yardımcılarının imzasının bulunduğu hasar tespit tutanağı ile bildirim yükümlülüğünün yerine getirildiği kabul edilmektedir.³⁸⁴ Hatta İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi 2018

³⁷⁹ AKSOY, *Fiili Taşıyıcı*, s. 224, 228.

³⁸⁰ “...ihbara gerek olmayan kayıp halinde fazladan dava konusu olayda ... firmasının davalıya yapmış olduğu bildirim gözetildiğinde davalının hava yük taşıma senesinde yazılı yetkili acentesinin bildirim davalı adına yapılmış bir ikrar olduğu, ihbarın süresinde yapılmamış olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş olması yerinde olmamıştır...” İstanbul BAM 12. HD. 2017/476 E., 2018/29 K., 18.01.2018 T.

³⁸¹ İhtarnamenin noterden gönderilmesi ispat açısından en güvenilir yol olacaktır. Yazılı bildirim şartı nedeniyle telefon ile yapılan bildirim geçersizdir. Bildirimin içeriğinin zarar miktarı, zarara neden olan durumlar gibi hususları da içerecek şekilde yeterli açıklıkta olması gerekir, SÖZER, s. 253.

³⁸² AKSOY, *Fiili Taşıyıcı*, s. 227.

³⁸³ SÖZER, ss. 253-254; Yargıtay taşıyıcı tarafından hasarın herhangi bir şekilde öğrenilmesi durumunda bildirim süresinde yapılmadığını ileri sürmesinin iyi niyetli sayılmayacağına ve bu nedenle bildirim şartının aranmayacağına karar vermiştir, Yargıtay 11. HD. 2007/2971 E. 2008/4548 K. 07.04.2008 T., Gökhan TURHAN, *Uluslararası Havayolu Taşımalarında Taşıyıcının Yüke İlişkin Sorumluluğu*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 209.

³⁸⁴ “...olayda hava taşıması sözkonusu olduğundan ve taşımanın güzergahı itibarıyla her iki ülke Montreal Konvansiyonuna taraf olduğundan olayda uygulanacak Montreal Konvansiyonunun 31.maddesi gereğince 14 gün içinde taşıyıcıya hasar bildirimi yapılacağı ,20.11.2014 tarihinde AHL ye gelen emtianın ... Hava Servisi tarafından karşılanarak antrepoya alınması sırasında hasar tesbit tutanağı düzenlendiği ve bu tutanağı imzalayan F3 Hava Servisinin taşıyıcının ifa yardımcısı olduğu gözetildiğinde hasarı ihbaar şartının hemen yapıldığının kabulü gerektiği ,hasar ihbarı yapılmadığına ilişkin savunmaların dinlenebilirliği bulunmamaktadır...” İstanbul BAM 12. HD., 2017/184 E., 2017/213 K., 18.05.2017 T.; “...Hasara ilişkin tutanak davalı taşıyıcı

tarifli kararında, taşıyıcı tarafından bizzat tutulan tutanağın bildirim yükümlülüğünün yerine getirildiğine karar vermiştir.³⁸⁵ Taşıyıcının hasar ve ziyadan haberdar ise³⁸⁶ gönderilenin davasına karşı bildirim süresinde yapılmadığı savunması TMK md. 2 uyarınca iyiniyet kuralları ile bağdaşmayacağından bildirim şartı aranmayacaktır.³⁸⁷

4.2.2. Taşıyıcının Hileli Davranışlarının Bildirim Yükümlülüğüne Etkisi

Taşıyıcının hasarı ve ziyayı gizleyerek veya Montreal Sözleşmesi 31/4'te bahsedilen kötü niyetli davranışları (*in the case of fraud*) ile bildirim süresinin geçmesine neden olması halinde, taşıyıcının hileli davranışta bulunduğundan hareketle, talep hakkı sahibinin bildirim yükümlülüğünü yerine getirmediğinden

adına iş gören firmaların çalışanları tarafından imzalanmış olup ; hasarın ayrıca davalıya ihbar edilmesine gerek bulunmamaktadır..." İstanbul BAM 12. HD., 2018/83 E., 2018/676 K., 07.06.2018 T.; "...taşınan kolilerdeki hasarın, taşıma sonrasında davalının çalışanları tarafından düzenlenen 08.04.2014 tarihli **tutanak ile belirlenmiş olması karşısında tekrar ihbara gerek bulunmadığı** halde süresinde ihbar yapılmadığı gerekçesiyle davanın kısmen reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bozulması gerekmiştir..." Yargıtay 11. HD., 2017/970 E., 2018/6566 K., 22.10.2018 T.

³⁸⁵ "...Taşımanın güzergahı itibariyle uyumsuzluğa Montreal Konvansiyonu hükümleri uygulanacaktır. THY görevlilerince 16/12/2015 tarihinde tutulan kargo hasar raporunda; kargo bagaj arabasında" kargonun dağıldığı " dış ambalaj hasarı belirtilerek kargonun tespit edilmiş olup, **kargonun ambara alınması sırasında davalı taşıyıcı tarafından bizzat tutulan tutanağın yazılı şikayet niteliği taşıdığı , ayrıca hasar bildirimini yapılmasına gerek bulunmamaktadır..."** İstanbul BAM 12. HD. 2017/740 E., 2018/553 K., 10.05.2018 T.

³⁸⁶ "...Yargıtay nin 12/10/2015 tarihli 2015/3494 E, 2015/10300 K. sayılı kararında belirtildiği üzere, **taşıyıcının herhangi bir şekilde hasarı öğrenmesi halinde, ihbarın süresinde yapılmadığının ileri sürülmesi iyi niyet kuralları ile bağdaşmayacağından, ihbar şartı aranmayacaktır.** Yine Yargıtay nin 16/02/2006 tarihli 2005/651 E. 200691488 K sayılı kararında, yükte oluşan **hasarın, ambar görevlileri tarafından düzenlenen tutanak ile tespit edildiği durumlarda ayrıca ihbara gerek kalmayacağı** belirtilmiştir. Dairemizce bu emsal Yargıtay kararları ışığında, davalının bu konudaki istinaf sebepleri yerinde görülmemiştir..." İstanbul BAM HD., 2018/367 E., 2018/936 K., 27.09.2017 T.; "...**taşıyıcının herhangi bir suretle hasarı öğrenmesi halinde** ihbarın süresinde yapılmadığını ileri sürmesi TMK'nın maddesi uyarınca iyiniyet kurallarıyla bağdaşmayacağından bu durumda hasar nedeniyle **ihbar şartı aranmamalıdır...**" Yargıtay 11. HD. 2016/14162 E., 2018/5436 K., 19.09.2018 T.

³⁸⁷ "...Davalının "kargoya ilişkin araştırmaların devam ettiği kargonun henüz bulunmadığı yönündeki 14/01/2013 tarihli yazısı" dikkate alındığından **kargonun kaybolduğundan davalının haberdar olduğu**, kargo 30 gün sonra bulunup alıcısına teslim edildiğinde emtiaların tıbbi emtia olması ve kargo üzerinde de belirtildiği gibi belirli bir sıcaklığın altında muhafaza edilmesi gerekmesine rağmen bu şartlara uyulmamış olması nedeniyle kullanılamayacak hale geldiği **bu nedenle davalının bu aşamadan sonra yazılı ihbarda bulunulmadığı yönündeki iddiası artık Türk Medeni Kanunu' nun 2. maddesinde düzenlenen iyiniyet kurallarıyla bağdaşmayacağından (** Yargıtay ' nin 12/10/2015 tarih 2015/3494 Esas - 2015/10300 Karar sayılı ilamı) davalının bu yöndeki istinaf sebebi de yerinde olmadığından ilk derece mahkemesi kararı usul ve yasaya uygun olup, kamu düzenine de aykırı olmadığından davalı vekilinin istinaf başvurusunun reddine karar verilmesi gerektiği kanaatine varılarak aşağıdaki hüküm kurulmuştur..." İstanbul BAM 13. HD., 2017/936 E., 2018/271 K., 04.04.2018 T.

bahsedilemez. Ayrıca belirtmemiz gerekir ki gelişen teknoloji ile birlikte konişmento elektronik ortamda hazırlanabileceğinden konişmento üzerine yazılacak kayıtların bildirim yerine geçeceği söylenebilir.³⁸⁸

4.2.3. Bildirimin Yapılmamasının Sonuçları

Bildirimin hiç veya usulüne uygun yapılmaması, Montreal Sözleşmesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bildirim süresi bazı hallerde ispat yükünü etkileyen karine oluştururken; bazı hallerde ise hak kaybına neden olan hak düşürücü süre niteliğindedir. Buna göre eşyanın zıyaı veya tahribi söz konusu ise bildirim yapılmaması sonucunda eşyanın tam ve eksiksiz teslim edildiği karinesi oluşur ve taşıyıcı lehine ispat yükü yer değiştirir. Bu halde eşyada oluşan zıya ve hasarın, taşıma süresi içerisinde meydana geldiğini ispat yükü gönderilende olacaktır. Teslimde gecikme ve hasar söz konusu ise bildirim hiç veya süresinde yapılmaması taşıyıcıya karşı tazminat talep hakkını düşürecekler.³⁸⁹ Bu halde ise ispat yükü yer değiştirmemekte, talep hakkı tamamen kaybolmaktadır.³⁹⁰

³⁸⁸ **SÖZER**, ss. 253-254; Yargıtay taşıyıcı tarafından hasarın herhangi bir şekilde öğrenilmesi durumunda bildirim süresinde yapılmadığını ileri sürmesinin iyi niyetli sayılmayacağına ve bu nedenle bildirim şartının aranmayacağına karar vermiştir, Yargıtay 11. HD. 2007/2971 E. 2008/4548 K. 07.04.2008 T., **TURHAN**, s. 209.

³⁸⁹ "...Davalı taraf, davacının ihbar yükümlülüğünü yerine getirmemiş olması nedeniyle tazminat talep edemeyeceğini savunmuşsa da, Varşova/ Lahey Sözleşmesinin 26. maddesindeki **ihbar yükümlülüğü, eşyanın hasara uğradığı durumlarda uygulanacak olup, eksik teslim hallerinde uygulanmaz...**" İstanbul BAM. 14. HD. 2017/121 E., 2017/137 K., 29.03.2017 T.

³⁹⁰ **AKSOY**, *Fiili Taşıyıcı*, s. 224; **SÖZER**, ss. 252; "...Davaya konu sigortalı emtiada meydana gelen hasara ilişkin **ihbarın Montreal Sözleşmesi 31/2. maddede öngörülen süreden çok sonra yapıldığı sabittir. Davacı, davalı taşımacının kötü niyetli olduğunu iddia ve ispat edemediği gibi hasarın taşımadan kaynaklandığını da ispatlayamamıştır....** 1955'te Lahey ve 1975'te 4 sayılı Montreal Protokolü ile değiştirilen Varşova Anlaşması'nın 31/2 fıkrasında gösterilen süresinde **hasar ihbarında bulunulmamış ve hasarın taşıma esnasında oluştuğunun davacı tarafından ispatlanamamış olmasına göre, davacı vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmesi gerektiği kanaatine varılarak aşağıdaki hüküm kurulmuştur...** Davacı vekilinin istinaf başvurusunun ...**ESASTAN REDDİNE...**" İstanbul BAM 13. HD., 2018/372 E., 2019/56 K., 16.01.2019 T.

4.3. Hak Düşürücü Süre

Montreal Sözleşmesi md. 35 hükmüne göre taşıyıcı ve taşıyıcı çalışanlarına³⁹¹ karşı başvurulacak tazminat talep hakkı (yargı yoluna başvuru hakkı) iki yıllık hak düşürücü süreye tabidir. Bu sürenin başlangıcı, hava aracının varma yerine ulaştığı tarihtir. Eğer taşıma durdurulmuş ise durdurulma tarihi veya gecikme söz konusu ise hava aracının varması gereken tarih sürenin başlangıç tarihi olacaktır. İki yıllık hak düşürücü sürenin hesabında, davanın görüldüğü mahkemenin hukuku yani *lex fori* uygulanacaktır.³⁹²

4.3.1. Hak Düşürücü Sürenin Hesaplanması

Montreal Sözleşmesi iki yıllık sürenin varış anı, varması gereken an veya taşımanın durdurulduğu andan itibaren başlatılacağını düzenlemiştir. Bu sürenin hesaplanma esaslarına davaya bakan mahkemenin hukuku uygulanacağından, davaya bakan mahkeme Türk mahkemesi ise TBK md. 92/3'e göre sürenin başlangıç gününden itibaren iki yıl sonra aynı gün hak düşürücü sürenin son günü olacaktır. Son gün tatil gününe denk gelir ise sonraki ilk iş günü son gün olarak kabul edilir.³⁹³

Tarafların anlaşması ile daha uzun bir süre belirlenebilir. Ancak bu sürenin kısaltılmasına ilişkin anlaşmalar geçersizdir. Bu hak düşürücü süre içerisinde yanlış kişilere yöneltilen dava söz konusu ise artık gerçek sorumlulara karşı dava

³⁹¹ Taşıma sözleşmesi ve Montreal Konvansiyonunda belirtilmeyen durumlar veya taşıyıcı olarak kabul edilmeyen kişilere karşı açılacak davalar açısından bu hüküm uygulanmayacaktır, **SÖZER**, s.262; *Sabena Belgian World Airlines v United Airlines Inc.*, 773 F. Supp. 1117, 1991 tarihli davasında Amerikan yerel mahkemesi, taşımayı taahhüt eden havayolu şirketi, yer hizmetlerini sağlayan şirket tarafından yükün yetkisiz kişilere teslim edilmesi nedeniyle yer hizmetleri şirketine tazminat davası açması üzerine, kararda taraflar arasındaki ilişkinin sözleşmesel bir ilişki olduğu, taşıma ilişkisi bulunmadığı bu nedenle iki yıllık hak düşürücü süreyi düzenleyen konvansiyon hükmünün burada uygulanmayacağı belirtilmiştir, **TURHAN**, s. 197.

³⁹² **AKSOY**, *Fiili Taşıyıcı*, s. 231; Tazminat ödemek zorunda kalan taşıyıcının rücu hakkı doğarsa, bu hakkın niteliği ile diğer taşıyıcılara karşı bu hakkını dava olarak ileri sürmesi hususunda konvansiyonun yanında uygulanacak kurallara göre bir değerlendirme yapılır, **GENÇTÜRK**, s. 280.

³⁹³ **GÖLCÜKLÜ**, *Montreal Sözleşmesi Uyarınca Taşıyıcının Uluslararası Yolcu Taşıma Sözleşmesinden Doğan Sorumluluğu*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Eylül 2015, s. 227; **GÖLCÜKLÜ**, *Hava Hukuku*, s. 242.

açılmayacaktır. Birden çok sorumlu var ise ve bunlardan bir veya birkaçına dava açılmışsa, süre geçtikten sonra diğer sorumlulara karşı dava açılmaz.³⁹⁴

Hak düşürücü sürenin hesabında, davaya bakan mahkemenin hukukunun uygulanacağına dair düzenlemeye aykırı kararlar verildiği görülmektedir. Örneğin; *Narayanan v. British Airways*³⁹⁵ davasında, ileri derecede akciğer hastalığı olan Panansam Narayanan'ın 26 Aralık 2008'de British Airways uluslararası uçuşu sırasında ek oksijen desteği olmuş ve uçağın varış tarihinden yaklaşık altı ay sonra Panansam, 11 Haziran 2009'da ölmüştür. Panansam'ın mirasçıları Montreal Sözleşmesi'ne taraf olan California Eyalet Mahkemesinde British Airways'e karşı, Narayanan'a uçakta "ek oksijen verilmemesi" nedeniyle ölümün hızlandığı iddiası ile 07 Mart 2011'de dava açmıştır. Mahkeme, Narayanan'ın davasını Montreal Konvansiyonu 35/1 maddesinde bulunan, uçaklarının varış tarihten itibaren iki yıl içinde başvuru yapılmamış olması nedeniyle davayı reddetmiştir. Kararın temyiz edilmesi üzerine, temyiz mahkemesi 2 yıllık süre başlangıcının, Narayanan'ın ölüm tarihi değil uçağın varış tarihi olarak alınması gerektiğini belirterek ilk derece mahkemesi kararını onamıştır. Ancak bu karar, Montreal Konvansiyonu'nun 35/2 maddesinde bulunan "Bu sürecin hesaplanması yöntemi, davaya bakan mahkemenin kuralları tarafından tayin edilecektir." düzenlemesi göz ardı edilerek, davaya bakan mahkemenin Narayanan lehine yorum yolu ile sürenin başlangıcını tayin edebilecekken bunu yapmaması nedeniyle eleştirilmiştir.³⁹⁶

Kazadan sonra ortaya çıkan zararlar açısından Montreal Sözleşmesinde ayrıca bir düzenleme bulunmamaktadır. Montreal Sözleşmesinde "uçağın varması anından itibaren" 2 yıllık tek bir süre belirlenmiştir. Bu açık hüküm karşısında 2 yıl sonrasında, sonradan ortaya çıkan zararlar nedeniyle dava açılacağı mümkün olmasa da, mağduriyetin oluşacağı şüphesizdir. Burada boşluk durumunun bulunduğu yorumu ile

³⁹⁴ ÖZDEMİR, s. 306.

³⁹⁵ *Narayanan v. British Airways, United States Court of Appeals, Ninth Circuit. Susheela NARAYANAN, individually and as Successor-in-interest to Papanasam Narayanan, deceased, on behalf of the Heirs and Estate of Papanasam Narayanan; Tara Castro Narayanan; Ranjit Narayanan, Plaintiffs–Appellants, v. BRITISH AIRWAYS, Defendant–Appellee. Volume 11–55870. Decided: March 19, 2014. NGUYEN. NARAYANAN v. BRITISH AIRWAYS. <https://caselaw.findlaw.com/us-9th-circuit/1660551.html>. (Erişim Tarihi:15 Ekim 2018).*

³⁹⁶ Allison STEWART, «The Montreal Convention's Statute of Limitations - A Failed Attempt at Consistency.» *Journal of Air Law and Commerce* (Southern Methodist University), Volume 80 (2015): ss. 272-274.

lex fori kuralı uygulanarak, mahkemenin hukuku izin verdiği ölçüde, hak düşürücü sürenin zararın oluştuğu tarih dikkate alınarak çözüm yoluna başvurulabilir.

4.3.2. İki Yıllık Sürenin Hukuki Niteliği

Konvansiyonda bulunan iki yıllık süre hak düşürücü süredir. Bu nedenle bu sürenin durması veya kesilmesi mümkün değildir. İki yıllık hak düşürücü süre düzenlenmesi hava taşımada uzun süreli belirsizlik ve öngörülemez davalardan kaçınma amacını taşımaktadır. Her ne kadar Türk hukukunda bu sürenin zamanaşımı süresi olduğu yönünde yorum ve uygulamalara rastlansa da Montreal Sözleşmesinin emredici niteliği ve Montreal Sözleşmesinin 35/1’de bulunan “*shall be extinguished*” ifadesi göz önüne alındığında sürenin hak düşürücü süre olarak kabulü uygun olacaktır.³⁹⁷ Bu süre içerisinde davanın açılması yeterli olup, sonuçlanması şart değildir.³⁹⁸ Davanın yetkisiz ve görevsiz mahkemede açılması ve düzeltilebilir usuli hatalar nedeniyle hak düşürücü sürenin geçtiğinden bahsedilemez. Bu durumda süresinde talep ile yetkili ve görevli mahkemeye gönderme, hatanın düzeltilmesi talepleriyle hak düşürücü sürenin geçmesi önlenebilir. Daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak açıkladığımız³⁹⁹ TBK md. 158 hükmünün uygulanması bu durumda da mümkündür.

Son olarak, uluslararası havayolu taşımada kapsamında ileri sürülen rücu talepleri ile ilgili yabancı mahkeme kararlarına rastlanmaktadır. Örneğin; *Chubb Insurance Company of Europe, S.A. v. Menlo Worldwide Forwarding, Inc.*⁴⁰⁰ davasında, Amerika Temyiz Mahkemesi, Yeni Zelanda'daki bir mühendislik şirketi, Kasım 2004'te Yeni Zelanda'dan Amerika'ya kadar bir türbin motorunun taşınması için bir kargo nakliyecisi UPS ile anlaşmış ve UPS ise fiili taşıma işi için Qantas ile anlaşmıştır. Taşınan motor, Los Angeles'taki hedef'ine 19 Kasım 2004 tarihinde

³⁹⁷ Bu hususta sürenin, zamanaşımı süresi olduğu, Varşova Konvansiyonu ve Montreal Konvansiyonu ilgili maddelerinde bulunan ifadeler nedeniyle hak düşürücü süre olarak yorumlamanın mümkün olmadığı yönünde farklı görüşler bulunmaktadır, **BOZKURT BOZABALI**, ss. 203-204; **CANBOLAT**, s. 111.

³⁹⁸ **GÖLCÜKLÜ**, *Taşıma Sözleşmesinden Doğan Sorumluluğu*, ss. 223-224; **GÖLCÜKLÜ**, *Hava Hukuku*, s. 242.

³⁹⁹ Bkz. s. 15.

⁴⁰⁰ *Ninth Circuit Court of Appeals, Chubb Insurance Company of Europe, S.A. v. Menlo Worldwide Forwarding, Inc.*, ___ F. 3d, 2011 WL 451953, 9th Cir., Feb. 10, 2011,

hasarlı bir durumda ulaşmıştır. Sigorta şirketinin dava açması üzerine, davalı UPS tazminatı ödemiş ve fiili taşıyıcıya bu ödeme için “Montreal Sözleşmesinin 35. Maddesi kapsamındaki iki yıllık sınırlama süresinin sona ermesinden yaklaşık on ay sonra” 18 Eylül 2007'de rücu etmiştir. Ancak mahkeme, 35. maddenin doğrudan tazminat talepli dava hakkını ortadan kaldırdığı, ödemedi sonraki talepler için 37. maddenin yorumundan yola çıkılarak, rücu hakkında iki yıllık sürenin uygulanmayacağına karar vermiştir.⁴⁰¹

5. MULTIMODAL TAŞIMADA SÜRELER

5.1. Uygulanacak Hukuk

Taşıma türlerinin her biri için ayrı düzenleme bulunması, buna karşın multimodal taşımalar için kapsayıcı bir düzenleme bulunmaması nedeniyle ve bu ihtiyacı karşılamak üzere Uluslararası Deniz Hukuku Komitesi “CMI” (*Comite Maritime International*) 1911 yılında, multimodal taşımaların bir kısmının deniz taşınması olduğu önyargısı ile çalışmalara başlamıştır. Deniz taşımalarından bağımsız olarak yapılmaya başlanan ilk çalışma ise Milletlerarası Ticaret Odası (*International Chamber of Commerce*) “ICC” tarafından yapılan 1927 tarihli konferanstır. Birleşmiş Milletler “BM”, ticaret ve kalkınma alanındaki temel organı UNCTAD (*United Nations Conference on Trade and Development*) çalışmalar düzenlemiş ve deniz taşımaları temelinden hareketle multimodal taşımalar için metin hazırlamıştır. Birleşmiş Milletler Karma Taşımalar Hakkında Cenevre Konvansiyonu “BM-CK” (*United Nations Convention on International Multimodal Transport of Goods*)⁴⁰² 24.05.1980 tarihinde imza ve kabule sunulmasına rağmen henüz yürürlüğe girmemiştir. Akabinde 01.01.1992 tarihinden itibaren yürürlük kazanmak üzere UNCTAD/ICC Kuralları yayınlanmış, ancak bu kurallar da henüz yürürlük

⁴⁰¹ Scott D. CUNNINGHAM and Michael J. HOLLAND, *Two Year Limitation Period Not Applicable to Contribution and Indemnity Claims under Montreal Convention*. 01 February 2011. <https://condonlaw.com/2011/02/two-year-limitation-period-applicable-contribution-indemnity-claims-montreal-convention/>. (Erişim Tarihi:13 Ekim 2018).

⁴⁰² “Consensus ilkesi ile kabul edilen bir konvansiyon olup, bu şekilde kabul edilen uluslararası konvansiyonlar, imzacı devletleri bağlamaz. Konvansiyonun yürürlüğe girmesi için en az otuz devlet tarafından imzalanması veya otuz devletin katılması gerekmektedir.” ADIGÜZEL, *Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*, s. 113.

kazanmamıştır. BM-CK ve UNCTAD/ICC Kuralları henüz yürürlükte olmasa da karma taşımalar açısından yol gösterici olma özelliğini taşımaktadır.⁴⁰³

CMR md. 2'ye göre, eşya taşıttan çıkarılmaksızın ve taşıtla birlikte değişik tür araçlarla taşıma söz konusu ise yine CMR hükümleri uygulanacaktır.⁴⁰⁴ Konteyner taşıt sayılmadığından, konteynerin başka bir taşıma yöntemi taşıtına yüklenmesi halinde CMR 2 kapsamında değerlendirilmeyecektir. Ancak taşıyıcı, izin almaksızın taşımayı değişik tür araçlarla yapıyorsa sorumluluk açısından CMR hükümleri uygulanacaktır.⁴⁰⁵

Taraflar taşıma sözleşmesine, BM-CK ve UNCTAD/ICC Kuralları'na atıf yaparak veya sözleşme içeriğine bu kuralları koyarak aralarındaki sürecinde bu kuralların uygulanmasını sağlayabilirler.⁴⁰⁶ Taraflar herhangi bir hukuk seçimi yapmamışlarsa, MÖHUK 29/1 uygulama alanı bulacaktır. Uygulanacak hukukun Türk hukuku olduğu sonucuna ulaşırsa, TTK'nın dördüncü kitabının dördüncü kısmında "Değişik Tür Araçlarla Taşıma" başlığı altında düzenlenen 902-905 maddeleri uygulanacaktır.⁴⁰⁷ Tarafların seçimi halinde uygulanacak olan BM-CK açısından zamanaşımı ve bildirim sürelerine aşağıda kısaca değinmemiz gerekmiştir.

5.2. Bildirim Süreleri

BM-CK md. 24/1'te, zıya veya hasarın açık olması halinde, teslim gününü takip eden ilk iş günü yazılı bildirim yapılması ve bu bildirim yapılmaması halinde eşyanın karma taşıma senedine göre teslim edildiğine dair karine oluşacağı düzenlenmiştir. Zıya veya hasar açık değilse altı gün içinde bildirim yapılmalıdır ve bu süre hak düşürücü olarak düzenlenmiştir. Birlikte ekspertiz incelemesi yapılmışsa yazılı bildirim gerek yoktur. BM-CK md. 24/6 taşıyıcının, gönderen veya eşyanın ilgisinin kusuruna dayanması halinde, sorumluluğu gerektiren olayın meydana gelmesinden itibaren doksan gün içinde bildirimde bulunmasını ve bu sürenin hak düşürücü süre olduğunu düzenlemektedir.⁴⁰⁸

5.3. Zamanaşımı Süreleri

⁴⁰³ ÖZDEMİR, ss. 82-83.

⁴⁰⁴ "Taşıt kavramı CMR md. 1/2'nin 19.09.1949 tarihli Karayolu Trafik Konvansiyonun 4. maddesine göre motorlu taşıtlar, bağlı taşıtlar, römorklar ve yan römorkları ifade eder" A.g.e., s. 84.

⁴⁰⁵ ADIGÜZEL, *Zıya ve Hasardan Sorumluluğu*, s. 24; ÖZDEMİR, s. 84; GENÇTÜRK, s.52; YETİŞ ŞAMLI, *Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu*, s. 6.

⁴⁰⁶ ADIGÜZEL, *Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*, s. 70.

⁴⁰⁷ Bkz. Birinci Bölüm, Beşinci Kısım.

⁴⁰⁸ ÖZDEMİR, s. 301.

BM-CK 25/1'e göre eşyanın kısmen de olsa teslim edildiği veya teslim edilmesi gereken günden sonraki ilk günden başlayan iki yıllık zamanaşımı süresi düzenlenmiştir. BM-CK diğer uluslararası sözleşmelerde olmayan altı aylık bir bildirim süresine daha yer vermiştir. BM-CK md. 24'te düzenlenen bildirim sürelerinin dışında olan bu sürede, taşıyıcıya karşı zararın ve talebin neler olduğu konusunda yazılı başvuru şartı düzenlenmiştir. Buradaki süre hak düşürücü süre olarak düzenlenmiştir. Ancak bu altı aylık süre içerisinde bildirim yapılmadan davanın açılmış olması halinde bu bildirimde gerek kalmamaktadır.⁴⁰⁹

⁴⁰⁹ ÖZDEMİR, 310-311.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EŞYA TAŞIMA HUKUKUNDA SÜRELERİ ETKİLEYEN KONULAR

1. ULUSLARARASI EŞYA TAŞIMALARINDA UYGULANACAK HUKUKUN TESPİTİ

Yabancı unsurlu eşya taşıması ile ilgili ihtilaflar çeşitlilik göstermektedir. Bu ihtilafların çözümü uluslararası ticaret açısından büyük önem arz etmektedir. Özellikle tez konumuz açısından uluslararası eşya taşımasından doğan hukuki ilişkilerde uygulanacak hukukun tespiti yapılması gerekmektedir. Bu nedenle öncelikle normlar hiyerarşisi ele alınacak, sonrasında MÖHUK çerçevesinde uygulanacak hukuk ile alındıktan sonra milletlerarası özel hukukta zamanaşımı ile ilgili açıklamalarda bulunulacaktır.

1.1. Genel Olarak

Normlar hiyerarşisi açısından, uluslararası hukuk ile ulusal hukuk arasındaki ilişki hakkında öğretide iki farklı görüş vardır. Bu görüşlerden birincisi *ikici (dualist)* görüştür. Bu görüşe göre, uluslararası hukuk ile ulusal hukuk tamamen birbirlerinden farklı ve bağımsız iki hukuk düzenidir. Diğer bir ifade ile ulusal ve uluslararası hukuk iki ayrı hukuk düzenidir ve birinin diğerine doğrudan uygulanması olanaklı değildir. İkinci görüş olan *tekçi (monist)* görüşe göre ise ulusal hukuk ve uluslararası hukuk tek bir hukuk düzenini oluşturur ve birlikte bir bütün olarak göz önüne almak gerekmektedir. Bu ikinci yaklaşımda, ulusal hukuk ile uluslararası hukuk kuralları çatışırsa, uluslararası hukuk kuralları, ulusal hukuka göre daha üstündür ve uluslararası hukuk kuralları uygulanır. Tekçi görüşte bulunan uluslararası düzeydeki yükümlülüğün üstün tutulmasını gerekliliği, hukuk düzeninin temel dayanağı *pacta sunt servanda* (ahdevefa) ilkesine dayanmaktadır.⁴¹⁰

Türk hukuku açısından, Anayasanın 90/son fıkrası: “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7.5.2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere*

⁴¹⁰ Yücel ACER ve İbrahim KAYA, *Uluslararası Hukuk*, Beşinci Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Eylül 2014, ss. 34-35.

ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.” demektedir. Bu hükme göre aynı konuda hem ulusal hukuk düzenlemelerinde hem de uluslararası sözleşmelerde düzenlemeler olduğu takdirde, uluslararası sözleşme hükümleri uygulanacaktır. Ayrıca Anayasanın 11. maddesinde bulunan “*Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır*” hükmü gereğince Anayasa 90/son fıkrasında bulunan uluslararası sözleşmelerin uygulama üstünlüğü, yasama, yürütme, yargı organlarıyla her türlü idari makamı, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.⁴¹¹

1.2. Eşya Taşımalarında Uygulanacak Hukuk

Öncelikle belirtmemiz gerekir ki Türkiye’nin taraf olduğu birçok eşyaların taşınmasına ilişkin uluslararası sözleşme bulunmaktadır. Yukarıda açıkladığımız üzere Anayasa md. 90’a göre Türkiye tarafından onaylanan bu uluslararası sözleşmeler artık iç hukukun bir parçası haline gelerek kanun hükmünde sayılmaktadır. MÖHUK⁴¹² md.1/2’ye göre, milletlerarası antlaşma hükümleri saklı tutulduğundan uluslararası antlaşmaların kapsamına giren eşyanın taşınmasına dair sözleşmelere, uluslararası antlaşma hükümleri uygulanacaktır.⁴¹³ Bu nedenle her somut olayda öncelikle olaya uygulanacak uluslararası antlaşmanın bulunup bulunmadığı araştırılmalı ve varsa bu antlaşma uygulanmalıdır.⁴¹⁴ Burada, her bir taşıma türü açısından uluslararası sözleşme bulunduğundan, MÖHUK md. 29’un uluslararası eşya taşımalarında uygulama alanı daha kısıtlı kalmaktadır.⁴¹⁵

⁴¹¹ Yusuf AKSAR, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk*, Üçüncü Baskı, Cilt I, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Haziran 2015, ss. 183-183

⁴¹² Resmi Gazete, sayı 26728, tarih 12.12.2007.

⁴¹³ “...davaya konu taşımının yabancılık unsuru taşıdığı, özel hukuka ait olan ve yabancılık unsuru barındıran uyuşmazlığı MÖHUK m.1 uyarınca Milletlerarası Özel Hukukun uygulanması gerektiği...” Yargıtay 11. HD., 2015/12971 E., 2017/240 K., 12.01.2017 T.

⁴¹⁴ “...MÖHUK madde 1/f.2 anlamında bir milletlerarası özel hukuk sözleşmesi olduğundan, Montreal Sözleşmesi’nin sessiz kaldığı konularda vasıflandırmaya ilişkin lex fori genel kuralı baskın görüş olarak burada da uygulanmalıdır. Diğer bir ifade ile Montreal Sözleşmesi’ni uyuşmazlığa uygulayacak olan yetkili Türk mahkemesi, diğer bir metot olan lex causae metodunu değil lex fori genel kabul gören görüşü çerçevesinde **Montreal Sözleşmesi’nde sessiz kalınan noktaları kendi hukukuna göre tamamlayacaktır.** Bunun dışında Montreal Sözleşmesi’nde ispat külfetine dair eksiklikler ve ispatın yapılması şekli ile delil ibrazı, delil ikamesi ile delillerin değerlendirilmesi gibi usule ilişkin meseleler bu sebeple lex foriye yani Türk Hukuku’na tabi olacaktır...” GÖLCÜKLÜ, *Taşıma Sözleşmesinden Doğan Sorumluluğu*, s. 162.

⁴¹⁵ Nuray EKŞİ, *Milletlerarası Ticaret Hukuku*, 2. Bası, İstanbul: Beta, Ekim 2015, s. 131.

Eşya taşıma sözleşmesinin herhangi bir uluslararası antlaşma kapsamına girmediği durumda MÖHUK hükümlerine göre uygulanacak hukuk belirlenecektir. Bu kapsamda MÖHUK md. 29 düzenlemesi, sadece eşyanın taşınmasına ilişkin sözleşmeler için özel kuralları içermektedir. Bu nedenle yolcu taşınmasına ilişkin sözleşmeler bu madde kapsamında değerlendirilmemektedir. Bu maddeye göre:

“Eşyanın Taşınmasına İlişkin Sözleşmeler

(1) *Eşyanın taşınmasına ilişkin sözleşmeler tarafların seçtikleri hukuka tâbidir.*

(2) *Tarafların hukuk seçimi yapmamış olmaları hâlinde, sözleşmenin kuruluşu sırasında taşıyıcının esas işyerinin bulunduğu ülke aynı zamanda yüklemenin veya boşaltmanın yapıldığı ülke veya gönderenin esas işyerinin bulunduğu ülke ise bu ülkenin sözleşmeyle en sıkı ilişkili olduğu kabul edilir ve sözleşmeye bu ülkenin hukuku uygulanır. Tek seferlik charter sözleşmeleri ve esas konusu eşya taşıma olan diğer sözleşmeler de bu madde hükümlerine tâbidir.*

(3) *Hâlin bütün şartlarına göre eşyanın taşınmasına ilişkin sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşmeye bu hukuk uygulanır.”*

Eşyanın taşıma sözleşmesinin MÖHUK md. 29 kapsamında değerlendirilebilmesi için yabancılık unsuru taşıması ve somut olaya uygulanacak uluslararası bir antlaşma bulunmaması gerekmektedir.⁴¹⁶ MÖHUK md. 29’da eşya taşıma sözleşmesi olarak bir ayırım yapılmadığı için kara, demiryolu, deniz, hava ve hatta multimodal⁴¹⁷ olarak yapılan tüm taşıma modlarına ilişkin sözleşmeler, maddenin uygulama kapsamında değerlendirilmektedir.⁴¹⁸

⁴¹⁶ M. Onur BAŞAR, «Milletlerarası Eşya Taşıma Hukukuna Uygulanacak Hukuk.» *İstanbul Barosu Dergisi*, Sayı 5, (2009), s. 2480.

⁴¹⁷ “Birden fazla araçla eşyanın bir yerden bir yere taşınmasını esas alan, yani birden fazla taşıma şeklini içeren ve tek taşıyıcı tarafından yapılan bu taşıma şekli literatürde multimodal taşıma olarak adlandırılmaktadır. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) ise bu taşımayı değişik tür araçlarla taşıma olarak adlandırmıştır.” ADIGÜZEL, *Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*, s. 2.

⁴¹⁸ EKŞİ, s. 107; “...Böylece, eşya taşıma sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda, mahkemelerin zaten yapmak zorunda oldukları ön çalışma, biraz daha karmaşık hâle gelmiştir. Önce, uyuşmazlığın “yabancılık unsuru” içerip içermediği belirlenecek, içeriyorsa bu kez uygulanacak bir milletlerarası sözleşme bulunup bulunmadığına bakılacak, milletlerarası sözleşme yoksa MÖHUK [2007] m. 29 f. 2 ve 3 uyarınca yetkili hukuk belirlenecektir.

Bu çerçevede, yeni düzenlemedeki bir aksaklığa işaret etmek gerekir. MÖHUK [2007] m. 29 f. 2 c. 1’de öngörülen kıstasların oluşmadığı hâllerde, bu kez MÖHUK [2007] m. 24 f. 4’te öngörülen genel hüküm devreye girecektir. Bu hükmün ikinci cümlesi taşıma sözleşmelerine uygulandığında, her ihtimalde “taşıyanın işyeri” hukuku yetkili olacaktır. Dolayısıyla, MÖHUK [2007] m. 29 f. 2’de öngörülen kural işletilemediğinde, herhangi bir ek şart veya kıstas dikkate alınmadan, yine de “taşıyanın işyeri”nin bulunduğu devletin hukuku uygulama alanı bulacaktır. Böyle olunca, MÖHUK [2007] m. 29 f. 2 gereksiz bir düzenleme hâline gelmiştir.

MÖHUK md. 29’da bahsi geçen “eşyanın taşınmasına ilişkin sözleşmeler”, “taşıyıcı”, “gönderen”, “yükleme yeri”, “boşaltma yeri” ve “esas işyeri” terimlerinin açıklanması maddenin uygulama alanının anlaşılması açısından önemlidir. Esasında yabancılık unsuru içeren hukuki ilişkiye bir devletin hukukunun uygulanmasının tespitine yarayan bu kavramlar bağlama noktalarıdır. Bağlama noktalarında yapılacak kıstaslar için üç yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden ilki hakimin hukukuna yani *lex fori*’ye, ikincisi hukuki ilişkinin esasına uygulanacak hukuka yani *lex causae*’ya, üçüncüsü ise bağımsız metotlarına ve mukayeseli hukukun esaslarına dayanmaktadır. Öğretide *lex fori* yöntemi tercih edilmektedir.⁴¹⁹

Eşya taşıma sözleşmesi, gönderenin yani taşıtanın belli bir ücret ödemesi karşılığında, taşıyıcının eşyayı bir yerden başka bir yere götürmeyi üstlendiği sözleşme türü olarak tanımlanabilir. Eşya taşıma sözleşmesinin taraflarından olan *taşıyıcı* (deniz eşya taşımasında *donatan*), taşıma sözleşmesi ile eşya taşıma işini üstlenen kişidir. Eşya taşıma sözleşmesinin bir diğer tarafı *gönderen* (*taşıtan*) ise eşyanın taşınması için taşıyana belli bir ücret ödemeyi üstlenen kişidir. *Yükleme yeri*, eşya taşıma sözleşmesine konu eşyanın gönderen tarafından taşıma aracına getirildiği yerdir. *Boşaltma yeri*, sözleşmeye konu eşyanın, gönderilene teslimi için araçtan taşıma güvenliğine uygun bir şekilde boşaltıldığı yer olarak tanımlanabilir. MÖHUK md. 29’da taşıyıcının esas işyerinden bahsedildiği için *esas işyeri*, taşıyıcının ticari işletme merkezinin bulunduğu yerdir.⁴²⁰

MÖHUK md. 29/2’ye baktığımızda, maddenin uygulama alanına ilişkin olarak tek seferlik charter sözleşmelerinin ve esas konusu eşya taşıma olan diğer sözleşmelerini de kapsadığı görülmektedir.⁴²¹ Kanun maddesinin gerekçesinde, Avrupa Birliği hukukuna uyum amacından bahsedilmiştir. Bu hususta öncelikle charter sözleşmelerinin incelenmesi gerekmektedir. Charter sözleşmesi, ücret karşılığında geminin bir kısmının veya tamamının taşıtana ayrılması olarak tanımlanabilir. Charter sözleşmesine baktığımızda, yolculuk ve zaman charteri sözleşmesi olarak iki şekilde

Bu sorun, kaynak Roma Milletlerarası Sözleşmesinde yer alan kuralların eksik alınmasından doğmuştur; kaynak milletlerarası sözleşmede, MÖHUK [2007] m. 24 f. 4’e tekabül eden kuralın eşya taşıma sözleşmelerine uygulanmayacağı açıkça öngörülmüştür...” ATAMER, Deniz Ticareti Hukuku, ss. 539-540.

⁴¹⁹ Rumeysa PARTALCI, «Eşyanın Taşınmasına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk Hakkındaki MÖHUK Madde 29’un Değerlendirilmesi.» , *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Cilt 37, Sayı 2 (2017), s. 766.

⁴²⁰ A.g.e., ss. 766-768.

⁴²¹ BAŞAR, s. 2481.

düzenlenmektedir. Yolculuk çarteri sözleşmesinde taşıyıcı, geminin tamamını veya bir kısmını, bir veya birden çok yolculuk için, ücret karşılığında, gönderene tahsis ederek, denizyolu ile eşya taşımayı üstlenmektedir. Zaman çarteri sözleşmesi ise belli bir süre için ve bir ücret karşılığında geminin ticari yönetimini, tahsis olunana bırakmayı üstlendiği sözleşmedir.⁴²²

MÖHUK md. 29/2’de belirtilen tek seferlik çarter sözleşmesinin bir defa yapılan yolculuk çarteri sözleşmesi olduğu söylenebilecektir. Bu konuda MÖHUK ile benzer içeriğe sahip olan ve Avrupa Birliği hukukuna uyum amacı taşıdığından Roma Konvansiyonu’nun md. 4/4 metninden yararlanılabilecektir. Roma Konvansiyonu m. 4/4’te bulunan “*single voyage charter-parties*” terimi, hukukumuzdaki yolculuk çarterine karşılık gelmektedir. Buradan hareketle bir defa yapılan yolculuk çarteri sözleşmesinin MÖHUK m. 29 kapsamında olduğu açıktır. Ancak istisna olarak şunu belirtmemiz gerekir ki, her somut çarter sözleşmesi ayrı ayrı dikkate alınarak değerlendirilecektir. Bu değerlendirme sonucunda çarter sözleşmesinde kira veya hizmet unsuru ön plana çıktığı sonucuna varılırsa burada MÖHUK md. 29 hükmü uygulanmayacaktır. Çünkü MÖHUK m. 29, belli bir tür eşya taşıma sözleşmesinden bahsetmediği için, konusu eşya taşıma olan bütün sözleşmelerine uygulanabilir.⁴²³

Hollanda Mahkemesi, Roma Konvansiyonu md. 4/4’ün sadece voyage çarter partilere mi yoksa tüm çarter sözleşmelerine mi uygulanacağına dair Avrupa Birliği Adalet Divanına ön sorun olarak sormuş, Adalet Divanı taşıma işleri ile ilgili tüm çarter sözleşmelerinin bu maddenin uygulama içinde kaldığını ifade etmiştir. Ayrıca Fransız Temyiz Mahkemesi 20 Mayıs 1997 tarihli kararında, taraflarca hukuk seçimi yapılmadığı sürece Roma Konvansiyonu 4/4 düzenlemesinin zaman çarter açısından da uygulanacağına karar vermiştir.⁴²⁴

Uygulanacak hukuk açısından, MÖHUK m. 29 kapsamında değerlendirilen eşya taşıma sözleşmelerinde taraflar hukuk seçimi yapmışlarsa öncelikle bu seçilen hukuk uygulanacaktır.⁴²⁵ Hukuk seçiminin şekli MÖHUK m. 24’teki genel kural gereğince açık veya zımni şekilde yapılabilir.⁴²⁶

⁴²² PARTALCI, ss. 772-773.

⁴²³ EKŞİ, s. 107.

⁴²⁴ A.g.e., ss. 112-114.

⁴²⁵ BAŞAR, s. 2484.

⁴²⁶ EKŞİ, s. 107; “Nitekim uygulamada kullanılmakta olan, önceden basılmış (matbu) bütün konişmento formlarının arka yüzünde *general paramount clause* veya benzer başlıklı bir kayıt yer almaktadır. Bu kayıt, “genel öncelik şartı” olarak tercüme edilebilir ve Lahey veya Lahey/Visby Kuralları’nın uygulanacağını öngörmektedir. Tipik bir metin şöyledir:

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi *Nefterudovoz 33* adli gemiye ilişkin davada, bu tarafların açıkça seçtikleri hukukun uygulanmasına dair konu tartışılmış, *paramount clause* (öncelik kaydı) ile taraflarca seçilmiş hukuk olması durumunda, tarafların bu hukuk seçimi iradelerine saygı gösterilmesi gerektiğine karar verilerek, tarafların seçtiği uluslararası sözleşmeyi doğrudan uygulamıştır.⁴²⁷

Tarafların hukuk seçimi yapmamış olması halinde, eşyanın taşınmasına ilişkin sözleşmeye MÖHUK m. 29/2'ye göre, taşıyıcının esas işyerinin bulunduğu ülke hukuku uygulanır. Buradaki esas işyerinin, sözleşmenin imzalanmasından sonra işyeri değişikliğinden uygulanacak hukukun etkilenmemesi amacıyla “sözleşmenin kuruluşu sırasındaki” işyeri olması uygulanacak olan hukuk açısından temel noktadır. Ayrıca taşıyıcı açısından esas işyeri hukukunun uygulanabilmesinin şartları ise, malların yükleme veya boşaltma yeri ya da gönderenin esas işyeri taşıyıcının esas işyerinin bulunduğu ülke ile aynı olmalıdır. MÖHUK m. 29/3 yukarıdaki kurala bir istisna koyarak, halin bütün şartlarına göre eşyanın taşınmasına ilişkin sözleşme ile daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması halinde, sözleşmeye bu hukuk uygulanacağını düzenlemiştir. Daha sıkı ilişkili hukukun tespitinde sözleşmenin ifa yeri, yazım dili, kuruluş yeri, tarafların hangi ülkenin vatandaşı olduğu, taraflara ait işyerleri ile mutad meskenleri, yerleşim yerleri, eğer varsa yetkiye dair anlaşma ve tüzel kişiliğin idare merkezi kıstaslarının birden fazlasının aynı hukuku gösterecek şekilde bulunması gerektiği söylenebilir.⁴²⁸

Taşıyıcının esas işyeri hukukunun uygulanmasının, kanun maddesinde belirtilen şartların bulunmaması durumunda, madde gerekçesinde MÖHUK md. 24'teki genel kuralın uygulanacağı belirtilmiştir. Bu konuda daha iyi bir çözüme ulaşabilmek için MÖHUK md. 24/4'ün ve MÖHUK m. 29/2'nin birlikte ele alınması yerinde olacaktır. MÖHUK m. 24/4'te düzenlendiği üzere, taraflar hukuk seçimi yapmadıklarında objektif bağlama kuralına göre sözleşme ile en sıkı ilişkili hukuk

(2) *General Paramount Clause*

(a) *The Hague Rules contained in the International Convention for the Unification of certain rules relating to Bills of Lading, dated Brussels the 25th August 1924 as enacted in the country of shipment, shall apply to this Bill of Lading. (...)*

Bu kaydı şöyle tercüme etmek mümkündür:

“(2) Genel Öncelik Kaydı

(a) Lahey Kurallarını ihtiva eden ve Brüksel'de 25 Ağustos 1924 tarihinde kabul edilen “Konişmentolara İlişkin Bazı Kuralların Tevhidi Hakkında Milletlerarası Sözleşme”, yükleme limanı devletinde yürürlüğe koyulduğu hâliyle bu konişmentoya uygulanır. (...)” ATAMER, Deniz Ticareti Hukuku, s. 534-535.

⁴²⁷ ATAMER, s. 536.

⁴²⁸ PARTALCI, ss. 775-776.

uygulanacaktır. Maddeye göre en sıkı ilişkili hukukun tespitinde karakteristik edim borçlusunun işyeri, bu bulunmadığı takdirde yerleşim yeri, birden çok işyeri varsa sözleşmeyle en sıkı ilişki içinde bulunan işyeri hukuku kıstasları uygulanacaktır. Burada ayrıca belirtmemiz gerekir ki, sözleşmenin şekline ilişkin MÖHUK md. 7 ve sözleşmenin taraflarının ehliyetine ilişkin ise MÖHUK md. 9 hükümleri uygulanacaktır.⁴²⁹

1.3. Milletlerarası Özel Hukukta Zamanaşımı

MÖHUK'da zamanaşımı ile ilgili ayrı bir hüküm yer almaktadır. MÖHUK md. 8. "*Zamanaşımı, hukuki işlem ve ilişkinin esasına uygulanan hukuka tabidir.*" hükmünü getirmiştir. Bu maddeye göre zamanaşımı, hukuki işlem veya ilişkinin esasına uygulanan hukuka (*lex causae*) tabi kılınmıştır.⁴³⁰ Bu durumda talep edilen alacak için zamanaşımı ayrı bir maddede düzenlenmiş olsa da eşya taşıma sözleşmelerinden kaynaklanan alacaklar için zamanaşımı süresi, somut olaya uygulanacak uluslararası sözleşme bulunmaması halinde, MÖHUK md. 29.'da gösterilen hukuktaki zamanaşımı süresi olacaktır. Dolayısıyla zamanaşımı süresine, durma ve kesilmesine, hesaplanmasına MÖHUK md. 29 uyarınca eşya taşıma sözleşmesinin esasına uygulanacak hukuk uygulanır.⁴³¹

Bununla beraber, zamanaşımının usul hukuku olarak ele alındığında hakimin hukukuna (*lex fori*) göre, ancak maddi hukuka göre bir değerlendirme yapılıyorsa sözleşmenin esasına uygulanacak hukuka (*lex causae*) göre uygulama yapılması gerekmektedir. Zamanaşımı ve hak düşürücü süreler açısından Avrupa Birliği Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Dair Roma II Tüzüğü md. 12'de zamanaşımına işlemin esasına uygulanacak hukukun uygulanacağı belirtilmiştir. Amerika Birleşik

⁴²⁹ A.g.e., ss. 779-780; MÖHUK md. 7'ye göre, sözleşmenin şekli, taşımaya dair sözleşmenin yapıldığı ülke hukukunun öngördüğü veya sözleşmenin esasına uygulanacak hukukun belirlediği şekilde yapılması gerekmektedir. MÖHUK md. 9'da ise işlem yapma hak ve fiil ehliyetine dair düzenleme yapılmıştır. Buna göre kişinin işlem yapma hak ve fiil ehliyetine sahip olup olmadığı kendi milli hukukuna tabi olacaktır. Ancak kişi kendi milli hukukuna göre ehliyetsiz olmakla birlikte, işlemin yapıldığı yer hukukuna göre ehliyetli sayılıyorsa yapılan hukuki işlemler nedeniyle bağlı olacaktır. Tüzel kişilerin veya kişi veya mal topluluklarının hak ve fiil ehliyetleri gerçek kişilerden farklı hükümlere tabidir. Buna göre Tüzel kişilerin hak ve fiil ehliyeti idare merkezinin bulunduğu hukukuna tabidir. Kanun maddesi buna da istisna getirerek tüzel kişinin fiili idare merkezi Türkiye'de ise Türk hukuku uygulanabileceğini düzenlemiştir. Kişiliği bulunmayan kişi veya mal topluluklarının ehliyetine ilişkin ise fiili idare merkezi hukuku düzenlemeleri uygulanacaktır.

⁴³⁰ AYGÜN/ÖNAL, s. 4920.

⁴³¹ EKŞİ, s. 98.

Devletlerinde zamanaşımının usul hukukuna tabi olduğu kabul edilerek *lex fori*ye göre uygulama yapılmaktadır. Ancak İngiltere 1985 tarihli *Foreign Limitation Act* ile zamanaşımını konusunu maddi hukuka ait olarak kabul etmiş ve *lex causae* göre uygulama yapmaya başlamıştır.⁴³² Örneğin yabancılık unsuru içeren bir eşya taşıma sözleşmesine uygulanacak hukuk Türk hukuku olduğu takdirde, zamanaşımına Türk hukuku hükümleri uygulanacaktır.

Burada ayrıca belirtmemiz gerekir ki, yabancı mahkemelerde açılan davaların Türk hukuku uyarınca zamanaşımını kesip kesmeyeceği konusunda, farklı görüş bulunmaktadır. Bununla birlikte, Yargıtay'ın mal rejiminden kaynaklanan davaları ile ilgili vermiş olduğu kararından⁴³³ yola çıkarak, yabancı mahkemelerde açılan davalar Türk hukukuna göre zamanaşımını kesmeyecektir.⁴³⁴

2. ARABULUCULUK SÜRECİNİN SÜRELERE ETKİSİ

2.1. Genel Olarak Arabuluculuk Kavramı

Küreselleşen dünyamızda, ekonomik ve sosyal hayatımız değişime uğramış ve bu değişimin kaçınılmaz sonucu olarak yargılamada değişim ve gelişmeler yaşanmıştır.⁴³⁵ Yargılamanın üzerindeki ağır yükün hafifletilmesi ve bireylerin daha etkin ve hızlı bir şekilde adalete erişimlerinin sağlanması için yargılama dışı (dostane) çözüm yöntemleri geliştirilmeye başlanmıştır.⁴³⁶ CAPETELLI ve GARTH açısından

⁴³² AYGÜN/ÖNAL, ss. 4911-4912.

⁴³³ Yargıtay 8. HD., 2010/1855 E., 2010/3896 K., 13.07.2010 T., “Bir yabancı mahkeme kararının tanınması ile o yabancı mahkeme kararının hukuki sonuçları, özellikle kesin hüküm etkisi Türk hukuku açısından da geçerli hale gelmiş olur. 12.12.2007 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun 59. maddesinde “...Yabancı ilamın kesin hüküm veya kesin delil etkisinin yabancı mahkeme kararının kesinleştiği andan itibaren hüküm ifade edeceği...” hükmüne bağlanmıştır. Buna göre, zamanaşımı süresinin başlangıcı olarak yabancı mahkeme tarafından verilen kararın kesinleşme tarihinin esas alınmasında herhangi bir isabetsizlik yoktur.”

⁴³⁴ AYGÜN/ÖNAL, s. 4942.

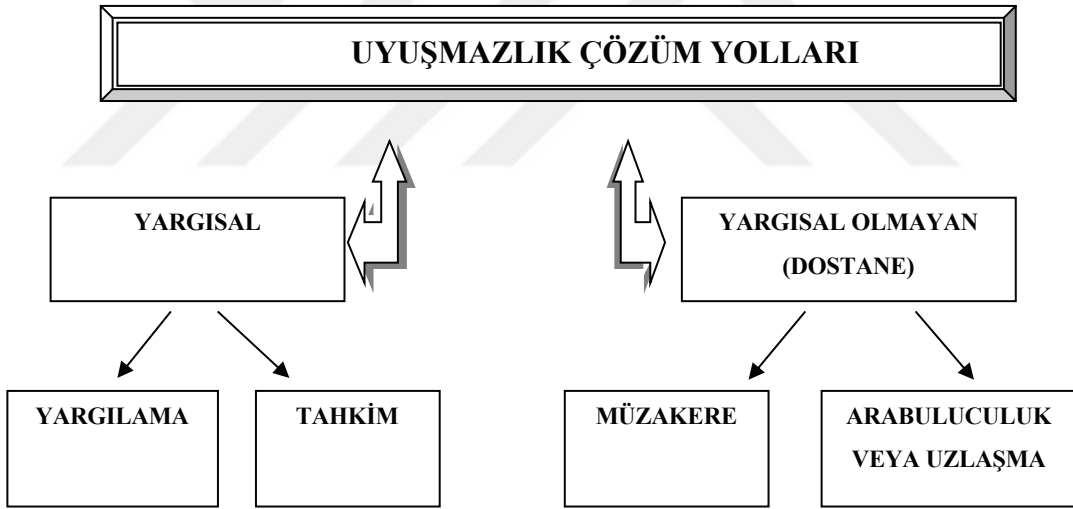
⁴³⁵ “Günümüzde, resmi yargı ve tahkim ihtilaf çözme yönteminin aşırı bürokratikleşerek hantal hale geldiği ve dolayısıyla ihtiyaçlara cevap veremediği kabul edilmektedir. Dünyanın her yerinde mahkemeler, ihtilafların yoğunluğu altında ezilmektedir. Bu yüzden davalar ciddi şekilde uzamaktadır.” Cemal ŞANLI, «Uluslararası Ticari ve Ekonomik Uyuşmazlıkların Arabuluculuk (ADR) Yönetimi ile Çözülmesi ve MTO'nun ADR Kuralları.» Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Cilt 22, Sayı 1 (2002), s. 58.

⁴³⁶ İlker KOÇYİĞİT ve Ahmet BULUR, Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk, Birinci Baskı, Ankara: Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı Yayını, Mart 2019, s. 5; Nesibe KURT KONCA, «Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk.» Seta Perspektif, Sayı 225 (Aralık 2018), s. 2.

adalete erişim süreci ve yöntemleri zamansal açıdan üç boyutta gerçekleşmiştir. İlk olarak 1960'lı yıllarda ekonomik açıdan güçsüz insanların adalete erişim haklarının kısıtlanmaması ve ekonomik engellerin kaldırılması için adli yardım kurumu düzenlenmiştir. İkinci olarak 1970'li yıllarda örgütsel engellerin kaldırılması amaçlanarak, grup davaları tanınmıştır. Grup davalarına ülkemizde Sendikalar Kanunu, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve Çevre Kanunu ile düzenlemeler yapılmıştır. Son olarak yargılama dışı çözüm yöntemleri geliştirilerek kullanılmaya başlanmıştır.⁴³⁷

Aşağıdaki şekilde görüleceği üzere, uyuşmazlık çözüm yolları, yargısal ve yargısal olmayan olmak üzere iki grupta toplanabilir. Yargısal çözüm yolları, yargılama ve tahkim yollarıdır. Yargısal olmayan uyuşmazlık çözüm yolları ise doğrudan görüşme (müzakere), arabuluculuk çözüm yollarıdır.⁴³⁸

Şekil 2: Uyuşmazlık Çözüm Yolları

Kaynak: Özgün tablodur.

⁴³⁷ Çiğdem **YAZICI TIKTIK**, Arabuluculukta Gizliliğin Korunması, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013, ss. 4-5; Ferhat **YILDIRIM**, «Türk Hukuk Sisteminde Alternatif Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk.» International Journal of Social Sciences and Education Research, Sayı 2(3) (2016), s. 750; “Özellikle 1977 senesinde ABD mahkemelerinde iki şirket arasındaki uyuşmazlıklarla ilgili olarak cereyan eden bir davanın üzerinden üç yıl geçmiş olmasına rağmen, mahkeme henüz yargılamanın başındadır ve usuli formalitelerin ikmali ile meşguldür. Daha sonra taraflar mahkemedeki davayı kendi haline bırakarak; taraf şirketlerin üst düzey yetkililerinin iştirak ettiği bir “mini trial” (mini yargılama) oluşturdular. Mini Trial çerçevesinde ihtilaf yarım saat içinde çözümlendi. Bu tarihten sonra ADR yöntemleri ABD hukuk kültürünün bir parçası haline geldi.” **ŞANLI**, s. 61.

⁴³⁸ Ali **YEŞİLİRMAK**, «Arabuluculuk Nedir?» Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı içinde, Editör, Ali **YEŞİLİRMAK** ve Elif Kısmet **KEKEÇ**, Council of Europe, Eylül 2017, s. 36.

Arabuluculuk, yargılama dışı çözüm yöntemi olup, dostane çözüm yöntemi olarak adlandırılabilir. Uyuşmazlığın tarafları, üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri özel hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuk yoluna başvurabilirler.⁴³⁹ Arabuluculuk çözüm yolu⁴⁴⁰ İngilizcede ADR (*Alternative Dispute Resolution*) yani “alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi” olarak ifade edilmektedir. Ülkemizde 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu’nun “HUAK”⁴⁴¹ yürürlüğe girmesi ile arabuluculuk çözüm yolu uygulaması giderek yaygınlaşmaktadır.⁴⁴²

Arabuluculuk; tarafsız bir kişinin (arabulucunun), taraflara uyuşmazlığı müzakere ederek anlaşmaya varmaları konusunda yardım sağladığı, gönüllülük esasına dayalı, süreç sonunda imzalanan anlaşma belgesi ile tarafları bağlayıcı hale geldiği özel bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak tanımlanabilir.⁴⁴³

HUAK md. 2’de arabuluculuk, “*Sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması halinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyari olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi,*” şeklinde tanımlanmıştır. 7036 Sayılı İş Mahkemeleri Kanunu’nun⁴⁴⁴ 17. maddesi ile madde metnine eklenen “*tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması halinde çözüm önerisi de getirebilen*” cümlesi

⁴³⁹ Sezin **AKTEPE ARTIK**, «Sinai Mülkiyet Mevzuatına Göre Marka Hukukunda Arabuluculuk.» Güncel Hukuk Dergisi, Sayı 164 (Ağustos 2017): s. 60.

⁴⁴⁰ “*Türk hukukunda, temel noktaları ve ilkeleri bakımından farklılıklar taşımalarına rağmen, AUÇ yolu olarak değerlendirilebilecek çeşitli düzenlemeler mevcuttur. Örneğin medeni usul hukukunda (HMK m. 137/1; m. 313-315 ve m. 407-444), toplu iş hukukunda (TSGLK m. 22, 23 ve 34/1), avukatlık hukukunda (Av. K. m. 35/A ve m. 95/2, b. 5), tüketici hukukunda (TKHK m. 66-72) aile hukukunda (4787 sayılı Kanun m. 7), 442 sayılı Köy Kanunu’nda (Köy K. m. 53), 6491 sayılı Türk Petrol Kanunu’nda (Petrol K. m. 11/4; m. 20), 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu’nda (Kamulaştırma K. M. 8), 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nda (VUK Ek Madde 1-12), idare hukukunda (659 sayılı KHK) ve hatta kamu düzeninin korunması düşüncesinin en yoğun hissedildiği ceza hukuku alanında dahi (CMK m. 253-255) alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak değerlendirilebilecek birtakım düzenlemelere yer verilmiştir.*” **KOÇYİĞİT/ BULUR**, s. 11.

⁴⁴¹ Resmi Gazete, Sayı 28331, Tarih 22.06.2012.

⁴⁴² Umut Ozan **ERGİNER**, «Arabuluculuk ve Gizlilik.» Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 9 (Haziran 2017): s. 74.

⁴⁴³ Andrew **GOODMAN**, Effective Mediation Advocacy A Guide For Practitioners/Arabuluculukta Etkili Taraf Vekilliği, Üçüncü Basım, Çeviren Adnan BIÇAKSIZ ve Zeynep ALKIN, Londra: Mediation Publishing, Temmuz 2017, s. 8; **KOÇYİĞİT/ BULUR**, s. 9.

⁴⁴⁴ Resmi Gazete, Sayı 30221, Tarih 25.10.2017.

ile arabuluculuğu daha etkin hale getirmek ve sürecin anlaşma ile sonuçlanmasını güçlendirmek için arabulucuların çözüm önerisinde bulunabilmeleri sağlanmıştır.⁴⁴⁵

Arabuluculuk yönteminin yaygınlaştırılması ve işler hale getirilmesi ile birlikte birçok yönden yarar sağlayacağı kabul edilmektedir. Zira arabuluculuk ile birlikte daha az masraf ve emek ile daha kısa sürede uyuşmazlıklar çözümlenmektedir. Bunun sonucunda, mahkemelerin iş yükü azalacağından yargılama dosyalarında daha kısa sürede ve daha etkin bir şekilde adalete erişim sağlanacaktır.⁴⁴⁶ Ayrıca arabuluculuk sürecinde, gizlilik ilkesi gereğince taraflar menfaatlerini daha özgürce ifade edebilir hale geldiği için sürece hâkim konumdadırlar. Buradan hareketle arabuluculuk sürecinde kullanılan bilgi ve belgeler, anlaşamama durumunda daha sonra ileri sürülemezdir. Diğer taraftan, arabuluculuk yöntemi ile toplumda iletişim artırılmakta, yargıya gitmeden uyuşmazlıklar çözüldüğü için toplumsal barışa da katkı sağlanmaktadır.⁴⁴⁷

2.2. Arabuluculuğun Temel İlkeleri

Arabuluculuk sürecinin başından sonuna kadar dikkate alınması gereken temel ilkeleri; gönüllülük (iradilik), arabulucunun tarafsızlığı ve bağımsızlığı, sürecin kontrolünün tarafların elinde olması ve gizlilik ilkeleri olarak sayabiliriz.⁴⁴⁸

Gönüllülük ilkesi, arabuluculuk yöntemine başvurma ve sürece katılma, tarafların kendi menfaatlerini özgürce açıklayabilme ve önerileri kabul veya reddedebilme ile sürecin sona erdirilmesi özelliklerini kapsamaktadır. HUAK. md. 3/1’de gönüllülük ilkesi “Taraflar, arabulucuya başvurmak, süreci devam ettirmek, sonuçlandırmak veya bu süreçten vazgeçmek konusunda serbesttirler.” şeklinde ifade edilmiştir.⁴⁴⁹ Arabulucunun tarafsızlığı ve bağımsızlığı ilkesi, arabuluculuk sürecinin tarafsız ve bağımsız üçüncü kişi arabulucu tarafından yürütülmesini ifa eder. Bu ilkeye göre, arabulucu taraflara eşit şekilde davranacak ve sürecin sonucunda varılacak anlaşmada menfaati bulunmayacaktır.⁴⁵⁰ HUAK md. 9 ve Hukuk Uyuşmazlıklarında

⁴⁴⁵ KURT KONCA, s. 1.

⁴⁴⁶ PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 711.

⁴⁴⁷ YAZICI TIKTIK, Gizliliğin Korunması, ss. 11-12.

⁴⁴⁸ KURT KONCA, s. 2.

⁴⁴⁹ Çiğdem YAZICI TIKTIK, «Arabuluculuk Sürecinin Temel İlkeleri.» Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı içinde, yazar Ali YEŞİLİRMAK ve Elif Kısmet KEKEÇ, Council of Europe, Eylül 2017, s. 45.

⁴⁵⁰ A.g.e., s. 51.

Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği⁴⁵¹ md. 4 ve 11’de bu ilkeye birçok kez vurgu yapılmıştır. Arabuluculuk sürecinin hakimiyetinin taraflarda olması ilkesi, tarafların karar verme yetkilerini tamamen ellerinde bulundurmalarını, sürecin yönetimi ve sürdürülmesine yönelik kuralların belirlenmesinin tamamen taraflara ait olmasını ifade etmektedir. Arabuluculuk sürecinde gizlilik ilkesi, aksi kararlaştırılmadığı sürece arabulucunun, uyuşmazlık taraflarının, müzakerelere katılan kişilerin arabuluculuk faaliyeti çerçevesinde sunulan veya diğer bir şekilde elde edilen bilgi ve belgeler ile kayıtları gizli tutulmasını ifade eder.⁴⁵² Anayasa Mahkemesi tarafından, HUAK’ın gizlilik maddesi ile bir kısım diğer maddelerinin iptali istemi ile açılan davada gizlilik ilkesine vurgu yapılarak iptal isteminin reddine karar verilmiştir.⁴⁵³

Arabuluculuk, uyuşmazlık çözüm süresinin kısalığı ve iradi yani gönüllülük esasına dayalı olması ve taraflar açısından daha ekonomik olması nedenleri ile tahkimden daha avantajlı bir çözüm yoludur. Ancak her ne kadar iradi bir çözüm yolu olsa da arabuluculuk yöntemi bazı durumlarda dava şartı olarak zorunlu bir başvuru yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun ülkemizdeki en somut örneği 7036 Sayılı İş Mahkemeleri Kanunu md. 3 ve TTK md. 5/A kendisini göstermektedir. Konumuz açısından ticari arabuluculuk kapsamında, TTK md. 5/A’da arabulucuya başvurma dava şartı düzenlemesi çerçevesinde, eşya taşıma hukukunda bildirim, zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerle etkisinin incelenmesi gerekmektedir.

⁴⁵¹ Resmi Gazete, Sayı 30439, Tarih 02.06.2018.

⁴⁵² **KOÇYİĞİT/ BULUR**, s. 15; “Şöyle ki, milli mahkemelerde yapılacak yargılamalar halka açık olduğundan taraflara ait kamuya açık olmayan bilgilerin de ifşa edilme riski bulunmaktadır.” **TÜYSÜZ**, Cemre, «Milletlerarası Ticari Tahkimde Gizlilik Yükümlülüğü.» Public and Private International Law Bulletin Cilt 37, Sayı 2 (2017), s. 847; Zeynep **TUNCER**, «Arabuluculuğun Ticari Uyuşmazlıkların Çözümüne Sunduğu Avantajlar ve Bu Avantajların Etkin Kullanımına İlişkin Öneriler.» Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt 4, Sayı 2 (Aralık 2016), s. 77.

⁴⁵³ **YILDIRIM**, ss. 752-754; “...Diğer taraftan, arabuluculuğun en belirgin niteliği, doğası gereği özel ve gizli olmasıdır. Gizlilik ilkesi, genel olarak taraflar arasındaki uyuşmazlığın içeriğinin ve arabuluculuk sürecinde ileri sürülen bilgi ve belgelerin açıklanmasını ve başkalarına iletilmemesini ifade eder. Gizlilik ilkesinin korunmasında menfaati olanlar bizzat taraflardır. Kurala ilişkin gerekçeden, tarafların arabuluculuk faaliyetleri kapsamında uyuşmazlık konusunu bütün yönleriyle tartışmaları sırasında ortaya çıkabilecek ticari sırları ya da mahrem bilgilerin üçüncü kişilerce öğrenilmesini istemeyecekleri gerçeğinden hareketle kuralın yasalastırıldığı anlaşılmaktadır. Kaldı ki, kuralda, tarafların gizlilik ilkesini kaldırma yönünde anlaşma yapabilecekleri ifade edilerek, bu konuda taraflara bir serbesti de tanınmıştır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa’nın 141. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Kuralın, Anayasa’nın 2., 9., 36. ve 37. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.” Anayasa Mahkemesi, 2012/94 E., 2013/89 K., 10.07.2013 T.; “Dava şartı arabuluculuk sadece süreci başlatmak konusunda irade serbestisini kaldırmaktadır. Ancak getirilen bu sınırlamanın hak arama özgürlüğünü ihlal ettiği söylenemez.” **KURT KONCA**, s. 3.

2.3. Arabuluculukta Dava Şartı

7155 sayılı Abonelik Sözleşmelerinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanunu⁴⁵⁴ md. 20 ile TTK'ya 5/A maddesi eklenmiştir. Buna göre 01.01.2019 tarihi itibarıyla TTK md. 4'te ve diğer kanunlarda bulunan ticari davalardan, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri ile ilgili dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulmuş olması dava şartı olarak kabul edilmiştir.⁴⁵⁵ HUAK md. 18/A gereğince, arabulucuya başvurulması dava şartı olduğunda, arabuluculuk sürecine bu madde hükümleri uygulanacaktır. Ancak dava şartı arabuluculuğa dair özel hükümlerin saklı olduğu ve öncelikle varsa özel hükümlerin uygulanacağı vurgulanmıştır. HUAK md. 18A'da hüküm bulunmayan hâllerde HUAK'ın diğer hükümleri uygulanacaktır.⁴⁵⁶

HUAK md. 18A/2'ye göre, davacı, dava açmak istediğinde arabuluculuk sürecinde anlaşma sağlanamadığına dair son tutanağın aslını veya arabulucu tarafından onaylanmış bir örneğini dava dilekçesine eklemek zorundadır. Son tutanağın dava dilekçesine eklememesi halinde mahkeme tarafından davacıya, son tutanağın bir haftalık kesin süre içinde sunulmasını, aksi halde davanın usulden reddedileceğini ihtarını ihtiva eden davetiye gönderilir. Bu ihtarlı davetiyeye rağmen son tutanak mahkemeye sunulmazsa dava dilekçesi karşı tarafa tebliğe çıkarılmadan, davanın usulden reddine karar verilir. Dava şartı kapsamında olan uyuşmazlıkla ilgili arabulucuya başvurulmadan dava açılırsa, hiçbir işlem yapılmaksızın ve dosya üzerinden davanın, dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddine karar verilir. Dava

⁴⁵⁴ Resmi Gazete, Sayı 30630, Tarih 19.12.2018.

⁴⁵⁵ **KURT KONCA**, s. 1.

⁴⁵⁶ **KOÇYİĞİT/ BULUR**, s. 48; Ferhat **YILDIRIM**, «Türk Hukuk Sisteminde Alternatif Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk.» International Journal of Social Sciences and Education Research, Sayı 2(3) (2016), s. 750; .Anayasa Mahkemesi, dava şartı arabuluculuğun hak arama özgürlüğünü ihlal etmediğine karar vermiştir. “...Anayasa'nın 141. maddesine göre davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir. Bu görevin ağır iş yükü altında yerine getirilmesi zorlaştıkça, yargının iş yükünün azaltılması, adalete erişimin kolaylaştırılması ve usul ekonomisi gibi çeşitli nedenlerle yargıya ilişkin anayasal kuralların etkililiğinin sağlanması bakımından gerekli görülmesi durumunda uyuşmazlıkların çözümü için alternatif yöntemlerin yaşama geçirilmesi, yasama organının takdir yetkisi içindedir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvuru zorunluluğu, bu yollar sırf kişilerin hak aramalarını imkânsız hâle getirmek amacıyla oluşturulmuş etkisiz ve sonuçsuz yöntemler olmadığı sürece hak arama özgürlüğüne aykırı kabul edilemez...” Anayasa Mahkemesi, 2012/94 E., 2013/89 K., 10.07.2013 T.

şartı eksikliğini giderilmesi amacıyla, davacıya arabulucuya başvurması için süre verilmeyecektir.⁴⁵⁷

Ancak HMK md. 115/3'e göre, arabulucuya başvurulmamış olması nedeniyle dava şartı noksanlığı, davanın esasına girilmesinden önce fark edilmemişse, taraflarca ileri sürülmemişse ve karar esnasında bu eksiklik giderilmişse, başlangıçtaki bulunan dava şartı eksikliği nedeniyle dava usulden reddedilemez.⁴⁵⁸

2.4. Ticari Davalar

Dava şartı arabuluculuk kapsamına giren davaları doğru belirleyebilmek ve eşya taşıma hukukuna ilişkin davaların dava şartı arabuluculuk kapsamında olup olmadığını tespit edebilmek için kısaca ticari davaların neler olduğuna değinmek gerekmektedir.

Bir uyuşmazlığa konu hakkın, ticari bir hak olması durumunda ticari davadan söz edilir. Bu kapsamda, ticari davalar TTK md. 4/1'de düzenlenmiştir.⁴⁵⁹ Bu maddeye bakıldığında ticari davalar, mutlak ticari dava ve nispi ticari dava olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.⁴⁶⁰ Davanın kaynağı, her iki tarafın ticari işletmesi ile ilgili ise nispi ticari davadan söz edilir.⁴⁶¹ Bunun yanında, havale, vedia ve fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklar ticari işletmeyi ilgilendiriyorsa yine bu davalar nispi ticari davadır. Dava taraflarının tarafların tacir olup olmadığına bakılmaksızın, TTK, TBK, TMK'da bulunan ve TTK md. 4/1'de sayılan uyuşmazlıklar ile diğer özel kanunlarda ve düzenlenen davalar mutlak ticari davadır.⁴⁶²

Mutlak ticari davaları kısaca şöyle sıralayabiliriz: Tarafların tacir olup olmadığına veya uyumsuzluğun bir ticari işletme ile ilgili olup olmadığına bakılmaksızın TTK md. 4/1'de sayılan davalar, TMK md. 962 ve 969. maddeleri arasındaki

⁴⁵⁷ KOÇYİĞİT/ BULUR, s. 48; KURT KONCA, s. 5; Mine AKKAN, «Arabuluculuk Faaliyeti Sonucunda Anlaşılan Hususlarda Dava Açma Yasağı Sonuçları.» Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt 20, Sayı 2 (2018), s. 10.

⁴⁵⁸ Seda ÖZMUMCU, «Davanın Açılmasına Bağlı Hukuki Sonuçların Davanın Açılmamış Sayılması Halinde Değerlendirilmesi.» İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası Cilt LXX, Sayı 2 (2012), s.187; AKKAN, s. 9.

⁴⁵⁹ Seyithan DELİDUMAN ve Yakup ORUÇ, «Ticari Davalar.» Hukuk Araştırmaları Dergisi Cilt 18, Sayı 2 (2012), s. 100.

⁴⁶⁰ KOÇYİĞİT/ BULUR, s. 89.

⁴⁶¹ İsmail KIRCA, «Nisbi Ticari Davaya Dair.» Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi Cilt 33, Sayı 1 (Mart 2017), s. 55.

⁴⁶² Rıdvan AYHAN, «Son Değişikliklerle Ticari Dava ve Ticaret Mahkemelerinin Görev Sahası Hakkında Getirilen Yenilikler.» Başken Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt 1, Sayı 1 (2015), ss. 21-22.

hükümlerden doğan davalar, TBK md. 202, 203, 444, 447, 487, 501, 515, 519, 532, 545, 547, 554, 555, 560, 561, 580 vd. mutlak ticari dava olarak sayılabilir. Bunların dışında özel kanunlarda da mutlak ticari dava sayılmış olup, konumuz dışına çıkmamak için ayrıntılı yer verilmemiştir.⁴⁶³ Buradan hareketle, TTK'nın eşya taşınmasına ilişkin TTK hükümlerinden doğan ve bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri davalar mutlak ticari davalar ile iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan nispi ticari davalar, dava şartı arabuluculuk kapsamındadır.

2.5. Dava Şartı Arabuluculuğun Sürelere Etkisi

HUAK md. 18A/4'e göre, dava şartı kapsamında, arabulucuya başvuru, yetkili mahkemenin bulunduğu yerde bulunan arabuluculuk bürosuna, eğer yetkili mahkemenin bulunduğu yerde arabuluculuk bürosu yoksa görevlendirilen yazı işleri müdürlüğüne yapılır. Zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin arabuluculuk sürecindeki durumu ile ilgili özel düzenleme getirilmiştir. HUAK md. 18A/15'e göre, arabuluculuk bürosuna başvuru tarihinden başlamak üzere son tutanağın düzenlendiği tarihe kadar geçen süre içinde, hem maddi hukuk ve hem de usul hukukunda bulunan zamanaşımı durur ve hak düşürücü süre işlemeyecektir.⁴⁶⁴

Ancak HUAK md. 16/1'de düzenlendiği üzere, dava şartı kapsamında olmayan, yani ihtiyari arabuluculuk kapsamındaki arabulucuya başvurulması durumunda, uyuşmazlık taraflarının ilk toplantıya davet edilmeleri ve arabulucu ile taraflar arasında arabuluculuk sürecinin devam etmesi hususunda anlaşmaya varılmasına ilişkin tutanağın tutulduğu tarihten itibaren zamanaşımı durur ve hak düşürücü süre işlemeyecektir. Dava açılmadan önce icra takibinin yapılması dava şartı arabuluculuk kapsamında değerlendirilmez. Ancak icra takibine itiraz sonucunda açılacak itirazın iptali davası dava şartı arabuluculuk kapsamındadır.⁴⁶⁵

⁴⁶³ DELİDUMAN/ ORUÇ, ss. 103-106.

⁴⁶⁴ KOÇYİĞİT/ BULUR, s. 63.

⁴⁶⁵ YILDIRIM, s. 756.

2.6. İhtiyati Haciz veya İhtiyati Tedbirde Bulunan Sürelere Etkisi

İhtiyati tedbir, HMK md. 389 vd. maddelerinde düzenlenen para dışındaki mal, hak ve alacaklar için kabul edilen bir geçici hukuki korumadır. İhtiyati haciz ise İİK md. 257 vd. maddelerinde düzenlenen, para alacaklarına ilişkin bir geçici hukuki korumadır. İhtiyati tedbir ve ihtiyati haciz talebi, dava açılmasından önce talebin konusuna göre görevli ve yetkili olan mahkemeden; davanın açılmasından sonra ise davanın görüldüğü mahkemeden yapılabilir. Yukarıda açıkladığımız üzere, arabulucuya başvuru dava şartı kapsamında olduğundan, ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz talepleri hakkında, dava şartı olarak arabuluculuk hükümleri uygulanmayacaktır.⁴⁶⁶

HUAK md. 18A/16'ya göre, dava açılmadan önce ihtiyati tedbir kararı verilmişse HMK md. 397/1'de bulunan iki haftalık ve ihtiyati haciz kararı verilmişse İİK md. 264/1 de bulunan yedi günlük dava açma süresi, arabuluculuk bürosuna başvurulmasından son tutanağın düzenlendiği tarihe kadar işlemez. Bu nedenle dava şartı arabuluculuk kapsamında, zamanaşımının durması veya hak düşürücü sürelerin işlememesi açısından, arabulucuya başvurudan önce ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz yoluna başvuru yapılabilir.⁴⁶⁷

2.7. Diğer Alternatif Çözüm Yollarında Bulunan Sürelere Etkisi

Bir uyuşmazlığın tarafları arasında tahkim şartı varsa, dava şartı arabuluculuğa dair düzenlemeler uygulanmayacaktır. Buna rağmen taraflar, ihtiyari olarak arabuluculuk yoluna başvurabileceklerdir. Ancak dava şartı arabuluculuk kapsamında olan uyuşmazlığa ilişkin tahkim sözleşmesi olmasına rağmen, dava açılması halinde dava şartı olarak arabuluculuğa ilişkin hükümler uygulanacak ve davacının arabuluculuğa ilişkin son tutanağı dava dilekçesine eklemesi gerekecektir. Arabuluculuğa başvuru yapmadan dava açılması veya ihtarlı davetiyeye rağmen süresinde son tutanağın mahkemeye sunulmaması halinde, dava şartı eksikliği nedeniyle dava usulden reddedilecektir. TTK md. 1472 ve 1481'de düzenlenen sigorta hukukundan kaynaklanan halefiyet kapsamında açılacak davalar, mutlak ticari dava

⁴⁶⁶ KOÇYİĞİT/ BULUR, s. 64.

⁴⁶⁷ A.g.e., s. 64.

olduğundan, dava şartı arabuluculuğa ilişkin hükümlere tabidir. Ancak 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu⁴⁶⁸ md. 30 gereğince sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden veya hesaptan faydalanacak kişiler ile hesap arasında doğan uyuşmazlıkların çözümü amacıyla Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği nezdinde oluşturulan Sigorta Tahkim Komisyonuna başvuru⁴⁶⁹, dava şartı arabuluculuk hükümlerine tabi değildir.⁴⁷⁰

⁴⁶⁸ Resmi Gazete, Sayı 26552, Tarih 14.06.2007.

⁴⁶⁹ Mehmet **ÖZDAMAR**, «Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi.» Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt XVII, Sayı 1-2 (2013), s. 843.

⁴⁷⁰ **KOÇYİĞİT/ BULUR**, s. 66.

SONUÇ

Taşıma hukukunda, taşıma sözleşmesinin ifası sırasında sorumluluğu gerektirecek nedenler genellikle zıya, hasar ve gecikme olarak üç başlık altında toplanmaktadır. Zıya ve hasar doğrudan eşyanın kendisi ile ilgilidir. Ancak gecikme taşıma sürecine ilişkin bir husustur. Bu nedenle eşya taşınmasına dair sözleşme ve mevzuatlarda genellikle zıya ve hasar ayrı, gecikme ise ayrı başlıklar altında düzenlendiği görülmektedir.

Taşıyıcının sorumluluğuna neden olan nedenlerin oluşması sonucunda, tazminata dair hakların, zamanında bildirilmesi ve talep edilmesi önemlidir. Çünkü eşya taşıma hukuku açısından taşıyıcının uzun süre baskı altında kalmaması amaçlanmış ve süreler genel olarak kısa tutulmuştur. Hatta bildirim süreleri, bir kısım taşıma yöntemlerinde hak düşürücü süre olarak düzenlenmiş ve bildirim zamanında yapılmamasının dava hakkının kaybolması sonucunu doğuracağı belirtilmiştir. Bu nedenle eşya taşıma hukukunda süreleri ele alırken zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin yanında bildirim sürelerinin de aynı önemle irdelenmesi gerekmektedir.

Hem hukukumuzda hem de uluslararası eşya taşıma sözleşmelerinde bildirim süreleri özellikle kısa tutulmuştur. Buna rağmen kast, kasta eşdeğer kusur, hile, taşıyıcının ikrarı, zarardan haberdar olunması, inceleme yapılması, mahkemece tespit yapılması gibi nedenlerle talep hakkı sahibi lehine bildirim yükümlülüğünü ortadan kaldıran istisnai düzenlemeler bulunmaktadır. Bu hallerde bulunan ortak unsur aslında taşıyıcının zarar, hasar veya gecikmeden haberdar olması halidir. Bu unsurlar var ise taşıyıcının zaten haberdar olduğu ve bildirim gerek kalmadığı düşüncesinin düzenlemelere hakim olduğu söylenebilir. Gerçekten de bildirim süresinde yapılmaması sonucunda hakkın kaybolması veya ispat yükünün taşıyıcı lehine değişmesine neden olan karine gibi oluşacak ağır sonuçlar bazı hallerde hakkaniyete aykırı olabilir.

Taşıma yöntemlerinin bazılarında yargı yoluna başvuru süreleri zamanaşımı olarak düzenlenirken, bir kısmında ise hak düşürücü süre olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle eşya taşıma hukukunda bulunan sürelerin tek bir çalışmada ele alınması önemlidir. Çünkü dağınık yapıda bulunan ulusal alanda kanunlar ve uluslararası alanda ise konvansiyonlarda çeşitli süreler düzenlenmiş ve her taşıma yöntemi için bugüne kadar ayrı çalışmaların yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle sürelerin nitelikleri, etkileri ve sonuçları ve bu süreleri etkileyen unsurlar hakkında açık bir

değerlendirmeye gidilebilmesi için tek bir çalışma içerisinde karşılaştırmalı olarak ele alınmasının önemli olduğu düşüncesi ile bu tez konumuz seçilmiştir.

Eşya taşıma hukukunda süreler incelenirken, yürürlükte bulunan hem ulusal hem de uluslararası sözleşmelerin bir kısmının güncel olmadığı gözlemlenmiştir. Hatta ulusal hukukumuz açısından demiryolu taşımasına ilişkin düzenlemenin Osmanlı zamanından kalma nizamname olduğu görülmüştür. Buna rağmen yeni ve güncel bir düzenleme halen yapılmamış ve TTK'ya konulan kanun maddesi gerekçesinden yola çıkılarak demiryolu taşımasına TTK hükümlerinin uygulanması benimsenmiştir. Diğer taşıma yöntemleri açısından ise eşya taşımasına dair bir kısım uluslararası sözleşme hükümleri yeni TTK'ya aktarılarak iç hukuk haline getirilmiştir. Bu açıdan taşımanın ulusal veya uluslararası olup olmamasının hukuki açıdan bir farkının kalmaması sağlanarak yeknesaklık sağlanmaya çalışılmıştır.

Eşya taşımasına dair uluslararası sözleşmelerin büyük bir kısmına Türkiye taraf olmuştur. Bu nedenle uluslararası taşımalara uygulanacak hukuk Anayasa'nın 90'ıncı maddesi gereğince bu sözleşmeler olacaktır. Ancak bu sözleşmeler Türkçeye çevrilirken, çeviri hataları yapıldığı görülmüştür. Bu nedenle taraf olunan bu sözleşmelerdeki bir kısım hükümler yanlış anlaşılabilir uygulamada hatalara neden olması kaçınılmazdır. Çalışmamızda mümkün olduğunda sürelerle ilişkin ifadelerin orijinal dildeki ifadelerine yer verilerek gerekli açıklamalar yapılmaya çalışılmıştır.

Eşya taşımaya ilişkin hem ulusal hem de uluslararası düzenlemelere baktığımızda bildirim ile dava, icra takibi, iflas masasına başvuru ve tahkim yargılamasını da kapsayan dava sürelerine ilişkin yeknesaklaşmış bir ifade bulunmamaktadır. Eşya taşıma hukukunda bildirim ifadesi eşyanın zıyaı, hasarı veya gecikmesi nedeniyle inceleme ve bildirimde bulunma yükümlülüğünü açıklamaktadır. Eşya taşıma hukuku ile ilgili uluslararası sözleşmelere baktığımızda, Montreal Konvansiyonu md. 31'de şikayet anlamına gelen "*complain*", CMR md. 30'da çekince anlamına gelen "*reservation*", Lahey/Visby Kuralları 3/p.6 bildirim olarak çevrilebilecek "*notice*", COTIF-CIM md. 57'de beyan ileri sürmek anlamına gelen "*assert*" ifadeleri kullanılmıştır. Ulusal düzenlemelere baktığımızda ise TSHK md. 128, TTK md. 1185 ve TTK md. 889'da "bildirim" (ihbar) ifadesi kullanılmıştır. Eşya taşıma hukukunda düzenlenen zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerde hakkın ileri sürülmesi ile ilgili olarak CMR md. 32, Lahey/Visby Kuralları md. 3/p.6, COTIF-CIM md. 58 ve Montreal Konvansiyonu md. 35'te "*action*" yani "dava" ifadesine yer verilmiş ve TSHK md. 130 "tazminat talebi" TTK md. 855 "istem" TTK md. 1188

“yargı yoluna başvuru” ifadelerine yer verilmiştir. Hem bildirim hem de dava, icra takibi, tahkim ve iflas masasına başvuru süreleri olarak ifade ettiğimiz “dava” terimi yeknesak olarak kullanılmadığını görmekteyiz.

Sonuç olarak, özellikle demiryolu taşıması olmak üzere mevzuatın, sürekli gelişen taşıma yöntemlerine uygun olarak güncel hale getirilmesi, taraf olunan uluslararası sözleşmelerin çevirilerinin aslına uygun bir şekilde yapılarak yayımlanması gerekmektedir. Hem bildirim hem de dava, icra takibi, iflas masasına başvuru ve tahkim yoluna başvuruyu kapsayan yeknesak ifadelerin kullanılması gerekmektedir. Zira ifade karışıklıkları, uygulamada yanlış anlaşılmalara neden olarak farklı kararların çıkmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan hala yürürlükte olan Rumeli Demiryolları Nizamnamesi’ne rağmen TTK md. 852’nin gerekçesinden yola çıkılarak bu nizamnameyi yok saymanın hukuka uygun olmamaktadır. Nizamnamenin güncel olmadığı ve ihtiyaca cevap vermediği gerekçesi var ise ivedi olarak Demiryolu Eşya Taşımaya ilişkin güncel ve kapsayıcı bir düzenlemenin getirilmesi gerekmektedir. Son olarak TSHK md. 106 metni ifadesi, uygulanacak düzenlemelerde ve bu düzenlemelerin sırasında karışıklığa neden olduğundan bu madde metninde de yeniden bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ACER, Yücel ve KAYA, İbrahim, *Uluslararası Hukuk*, Beşinci Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Eylül 2014.

ADIGÜZEL, Burak, *Karayolu ile Yapılan Taşımalarda Taşıyıcının Ziya ve Hasardan Doğan Sorumluluğu*, 2. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2012 (Ziya ve Hasardan Sorumluluğu).

ADIGÜZEL, Burak, *Multimodal Taşımalarda Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2015 (Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu).

ADIGÜZEL, Burak, *Taşıma Hukuku*, Birinci Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, Nisan 2018 (Taşıma Hukuku).

AKKAN, Mine, «Arbuluculuk Faaliyeti Sonucunda Anlaşılan Hususlarda Dava Açma Yasağı Sonuçları.» *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 20, Sayı 2 (2018): ss. 1-31.

AKSAR, Yusuf, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk*, Üçüncü Baskı, Cilt I, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Haziran 2015.

AKSOY, Sami, «6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Taşıma Hukukuna Müdahalesi.» *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* Cilt 31, Sayı 2 (Haziran 2015): 305-336 (Taşıma Hukukuna Müdahalesi).

AKSOY, Sami, *Hava-Kara-Deniz-Demiryolu Taşıma Hukuku Mevzuatı*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012 (Taşıma Hukuku Mevzuatı).

AKSOY, Sami, *Taşıma Hukukunda Fiili Taşıyıcı*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015 (Fiili Taşıyıcı).

AKTEPE ARTIK, Sezin, «Sınai Mülkiyet Mevzuatına Göre Marka Hukukunda Arbuluculuk.» *Güncel Hukuk Dergisi*, Sayı 164 (Ağustos 2017): 60-63.

ATAMER, Kerim, *Deniz Ticareti Hukuku I*, 1. Baskı, Cilt I, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Temmuz 2017. (Deniz Ticareti Hukuku).

ATAMER, Kerim, «Taşıyanın, Yükün Zararından Doğan Sorumluluğunda Hak Düşürücü Süre (TTK m. 1067).» *XIII. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu (5-6/4/1996)*, Ankara, 1996. 117-153. (Hak Düşürücü Süre).

ATEŞ, Ebru, *1924 Brüksel (La Haye) Sözleşmesinin Türk Hukukuna Etkisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2006.

AYDIN, Doğan Can, «Eşya Taşıma Hukukunda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler.» *Yüksek Lisans Tezi*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2017.

AYGÜN, Mesut ve ÖNAL, Ali, «Yargıtay Kararları Işığında Milletlerarası Özel Hukukta Zamanaşımı.» *Legal Hukuk Dergisi* Cilt 14, Sayı 165 (2016): 4907-4947.

AYHAN, Rıdvan, «Son Değişikliklerle Ticari Dava ve Ticaret Mahkemelerinin Görev Sahası Hakkında Getirilen Yenilikler.» *Başken Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt 1, Sayı 1 (2015): 14-64.

BAŞAR, M. Onur, «Milletlerarası Eşya Taşıma Hukukuna Uygulanacak Hukuk.» *İstanbul Barosu Dergisi*, Sayı 5 (2009): 2479-2495.

BERLINGIERI, Francesco, *A Comparative Analysis of the Hague-Visby Rules, the Hamburg Rules and the Rotterdam Rules*, 5-6 November 2009, https://www.uncitral.org/pdf/english/workinggroups/wg_3/Berlingieri_paper_comparing_RR_Hamb_HVR.pdf (Erişim Tarihi: Ağustos 30, 2018).

BOZKURT BOZABALI, Banu, *Havayoluyla Yolcu Taşıma Sözleşmelerinde Taşıyanın Ölüm ve Cismani Zarardan Doğan Hukuki Sorumluluğu*. Ankara : Seçkin Yayıncılık, Ocak 2013.

BOZKURT, Tamer, *Deniz Ticareti Hukuku & Kara Taşıma Hukuku*. 6. Baskı, Cilt V., İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016.

CANBOLAT, Ayşe Gül, *Hava Taşıma Sözleşmesinde Taşıyıcının Sorumluluğu*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 2009.

CUNNINGHAM, Scott D., ve HOLLAND, Michael J., *Two Year Limitation Period Not Applicable to Contribution and Indemnity Claims under Montreal Convention*, 01 February 2011, <https://condonlaw.com/2011/02/two-year-limitation-period-applicable-contribution-indemnity-claims-montreal-convention/> (Erişim Tarihi: 13 Ekim 2018).

DELİDUMAN, Seyithan ve ORUÇ, Yakup, «Ticari Davalar.» *Hukuk Araştırmaları Dergisi* Cilt 18, Sayı 2 (2012): 99-109.

EKŞİ, Nuray, *Milletlerarası Ticaret Hukuku*, 2. Bası, İstanbul: Beta, Ekim 2015.

ERDEM, Mehmet, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010.

ERDİL, Engin, *Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku*, 2. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2015.

EREN, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 21. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2017 (Genel Hükümler).

EREN, Fikret, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 4. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, 2017 (Özel Hükümler).

ERGİNER, Umut Ozan, «Arabuluculuk ve Gizlilik.» *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt 5, Sayı 9 (Haziran 2017): 73-98.

ERİŞ, Gönen, *Açıklamalı-Gereççeli-İçtihatlı Türk Ticaret Kanununa Göre Taşıma Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Temmuz 2015.

GENÇ ARIDEMİR, Arzu, «İsviçre Federal Mahkemesi'nin Yakınların Manevi Tazminat Taleplerine Uygulanacak Zamanaşımı Süresine İlişkin Bir Kararının İncelenmesi ve Kararda Varılan Sonucun Türk Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi.» *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt LXVI, Sayı 1 (2008): 255-274.

GENÇTÜRK, Muharrem, *Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku (Gecikmeden Doğan Sorumluluk)*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2006.

GENÇTÜRK, Muharrem, «Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Taşıyıcının Sınırsız Sorumluluğunu Gerektiren Ağır Kusurları ve Türk Mahkemelerinin CMR'yi Uygulaması Bakımından Muhtemel Etkisi.» *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt XVI, Sayı 4 (2012): 117-148.

GOODMAN, Andrew, *Effective Mediation Advocacy A Guide For Practitioners/Arabuluculukta Etkili Taraf Vekilliği*. Üçüncü Basım. Çeviren Adnan BIÇAKSIZ ve Zeynep ALKIN, Londra: Mediation Publishing, Temmuz 2017.

GÖLCÜKLÜ, İlyas, *Hava Hukuku*, 1. Baskı, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, Ağustos 2018 (Hava Hukuku).

GÖLCÜKLÜ, İlyas, *Montreal Sözleşmesi Uyarınca Taşıyıcının Uluslararası Yolcu Taşıma Sözleşmesinden Doğan Sorumluluğu*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Eylül 2015 (Taşıma Sözleşmesinden Doğan Sorumluluğu).

GÜMÜŞ, Mustafa Alper, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 3. Bası, Cilt I., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013.

GÜNTÜLÜ ALKAN, Ayça, «Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı.» *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 147-148 (Aralık 2016): 119-140.

HAVUTÇU, Ayşe, «Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıcı.» *Dkuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı Özel Sayı (2010): 579-605.

HEPGÜLERLER, Ezgi, *Denizyolu İle Gerçekleştirilen Koteyner Taşımacılığının Yükleme, İstif, Boşaltma ve Teslim Aşamalarında Görev Alanların Hukuki Sorumlulukları*, Ankara: Seçkin, 2011.

HOUSE, Marlow ve AVENUE Lloyds, *Handbook on Conventions for The Internationat Carriage of Goods & Transport Conditions*, Through Transport Mutual Services (UK) Ltd. London.

İNAN, Ali Naim ve YÜCEL, Özge, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ekim 2014.

JASSAL, Capt Rajeev, *A basic and simplified guide of Hague Visby rules for seafarers*. 12 July 2016, <https://www.myseatetime.com/blog/detail/a-basic-and-simplified-guide-of-hague-visby-rules-for-seafarers>. (Erişim Tarihi: 16 Mart 2019).

JUNG, Christian, «The Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road (CMR): Survey, Analysis and Trends of Recent German Case Law.» *Uniform Law Review* (Oxford Academic) 1, Volume. 2 (January 1997): pp. 148-168.

KAYA, Arslan, «Kara Yolu İle Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (CMR) Uygulanma Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları (I).» *Prof. Dr. Oğuz İMREGÜN'e Armağan* içinde, ss. 311-333, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1998.

KERNKAMP, Hein, *Netherlands Supreme Court, Fortis Corporate Insurance v. Uni-Data Logistics et alia, Theft of computers during CMR road carriage*, 18 Aralık 2009, <http://www.kernkamp.nl/case-law/> (Erişim Tarihi: 31 Ağustos 2018).

KILIÇOĞLU, Ahmet M., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 21. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi, Eylül 2017.

KIRAN, Süleyman, «Karayoluyla Gerçekleştirilen Taşımalarda TTK'nın Taşıma İşleri Kitabı'nda İhdas Edilen Hükümlerin Uygulanması Açısından Taşıt Kavramının Etkisi.» *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, Sayı 1 (2016): ss. 299-318.

KIRCA, İsmail, «Nisbi Ticari Davaya Dair.» *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Cilt 33, Sayı 1 (Mart 2017): ss. 55-61.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip, *Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme*, 6. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014.

KOÇYİĞİT, İlker ve BULUR, Ahmet, *Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk*, Birinci Baskı, Ankara: Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı Yayını, Mart 2019.

KURT KONCA, Nesibe, «Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk.» *Seta Perspektif*, Sayı 225 (Aralık 2018): ss. 1-6.

MECHÉ, Jos van der, *AKD N.V.* https://www.akd.nl/Downloads/PublicatiesPDF-EN/239916_what_is_the_scope_of_article_cmr_convention.pdf (Erişim Tarihi: 31 Ağustos 2018).

NGUYEN, *NARAYANAN v. BRITISH AIRWAYS.* <https://caselaw.findlaw.com/us-9th-circuit/1660551.html> (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018).

NOMER, Haluk N., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı. İstanbul: Beta, Ekim 2015.

OĞUZMAN, M. Kemal ve ÖZ, M. Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11. Bası, Cilt I, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013.

OKAY, Sami, *Deniz Ticareti Hukuku Navlun Muameleleri, Denizde Yolcu Taşıma ve Deniz Ödücü Muameleleri*, Cilt II, İstanbul, 1971.

ÖZDAMAR, Mehmet, «Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi.» *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt XVII, Sayı 1-2 (2013): ss. 831-855.

ÖZDEMİR, Turkyay, *Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku (Ziya ve/veya Hasar Sorumluluğu)*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2006.

ÖZKAYA, Eraslan, *Özel Hukukumuzda Zamanaşımı ve Hakdüşürücü Süreler*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ekim 2016.

ÖZMUMCU, Seda, «Davanın Açılmasına Bağlı Hukuki Sonuçların Davanın Açılmamış Sayılması Halinde Değerlendirilmesi.» *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* Cilt LXX, Sayı 2 (2012): ss. 183-206.

PAKSOY, Meliha Sermin, *Zamanaşımından Feragat*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Eylül 2012.

PARTALCI, Rumeysa, «Eşyanın Taşınmasına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak HukukHakkındaki MÖHUK Madde 29'un Değerlendirilmesi.» *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Cilt 37, Sayı 2 (2017): ss. 761-797.

PEKCANITEZ, Hakan, ATALAY, Oğuz ve ÖZEKES, Muhammet, *Medeni Usul Hukuku*, 10. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları, 2011.

PERELLA, Claudio, *Forwarderlaw*, 27 June 2014, <http://forwarderlaw.com/2014/06/27/cmr-recent-jurisdictional-developments-in-italy/> (Erişim Tarihi: 30 Ağustos 2018).

REİSOĞU, Safa, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 15. Bası, İstanbul: Beta, 2002 (Borçlar Hukuku Genel Hükümler).

RÜZGAR, Orhan, «İş Kazalarında Zamanaşımı.» *Bursa Barosu Dergisi*, Sayı 99 (Mart 2017): ss. 68-70.

SCHELIN, Johan, «CMR Liability in a Law & Economics Perspective.» *CMR Convention arranged at the Manor of Krusenbergs outside Uppsala*. Transportrecht, 2002.

SEVEN, Vural, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK m. 856-893) Hükümlerine Göre Taşıma Hukukunda Gönderilen*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2012. (Taşıma Hukukunda Gönderilen).

SEVEN, Vural, *Taşıyanın Yüke Özen Borcunun İhlalinden (Yük Ziya ve Hasarından) Doğan Sorumluluğu*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2003. (Yük Ziya ve Hasarından Doğan Sorumluluğu).

SÖZER, Bülent, *Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Havayolu İle Yük Taşıma Sözleşmesi*, 2. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009.

STEENDEREN, Arnold van, *Van Steenderen MainportLawyers*. 05 February 2014. <https://mainportlawyers.nl/content/dutch-supreme-court-hands-down-judgment-suspension-and-extension-prescription-under-cmr> (Erişim Tarihi: 31 Ağustos 2018).

STEWART, Allison, «The Montreal Convention's Statute of Limitations - A Failed Attempt at Consistency.» *Journal of Air Law and Commerce* (Southern Methodist University), Volume 80 (2015): pp. 267-275.

ŞANLI, Cemal, «Uluslararası Ticari ve Ekonomik Uyuşmazlıkların Arabuluculuk (ADR) Yönetimi ile Çözümlemesi ve MTO'nun ADR Kuralları.» *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Cilt 22, Sayı 1 (2002): ss. 57-68.

TAŞKIN, Melda, *Deniz Yolu İle Yolcu Taşıma Sözleşmesinde Taşıyanın Gemi Kazasından Sorumluluğu*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Kasım 2016.

TAYLOR, Linley, *Article: Cargo Recoveries – 6 Essential Issues*. 27 09 2009. <https://www.thomasmarinelaw.com/articles/cargo-recoveries-6-essential-issues.html> (Erişim Tarihi: 30 Ağustos 2018).

TECHIER, Pierre, PICHONNAZ, Pascal ve DEVELİOĞLU H. Murat, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Mart 2016.

TOK, Ozan, «Zamanaşımı Definin İleri Sürülmesinin Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı Çerçevesinde Sınırlandırılması.» *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 21, Sayı 1 (2015): ss. 239-260.

TUNCER, Zeynep, «Arabuluculuğun Ticari Uyuşmazlıkların Çözümüne Sunduğu Avantajlar ve Bu Avantajların Etkin Kullanımına İlişkin Öneriler.» *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2 (Aralık 2016): ss. 69-102.

TURHAN, Gökhan, *Uluslararası Havayolu Taşımalarında Taşıyıcının Yüke İlişkin Sorumluluğu*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016.

TÜRKEN, Şafak, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Deniz Taşımacılığında Taşıyanın Eşyanın Ziyai, Hasarı yada Geç Tesliminden Doğan Sorumluluğu*, İstanbul: Bilge Yayınevi, Mart 2019.

TÜYSÜZ, Cemre, «Milletlerarası Ticari Tahkimde Gizlilik Yükümlülüğü.» *Public and Private International Law Bulletin*, Cilt 37, Sayı 2 (2017): ss. 846-873.

TÜZÜNER, Özlem, «Karayoluyla Eşya Taşıma Sözleşmesinin Hukukî Niteliği ve İş Görme Amacı Güden Sözleşmelerle İlişkisi.» *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 101 (2012): ss. 167-196.

USLU, Murat, *CMR Hükümleri Çerçevesinde Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.

UYGUR, Turgut, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi*, Cilt I. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012.

ÜNLÜTEPE, Mustafa, «Taşınır Satış Sözleşmesinde Satıcının Ayıptan Sorumluluğu Bakımından Gözden Geçirme ve Bildirim Külfetinin Yerine Getirilmesinin Tabi Olduğu Süreler.» *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı I (Haziran 2018): ss. 296-335.

WILSON, John F., *Carriage of Goods by Sea*, Seventh Edition, England: Pearson, 2010.

YAZICI TIKTIK, Çiğdem, «Arabuluculuk Sürecinin Temel İlkeleri.» *Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı* içinde, yazar Ali YEŞİLIRMAK ve Elif Kısmet KEKEÇ, Council of Europe, Eylül 2017, ss. 43-61. (Temel İlkeleri).

YAZICI TIKTIK, Çiğdem, *Arabuluculukta Gizliliğin Korunması*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013 (Gizliliğin Korunması).

YAVUZ, Cevdet, ACAR, Faruk ve ÖZEN Burak, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. 9. Baskı, İstanbul: Beta, Ocak 2014.

YENİOCAK, Umut, *Franchise Sözleşmesi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Nisan 2016.

YEŞİLİRMAK, Ali, «Arabuluculuk Nedir?» *Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı* içinde, yazar Ali YEŞİLİRMAK ve Elif Kısmet KEKEÇ, Council of Europe, Eylül 2017, ss. 25-43.

YEŞİLOVA, Ecehan, *Taşıyıcının CMR Hükümlerine Göre Yardımcı Şahıslarının ve Müteakip Taşıyıcıların Eylemlerinden Doğan Sorumluluğu (CMR madde 3, 34 vd.)*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2004.

YETİŞ ŞAMLI, Kübra, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Taşıyanın Zıya, Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Mayıs 2013 (Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu).

YETİŞ ŞAMLI, Kübra, «Lahey-Lahey/Visby, Hamburg ve Rotterdam Kuralları'nda Sefere Elverişlilik.» *İÜHFİM LXXI*, Sayı 2 (2013): ss. 479-496. (Rotterdam Kuralları'nda Sefere Elverişlilik).

YETİŞ ŞAMLI, Kübra, *Uluslararası Kara, Hava ve Deniz Yoluyla Eşya Taşımalarında Taşıyıcının/Taşıyanın Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakkının Kaybı*, İstanbul: İn İki Levha Yayıncılık, Eylül 2008 (Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakkının Kaybı).

YILDIRIM, Ferhat, «Türk Hukuk Sisteminde Alternatif Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk.» *International Journal of Social Sciences and Education Research*, Sayı 2(3) (2016): ss. 748-762.

YILMAZ, Ejder, «Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler.» *Journal of Yaşar University* Cilt 8, Sayı Özel Sayı (2013): ss. 3167-3190.

YILMAZ, Oğuz, *CMR Hükümlerine Göre Müteakip Taşıma CMR. 34-40*. İzmir: Güncel Yayınevi, 2008.

YÜRÜK YENİOCAK, Demet, *CMR Hükümleri Uyarınca Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Nisan 2019.

ZEYNELOĞLU, Ahmet, *Taşıma Hukuku*, 2. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları, 1993.